

ZAYMUS GY.

PÁSZTOR
TÁSKA

KORDA R.

Zaymus Gyula:

Pásztortáska

PÁSZTORTÁSKA

ELBESZÉLÉSEK

IRTA:

ZAYMUS GYULA

BUDAPEST, 1947

KORDA R. T. KIADÁSA

Nihil obstat. Dr. Stephanus Kosztolányi censor dioecesanus.
Nr. 6893/1944. Imprimatur. Strigonii, die 11. Septembris 1944.
Dr. Joannes Drahos vicarius generalis.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Bpest, VIII., Csepregy-u. 2.

Előszó

Pasztortáskának neveztem el ezt a kötetemet, amelybe összegyűjtöttem elbeszéléseimnek egy részét. Diákkoromban akasztottam nyakamba a tarisznyát és évek alatt gyűjtöttem össze benne mindazt, amit szépnek és érdekesnek találtam, hogy megőrizsem. Sok színes képet, bohó mosolyt, gondolatot, megérzést válogattam össze, amelyek hirtelen lobbantak fel bennem és én tollra kapva őket elbeszéléseket formáltam belőlük, hogy néhány kellemes, derűs percet szerezek azoknak, akik arra érdemesítették könyvemet, hogy elolvassák. Nem nagy dolgok. Az élet apró szépségeiből, örömeiből, bánatiból tevődtek össze. Távol áll tőlem minden irodalmi nagyképűség, amint azt Városi István költő barátom jegyzi meg rólam valahol. Mesék, történetek minél több szívvel a sorok között, hogy szeretetükkel megmelegítsék mindazokat, akik fáznak és még jobbakká tegyék a már amúgyis jókat.

Van köztük olyan, amelyet mint egészen fiatal gyerekeMBER írtam. Nem jelölöm meg, hogy melyik, az olvasó magától jön majd rá, de remélem, meg is bocsát nekem, hogy nem volt szívem kihagyni, mert hiszen azt a régit éppen úgy szeretem, mint azt, amelyiket utoljára írtam. Legyen együtt az első kísérletezés a már lankadó szárnycsapásokkal. Egyet azonban leszögezek: sohasem íróknak írtam, hanem mindig az egyszerű igényű, de olvasni szerető embereknek, akik nem nagy bölcselkedésekre, elvont problémák megoldására voltak kíváncsiak, hanem a hozzájuk hasonló emberek életére; akik jóban-rosszban az életet élték

és megkapták érte jutalmukat vagy büntetésüket. Nem kinoztam az olvasóimat soha érdekfeszítő történetekkel, megelégedtem mindig, ha a mondanivalóm érdekes volt és a végén úgy érezték, hogy érdemes volt az időt rájuk pazarolni.

Egész írói pályámon nem akartam más lenni, mint egy kis döngicsélő méh, amely kora tavasztól késő őszig röpköd a virágzó kertek fölött és gyűjti a mézet, vagy télen angyalhajas karácsonyfa-ágacska, amelyről aranyozott dió, szaloncukor lóg és ragyog az égő gyertyák ráhulló fényében.

Közben lassan elmúlt a nyár, sőt már az ősz is előre haladt. Még lombosak ugyan a fák, de az egykor oly szép, dús zöld levelek rőt színűek lettek és nesz-telenül válnak el a száradó ágakról. A fák még állnak, de a lombozatuk ritkább és a földön vastagra húzik az avar. Lassan, vigyázva járok a halott leveleken és hallgatom az ismeretlen nyelven regélő kósza szelőt, amely végigsimogatja homlokom és úgy sutlog, mintha titkokról húzná le a leplet. A nap lassan ereszkedik a hegyek mögé és hosszú árnyékok húznak el a földön. Közeledik a tél.

Őszülő hajjal, kissé hajlottan helyezem a Pásztor-táskát az asztalára a kenyér és a só mellé és kérem, vegye a kezébe olyan szeretettel, mint ahogy az eddigi írásaimmal tette . . .

Hamburgi kaland

Hogy hét nap helyett miért maradtam csak két napig Hamburgban, annak Bóka Balázs barátom volt az oka, aki egy magyarországi hengermalom kiküldött tisztviselőjeként működött a szép tengerparti városban.

Tudtam, hogy Bóka barátom ott él és még élénken emlékeztem arra, hogy úgy áradt belőle a jókedv, mint pincéből a bor szaga.

A viszontlátás örömein túlesve, azt mondom neki másnap, hogy megérkeztem:

— Te Balázs, hol ehetnék én itt friss osztrigát? Nagyon szeretem.

— No, ha szereted, akkor jó helyre jöttél — válaszolta s angol pipáját szája jobb sarkából a bal sarokba tolta. — Nem messze ide van egy vendéglő. A neve, Wolf. Semmi más. Lemégy az utcára és a kaputól balra a második utca elején megtalálod. Osztrigát minden tengerparti városban úton-útfélen kapsz, de ha nem friss, akkor könnyen megjárhatod vele. Wolfot azonban bátran merem neked ajánlani, csakis elsőrendű árut tart. Ha jól akarsz vacsorázni, ne menj máshová.

— Tarts velem — mondom neki.

— Sajnos, ma nem tehetem, de holnap szívesen csatlakozom hozzád — válaszolta, sapkáját fejére kanyarítva. Táncos mozdulattal összecsapta a bokáját és abban a reményben, hogy még ma éjjel viszontlátjuk egymást, kifordult a szobából.

— No, — mondom magamban, amikor egyedül maradtam — menjünk és tapasztaljuk meg azt az éttermet, ahol olyan kitűnően lehet vacsorázni. — Éhes

voltam nagyon és finom ízek emlékei jelentkeztek a számban.

A második utca egyik házán hamarosan ráakadtam egy Wolf felíratú táblára. A ház egyszerű, igénytelen épület volt. A cégér azonban még a háznál is egyszerűbb. Nem himbálódzott az ajtó felett sem bádogból készült gyaluforgács, sem aranyozott hordócska, de mégcsak egy mókus nagyságú farkas sem. Három arasznyi üvegtáblán aranybetűkkel csak ennyi volt a felírás: Wolf.

A vendéglő ajtaja nyitva volt. Néhány lépcsőfok vezetett lefelé. Megálltam. Nem tudtam, jó helyen járok-e. A megszokott vendéglői ételek illatának nyomát sem éreztem. Kitágult orrlíkokkal szimatoltam magam körül, de hiába.

Pálmák vettek körül és moirée-szőnyeg szaladt előttem végig az elég hosszú folyosón. Sehol egy lélek.

Úgy éreztem magam, mintha tilosban járnék.

Jobbról-balról fehérre festett ajtók követték egymást, és közöttük csiszolt tükrök verték vissza a menyeyezetről lógó vaslámpások derengő fényét.

Az egyik ajtó nyitva volt. Négy személyre terített, pompásan felékesített asztal állt a szoba közepén, körötte biborszínű bársonyszékek.

Nekibátorodtam.

— Ügylátszik, mégis csak jó helyen járok — biztattam magamat és folytattam felfedező utamat, amíg egy olyan szobához nem értem, ahol csak egy személy részére volt terítve. Habozás nélkül beléptem. Szép, aranyvirágú, türkizkék színű tapétával borított helyiség volt.

Az asztalon kristályvázában rózsák és szegfűk nyíltak s a sarokból egy halkán dudorászó ventilátor levendulaillatot párázott magából.

Én lehettem aznap este az első vendég. Körülnéztem, hogy hová tehetném a kalapomat, amikor hirtelen előttem terem egy pincérformájú, aranygömbös, borotvált arcú fiatalember és olyan mély meghajlással üdvözl, mintha legalábbis én lennék az agraí maharadzsa.

Jóestét kívánt, átvette a kalapomat és megkérdezte, hogy mivel lehetne szolgálatomra.

— Kérem az étlapot — szoltam nyugalmat erőszakolva magamra, mert őszintén megvallom, az a mély meghajlás kissé megzavarta nyárspolgári nyugalمامat.

A pincér arca megnyúlt. Szemöldöke felszökent homloka közepére és keze áhítattal csukódott össze.

— Uram, nálunk mindent kaphat, csak éppen étlapot nem. Nagyon sajnálom, de azzal nem szolgálhatok.

Most rajtam volt a csodálkozás sora.

— Hát akkor mit rendelhetek? — kérdeztem.

— Amire étvágya van, uram.

Nagyon furcsa képet vághattam, mert a simára borotvált arcon alig palástolt mosoly suhant végig.

— Hát akkor kérek egy tucat osztrigát — rendelkezem — és egy üveg bort.

A pincér szó nélkül meghajolt és eltűnt, majd nemsokára ezüsttálcaán hozta az osztrigákat. Elém tette, a rózsák és a szegfűk közé, aztán behozott egy vörös bőrbe kötött misekönyv alakú könyvet és egy kis asztalkán elém gurigázta.

A piroskötésű könyv borárjegyzék volt, a különféle borok régebbnél-régebb évjáratai kézzel festett betűkkel, pergamentlapokról kínálták magukat benne.

Német, francia, olasz, magyar, spanyol, angol borok sorakoztak egymás után, a végén még palesztinai bor is akadt. Finom munka volt már maga az árjegyzék is, milyen finomak lehetnek akkor ezek a borok!

Kissé zavartan lapozgatok benne, mert az árakat nem láttam sehol.

Coronation Port, olvasom az egyik oldalon, alatta: *Old Invalid Port*. A következő oldalon: *Chateau Montrose, Medoc 1887*. Ismét egy oldallal odébb: *Chambertin 1864*. Zavarom növekedett. Egyik márkát sem ismertem.

A pincér meg csak állt és muzulmáni nyugalom-

mal hol a könyvre nézett, hol meg rám. Ravasz kópé volt, jól tudta ő, hogy én csak amolyan dunsztos üvegbe betévedt moly vagyok, de nem árulta el magát. Hagyta, hadd kínlódjam.

Végül is gyors elhatározással megszólaltam.

— Kérek egy üveg rajnai Dürkheimert, 1921 évjáratút.

Fogalmam sem volt, hogy milyen bor az, de tovább már nem tűrhettem magamon a pincér árgus tekintetét. Lesz, ami lesz.

Az osztriga finom volt, de a Dürkheimer valósággal fenséges. Ilyen csodálatos bort még nem ittam életemben.

— Utána mivel szolgálhatok? — kérdezte a pincér, miközben összeszedte a tányérokat.

Angol bélszínrt rendeltem, vajban sült burgonya-val.

A pincér eltűnt és én rágyújtottam egy cigaretára. A bor mint izzó láva ömlött végig ereimben. A kiegyensúlyozottság ritka érzése hatott át.

Kis idő múlva megjelent a bélszín. A burgonya olyan volt mellette, mint a hab. Szétomlott az ember szájában.

— Ide máskor is eljövök — határoztam el magamban. Hálás voltam Balázs barátomnak, hogy ilyen jó helyet kommandált nekem.

A bélszín hamarosan eltűnt a tányéromról. Hirtelenében úgy éreztem, hogy a ventilátor régen élvezett rezedaillatot lövel felém.

A pincér újabb parancsot várta.

— Mindenekelőtt hozzon kérem még egy üveg Dürkheimert. Aztán francia camembert, ha van.

— Harmincötféle sajt áll a közönség rendelkezésére — válaszolta a pincér. — Csupa elsőrendű márka.

A sajt igazán remek volt. És a második üveg bor még jobban ízlett az elsőnél. A sajt új íz-árnyalatokat varázsolt elő belőle. Vigadó jó érzésemet ekkor valami halvány mélabú szötte át. Hirtelenében úgy hallottam,

mintha a ventilátor halk melódiákat lehelt volna magából.

Hátradőltem a karosszékekben. A pincér a nélkül, hogy kérdezte volna, már tolt is maga előtt egy négykerekű szekrényt és felnyitotta aranypántos ajtaját.

Brazília, Havanna, Cuba válogatott szivarjai feküdtek előttem.

Egy világosat szemléltem ki magamnak. Illő ceremóniával megskalpoltuk, aztán fellángolt a hegye és a rezeda illatát a havanna illata szőtte át.

A pincér végezetül egy csésze kafedzinkót tett eléem és azt kérdezte, hogy konyakot vagy pedig likört parancsolok-e a fekete mellé.

A szivar bodor füstfellegeket eresztett magából és én azon kezdtem gondolkodni, hogy vajjon mi történne velem, ha kistűlné, hogy nincsen elegendő pénzem a számla kiegyenlítésére. Vajjon olyan finoman dobnának-e ki, mint ahogy fogadtak? Gyanítottam, hogy a sok hajlongásnak meglesz az ára.

Kértém a számlát. A pincér szalvétával letakarva, ezüsttálcán tette eléem.

Gyors elhatározással lekaptam a szalvétát. A következő pillanatban úgy szakadt le rólam a boldogság érzése, mint ahogy az érett körte lehuppan a fáról.

Száz-öt-ven-hat márkát kellett kifizetnem, azaz háromheti szabadságomra összegyűjtött pénzemnek csaknem a felét.

Összehiraptam a fogamat és fizettem; aztán úgy kiszédültem az ajtón, mintha be lettem volna csípve. Egyszerre keserű lett a szájamban a szivar.

Balázs barátom már otthon volt, amikor hazahértem. Hangos jó kedvvel fogadott.

— Jó volt az osztriga? — kérdezte és a pipa gyanúsán remegett a fogai között.

— Te ember, — mondom neki biggyedt ajakkal — hogy tudtál engem ilyen helyre küldeni?

Bárgyún néz rám.

— Tán nem voltál vele megelégedve?

— Dollármilliomosnak való az, nem nekem. Most aztán szedhetem a sátorfámat és utazhatok haza.

— Mennyit fizettél?

— Százötvenhat márkát — sziszegtem.

— Csak? — válaszolta. — Akkor te nagyon olcsón úszta meg. Mit ettél?

Elmondom neki.

— Szerencséd volt, Janikám, hogy angol bélszint rendeltél és nem kolozsvári káposztát, paprikás csirkét vagy francia bouillabesset. Akkor ötszáz márkát fizetnél volna. Angol bélszint minden szakács tud készíteni, de kengurufark levest vagy kolozsvári káposztát nem. Wolfnál tán húsz szakács várja a rendeléseket és van úgy, hogy némelyik szakácsnak egy hétig sincs munkája. De ha aztán horogra akad valaki, akkor annak fizetnie kell. Tudod, fiacskám, ez hamburgi specialitás. Én is ráfizettem. Két hónapra oltrekedt az aranyóráim, amíg ki tudtam váltani.

Igy történt aztán, hogy már másnap elutaztam. Örültem, hogy még maradt annyi pénzem, amennyivel meg tudtam váltani a jegyemet hazáig.

Évek múlva ajánlottam aztán én is valakinek a Wolfot, de utóbb megláttam, hogy már megszűnt. Úgy látszik, hogy időközben az amerikaiaknak is megjött az eszük.

Baleset

Kerepesi Tamás és Rákosi Elek elválaszthatatlan jóbarátok voltak. A sötét Dob-utca egyik bérházának negyedik emeletén laktak, egészen közel a padláshoz, a viciék lakása mellett, egy fogatlan öregasszonynál, és szüntelenül evésen járt az eszük.

Kerepesi technikus volt. Rákosi meg medikus.

— Szép az ifjúság, — sóhajtott a Kerepesi a kopott divánon nyújtózkodva — de szörnyen követelődző. Örökösen tudnék például enni. Még éjjel is, ha felébredek, evésen jár az eszem. Már az sem ér semmit, ha nadrágszíjamat egy lyukkal beljebb húzom. Nem is emlékszem, hogy mikor laktam jól utoljára.

Rákosi egy konyhaszéken lovagolt, az ablak előtt és egy kopott szondával piszkálta a fogát. A hangja fátyolos volt, amikor megszólalt.

— Kitartás, pajtás! Ránk virrad még egyszer a jóllakásnak is az ideje. A nagy emberek, az igazi nagyok, ifjabb korukban gyakran éheztek. Az éhség éberré tesz. Az ember jobban hall tőle, élesebb lesz a látása és hamarébb kapiskál. A jóllakott ember álmos és lusta.

Kerepesi a vonalzóval belevágott a levegőbe.

— Ugyan kérlek! Arra a nagy éberségre az indiánoknak van szükségük May Károly regényeiben, nem nekem. Én mindenekelőtt jóllakni szeretnék, csak aztán vagyok hajlandó veled erről a problémáról vitatkozni. Hidd el, sem a látásom, sem a hallásom nem vallaná kárát. A jelen pillanatban játszom könnyedséggel meg tudnék enni egy rajztábla nagyságú rostélyost pirított hagymával és tekintélyes mennyiségű rósájb-

nyival. A végén megöntözgetném egy kiadós házmesterrel.

— Mennyi pénzed van? — kérdezte Rákosi féloldalt fordulva.

— Hat krajcár — hangzott tompán a válasz.

— Nekem négy. Ez összesen tíz. Ezért kapunk egy kiló barna kenyeret. Hús helyett majd lírai verseket olvasok fel neked.

Kerepesi a fejét rázta.

— Csak kenyérrel nem tudok jóllakni. Egy-két falat szalonnát is kellene szerezni hozzá. Az egyoldalú táplálkozástól tudtommal skorbutot kaphat az ember, az pedig nem valami kellemes betegség. Hej, Istenem, — sóhajtott — milyen más becsülete van a diákembernek Párizsban! Ott kenyeret, bort, olajat ingyen kap az ember a vendéglőben. Ha fogytán volt már a pénzem, hát rendeltem egy tányér salátát. Olaj, kenyér, bor járt hozzá, csak a salátáért kellett néhány sout fizetnem. Ez ideális állapot. És nem haragudtak meg, nem nézték ki a vendéglőből, sőt a kis bájos kiszolgálóleány még biztatott, hogy csak jöjjenek máskor is. De aztán én sem feledkeztem ám meg róla! Aranyos kisleány volt az a Lucie. A Gala Peter csokoládét szerette és az őszibarackot. Gyönyörűség volt nézni, ahogy ette és ahogy szívformájú festett kis szája szélén lefolyt a barack leve. A szemében aranyló fények csillogtak és amíg evett, egy lábon állt, mint a gólya.

Rákosi bánatosan felsóhajtott:

— Ragyogó vagy, Kerepesi, csak az a baj, hogy a mult képeivel egyikünk sem lakik jól. De volna egy ötletem. A tantinak a konyhában van egy lábas teje a tűzhely szélén. Azt kellene valahogy tisztességes úton a birtokunkba venni vagy legalábbis egy-két bögrére valót belőle.

Kerepesi hirtelen félkönyökére támaszkodott. Szemében felragyogtak a jóreménység csillagai.

— Miképen óhajtod ezt a jó gondolatot megvalósítani? — kérdezte.

— A lehető legegyszerűbben. Te megmérgezed magadat, aztán én mint orvos megállapítom, hogy a bevett méregnek legjobb ellenszere a tej. Természetesen a méregről én gondoskodom. Nem hiszem, hogy a tantúnak köből lenne a szíve és ne ajánlaná fel azonnal a lábas tejét.

Kerepesi rekedten felnevetett.

— Te ember, hiszen neked már látomásaid vannak! Képes volnál engem megmérgezni, csak hogy te jóllakhass. De mondjuk, hogy beveszem a mérget. Mi történék akkor, ha a tej nem bizonyulna ellenmérregnek?

Rákosi kihúzta a szájából a szondát és a füle mögé dugta.

— A méreg szappanos víz lesz. Érted, lófej? Le sem kell nyelned. Egy kortyot beveszel a szádba és addig lötyögteted ide-oda, amíg kibuggyan a hab. A többit bízd rám.

Nyomban levágott egy darabka szappant és beledobta egy pohár vízbe. Amikor a víz megzavarosodott, átnyújtotta Kerepesinek.

— Itt a méregpohár, Sokrates, teljesítsd a végzet parancsát!

Kerepesi a pohár után nyúlt és szolgálatni kezdte a zavaros vizet.

— Egyszer ki lehet bírni, — biztatta Rákosi — sőt szokatlan mozgásba hozza majd az ízlelőszerveidet. Most add ide a hat krajcárt és máris hozom a kenyeret. De mire visszatérek, addigra habozzon ám a szád! A szemedet nyisd ki és nézz úgy, mintha mindenáron a homlokodon lévő anyajegyet akarnád meglátni. Hörögni, ezt személyes tapasztalatból tudom, kitűnően hörögsz.

Rákosi sietve távozott, Kerepesi meg nagyot húzott a vízből. Undorodva megrázkódott. Dehát, Iste-

nem, mit nem tesz a szegény diákgyerek, ha enni akar! A habbal azonban csakhamar megtelt a szája és almanagyságú buborékok púposodtak ki belőle. Szörnyűség volt nézni, amint a habzó szájú, kidülledt szemű, hörgő áldozat merevgörcsben kifeszült a kereveten.

A pohár feldőlt és tartalma végigfolyt a padlón. Rákosi libegve tért vissza. Három-négy lépcsőt ugrott egyszerre, csakhogy előbb otthon legyen. Rémülten síkoltott fel, amikor meglátta barátját és a kenyeret a mosdótálba dobta.

— Tanti, tanti! — ordította és a konyha felé rohant. — Tamás megmérgezte magát!

A szegény tanti kezéből kihullott a kötés. Kevésen múlott, hogy el nem ájult ijedtében.

— Jöjjön, tanti, mentsük meg! Tán még lehet rajta segíteni.

De a megrémült asszony csak úgy tudott felállni, ha belekaroltak. Egész testében remegett.

Kerepesi szájából addigra már olyan nagy buborékok nőttek ki, mint egy futball. Gyakorlatra tett szert. Szeme tágrameredten irányult a mennyezetre. A melle szabályosan hörgött és görcsösen összeszoruló ökle ide-oda rángatódzott a belső kintől.

Az asszony közelébe sem mert menni. A nyitott ajtóban állt és remegett.

— Telefonálni kellene a mentőkért — hápogta.

Rákosi mind a két kezével tiltakozott.

— Mire azok ideérnek, vége lesz szegénynek.

— De én nem tudom, hogy mit kell vele csinálni — siráncozott a szegény tanti.

— Tudom én! — vágta ki nagy büszkén Rákosi. — Hiszen azért vagyok orvosnövendék. A jelen esetben egyetlen segítség: a tej. Van itthon teje, tanti?

Az asszony egészen felvidult.

— Hogyne volna! — mondta örvendezve és máris hozta az egész lábas tejet, úgy, ahogy volt.

Rákosi bögréért futott a konyhába és amikor visszatért, kiadta a parancsot:

— Most aztán segítsen nekem, tanti. Emelje fel a beteg fejét, én majd vigyázva szájába öntögetem a tejet. A hatás mindjárt az első kortyok után jelentkezni fog.

A tanti gyakorlott kézzel emelte fel Kerepesi fejét, s Rákosi olyan ügyesen öntötte barátja szájába a tejet, mintha már szigorló orvos lett volna. A beteg az első korty után megrázkódott, de aztán úgy folyt belé, mintha nem is nyelt volna. Diónagyságú ádámcsutkája alig mozdult.

Kerepesi szeme békésen lecsukódott. Ajka körül a szappan habját a tej ártatlan fehérsége váltotta fel.

— Ugye mondtam, — büszkélkedett Rákosi — hogy a tejnek csodás hatása lesz! Most aztán, kedves tanti, hagyjon minket magunkra. A betegnek nyugalomra van szüksége. Majd ha magához tér, még egy bögrével beléje kényszeríték.

Mikor a tanti kicsoszogott, Rákosi sebtében újra megtöltötte a bögrét és egyhajtásra kiitta. Nevettek. A tej valóban csodát művelt. Kerepesi villámgyorsan felugrott, kivette a mosdótálból a kenyeret és falatozni kezdett.

Rákosi hula-hula táncot járt és közben majd megpukkadt a nevetéstől.

De a fekete leves csak ezután következett. Alighogy lenyelték az utolsó falat kenyeret, nyílik az ajtó és a tanti bedugja rajta kicsi, ráncos arcocskáját.

— Hogy van a beteg? — kérdi és tele van aggodalommal.

Kerepesi fájdalmas fintorral bámul az asszonyra. Helyette Rákosi válaszol.

— Hála a tejnek, kedves tanti, egészen jól. Egy kicsit még gyengélkedik ugyan, de egy újabb bögre tej teljesen rendbe fogja hozni.

Az asszony beljebb merészkedik. Nézi Kerepesit, aztán megszólal.

— Biztonság kedvéért azért telefonáltattam a mentőknek. Ami biztos, az biztos. Az ember sose tudhatja, hogy a mérég nem éled-e fel újból.

Kerepesi végigdőlt a kereveten.

— Látja, látja, — sóhajtott fel Rákosi — Tamásnak árt, az izgalom. Nem kellett volna a mentőkért telefonálni. Azok csak elrontják a dolgot.

Kerepesi azon törte a fejét, hogyan lehetne innen szépszerével megugrani, de már késő volt: a konyha felől nehéz lépések hallatszottak. Megérkeztek a mentők.

— Nagyon köszönjük szíves fáradozásukat, — fontoskodott Rákosi — de a mérget már sikerült immunizálni.

A mentőorvos sajnálkozva nézett végig Rákosin, mintha azt akarta volna mondani: Engem akarsz tanítani? Aztán kiadta az utasítást:

— Kérem a csövet. Gyomormosást alkalmazunk. Ha már egyszer kijöttünk, nem végzünk fél munkát.

Kerepesi nagyot sóhajtott és kitátotta a száját.

Csóka csacsi

A budai kapucinus atyáknak abban az időben, mikor még nem volt vízvezeték a városban, volt egy vízhordó csacsijuk. Okos nézésű, jámbor állatka volt. Reggelenként két hordót szereltek az oldalára s aztán útjára engedték. Kísérő nem ment vele, ő tudta már, hová kell mennie. Szép lassan megindult a Fő-utcán s akár esett, akár nem, ő egyenletes lépésekkel tartott a városmajori kút felé. A jó budaiaiak tudták, hová tartozik a csacsi és mindennap megtöltötték a hordókat. Akkor aztán a csacsi ugyanolyan tempóban, ahogyan jött, szépen hazaballagott.

Más dolga nem is volt. Úgy élt a kis kolostorban, mint Marci Hevesen. Az a kis reggeli mozgás meg határozottan jót tett neki. Sokszor már alig várta, hogy indulhasson. Mert kora reggel kísétálni s mendegélni a házak árnyékában nem utolsó öröm.

Aki csak találkozott vele, az mind megsimogatta. Ő egykedvűen fogadta az emberi rokonszenv sűrű megnyilvánulásait, s csak olyankor jött ki a sodrából, ha valaki hordóihoz mert nyúlni. Akkor rúgott, ha az illető mindjárt a polgármester volt is.

Egy szép napon azonban a nagyszemű csóka csacsi feleslegessé vált. Elkészült a vízvezeték, s többé nem kellett vízért mennie senkinek.

A szegény csacsi reggel odaállt a helyére és várt, várt, de hiába... A hordókat többé nem szerelték az oldalára. A várakozás csak nem akart véget érni. Felordított hát fájdalmasan. Mikor már vagy ötödször harsant fel a panasza, megszólalt a gárdián:

— Mi történjék ezzel a csacsival?

A jó atyák erre tanácskozássra gyűltek egybe s rövid tárgyalás után úgy határoztak, hogy a csacsit a besnyői rendházba küldik, ahol bizonyosan szükség lesz rá.

A határozatot tett követte, s a csóka csacsi egy szép napon bekocogott Besnyőre. A gazdaság dolgaival foglalkozó testvér kedvetlenül fogadta az új jövevényt.

— Mit csináljunk mi itt ezzel a számárral? — fakadt ki haragosan. — Még lovainkkal sem tudunk mit kezdeni, s most még egy szamarat hoznak a nyakunkra!

A csacsi nem értette a szívtelen beszédet, de a barátságatlan oldalbalökések mindent megmagyaráztak.

— Itt valami baj van — gondolta magában s nagy kékes szemével bánatosan nézett maga körül. Az ólban disznók társalogtak, szanaszéjjel tyúkok kapargáltak, nem törődve az új jövevényvel. A legfeltűnőbb azonban az volt, hogy nem kötötték be az istállóba, hanem szabadjára hagyták, tegyen, amit akar. Kissé furcsa volt ugyan, de hamarosan meg lehetett szokni. Enni-való akadt bőven, nem sajnálta tőle senki. Mikor azonban egy szép napon megunta az udvar egyhangúságát s bebátorkodott a zöldekes kertbe, olyan csapás érte, hogy örökre elment a gusztusa a fejessalátától.

De hová menjen akkor? Mert egy helyben csak nem álldogálhat naphosszat tétlenül. Dongó zümmögött körülötte, s a nap szokatlan melegséget lövelt a földre. Ahogy így áll és bámul, észreveszi, hogy az udvar kerítésének falán nyílás van. Kíváncsiság szállja meg s lassan lépegetve közelebb megy hozzá.

— Hiszen ez nyílt út a szabadba! — állapítja meg s rögtön ki is sétál rajta a gyepes hegyoldalra.

A fák lombjaikban pompáztak, és dús fű zöldelt a mezőn. A levegőben lepkék keringtek, s odébb a csalitosban énekeltek a madarak. Ünnepi hangulattal volt tele a levegő, legalábbis a csacsi úgy érezte. Nagy örömeiben hanyattvágódott s lábával olyan mozdulatokat végzett, mintha biciklizett volna. Majd jobbra rú-

gott, balra rúgott s utána akkorát ordított, hogy az öreg páter Eustach, ki gondolataiban már mindig a mennyországban járt, ijedtében lehuppant a földre.

Az ilyenfajta jó napok sorát azonban egy furcsa esemény majdnem végzetesen megzavarta. A mi csacink ugyanis megunta e paradicsomi állapotot és új tájak felé vágyott. Megváltoztatta hát eddigi útirányát és a túlsó oldalra ment felfedező útra. Kíváncsian lépegetett a gyalogösvényen s farkcsóválásával elárulta, hogy az új tájék is kedvére való. Ment, mendegélt, míg egy sínpárhoz ért. Itt aztán megállt pihenni vagy gondolkodni, hogy mi lehet az a két fényes szalag, amely balról jön és jobbra tart a nélkül, hogy valahol is érintené egymást. Megszagolta, még meg is nyalta, majd nagybölcsen a két sín közé állt. Így állt már jó ideje, mikor egyszerre rémes sivítás, fűtyülés riasztotta fel. Prűszkölve közeledett feléje valami fekete szörny. Szembefordult vele s nyomban megállapította, hogy ez az új látványosság megérte a fáradságot. A ziháló szörnyeteg egészen a közelébe ért, majd hirtelen megállt.

Emberek ugráltak le róla, kiabálás hallatszott mindenfelől, s őt úgy vették körül, mintha még sohasem láttak volna ilyen csodát. Zsebkendővel legyezgették, sétatálcával bökdösték s mindenféle nyelven magyaráztak neki valamit, amit ő sehogys sem akart megérteni. Ráncigálták, noszogatták, majd húzni kezdték a fülét. Ezt már megértette, s akkorát rúgott a levegőbe, hogy egyszeribe megtisztult körülötte a tér.

— Mi lesz? Gyerünk! — kiabálták mindenfelől.

— Nekem nincs kedvem egy számár miatt lekésni a csatlakozást!

— Hajtson rá, gázolja el!

A gépész valóban meg is indította a mozdonyt.

Erre a csacsi is észbekapott s a sínek között futni kezdett Gödöllő felé.

Valahány utas csak volt a vonaton, az mind az ablakhoz tódult s nevetve, bosszankodva leste a ritka versenyt.

— Ki lesz a győztes, a mozdony-e vagy a csacsi?

A mozdony sivított, prüszkölt, de hiába, a csacsi rendületlenül kitartott a sínek között. A nyelve kilógott, csurgott róla a verejték, de nem tágitott. Bevezette a vonatot a gödöllői állomásra. Igaz, hogy jókora késéssel, de hát ezzel ő már nem törődött.

A csacsi egyenesen a kijárat felé tartott, mert homályosan sejtette, hogy ebből baj lesz.

Hát lett is. Mert a portás nem engedte ki.

Jegyzőkönyvet vettek fel. Tanúk nevét írták össze, s végül azt kérdezték, hogy kié ez a számár?

Erre a kérdésre csend lett a gyülekezésben. Senki sem tudta.

— No, majd kinyomozzuk — mondta az állomásfőnök s a jegyzőkönyvvel a hóna alatt eltűnt az irodájában.

A vonat nagy dohogva elpályázott, a csacsi pedig állami felügyelet alá került. Az esti lapok nagy lármát csaptak s a csóka csacsit rátestálták az irodalomra.

A csacsi tulajdonosa azonban nagy bölcsen hallgatott. Tudta, hogy becsületes jelentkezése többbe kerülne, mint tíz csacsinak az ára.

A községi istállóban két hétig várt türelmesen a csacsi. Ő győzte türelemmel, de nem így az istálló-mester, akinek az élelmezéséről kellett gondoskodnia. Panaszra járt és követelte, hogy történjék már valami. A község előljárósága végül is ülésre gyűlt össze, hogy határozzon a csacsi sorsáról. Tanakodtak hosszan, kimerítően s végül egyhangúlag úgy határoztak, hogy a gazdátlan jószágot odaajándékozzák a besnyői barátoknak. Azok megérdemlik, mert jó emberek, s a gazdaságban bizonyára hasznát fogják venni. A tulajdonos meg pörölje el tőlük, ha egyszer előkerül.

Utitársak

A padlásablakon diadalmasan hatolt be a tavaszi nap. Egyébként félhomály derengett a cseréptető alatt. Az egyik sarokban kötelekről lógó fehérnemű száradt, odébb ládák feküdtek egymás hegyén-hátán. Egy rozoga gyermekkocsiban rozsdás kalitka porosodott, mellette behorpadt kalapskatulya álmodozott a régmúlt szép időkről. A tető hajlásában üres paradicsomos és orvosságos üvegek álldogáltak, némelyikről Hunyadi János képe nézett mogorván a vigasztalan világba. Még a napsugár pajzán tavaszi szépsége sem derítette fel az ócskaságoknak ezt a fülledt menhelyét, pedig ez a fényes küllő, mely besurrant a szűk padlásablakon, tele volt boldogító ígéretekkel. Csak a kopott, behorpadt oldalú bőrönd adott életjelet magáról, amelyre a nap éppen rásütött s melegével életrekelte a téli aléltság után.

Valamikor nagyon szép lehetett s nagyvilágot járhatott be, amiről tanúskodnak azok a hotelreklámok, melyek majdnem egész testét befödtek. Kár, hogy itt fent a padláson már senki sem tudta értékelni azokat. Pedig csupa elsőrendű hotelnév díszelgett rajta. Hogy csak néhányat említsek: Hotel Negresco Nice, Claridge Paris, Hotel Arosa, Hotel Kairo, Mont Estoril — és azután Itália — Sud-America — Cosulich Line, Classe unica . . .

Sokat lekoptatott róla az idő is meg a többi bőrönd is, melyek néha úgy vágódtak hozzá, hogy azt hitte, menten vége van. A hordárok sem bántak vele kesztyűs kézzel. Végighúztak rajta valami szöges bőröndöt s ennek nyoma örökre a húsába vágódott.

A bőrönd mintha sóhajtott volna a meleg sugárözönben... legalábbis a bőrönd mellett fekvő, még siralmasabb állapotú, rongyos kendő úgy hallotta.

Ez a rongydarab valamikor kockás skót plaid volt és a bőröndnek hűséges kollégája. De kivénhedt ő is. Mikor már sem lópokrócnak, sem szalmazsák takarónak nem volt jó, idekerült a padlásablak alá. Kétségbeejtően megalázó sors volt ez, de ő hősiesen tűrte, sőt néha még mosolygott is. Ez aztán kedvessé tette a kis kopott skótot a többiek előtt.

Élete nagyrészt jómódban töltötte el. Bejárta a félvilágot. Láta a görög hegyeket s Hellas derült égét. Az Akropolis köveire volt kiterítve, mikor gazdája leheveredett rá, vagy Stájerország bársonyos fűvén nyújtózkodott el s nézte a távoli hegyeket vagy a közeli sziklákat, már amennyire a rajta pihenő két alak terebélye megengedte. Ez volt az igazi élvezet! Mert egy éven át összehajtva, sokszor szíjak közé préselve szorongani, nem volt valami kellemes állapot. Boldog volt, mikor kiterítették, s egyszerre megszabadult azoktól az elősdi molyoktól, melyek minden vigyázat ellenére is bekvártélyozták magukat a téli hónapokban s rágicsálták, ami nem fájt ugyan, de förtelmesen csiklandozta.

Mert a téli hónapokban pihent a bőrönd és vele együtt a skót plaid is. Gazdájuk, a nagyvágó, a téli hónapokban nem ért rá utazni. Dolgoznia kellett erősen, felgyűrt ingujjakkal, mint a többi hentesnek és mészárosnak. Nyáron aztán megcsappant a forgalom, mert az előkelő húsfogyasztó közönség hűvösebb, szelölösebb helyre költözött. Ilyenkor a nagyvágó úr is karonfogta hűséges életpárját, aki hónapokon át bentült a kasszában, s a műhelyek és kasszák barátságtalan légköréből elvitte valahová messzire. Ketten voltak csupán, gyermeket nem adott nekik az Isten, hát valahogy el kellett költeni legalább egy részét a pénznek, amit kerestek.

A bőrönd jól megrakódva velük tartott a plaiddel

egyetemben. Nekik öröm és élvezet volt az utazás, a gazdáiknak nem mindig. Azoknak sokszor valóságos kinszenvedés volt. Szorított a cipő vagy úgy égett, mintha parázs lett volna benne. No, meg az is baj volt, hogy csak magyarul beszéltek. Ezt a hibát a krokodilpénztárca tartalma azonban bámulatos könnyedséggel tudta rendbehozni.

Alapjában véve nem vonzotta őket semmi, de nem tudtak ellenállni az ismeretlen örömeket hirdető nagy színes reklámok hivogatásának. Megnézték a fjordokat, a piramisokat, a kairói múzeumot és elunatkoztak Pompeji romjai fölött. Ezek a kövek lenézték őket, nem volt egy szavuk sem hozzájuk, idegenek voltak és maradtak is egymásnak. A Vezúv krátere fölött megbor-zongtak mind a ketten, de a legnagyobb élmény az a falernumi bor volt, melyet a hegy tövében álló kocsmában ittak.

— Egy kis pörköltért húsz pengőt adnék! — jelentette ki verejtékező homlokát törölgetve a nagyvágó, mert az örökös makaróni már a könyökén nőtt ki.

A párizsi Notre Dame-ban sokáig elténferegtek s a forradalmi múzeumban úgy nézelődtek jobbra-balra, mint a panoptikumban. Sevillában betelepедtek egy vendéglőbe s elhallgatták a gitárosokat éjjélig. Színes, táncos, víg este volt a sok komor katedrális után, melyeket állítólag száz évekig építettek a régiek. Sidi-ben Abbasben azonban mindjárt megérkezésük után lefeküdtek, s elszánták magukat arra, hogy agyonlővik, ha valaki zavarni meri őket, annyira fáradtak voltak.

Dehát a pénzt úri módon el kellett költeni...

A plaid sokszor gondolt ezekre a régmúlt dolgokra, s most, hogy a bőrönd kissé magához tért, tüstént megszólította.

— Jó reggelt, bajtárs. Fölébredtél hát téli álmodból?

A bőrönd nem válaszolt. Az álom még nem hagyta el egészen vagy talán nem találta magához méltónak a rongydarabbal való társalgást. De a plaid nagyon

rosszul töltötte a telet s alig várta már, hogy kissé elbeszélgesse valakivel.

— Aludhatsz még a nyáron is, lesz rá elég időd — folytatta barátságosan. — Ne félj, ránk már nem kerül sor, új bőröndje van a gazdánk. A szobalánytól hallottam, mikor ruhát volt szárítani a padláson, hogy postán hozatta rá a hotelcímkeket, mert szégyelt csupasz bőrönddel utazni. Meghozatta magának a Les Grands Hotel Européens címjegyzékét, s egy hét múlva ismét tele volt a bőrönd hotelreklámokkal. Ezidén különben Karlsbadban fog üdülni, mert valami baj van a gyomrával.

A bőrönd erre sem válaszolt. A napsugár pásmája tovább vonult, s a bőrönd beleolvadt a szürkeségbe. Ez azonban egyáltalában nem zavarta a plaidet.

Egyideig csend volt, aztán újra megszólalt a kis rongyos:

— Mondd csak, bajtárs, elfelejtettél te beszélni vagy nem akarsz velem szóbaállni, mert én kimustrált lábtörő vagyok? Pedig nemes anyagból készítették engem — valódi skót gyapjú vagyok, világmárka. Te pedig, öregem, közönséges borjúbőr vagy. Soroksáron bújtál ki a napvilágra, s most még szóba sem akarsz velem állni?

Egyideig leste szavai hatását, de mikor a bőrönd még mindig nem válaszolt, rendületlenül folytatta a támadást.

— Hogy én vén napjaimra lótakaró meg rongy lettem, az nem olyan szégyen. A rongy sokkal nagyobb szolgáltatokat tesz az embernek, mint a selyem. Engem nem bánt a sorsom, tűröm, de téged, aki telve voltál szennyes fehérneművel, míg kívülről úgy festettél, mint egy szingaléz menyasszony, nagyon bánthat, hogy most egerek tanyáznak benned.

— Emlékszel, hogy szégyelted magad, mikor a bázeli fináncok egyszer szétdobálták a tartalmadat? Jobban káromkodtál, mint a gazdád, ki ezer frankot fizetett, mert a szennyes ingek közt olasz csipke volt,

a cipőkben meg török cigaretta. De jót nevettem én akkor! A ténsasszony majd elájult, amikor az öregnek azt a rengeteg pénzt le kellett szurkolnia.

A bőrrönd rendületlenül hallgatott. A plaid már nem is bánta, tovább beszélt, mintha az lett volna a kötelessége.

— Emlékszel, még aznap történt, hogy a sok izgalom után gazdánk elszundított a kocsi sarkában s a ténsasszony arcán barázdákat mosott a verejték. Úgy örültek mind a ketten, hogy végre hazatérnek! Titokban megfogadták, hogy törjön le a lábuk, ha még egyszer kimozdulnak szép hazánkból, ahol mindenki tiszteli és becsüli őket, s ahol vasárnaponként kimehetnek a grundra s gazdánk ingujjra vetkőzve, pacsniban iszogathatja a fanyarkás kadart s közben nagyokat lehet nevetni, mert mindenki tud magyarul.

A ténsasszonnyal szemben egy úr ült, aki nagyon unatkozott s ezért megszólította őt, lévén ő is magyar:

— Messziről jönnek?

Az asszony fájdalmasan tekintett rá és csüggedten legyintett:

— A világ végéről.

— Tán csak nem?

— Normandiában voltunk.

— Normandiában? — ismételte az úr elgondolkozva. — Szép hely, Pierre Lotti hazája.

— Hogy tetszett mondani, kérem?

— Pierre Lottié.

— Nem ismerem. Sajnos, az ember nem tud mindent megtekinteni, nem telik az időből.

Az idegen mosolygott és kinézett az ablakon. A gazdánk aludt. Az óraláncáról lelógó patkón ragyogtak a gyémántok.

Később megszólalt a ténsasszony. Előbb nagyot sóhajtott, aztán jobbról-balra billentette a fejét.

— Már annyiszor gondolkoztam azon, de még

most sem tudom egészen megérteni, hogy honnan tudja a mozdony olyan biztosan az utat Budapestre. Párizsban felültünk a vonatra, azóta folyton rohanunk s egyszerre csak otthon leszünk. Hogy lehet az, hogy a vonat nem téved el és hazatalál?

Az idegen komoly arccal csak ennyit válaszolt:

— Vannak dolgok, asszonyom, amelyek előttünk, szegény emberek előtt, mindig titkok maradnak, s melyeket megérteni vajmi nehéz.

A plaid elhallgatott s várta, hogy végre a bőrönd is megszólaljon. De mikor az továbbra is néma maradt, végkép elhallgatott ő is.

Csend lett, majd egy idő múlva kapargálás nesze hallatszott ki a bőrönd repedésén. Kíváncsian és félénken előbukkant egy kis egérmama feje. Egyideig szimatolt s mikor látta, hogy nincs semmi veszedelem, kibújt a nyíláson s nagyot nyujtózkodott.

A hivatlan vendég

A régi írások tanúsága szerint valóban élt hajdanában egy Hakapesz Flórián nevű ember, aki gyűlölte a munkát egész életében s ezért csak akkor evett, ha kapott. Ebből a körülményből formálódott ki a neve is, amely úgy ráillett, mint ama búsképű, hosszúlábú lovag az öszvér hátára, aki Andalúzia berkeiben a szél-malmok ellen oly vitézül harcolt, hogy beleverekedte nevét a halhatatlanságba.

Azt mondják a fakó írások, hogy senki sem tudta róla, hogy merre van a hazája. Mindíg átmenőben volt egyik faluból a másikba s hol itt, hol ott húzta meg magát. Sokszor bizony a temető árkában látták aludni, amikor olyan langyos volt a nyári éjszaka, hogy jobb alvás esett kint, mint a poros szénapadlásokon a fullasztó melegben. Rendes ágyban talán nem is tudott volna aludni. Betegnek érezte volna magát s tán az a sok nyavalya, amely elől oly csodálatosan meg tudott szökni, itt utolérte volna.

Télen jó volt a meleg istálló, ősszel a friss illatú szénapadlás, tavasszal a magiárak üres zsákokkal megpakott sarka, de a tollal bélelt vánkost, a dagadó dunyhát azt nem bírta, valósággal félt tőle.

Az emberek kinevették, mert hogy furcsa figura volt őkegyelme. Volt idő, amikor kürtös kalapot viselt és melléje rozmaringot vagy árvalányhajat tűzött s ilyenkor, aki csak találkozott vele, szembe nevette. Ő úgy tett, mintha nem is vette volna észre. Megemelte illően a kalapját, mert mindenkitől remélt valamit, nem lévén semmije azon a kis bugyron kívül, melyet a hóna alatt vitt, s amelyben hites tanúk állítása szerint nem volt egyéb, mint egyszeri váltásra

való fehérenemű — azt meg kell hagyni, hogy sokat adott magára, inge mindig fehér volt, mint a hó — és egy jegyzőkönyv, amelyben különféle titkos jelek arra emlékeztették, hogy hol lesz valami fontos családi esemény vagy évforduló, melyet terített asztallal szoktak megünnepelni. A név mellé rajzolt pólyásbaba születésnapot jelentett, két egymásba fonódó karika lakodalmas évfordulót, a kolbász pedig disznótort. Majdnem minden napra volt ilyen feljegyzése, mert hisz mindennap kellett enni valamit, már amennyire sikerül.

A programot előre elkészítette és sokszor még alig virradt, máris úton volt. Mintha a lakodalmas ebédek illata vonzotta volna, olyan egyenletesen rőtta az országot, hogy az evés idejére pontosan célhoz is ért. Nehol mosolyogva fogadták és beljebb invitálták, sok helyen azonban állni hagyták szegény Flóriánt, s csak amikor elmúlt a haragjuk, intettek neki, de csak úgy ököllel, hogy kerüljön beljebb.

Ősszel és télen voltak a legszívésebbek az emberek, mert szüretkor mindenki vigad, disznóöléskor meg sokszor jól is esik egy kiéhezett ember, aki úgy tud enni, hogy a többiek is kedvet kapnak tőle, noha már a toros étel a könnyökükön jön ki. A naptár titkos jelei ezeken a napokon nagyon zavarosak voltak s így bizony sokszor megtörtént, hogy a disznósivítás szerint igazodott, mely téli hajnalokon felverte a falu csendjét. A szüret, az több napig tartott, akkor hát könnyebb volt a helyzet, csak hogy a tor és a szüret nem esett egybe, márpedig — véleménye szerint — az fenségesen kiegészítette volna egymást.

Feljegyezték róla azt a kijelentést, hogy ő már nyugodtan meghalhat, mert már sok jóban volt része a földön. — Abban a bizonyos könyvben minden akkurátusan fel volt jegyezve: lakodalom, keresztelés, szüret és névnap. Még arról is számot tudott adni, hogy hol végződött a dáridó verekedéssel s hogy illant ő el idejében a pandurok szigora elől. Nem is volt a hatósággal soha semmi baja, sőt nagyonis sze-

rették, mert néha úgy oda tudott nekik sügni valamit, hogy kicsillagosodott tőle a pandurok nyaka.

Stehlik Vencel, az egyik falu jó módú, de fősvényességéről messze földön híres gazdája, nem szívelhette. Ez a Stehlik olyan fősvény volt, hogy sajátmagától sajnálta a falatot, nemhogy még az ilyen útszéli világcsavargónak is juttatott volna belőle. Flórián barátunk messze elkerülte a zsugori ember házatáját s csak akkor állított be hozzá, amikor már minden kötél szakadt.

Egy nap aztán Stehlik Vencel gondolt egyet, s mivel a termés nagyon beütött s a ládafia tele lett ropogós bankóval, elhatározta, hogy nagy vendégséget csap és az emeletes présházba meghívja mindazokat az ismerőseket, akik őt valaha is megvendégelték.

— Ennyivel tartozom nektek, — mondta — ne-hogy azt mondjátok, hogy smucig vagyok.

A dolog olyan feltűnést keltett, hogy Hakapesz is tudomást szerzett róla. Azt természetesen nem is sejtette, hogy Stehlik csak azért rendezi a dáridót, hogy tőle megszabadítsa az emberiséget. A vendégeket ennek a célnak megfelelően válogatta össze. Csak olyanokat hívott meg, akiről tudta, hogy ellenségei szegény Flóriánnak. A présház emeleti szobájában terítettek a vendégeknek. Flórián az asztalfőn kapott helyett. Őt ugyan nem hívták meg hivatalosan, de tudták, hogy meg fog jelenni.

A vendégek már mind együtt ültek és ugyancsak nekiláttak az evésnek. Hakapesz azonban késett. A házigazda türelmetlenül lesett az ajtó felé és sajnálni kezdte a sok drága ételt, melyet hiába pusztítanak el. Akik tudtak a házigazda ördögi ravaszsággal kiagyalt cselvetéséről, azok vele izgultak s egymást kérdezték, hogy vajon eljön-e a gyanútlan Flórián.

Hakapesz széke alatt ugyanis ki volt vágva a padló, s a nyílásba visszahelyezett deszkadarabot csak egy kis fapöcök tartotta, amelyet lábbal könnyen ki lehetett ütni. A díszes társaság így akart megszabadulni a szegény éhes vándorlegénytől.

A türelmetlen várakozást Hakapesz megjelenése hirtelen jókedvre derítette. Először csend lett, aztán hárman is odaugrottak, hogy szolgálatára legyenek. A szegény Hakapesz el volt ragadtatva a szíves fogadtatástól s zavarában nem talált szavakat érzelmeinek kifejezésére. De ha szavakat nem is talált, a legjobb falatok tüstént, a villája alatt voltak. Hiába, a hosszú gyakorlat mesterré tette! Evett jóízűen, nyugodtan. Arcáról elsímultak a ráncok, homloka kigyöngyösödött s szemében titokzatos lángok lobbantak fel. Minden rendben volt, csak azt nem értették, hogy miért nem akar alatta lesülyyedni a padló. Hiszen ez volt az egész lakomának a célja.

Hakapesz evett és ivott rendületlenül, a többiek meg nyugtalanul lesték, hogy mi lesz, és az izgalomtól nem tudtak enni.

Mikor Stehlik látta, hogy ez a szörnyű ember újabb falatokat vesz ki a tálból, nem bírta tovább. Leszaladt a földszintre, hogy megnézzze, miért nem zuhan le a deszka a vendéggel együtt.

Nagy volt azonban a csodálkozása, mikor leért.

Ördögi tervét valahogy megszimatolta az ördög, mert négy ördögporonty állt a szoba közepén s mennyezetig érő karókkal izzadva tartotta a deszkadarabot, hogy le ne essék.

— Mit csináltok itt? — rivallt rájuk Stehlik.

— Tartjuk, — válaszolta az egyik — hogy valamilyen képen le ne essék és ki ne törje a nyakát ökegyelme, mert ilyen vendég még a pokolnak sem kell.

Mit tehetett volna Stehlik, hisz az ördöggel mégsem kezdetett ki, visszafordult szó nélkül. S ahogy elgondolkozva felfelé botorkált a lépcsőn, megcsúszott s úgy odavágta az orrát a lépcső fokához, hogy menten elöntötte a vér.

Vérző orra nézte végig Hakapesz Flórián serény lakmározását, míg csak az utolsó falat és az utolsó korty ital is el nem fogyott.

Falusi kislány Pesten

Borcsa, mint mondani szokás, amolyan falusi ártatlanság volt, amikor Pestre került. Alig tudott háromig számolni. Tizenkét szoknya volt rajta s fél-cipőjén rézpatkó fényeskedett.

Idővel aztán pesti kisasszony lett. A patkó eltűnt a cipőjéről és gumi került a sarkára, a szoknyáit egyenkint vesztítette el, végül már olyan vékony lett, hogy árnyéka is alig akart lenni.

Egykor kerek, szép, húsos nyelve hosszú fülánkká formálódott s két vastag hajfonata göndörített pamaccsá változott. Arcát vasárnap délutánonkint tökéletessé formálta a pirosító, melyet úgy kent az ajkára, mintha lekvár lett volna.

A nagyságának azt mondta, hogy kikéri magának az ilyen vagy amolyan beszédet. Meg aztán, hogy ő nem Borcsa, hanem Boriska. — Meg hogy ő nem cseléd — és hogy majd meg fogja mutatni . . . Mert egy idő óta rendőr-udvarlója volt, aki úgy szorította kardját a hóna alá, mintha legalábbis törzstiszt lett volna a négus vezérkarában s olyan peckesen lépegett, mintha szüntelenül fényképezték volna.

A nagysága egyre idegesebben emlegette, hogy nem tudja elképzelni, hogyan lehetséges, de a befőttjei az éléskamrában rohamosan fogynak, pedig nem is esznek befőttet, a vendégeknek tartogatják. A kulcsra úgy vigyázott, mint a szeme fényére vagy még annál is jobban.

Hogy is gondolt volna arra, hogy Borcsa a világító-udvar két ablaka között végigfekteti a vasafődeszkát s azon szépen átsétál, ha befőttet akar enni vagy egy kis csokoládéra éhezik.

A nagysága a szegény szakácsnőt okolta, pedig az olyan ártatlan volt, mint a gyerek, kinek születését a szomszédban Schwarzéknál már egy hét óta várták.

A rendőr közben elmaradt valahogy s helyébe egy lakatos került. Borcsa ugyanis nem tűrhette, hogy szíve csak egy napig is szabad legyen. Ez a lakatos pedig, mikor megismerkedett a helyzettel, kijelentette, hogy nem nézheti tétlenül a furcsa állapotot s nem bízhatja menyasszonya drága életét holmi vékony vasalódeszkára s ezért ebédideje alatt csinált még egy éléskamrakulcsot s azt a ligetben a padon jó szívvel felajánlotta Boriska kisasszonynak. Hát lehet ilyen megható figyelmet visszautasítani?

Borcsa alapjában véve egészen kiművelődött. Megtanult százig számolni s már arról ábrándozott, hogy beiratkozik egy esti francia tanfolyamra.

A szakácsné ugyan azt mondta neki, hogy buta liba, — mosóteknő való magának, nem francia kurzus. Otthon az apja kapával verte hátba, mi, ha nem tanult franciául? Még jó, hogy zongorát nem akar venni, — a teniszütővel már úgyis úgy hadakozott a minap, mintha poroló lett volna a kezében.

Borcsát a szakácsné családias figyelmeztetése végig sértette s azon nyomban meg is fogadta, hogy első alkalommal megköszöni neki, de amúgy somogyiasan.

Az alkalomra nem is kellett soká várnia.

Vasárnap az uraság már kora reggel kirándult, a szakácsné pedig délután elment a fürdőbe.

Borcsa maradt csak otthon házörzőnek. Első dolga volt értesíteni az örömhírről a lakatost. Aztán sürgősen meghívta barátneját a vőlegényével együtt egy szerény uzsonnára.

Mikor mindnyájan együtt voltak, Borcsa benyúlt a zsebébe és az álkulccsal könnyedén kinyitotta az éléskamrát. Éppúgy mozgott, mint a nagysága. A vendégek a hasukat fogták neveltükben, pedig a nagyságát mégcsak nem is ismerték.

Aztán haditanácsot tartottak, hogy miként kell mindent úgy elrendezni, hogy a szakácsnő legyen a hibás, nem ő.

Kivettek vagy húsz tojást a szakajtóból, abból hármat a földhöz vertek, a többiből rántották készítették, az üres tojáshéjakat pedig az éléskamra padlójára dobták. Aztán levagdosták a szalámirudak végét s késsel összekaparták, hogy olyan lett, mintha összeharapták volna. Végül két lakodalmas pezsgőt is magukkal vittek. Mikor ezzel készen voltak, Borcsa bezárta a nagyságos úr vizsláját az éléskamrába — bűnbaknak. A szakácsné baja! Miért nem vigyázott jobban a kutyára.

Pokolian kieszeltek mindent.

Felhúzták a grammofont és angol valcert, majd tangót táncoltak. Közben a nagyságos úr vendégszivarjait és cigarettáit szívták olyan nyugalommal, mintha egész életükben csak ezt csinálták volna.

Észre sem vették, hogy közben este lett és hazajött a szakácsné. Benyitott a konyhába, de a mulatózók kulcsra zárták be előtte az ajtót.

Borcsa elemében volt. Dalolt, hogy azt mondja: — Kacsamáj, libamáj, libamáj, kacsamáj... — Többet nem tudott belőle, mert a cigaretta nagyon összezavarta a gondolatait.

A szakácsné, mikor látta, hogy hiába minden erőlködése, visszavonult lakosztályába és lehúzta a cipőjét, mert égett a bütyke, mely az utóbbi időben nagyon megnövekedett.

Mire az uraság hazajött, látszólag rendben volt kint minden. Borcsa olyan mélyen aludt, mintha halva húzták volna ki a Dunából.

— Hol a kutyám? — kérdezte a gazda.

— Én nem láttam — válaszolta a szakácsné. — Nem voltam itthon, Borcsától tessék megkérdezni.

E pillanatban vonítani kezdett a kutya az éléskamrában. Megérezte a gazdáját.

A következő percben kitört a botrány. A nagyságát fel kellett locsolni, olyan rosszul lett, mikor meglátta a pusztítást, amit a kamrájában véghezvittek.

Borcsát felrázták. Bambán nézett az ordító

nagyságos úrra. Nem értette, hogy mit akarnak tőle. Miért zavarják jól megérdemelt éjjeli nyugalmát?

— Hogy került a kutya a spájzba? Azt mondják meg nekem, szerencsétlenek! — kiáltotta a gazda s hol az egyikre, hol a másikra nézett.

Borcsa a szakácsnéra mutatott.

— Csak ő zárhatta be, kérem.

— Én? — védekezett feltűnő nyugalommal a szakácsné. — Téved lelke, hiszen a kutya elkísért a kapuig, amikor elmentem. Bizonyosságom az a lakatos, aki eljött magához s akivel én a kapuban találkoztam.

— Miféle lakatos jár ide magához? — kérdezte kimeredt szemekkel az úr.

— A vőlegényem, kérem — hebegte a leány.

— Úgy, a vőlegénye? Biztosan kulcsot csinált magának a kamrához. És hogy tudtak annyi szalámit megenni?

— Szalámit? — csodálkozott a leány. — Talán a kutya ette meg.

— Ette volna, ha tudna vágni, mert hisz ez itt késsel van levágva.

Borcsa azt hitte, hogy menten lesüllyed alatta a padló. Nem értette.

— És ezt a sok tojást, — folytatta az úr — ezt talán szintén a kutya törte el?

Borcsa azt akarta mondani, hogy hát bizonyosan, ha nem látta volna, hogy a padló gondosan fel van törölve s csak az üres tojánhéjak fekszenek ott.

— Vagy tán a kutya iszik pezsgőt, mi? És szív britannikát és princessászt? Tolvaj népség, szedje azonnal a sátorfáját és takarodjék a szemem elől!

Borcsa bögve csomagolt.

A szakácsné ott ült mellette és szép lassan szalámit evett. Néha ugyan csámcsogott, mert ízlett neki. Vastag szelet volt a kezében, melynek egyik fele úgy össze volt kaparva, mintha valaki leharapdálta volna.

— Buta liba maga, Borcsa — mondta fölényesen — és még sokat kell tanulnia, míg szakácsné lesz magából.

Grafológus

Öklét a tenyerébe hajtva az asztalra könyökölt s úgy nézett a nyári vendéglő kockás abroszára. Haja fehér volt és ezer ránc rajzott az arcán. Szaggatottan beszélt, mintha kereste volna a szavakat ahhoz a régi történethez, amelynek egykor főhőse volt.

— Mikor megcsörrent a bilincs a csendőr kezében, — folytatta kissé rekedten — azt hittem, tüstént megüt a guta. Remegtem egész testemben s valahogy nem is emlékszem, hogy rakták rám. Ha éjjel nem tudok aludni és rágondolok, még most, harminc év után is kiver a veríték.

A gyilkosság óta elmúlt egy év. Lassan megszoktam a fegyház egyhangú életét. És most újra megvasalva ki kellett lépnem a fegyház kapuján. A feleségem, kinek áldozata voltam, beadta ellenem a válpert. Nem akart egy gyilkos felesége lenni. Én nem éreztem magam gyilkosnak soha. Hogy udvarlója halva maradt kezeim között, az még ma is rejtély előttem. A bíróság azonban nem fogadta el védekezésemet s még jó, hogy csak tíz esztendőre ítélte el.

Szememre húzott sapkával lépegettem a fegyőr előtt s hallgattam a vasláncok csörrenését.

Öklöm összeszorult, nem láttam vagy nem akartam látni a rám bámuló ijedt arcokat. Ki-kitérték az utamból, mintha leprás lettem volna. Úgy éreztem, hogy most igazán tudnék gyilkolni. A bíróság ki mondta a válast, a feleségem szabad lett.

Forró nyári este volt. Kínzó szomszúság gyötört, az ajkam kicserepesedett, de nem mertem szólani. Az őt, aki Illavára kísért, végleges szálláshelyemre, úgy szuszogott mögöttem, mint egy tolató mozdony.

Külön fülkét kaptunk s az ajtót ránk kapcsolta a kalauz.

Szemben ültünk egymással. A vonat már jócskán belenyargalt az éjszakába, mikor észrevettem, hogy az őr oldalt dől s egyszerre rávágódik a padra. — Hát ez mi? — gondoltam magamban. Hamarosan meggyőződtem arról, hogy meghalt. Az őröm halott volt egyszer és mindenkorra!

Bennem fellángolt a szökés lehetőségének boldog tudata. De az első mozdulatomra megszólalt a bilincs és nevetett. A vonat megállt, kint az ablakok alatt hangosan beszélgettek s az én fejemben tovább forrt az izgalom. Meg kell szabadulni!

Mikor a vonat lassan elindult, besötétítettem a fülkét, mintha aludni tértünk volna s átkutattam a halott zsebeit. A bilincs zárjának a kulcsa a zsebében volt.

Ami aztán következett, az olyan volt, mint egy álom. A bilincs lekerült a testemről, szabadon lélegeztem megint. Ekkor támadt a másik mentő ötletem. Nem fogok megszökni, hanem ruhát cserélek vele! Mint őr fogok a fegyházba beállítani s jelenteni fogom, hogy a rámbízott rab, Tashubay Detre útközben elhalálozott.

Egy halott emberrel ruhát cserélni azonban nem olyan könnyű dolog, különösen, ha az jóval kövérebb, mint az élő. De hála a bő rabruhának, valahogy sikerült. Egy jó órai munka után én lettem az őr és ő lett a halott rab. Megtöröltem a homlokomat, mert patakozott róla a veríték, majd az iratok tanulmányozásába fogtam. Nála volt minden, egymás mellé rakva. Még pénz is volt nála: 30 korona és 60 fillér. Új nevem Molnár K. András lett, életkorom negyven év, születési helyem Sárszentmiklós.

Mikor mindezt rendbehoztam, meggyújtottam a lámpa nagyobbik lángját, félrehúztam a függönyt s intettem a fülkénk előtt elhaladó kalauznak.

Egymást néztük, aztán mind a ketten a halottra bámultunk. Nem vette észre a változást.

Az első állomáson leszálltunk, jelentést tettünk az állomásfőnöknek s én már egyedül folytattam az utat Illava felé.

A fegyház igazgatóságánál jelentkeztem. Jegyzőkönyvet vettek fel, a halottat felboncolták s harmadnapra, mikor már elbúcsúztam a kollégáktól, olvastam az újságban, hogy Tashubay Detre a válóper izgalmainak hatása alatt szívbénulásban meghalt a vonaton.

Pestre utaztam s felkerestem egy iskolatársamat, kit egyszer kimentettem a Dunából. Megmondtam neki a valót. Pénzt adott — és én beleveszttem a világba.

Megtudtam, hogy volt feleségem valahol Capriban nyaral. Volt pénze elég, hiszen volt ideje a tárgyalás után értekesíteni az ingóságaimat.

Utána mentem s megtaláltam. Egyedül sétált az ösvényen, mely a parti szikla kilátója felé vezet. Lassan lépegettem utána és már előre örültem a hatásnak, melyet váratlan megjelenésem okozni fog. Bizonyára tudta már, hogy halott vagyok.

A nap nyugovóban volt, mikor felért a sziklás part tetejére. Szívem összeszorult és könnyes lett a szemem, mert még mindig szerettem.

Egészen közel léptem hozzá s úgy, mint régen, megszólítottam:

— Margó!

Szegény Margó, mintha megcsípték volna, úgy megrázkódott. Hátranézett s mikor megismert, felsikoltott és megtántorodott. Hiába kaptam utána, lezuhant a meredek szikláról. Vége volt.

Elhallgatott. Mereven nézett maga elé s könnyes volt a szeme.

— És most grafológus vagyok, megmondom egy névalírásból, hogy kivel van dolgom.

Felállt és elkészönt.

— Sajnos, hív az élet, mennem kell.

A cédulákat, melyeket egy órával előbb rakott

az asztalokra, összeszedte, lemondóan intett a kezével
s eltűnt a nyári éjszakában.

Mikor fizettem, a főpincér megkérdezte:

— Nem az élete történetét mondta el az öregúr?

— De igen — szóltam meglepődve.

A pincér nevetett.

— Ne tessék hinni az öreg széltolónak. Hazudik.

A zseni

Macskássy Vendel barátom így szólt hozzám egy szép holdas este:

— Most, hogy a tavaszi munkálatok befejeződtek, nem veszed rossznéven, ha hozatok egy üveg családi sört és azt kettesben megisszuk. Igaz, hogy a tavaszi munkálatokhoz semmi közöm, de valami okot illő keresni, ha az ember ilyen nagy kiadásra határozza el magát.

Ez a Macskássy barátom valamikor nagy jövő előtt állott. Azt hitték róla, hogy Bólyai vagy Brassai válik belőle. És talán azzá is nőtté volna ki magát, ha a bor és a sör másfelé nem kanyarítja el száguldó szekere paripáit.

Eredetileg mérnöknek készült, aztán átment a tanári szakra, de ott sem melegedett meg, katona lett és amikor a háború végén mint rokkant hazavetődött Kínából, ahol mint tűzérési szakértő működött, már nem tudta folytatni tanulmányait, mert egyrészt fáradt volt, másrészt meg az ital már mindennél jobban érdekelte.

Róla beszéli a fáma a következő két igen jellemző esetet. Ha nem igaz, vessenek arra követ, aki ilyen történetet kitalál és nem arra, aki papirosra veti.

Ez a Macskássy Vendel volt állítólag az első technikus, aki a nélkül, hogy felelt volna, elismeréssel tette le az alapvizsgát.

Az eset így történt.

A mennyiségtan professzora kissé rossz kedvvel lépett a terembe és a vizsgázók során végig sem nézve, kezébe vette a krétát és felírt a táblára egy feladatot. Aztán hirtelen megfordult s az előtte ülő őt

fiatalember közül az egyikre rámutatott, aki Macskássy Vendel volt.

— Uram, ezt a feladatot ön lesz szíves megoldani.

Macskássy Vendel felállt és meghajolt. Bemondta a nevét, aztán nyugodtan visszaült a helyére.

A professzor úr nem tudta mire vélni a furcsa helyzetet, újra rámutatott.

— Igen, ön fogja ezt megoldani. Kérem, lépjen a táblához és kezdjen hozzá.

Macskássy Vendel ekkor újból felállt és mosolyogva és nagyon halkán azt mondja a professzor úrnak.

— Nem gondolja méltóságos uram, hogy ez a feladat túl könnyű?

A tanár szeme tágra nyílik.

— Mit beszél, ez magának túl könnyű? Ugyan, ugyan fiatalember, ez tán csak nem akar lenni egy új fogás? Hogy ez önnek könnyű? Hát jó, legyen ez egyszer igaza, felírok egy másikat.

És a professzor úr felkapta a szivacsot, ami nála ritkaság számba ment, letörölte a feladatot és felírt a táblára nyomban egy másikat.

— No, erre tán nem fogja azt mondani, hogy túl könnyű. Ime, tessék.

Macskássy Vendel egyideig nézte, nézte a számokat, aztán megint csak elmosolyodott.

— Engedelmet kérek, professzor úr, a bátorságomért, de ha szabad kérdezni, a tanár úrnak ez a feladat nehezebb, mint az előző volt?

A professzor hol a példára nézett, hol meg a vizsgázóra, aztán kissé sápadtan így szólt:

— Hogyan, önnek talán ez is túl könnyű?

— Öszintén megvallva, egy nyolcadikos gimnazistának az érettségi előtt meg kell tudni oldani.

A professzor kezében remegett a szivacs, amikor a második példát is letörölte. Az arca sápadtságát piros foltok tarkították. Újból fölírt egy számcsoportot, aztán nyugodtan letette a krétát, mint aki már biztos a dolgában és csak annyit mondott:

— Kérem, számítsa ki ennek a számcsoportnak a gyökei.

És Macskássy Vendel erre még csak fel sem állt. Egyideig nézte a számokat, amint egymás mellett állnak, aztán olyan halkán, hogy csak éppen azok értették, akik közelében ültek, így szólt:

— Professzor úr kérem, ennek a számcsoportnak nincsenek gyökei.

A tanár úr erre felszisszent. A teremben halotti csend volt.

— Mit mond ön, hogy ennek a számcsoportnak nincsenek gyökei? Hát jegyezze meg magának, hogy igenis vannak és én ezt magam fogom önnek bebizonyítani.

Ezzel újból felvette a krétát és idegesen kapkodva számolni kezdett. A teremben meg lehetett hallani a légy zümmögését. A professzor úr számol, számol, aztán a keze ide-oda kap, mintha keresne valamit, aztán egyszerre fáradtan lehanyatlik és a kréta kiesik az ujjai közül. Egyideig még nézi, aztán lassan Macskássy Vendel felé fordul.

— Igaza van önnek uram, ennek a számcsoportnak nincsenek gyökei. — Aztán még hozzátette:

— Köszönöm, elég, végeztem önnel.

Ennek az esetnek persze híre ment, de nemcsak a technikusok, hanem a professzorok között is és sok találgatásra adott alkalmat. Egyesek azon a véleményen voltak, hogy ez a Macskássy tulajdonképpen nem ért a mennyiségtanhoz és a helyett, hogy felelt volna, mindenre kitérő választ adott. És ime, amint az eset mutatja, bevált a módszere. A professzor lépre ment.

— Majd rajtam fogjon ki, — mondta ingerülten az ábrázoló geometria tanára, mikor az esetről értesült — akkor aztán elhiszem, hogy zseni, de addig nem.

A professzor úr már alig várta, hogy eléje kerüljön ez a Macskássy Vendel. Olyan példákat válogatott össze, amelyeket rendes körülmények között fel

sem lehet adni a hallgatóinak, hacsak azt nem akarta, hogy az illető megbukjék.

A várva-várt nap végre megérkezett. Macskássy ott ült az első sorban és az ábrázoló geometria professzora kissé mekegő hangon felszólította.

— Lépjen a táblához és írja fel, amit diktálok.

Macskássy Vendel meghúzkodta kissé szűk kabátját és amit a tanár lediktált, azt felírta.

— Nos, most oldja meg — intett a professzor és egy lépést hátrált.

Macskássy Vendel tekintete végigszaladt a sorokon, aztán szép nyugodtan letette a krétát az asztalra, megtörölte az ujjait a világoskék zsebkendőjébe és a tanár úrra nézett.

— Ha a professzor úr ezt a példát megoldja, akkor én megbuktam — szólt és ezzel visszaült a helyére.

Ahány hallgatója volt a szaknak, az mind ott szorongott a teremben és most megnémulva figyelték a történeteket.

A professzor úr erre a válaszra nem volt elkészülve s azért hol a táblára nézett, hol meg Macskássyra. Aztán keresni kezdett a jegyzetei között és végül kínos mosoly bicegett végig az orra tájékán.

— Igaza van, uram, az egyik adatot elfelejtettem feldiktálni.

Ez volt hát Macskássy Vendel valamikor és ha nem jön közbe a háború, utána Kína, Szibéria és hónapokon át tartó bújkálás, akkor most valószínűleg egy világhírességgel lenne gazdagabb nemzeti nagyságaink sora.

A családi sört megittuk. Macskássy megtörölte lógó bajuszát és kissé bizonytalan lépésekkel kitámolygott az ajtón. Már két pohár sör is sok volt a szegénynek.

Zinácska

Már éjfél felé járt az idő, amikor hirtelen, vészjóslón megszólalt az előszoba csengője. Ezekben az éjjeli csöngetésekben van valami félelmetes. Ilyenkor jönnek a halált jelző sürgönyök, a szomorú baleseteket hírül adó, ijedtarcú, hebegő emberek, s ilyenkor érkezik az álmatlan, zavart éjtszakák kócos koboldja.

Sietve kaptam magamra valamit és az ajtóhoz léptem.

— Én vagyok — hallatszott kívülről egy mélyen árnyékolt hang. — Én, Szojka Balázs, az éjjeli bagoly.

Szojka Balázs barátom arról volt híres, hogy nappal aludt és mikor más rendes polgár pihenni tért, ő útjára indult, kialudva, frissen, mintha reggel lett volna. Ilyenkor aztán bezörgetett ismerősei ajtaján, különösen úgy a hónap vége felé, amikor már nemigen tellett az ezredesi nyugdíjból arra, hogy füstös kávéházak sarkában valakivel hajnalig elmulatozzék az ember.

Szivarra gyujtott s figyelmesen körülnézett, mikor helyet foglalt a pamlagon, hogy nincs-e valami innivaló a közelben, mert nem is kell mondanom, hogy kávéból és pálinkából élt és hogy sósheringet vacsorázott reggel. Ha minden jól ment, akkor savanyú hordókáposzta levét itta hozzá, mert a bort egyenesen megvetette.

Tüneményes gyorsasággal elpusztított egy féldeci szilvóriumot, aztán megszólalt dallamos baritonján.

— Egy történet jutott az előbb az eszembe s az az érzésem támadt, hogy neked ezt el kell mondanom. Ne vedd rossznéven, kedves barátom, hogy ilyen alkalmatlan időben zavarlak, de tudod, én már ilyen

vagyok. Nem is volna jó, ha mindnyájan egyformák lennénk.

A fali óra éjfél kongott.

Szojka Balázs elmosolyodott, aztán belerévedezett a szivarja füstjébe.

— Több mint harmincöt éve már, — vagy harmincnyolc? — pontosan nem emlékszem már, sőt a helység nevét is elfelejtettem, de hisz egyik sem fontos. Elég az, hogy titkos szolgálatomnak abban az esztendejében játszódtott le, mikor egy határmenti városkában kellett hiranyagot szereznem a hadsereg belső életéről, mozdulatairól és esetleges jövő terveiről.

Könnyű munka volt. Kereskedelmi ügyleteket bonyolítottam le, sőt magának a tisztikarnak is szállítottam egyet-mást. Békésen éldegéltem s néha egy liter pálinka többet hozott a konyhára, mint valami körmönfont diplomáciai beszélgetés.

Idővel az ezredes leánya lett a legjobb hírszállítóm. Ablakuk előtt vitt az utam az üzleti irodámból hazafelé, sokszor láttam, amint kihajol s az utcát figyeli. Egy ilyen alkalommal épp akkor esett le egy gombolyag pamutja, mikor odaértem az ablakuk alá. Felemeltem, felnyujtottam neki, s azóta mindennap elbeszélgettünk. Tudtam, hogy hol jár a papája, miért káromkodott reggel és miért délben s mit szolt a minisztérium új rendeleteihez. Hordtam neki a virágot, az édességet, amit ő látható örömmel fogadott. Mondtam is neki sokszor, hogy jöjjön ki, sétálhatnánk egyet, hisz olyan szép az ősz, de Zinácska nem volt rá kapható. — Majd máskor, — mondogatta — majd máskor, — aztán egy nap hozzátette: — Balázsovcics Szojka, inkább maga jöjjön hozzánk, mutatnék magának valami nagyon érdekeset, aminek nagy hasznát vehetné.

— Mit szólna az ezredes úr és mit a kedves mamája? — kérdeztem — és egy lépéssel közelebb léptem az ablakhoz.

— A papa ma néhány napra elutazott, a mama meg vacsora után felmegy a nagymamához aludni,

akkor én egyedül vagyok itt az öreg Njusával, aki azonban olyan mélyen alszik, hogy ágyastul el lehet lopni. Az ablak nyitva lesz, remélem, nem fog nehezeé esni az a kis torna.

— Itt leszek — mondtam határozottan s elsiettem vacsorázni. — Mert a jó hírt is jobban élvezi az ember, ha túl van a vacsorán.

Alig vártam, hogy este legyen. De az óra mintha megállt volna, nem akarta előbbre vinni a mutatókat.

Féltízkor ott voltam a ház előtt. Az ablak nyitva, de Zinácska nem nézett ki rajta. Csend volt. Egy fiালেlek sem járt már az utcán, különben is amolyan kihalt utca volt az, ahol unatkozva álltak a villák.

Egy lendület és bent álltam a szobában.

Ugyanekkor kinyílik az ajtó és az ajtóban megjelenik Zinácska. Csak áll, mintha lába a földbe gyökerezett volna. Kezét a szájára teszi s csak annyit mond:

— Pszt. A mama még lent van, vigyázat.

Én közelebb mentem hozzá és akkor láttam, hogy szegénynek mind a két lába fából van.

A szomszéd szobából az ezredesné hangja hallatszott. A helyzet nagyon veszedelmesnek látszott. Az ablakhoz ugrottam, de vesztémre, mert három rekedt-hangú férfi épp az ablak közelében állt meg beszélgetni. Nem volt hát mást mit tennem, a zongora alá feküdtem s rágyújtottam egy cigarettára. Aztán mikor a zaj elcsendesedett, kimásztam alóla s csakúgy vaktában benyitottam a szomszéd szobába. Az ebédlő lehetett. Kint a folyosón megint felhangzott az előbbi hang, ezért a következő szobába nyitottam be, mely a szalon lehetett. A következő pillanatban lépések nesztét hallottam közeledni. Kelepcébe kerültem, s holnap agyonlőnek a katonák — gondoltam. — Isten veled, szép világ s te csalfa Zinácska. Az asztalon virágváza állt és én, mikor az ajtó nyilni kezdett, felkaptam s vaktában odavágtam a belépő felé. Sikoly hallatszott s nyomban rá az ajtó zárjának csattanása.

Kinyitottam az ablakot és kiugrottam a kertbe. Szabad voltam.

Tíz perc múlva az irodámban ültem. Egy órával később, mikor ismét kiléptem az utcára, a csendőrökkel találkoztam. Köszöntöttük egymást.

— Nos, mi ujság? — kérdeztem.

A csendőr vállatvont. Az ezredeséknél betörő járt, az ezredesné rázárta az ajtót s értünk üzent. Mi tüstént kimentünk, a szoba zárva volt, de a betörőnek nyomaveszett. És az ablakok belülről voltak bereteszelve.

Közösen csodálkoztunk.

Egy jó félóra múlva, mikor odaértem, újra nyitva volt az ablak. Beugrottam, Zinácska egy karosszékben ült s úgy nevetett, hogy a könnye is kibuggyadt, pedig fából volt a lába.

— Üljön le, — mondta aztán — most már nyugodt lehet, nem fognak zavarni. Az ablakot én csuktam be távozása után, azért volt olyan nagy a csodálkozás.

Aztán egyideig nézett engem, szeméből szeretet, tán szerelem sugárzott ki.

Közelebb húztam hozzá a széket, de ő eltolt magától.

— Ne közelítsen hozzám — mondta halkán s egy papírlapot nyújtott át.

— Olvassa, tán érdekelni fogja.

Átvettem a papírlapot s belenéztem. A vér a fejembe szökött. Katonai elfogató parancs volt ellenem.

A leány visszavette az írást s rám mosolygott.

— Nos, mit szól hozzá? Eldugtam az apám elől, majd ha hazajön, odaadom neki. Addigra lesz ideje rendezni az ügyeit.

Nem szóltam egy szót sem. Kezet csókoltam neki, aztán minden ellenkezése dacára magamhoz öleltem és megcsókoltam az ajkát.

Sírt! S én a következő pillanatban megint kiugrottam az ablakon s másnap sürgősen eltűntem. S most itt vagyok és megyek tovább. Köszönöm a pálinkát.

Az óra egyet ütött, mikor becsuktam utána az ajtót.

A rumos meggy

Egy kora őszi napon, úgy estefelé, amikor a nap oly sietve bújik a látóhatár mögé mint aki korán akar lepihenni, bágyadt, erőtlen sugaraival még bevilágított Verka néni befőttekkel telt éléskamrájába. Megvilágította a sötét-piros paradicsomos flaskókat, a pasztell-zöld ringlókat, az aranyárga barackokat és a mérgező-zöld uborkás üvegeket. A rumos meggyesek közül csak egyet-kettőt, mert odáig már nem jutott a fénynyalábból, lévén az üvegek a polc legszélén.

Verka néni a vacsorát főzte a konyhában és egy fakanálnyi zsírért benyitott az éléskamrába. A zsírt kivette a bödönyből és már éppen vissza akart térni a konyhába a sitergő lábas mellé, amikor a szeme hirtelen fennakadt a rumos meggyen. Gyanús zöldes csík ülte belülről a tetejét.

— Ezek a haszontalanok, úgylátszik, megromlottak — állapította meg nem kis bosszankodással és az egyiket le is vette a polcról. Nézte-nézte, kissé meg-rázta, majd vette a másodikat, harmadikat, de végül is bele kellett nyugodnia, hogy mind a húsz üveg magán hordja az enyészet megváltoztathatatlan jeleit.

Aznap este kissé túl barna volt a rántás a levesben és Verka néni szájából hiányzott a derült szó.

— Mi bajod van? — kérdezte kissé ingerülten a férj, amikor látta, hogy az asszony csak tesz-vesz, de az egésznek semmi látszatja sincsen.

— Elromlott a rumos meggyem — felelte kurtán egy idő múlva, aztán csipőjére tette a kezét és úgy folytatta. — Te Vendel, nem öntöttél te nekem vizet abba a rumba, amikor befőztem, mert akkor tudom, folyton körülöttem settenkedtél, hogy így segítsz meg úgy segítsz.

A férfi megsebzett vadkan módjára horkant fel:

— Miket nem tételezel fel te rólam, Verka. Hát mit gondolsz, ki vagyok én, korhely?

— Hogy mi fán termettél, azt tudom — hangoskodott az asszony — és hogy leittál nekem abból a rumból, arra mérget veszek. Én tiszta kuba rumot vettem a konzumban és egyik gyümölcsöm sem romlott meg, csak éppen ez a nyomorult meggy.

— A kubaiak is csalhatnak — mentegette a férj, amit lehet — mért hiszel nekik jobban, mint nekem, a hites uradnak. Honnan tudod, hogy azok nem öntöttek-e vizet hozzá?

— Mért nem mondod, hogy a meggy volt meghamisítva — nyelvelt vissza az asszony és úgy csapta eléje a lencsével telt tálat, hogy a kolbász menten kiugrott belőle a piros abroszra.

— Így legfeljebb a kutyának szokták odadobni az ennivalóját, — haragoskodott a férfi — de nem nekem. — Öklével rávágott az asztalra, majd fejére csapta a kalapot és kirontott a konyhából.

Verka néni egyedül maradt a gőzölgő lencsével és tehetetlen izgalomában köténye szélével kezdte törölgetni a szemét. Nagyon bántotta őt az eset. Húsz üveg egyszerre! Mennyi pénz, cukor, rum, munka és a tetejébe majd mindet ki kell önteni.

A tálból kirepült kolbász még mindig ott szomorodott az abrosz közepén és most még súlyosbította a helyzetet, hogy Vendel elrohant egyenesen a kocsmába, ahonnan majd csak úgy éjfél felé keveredik haza — becsípve.

— Így van az, egyik baj szüli a másikat — sóhajtott a Verka néni és szomorúan rakta vissza a tálba a kolbászt.

Másnap reggel még alig világosodott, már újbent volt a kamrában és egyenkint vette vizsgálat alá az üvegeket. Hátha akad még köztük jó. Hátha csak rossz álom volt az egész és semmi más. De hiába próbálgatta szegény, rossz volt az bizony valamennyi. Nagy elkeseredésében vett egy dézsát és mind

a húsz üveg tartalmát beleöntötte és aztán, hogy ne is lássa többé, kilottyantotta az istálló mellé a dombra.

— Így ni. Pusztuljatok itt, ha ez jobban tetszik nektek, mint a mi hasunk — kiáltotta és nagy durral visszatért a konyhába.

De Verka néninek mint jó háziasszonynak nemcsak befőttje volt ám, hanem volt tíz gyönyörű szép háziasnak induló fiatal kacsája is. Ezek amikor meglátták, hogy a háziasszony egy dézsára való valamit visz a szemétdomb felé, szép sorjában ellátogattak a tett színhelyére és körszemlét tartottak. Először a kácsi kóstolta meg a valamit, aztán intett a többinek, hogy lássanak neki, mert ilyen finom dolog ritkán jut a csőrük elé. És néhány perc múlva a rumos meggynek még a nyoma is eltűnt. Verka néni közben elmosta az üvegeket a konyhában és éppen azon gondolkozott, hogy felviszi valamennyit a padlásra, amikor az ablakon keresztül rémülten látja, hogy a kacsái oldalukon fekvé hevernek szanaszét az udvarban.

Az üvegekkel telt kosár csörömpölve hullott a öldre. Verka néni úgy állt, mintha sóbálvánnyá változott volna. Aztán kezét tördelve kiment az udvarra és felkapta az első kacsát, amely mozdulatlanul feküdt a földön. De annak bizony élettelenül littyent le a feje, lába. A pulzusát szerette volna megnézni, de nem tudta, hogy nagy hamarjában hol is akadna rá.

— Ó, Istenem, Istenem, mily kórság eshetett belétek egyszerre — sírt fel nagy bánatában és egy rakásra hordozta a szanaszét heverő jószágokat. Mindegyiket megrázta, hátha magához tér egy is közülük, de minden hiába volt. Az élet többé egyikbe sem tért vissza.

Bánatában lerogyott a konyha előtti padkára és ráncos arcát a kötényébe rejtette. Ilyen boldogtalanak tán még sohasem érezte magát, mint ekkor.

— Nem lesz mármint kacsapecsenye — sóhajtott a nyöszörgő fájdalommal, mintha virasztott volna egy halott mellett. — Oda a sok kukorica, árpa, oda

a finom zöltség, amit hoztam nektek, hogy csak nőjeteek és gyarapodjatok és most vége. Vége mindennek.

A tíz kacsa egymáson feküdt a lába mellett. Elnézegette őket, még egyszer megsiratta őket, aztán, hogy legalább a veszett fejsze nyelét megmenthesse, szépen egymásután valamennyit megkopasztotta, a szép sárgabőrű testüket meg a padka alá rakta, hogy majd ha a férje hazajön, elföldelhesse őket.

— Most nem tudnak erre vetődni a cigányok, — gondolta a kacsatollat zsákba gyömöszölve — most, amikor ilyen finom pecsenye várna rájuk.

Délben csodálkozva rontott a konyhába Vendel.

— Nézd-e, asszony, mi lelte ezeket a kacsákat, hogy egyszeribe megkopaszodtak.

Verka néni nagy szemeket meresztett az urára.

— Mi történt, hát megdöglöttek mind egyszerre, aztán, hogy legalább valami maradjon belőlük, hát megkopasztottam valamennyit.

— Miket beszélsz te már megint, Verka? Hát hogy döglöttek volna meg, amikor itt sétálnak az eresz alatt . . . nil

És a kacsák valóban ott ténferegtek dülöngélve meztelenül az udvar közepén, csupasz szárnyaikkal a levegőt verdesve.

Verka néni azt hitte, hogy álmodik. Visongatni kezdett és nagy hamarjában azt sem tudta, hogy mihez is kezdjen.

— Ó, drágaságaim, hát feltámadtatok? Ó, ó, miért is nem tudtam én azzal a megkopasztással egy kicsit várni?

— Mert telhetetlen vagy, — rikkant rá a férj — de most hozd be valamennyit a konyhába, mert még tüdőgyulladást kapnak a hidegben és akkor aztán igazán eláshatjuk valamennyit.

Verka néni kétszer sem mondatta magának, összefogdosta a tehetetlen kis jószágokat és valamennyit szalmával bélelt kosárba rakta. Azután ebéd után egyik öreg barchet szoknyájából kis ködmönkét varrt mindegyiknek.

— A rumos meggyel mi lett? — kérdezte közben a férj.

— Mi lett? Hát rendjén-módján kiöntöttem a szemétdombra — válaszolta az asszony.

A férfi fölnevetett.

— És a kacsáid megették és berúgtak tőle. Látod, hogy volt azokban rum — diadalmaskodott a férj.

De Verka néni nem szólt ekkor már egy szót sem.

Bukovina magyaráz

Ritka jó humorú ember volt az öreg Bukovina Máté, Breznyóbányán. Nyolcvan felé járt már, de havonkint legalább egyszer elutazott Besztercebányára és hetenkint egyszer elvitette magát a helybeli kocsmába, mert az élet gyönyörűségeiről sehogy sem akart lemondani. Pénzét elmulatta, úgyhogy már nem tellett neki kocsira, gyalogosan meg már nem tudott járni, mert egy mulatozás után árokba esett és eltörött a lába. Így tehát háton vitette magát.

Aszongya:

— Jahoda, gyere ide.

Jahoda amolyan örökösen munkanélküli, hatalmas növésű lapaj volt, aki szombaton estefelé be-bekacsintott Bukovina ablakán, hogy magára vonja az öreg figyelmét. A hívásra tüstént bent termett a pitvarban és olyan könnyedén emelte a hátára, mint az üres hátizsákot. Az öreg Bukovina ösztövére két lába élet-telenül lógott le kétoldalt és vékony karjával úgy átölelte a nyakát, hogy bizony a jámbor Jahodának sokszor levegő után kellett kapkodnia. Hogy az emberek megmosolyogták őket és a gyerekek visongtak az utcákon, amerre elhaladtak, azzal egyikük sem törődött, mert a megivandó bor gyönyörűségétől már előre mámorosak voltak. És Jahoda talpalt rendületlenül, végig a városkán és úgy nyitott be a kocsmajtón, mint az üvegesek, akik a hátukon cipelik minden portékájukat. Bukovina helyet foglalt az egyik sarokasztalnál és ilyenkor aztán mindenkit szívesen látott egy kis tereferére. Másoktól nem fogadott el semmit, de ő sem kínált senkit. Két litert szép lassacskán megiszogatott, aztán megint felkapaszkodott Jahoda

hátára és egy hétig ismét nyugalom volt a Bukovináék házatáján.

Egy ilyen iszogatás alkalmával így szólt hozzám:

— Te Péter, aztán ha vendégségbe hívnak, használd ám ki az alkalmat. Ne törődjél vele, hogy mit mondanak rólad, ha becsukódik mögötted az ajtó. Én ugyan már nem nagyon tudok enni, de azért a porciómat nem hagyom ott soha. Fiatalabb koromban azonban az volt az elvem, hogy ha lányos házba meghívtak ebédre vagy vacsorára, sohasem ellenkeztem, hanem igyekeztem kitenni magamért. Neked is ajánlom, hogy fogadj szót, te is megéred majd a nyolcvan esztendő, akárcsak én. Tehát figyelj ide! Az első tál ételből, amit elibéd raknak, egyél annyit, mintha egyéb már nem lenne. Így biztosítod magadat az olyan étellel szemben, amit vagy nem szeretsz vagy ami — s ez a legjobb házaknál is előfordul — nem sikerült úgy, ahogy te szeretted. A második tálból annyit egyél, mintha az elsőből semmit sem ettél volna, nehogy megnehezteljen rád a háziasszony, hogy fűgálad a főztit. A harmadik tálnál gondolj arra, hogy ezentúl már nem nagyon lesz alkalmad az esetleges hiányokat pótolni. A negyedik tál ételnél — mert olyan is akad, igaz, hogy manapság már egyre ritkábban — érdeklődd meg finoman, hogy a szomszédod melyik falatot kedveli a legjobban. Amikor ezt megtudtad, halászd ki sietve az orra elől. Ezen ő bosszankodni fog, te azonban titokban kineveted, ami nagyon jó hatással van az emésztésre. A jókedv feledtetni veled a gondokat.

Igy beszélt az öreg Bukovina, mialatt Jahoda az ivó másik oldalán buzogány nagyságú ökleire támaszkodva ült az üres borosüveg mellett. Várta, hogy valaki megkönyörüljön rajta, mert Bukovina nem fizetett neki többet.

— Még be talál fordítani az árokba, ha többet iszik. És akkor eltörik a másik lábam is. Ígyék majd akkor, ha már engem hazaszállított — mondta — és reszkető kézzel ajkához emelte a poharat.

Egy ilyen esti beszélgetés közben valaki azt találta mondani, hogy kutyából nem lesz szalonna, mire az öreg megreszelte a torkát és százeres kezével belesuhintott a levegőbe.

— Márpedig ez a mondás nem igaz, mivelhogy az említett állatkák hízott állapotban nem is olyan megvetendők. Én a Szent Vencel-téren Prágában, savanyún elkészítve, úgy vadasan, gombóccal egyszer majd hogy meg is ettem. Hanem az a mondás sántít ám egy kicsit! Állításom bizonyosságára szolgáljon a következő eset. Igaz, hogy ennek már több, mint negyven éve, de ez mitsem változtat a dolgon.

Akkoriban fuvarozással foglalkoztam. Volt négy pár lovam, kocsim, szekerem, hintóm, mert én a munkát soha életemben nem vettem meg. Volt ezenkívül egy kis gazdaságom és vagy száz birkám az erdei legelőkön.

Egyszer úgy karácsony táján ülünk a vacsoránál, amikor egészen váratlanul beállít hozzánk egy akkora ember, mint ez a Jahoda. Áll és néz. A kalapját a kezében forgatja.

— Mi kéne? — kérdem tőle.

— Kis ennivaló kéne és utána éjjeli szállás — morogta és meresztgette ránk a szemét, mint aki rosszban sántikál. A haja kurtára volt nyírva, a szakálla lehetett vagy ötnapos.

Helyet szorítottunk neki az asztalunknál és tele-raktuk a tányérját káposztával meg füstölthússal.

— Egyék, ha éhes — mondok — és válják egészségére.

Ezt már a miatt kellett így mondani, hogy lássák és hallják a gyerekek, hogy milyen tiszteletreméltó apjuk van nekik.

A borostás állú erre ráborult a tányérjára és mire felemelte a fejét, a tányér üres volt. Még jó, hogy az oldalas csontjait is meg nem ette.

Áhítattal néztük valamennyien.

— Izlett? — kérdem.

A borostás állú egy kenyérdarabkával megtörölte

a száját, a vizespohár után nyúlt és csak azután válaszolt, amikor a poharat visszatette az asztalra.

— Tizenöt éve nem ettem ilyen jóízűt.

— Mért éppen tizenöt éve? — kérdi a feleségem és rakja az asztalra a túrósgombócot.

— Hát csak azért, kérem, — válaszolja — mert tizenöt évig az illavai fegyházban ültem és csak tegnapelőtt szabadultam ki.

— Illaván? — szaladt ki a rémület szava az asszony száján.

— Aztán miért ült? — teszem hozzá én.

— Megöltem egy embert.

Erre a kijelentésre halálos csend lett a szobában. Az asszony elhúzódott tőle, Jankó fiam pedig, aki akkoriban már iskolába járt, ijedtiben úgy elkezdett bömbölni, hogy ágyba kellett dugni.

— No, — mondok — ezt aztán megcsinálta — csakhogy én is nyikkantsak valamit és elpalástoljam zavaromat.

A vendég bólogatott és telerakta tányérját túrósgombóccal. Könnyen tehette, mert a többieknek hirtelenében elment az étvágyuk a gombóctól.

Ő úgy tett, mintha semmit sem vett volna észre, minden mozdulata az evés gyönyörének hódolt, meglátszott rajta, hogy remeg a jó falatért.

— Elalszom én akárhol, — jelentette ki barátságosan, amikor elkészült az evéssel — csak tető legyen a fejem fölött.

Volt egy üres ágyunk abban az időben, gondoltam, majd átadjuk neki, de feleségem behívott a konyhába.

— Én nem alszom gyilkossal egy fedél alatt — és úgy reszketett a hangja, mintha a hideg rázta volna. — Aludjék ő az istállóban a kocsisok között, ott van hely elég.

A vendég aztán szépen megköszönte a vacsorát, átment az istállóba és nyomban lefeküdt.

A feleségem meg behozta a konyhából a nagy disznóölő kést és maga mellé tette a székre, nekem

meg a baltát készítette oda, hogy kéznél legyen, ha netán szükség lenne rá. Egész éjjel alig húnytuk le a szemünket.

A vendég ezekről az előkészületekről semmit sem tudott. Jót aludt reggelig és amikor beállított a konyhába, őszinte hála sugárzott a szeméből.

— Majd egyszer meghálálom kendteknek, ha jobban megy a sorom — mondta, azzal máris fejébe nyomta a sapkáját és hóna alá vette a batyuját.

Ha nem vallotta volna be, hogy gyilkos, még itt aludt volna velünk és tán még minket is meggyilkol — sóhajtott az asszony.

— Már dehogy is ölt volna meg, — szoltam én — ugyan miért ölt volna meg? Ki tudja, hogy akkor is mi vitte rá szegényt. Nem is látszik olyan rossz embernek. Nem ismerjük az esetet. Talán részeg volt. Az is lehet, hogy önvédelemből tette.

Elmúlt egy félév. Tavasz lett és a munka nagyon megszorodott a ház körül. A borostás arcúrók közben egészen megfélemedtek. De nem úgy ő. Egy nap, úgy déltájban, egyszerre csak megjelenik az ajtóban és tart a karján egy kis kutyakölyköt.

— Megígértem, hogy meghálálom a jószágukat, — mondta — hát íme, elhoztam, amim volt. Fogadják tőlem szívesen ezt a kis kutyát. Finom kis állat lesz belőle.

Volt nekünk kutyánk akkoriban három, hát nem valami nagy örömmel vettük az újabb szaporulatot. De hogy minél előbb megszabaduljunk a nem kívánt vendégtől, jó képet vágunk hozzá és megköszöntük.

A kutya nálunk maradt és mi tagadás, nagyon megszerettük. Igazán finom kis jószág volt. Nem volt az olyan buta, mint a többi, tele volt móressel, figyelemmel és olyan tanulékony volt, hogy öröm volt vele foglalkozni.

Egy nap kint járok a birkáknál az erdőben, amikor egyszerre csak szembejön velem a főerdész. Ránéz a kutyára, pislant egyet, megcsóválja a fejét és csak aztán szólal meg:

— Hol vette Bukovina úr ezt a kutyát?

— Prezentbe kaptam egy ismerősömtől — mondok kis vállmelintéssel.

— Ki osztogat ilyen kutyákat prezentbe?

— Biztosan az, akinek van — válaszolom én.

— Ilyent én is elfogadnék — szolt és a szeme majd hogy ki nem dőlt a fejéből.

— Nem volt neki csak ez az egy. Aztán meg azt se tudom, hogy mi annak az ismerősömnek a neve, sem azt, hogy hol lakik.

A főerdész csak mustrálja a kutyát és forgat a fejében valamit.

— Nem adná el nekem? — böki ki egy idő múlva.

Mire én:

— Már hogy adnám el! Inkább a másik hármát, mint ezt.

De a főerdész nem tágít, belemart a koncba.

— Adok érte húsz pengőt.

Csak a fejem csóválom.

— Hát adok érte egy hízót.

Mire én:

— Tessen csak ráfigyelni erre az állatra, ez érti ám, hogy miről beszélünk. Ennek minden szó egyformán gilt, akár francia, akár angol. Aztán úgy kajtat, hogy hasonlóval csak álmában találkozik a vadászember.

— Hát nem adja oda egy hízóért? — kísérletezik a főerdész, de akkor már látszott rajta, hogy haragszik. Márpedig a főerdésszel nem volt tanácsos haragba lenni az olyan szegény emberfiának, mint akkoriban én voltam. Mondom hát:

— Hogy egyikünk se járjon rosszul, odaadom, de előbb megkérdem az asszonyt, hogy mit szól hozzá. Mert tetszik tudni, ő még jobban szereti, mint én.

— Ne kérdezzen maga semmit az asszonytól, — idegeskedett a főerdész — adok inkább két hízót, csak hagyja most mindjárt nálam.

Erre aztán igazán nem tudtam már mit válaszolni,

bólintottam rá és megindultam a főerdész oldalán a majorja felé.

Két szép hízót választottam ki magamnak és a kutyát szomorú szívvel otthagytam.

Ezzel csak azt akartam mondani, hogy a kutyából is lehet szalonna. Nálam lett is több, mint egy mázsa.

Jahoda elismerően bólintott a sarokban, Bukovina meg a második litert rendelte magának.

Cirkusz

A bohóc mérgesen vágta földhöz lyukas kalapját, aztán mintha megsajnálta volna, felemelte, megtisztogatta, majd szép lassan, figyelmesen újra visszatette a poros földre...

És fent a karzaton nevettek a suhancok.

A Kecskés- Zöldi- Kása és Orbán-családok ugyanazon a napon kerültek ki az utcára. Már régóta várták e pillanatot, s egy napsugaras reggelen aztán meg is érkezett. A hatósági emberek kihajították a szalmazsákokat az udvarra és a néhány bútordarabot neki-támasztották a dülledező kerítés falának. Aztán, mint akik legjobban elvégezték a rájuk bízott munkát, cigarettára vagy pipára gyujtottak s elégedetten állapították meg, hogy készen vannak.

A sok gyerek pillanatok alatt fent ugrált a szalmazsákok tetején, mert hisz az olyan érdekes volt, — szalmazsákok az eperfa alatt! A levesesfazékba hogy, hogy nem valaki bedugott egy cipőt, az ócska, lyukas keménykalappal meg a Kásáék Julisa futballozott.

Orbánné várandós volt szegény és szédült az éhségtől. Kecskésné sirdogált, mert neki volt a legtöbb gyermeke és az urát „részeg disznó”-nak hívta az egész udvar, mintha csak összebeszéltek volna. Most is a korcsmában ült és szidott mindenkit, aki él.

Az első ijedtség multával aztán egyszerre, mint tűzoltósziréna hangja, végigsivított az udvaron a ház-mesterné kiáltása:

— Tizenkét órára tiszta legyen az udvar! Szigorú parancsot kaptam a háziúr ügyvédjétől. Estére még nyomát sem akarja látni a négy családnak. Maguk már éppen elég pénzébe kerültek a háziúrnak!

Délre ugyan az udvar nem tisztult meg tőlük, sőt még egy hét múlva sem. Csak a második hét vége felé takarodtak el, mikor a házmeister kitette a holmijukat az útra, ahonnan a rendőr továbbparancsolta őket, mégpedig azonnal.

Igy került aztán a Kecskés- Zöldi- Kása- és Orbán-familia, számszerint huszonhárom fő, a part mentén sárból összetákolt kalibákba, várni az őszt és a rohanva közeledő telet.

A napsugaras nyárból lucskos őszt lett és a lucskos őszből zimankós tél.

Kecskés és társai lesték a havat, hogy legyen mit lapátolni, az asszonyok pedig kosarakkal, szatyrokkal ott álltak a plébániák, elöljáróságok előtt, hogy valami segínyt kapjanak és legalább egy időre be tudják tömni az éhes szájakat.

És a hó egy szép napon, mintha angyalszárnyakon jött volna, megérkezett. Zöldi, Kása és Kecskés sietve állt sorba már a kora esti órákban, hogy úgy hajnal felé rájuk kerüljön a sor. Csak Orbán hiányzott, éppen ő, aki a legjobban várta a legközelebbi munkaalkalmat. Láza lett, rázta a hideg, hányt s nem bírt lábra állni.

Az orvos, akit a síró asszony magával hozott, homloka közepére húzta fel a szemöldökét s csak annyit mondott:

— Tífusz.

Orbán János egykori aszfaltmunkás sorsa ezzel az egy szóval egyszeriben más irányba fordult. Megmozdult a város közegészségügyi hatósága. Félórán belül kint voltak a fertőtlenítők és a beteget pokrócokra csavarva szinte elröpítették a nedves, dohos, örökké hideg, füstös odúból.

A kórházban megfürösztötték, gondosan, szépen, a borbély levágta próféta stílusú haját, megborotválta a képét, s aztán igaz, hogy csíkos, de tiszta fehérneműbe bújtatták. Az ő piszkos, rongyos ruháját fertőtlenítőbe vitték, ráírták a nevét, a számát, s félig összeégve a raktárba dugták.

Az ing fölé köpenyt kapott, majdnem bokáig

érőt, amelyről azonban hiányzott egy gomb. Ez aztán szívet tépő sírásnak lett okozója, az ápolónő öngyilkos akart lenni, mert már nem bírta a segédorvos úr székélését, aki valósággal utazott a hiányzó gombokra és leszakadt pertlikre.

Orbán Jánost meghőmérőzték, az orvos a pulzusát fogta, a gyomrát tapogatta, aztán diétát rendelt és utasításokat adott. Meghagyta az ápolónőnek, hogy minden változásról azonnal tegyen neki jelentést.

Szegény Orbán János mindebből semmit sem tudott. Lázálmában furcsa rémképek rajzoltak a szeme előtt.

Mesterségesen etették, szinte tömködték az ételt belé, s az ott settenkedő halálnak fűgét mutattak.

Egy szép napon az orvos kijelentette, hogy túl van a krízisen. Orbán János aszfaltmunkásra ismét rámosolygott az élet.

Öt hét alatt nyolc kilót hízott, arca rózsaszínű lett és kerek. Szemébe élet csurrant be...

A főorvos úr rámosolygott. Kezetnyujtott neki s jó érzéssel jegyezte be a kórházi naplóba a sikeres munka eredményét.

Az ápolónő előhozta a raktárból a batyut, melyben a siralmas ruhadarabok gyűrötten lapultak.

A csíkos fehérneműt leszedte róla s rásegítette a tépett rongyokat.

— Hát Isten vele! Mi viszontlátást nem szoktunk egymásnak kívánni.

Orbán János újra kint volt az utcán. Lassan, bizonytalanul lépkedett, hullt a hó, de hiába hullott, neki még nem volt ereje lapátolni menni.

Mikor hazaért, ismeretlen gyereksírás ijesztette meg. Míg oda volt, megszaporodott a család.

És kezdődött minden előlről.

A bohóc mérgesen vágta földhöz lyukas kalapját, aztán mintha megsajnálta volna, felemelte, megtisztogatta, majd szép lassan, figyelmesen újra visszatette a poros földre...

És fent a karzaton nevettek a suhancok...

Különös eset

Nyitott szemmel figyeltem az éjszaka csendjét. Az ablakpárkányokat halkán verte az eső és a szomszéd szobában egyet kongott az óra.

— Egy óra! — szóltam kedvetlenül és az eliramlott álmomra gondoltam, mely ebben a barátságtalan szállodai szobában sehogy sem akart megkönyörülni rajtam.

Már napok óta esett. A hegyek eltűntek a sűrű, sötét ködvilágban és mégcsak remény se volt arra, hogy az ég mihamar kitisztul.

És ekkor ebben a csendben, mintha valaki lámpát gyújtott volna az agyamban, hirtelen eszembe ötlött egy szó értelme.

— Mi az a Sole? — erre gondoltam egész nap. Az ebenseei sófőzdék kapui fölött olvastam ezt a különös elnevezést. És amikor kérdezősködtem felőle, hogy mi lehet annak a szónak az értelme, a német sógor csak a vállát emelte feljebb vagy a kalapját tolta hátrább a fején, de választ adni nem tudott.

És most hirtelen ráeszméltem arra, hogy hiszen ez magyar szó és annyit jelent, hogy sólé. Az óperenciás tengerig portyázó magyar huszárok akadhattak rá ezekre az erdei kutacskákra a 18. században és amikor megízlelték az ízt, megrázkódva állapították meg, hogy bizony nem ivóvíz van bennük, hanem förtelmes ízű sólé és ez az elnevezés megmaradt a nép ajkán, s így került később a sófőzdék homlokzatára.

Ez a felfedezés némileg megvigasztalt. Elhatároztam úgy félálomban, hogy elküldöm majd egy akadémiкусnak, aki ír róla egy értekezést, melyet meg fog

támadni egy német hallgatója, tiltakozva a szó értelmezése ellen.

Ilyen dolgokat éjjel talál ki az ember, amikor az álmok kerülgéti és a barométer a „Vihar” táján remegteteti acéldárdácskáját.

Villámlott, majd dörgött és utána olyan zápor zúdult az ablakokra, hogy ijedtemben feljebb húztam magamra a takarót.

Reggelre aztán kissé kiderült. A felhők szétszakaadoztak és a föld mosolygott a napsugarak derűjében.

Már sokkal jobb kedvvel ültem le reggelizni.

A vendéglős nézte az Ördög-ormót és a felhők vonulásának az irányát, aztán megjegyezte:

— Nem lesz már eső. Nyugodtan kirándulhatnak az urak.

Ekkor állt meg előttem Szántó barátom. Szántó Rókus, az író, festő és szájharmonikaművész és így szólt:

— Szervusz, Kristóf.

Csupa derű és egészség volt ez az ember, de még így is olyanforma, mintha Doré rézkarcából lépett volna elő, finoman és könnyedén.

— Hát te élsz még, Rókus? — kérdeztem tőle a nap ragyogásában, frissen megborotválkozva és Jardley vizével megpermetezve.

És Szántó Rókus rám nevetett, fehér fogsorát mutatva tágranyílt piros ajkai között.

— Amint látod, Kristófkám, még élek. Pedig azóta, hogy utoljára találkoztunk tíz év múltot el felettünk.

Leült az asztalom mellé és cigarettára gyújtott.

Ezt a Szántó Rókust évekkkel ezelőtt halálra ítélte a katonaoorvos. Azt mondta neki, hogy gyalázatosan rossz a szíve és legfőlőbb négy-öt évig bírja csak az igát, de azt is csak akkor, ha nem fog dohányozni, inni, feketézni, udvarolni és a tyúkokkal fog menni aludni.

Szegény Rókus úgy jött ki az orvos szobájából, mintha halottaiból támadt volna föl. Sápadt volt és a homlokáról gyöngyözött a veriték.

— Végem van, fiúk! — lihegte és a szeme hirtelen olyan mélyen hullott a fejébe, hogy az ember hátulról előbbre szeretne volna tolni.

— Azt mondta az orvos, hogy legfőljebb öt évig élek még.

A hang szinte sírva tört ki belőle. Ráborult az asztalra és mi pajtásai, úgy vettük körül, mint a halálraítéltet a fegyőrök.

Rókus néhány percnyi asztalraborulás után aztán hirtelen talpra ugrott.

Arca lázas volt és tekintete könnytől fénylett.

— Hát ha csak öt év az életem, akkor kihasználom — kiáltotta és teljes erejével rávágott az asztalra. — Szívni fogok szivart, cigarettát, úgy, ahogy jön. Inni fogok pálinkát, pezsgőt, sőt megszokom a feketét is, noha eddig sohasem hiányzott. Reggelenként fogok hazatérni, nehogy azt mondja valaki, hogy félek a haláltól.

Igy mondta és a legközelebbi sarkon dupla borovicskát ivott meg egy hajtásra. És most itt áll és egészségesebb, mint volt valaha.

— No, látod, mit ér sok ember tudománya?! — szólt rezignáltan, majd később hozzátette: — De azért alapjában véve hálás vagyok annak az orvosnak, aki annyira megijesztett. Ő nem tudta akkor, hogy én éppen az ellenkezőjét fogom tenni annak, amit tanácsolt.

Öt évig a szó szoros értelmében züllöttem. Nevem lett a korcsmákban és a hajnali világos kávéházakban. Keveset aludtam és nyakig úsztam az adósságban.

Aztán, mikor megelégttem a sok mulatozással, elmentem egy orvoshoz és megkérdeztem tőle, hogy szerinte még mennyi idő van hátra az életemből. Csohátkozva nézett rám.

— Miért kérdi ezt? — mondta. — Hiszen a maga szívének semmi baja sincsen. Elélhet vele akár száz évig is.

Ekkor nevetni kezdtem, de úgy, hogy az orvos hirtelenében azt hitte rólam, hogy elment az eszem.

— Mi nevetnivaló van ezen? — kérdezte szinte sértődötten.

— Hát az, — feleltem — hogy nekem egy orvos diagnózisa szerint már meg kellett volna halnom. És én, aki mindennek épp az ellenkezőjét tettem, amit tanácsolt, most meggyógyultam. Hát ezen nevetek.

Az orvos elgondolkozott és lassan megsimogatta a tarkóját.

— Különös eset, — mondta — érdemes volna vele bővebben foglalkozni. Az ön szívét tehát éppen az izgalom és az éjszakázás gyógyította meg. Sok munkát adott neki és ez a javát szolgálta. De most ajánlom, hogy ezentúl ne erőltesse meg a szívét. Éljen természetes életet és kerülje a túlhajtásokat, nehogy újra beteg legyen, mert akkor valóban magát okolhatja majd és nem a szívét.

— No, látod Kristóf, azóta megnősültem, van szép két gyermekem és úgy érzem magam, mintha boldog lennék.

Később sétáltunk egyet és én a sófőzdék előtt felhívtam a figyelmét a kapuk fölött olvasható Sole elnevezésre és elmondtam neki a véleményemet róla. Nem csodálkozott, sőt egész természetesnek találta, majd így folytatta:

— Hát mit gondolsz öregem, engem miért hívnak Szántónak?

— Mert biztosan úgy hívták az apádat is.

— Hát valahogy úgy van, de egészen még sincs úgy — válaszolta mosolyogva. — Az én apám olasz volt és Bocca Rókusnak hívták, de mivel nagy pápapárti volt, azért elnevezték Santonak, azaz Szentnek és úgy hívták, hogy Santo Rocco. Mikor aztán mene-

külnie kellett és kikötött Magyarországon, megtartotta csúfnevét és Szántó lett belőle. A Sole is talán ilyen valami, ki tudná már ezt most pontosan megállapítani.

A sarkon elbúcsúztunk, ő gyalogosan az erdő felé indult, én meg elővettem egy könyvet és leültem a tó partján egy padra.

A nap sütött, tiszta párás illatokkal volt tele a levegő és messziről szájharmonika muzsikáját hozta a szél. Szántó szebben muzsikált, mint valaha.

A karperec

Vihar közelgett. Az ég sötét volt s a tenger magas hullámokat dobott a partra. A szemafórok mint óriás szemek pislákoltak a szemközi partokon s a hajómunkások megfeszült izmokkal dolgoztak a bárkák körül. Búgó hajótűlök sívított bele az éjtszakába s a távolból eltévedt harangjelzéseket hozott néha a szél.

A parti korcsmák megteltek részeg matrózokkal. Duhaj kedvük víg hahotája kihallatszott az útra. Szárazföldet éreztek a lábuk alatt s ez kirobbantotta belőlük a hosszú tengeri utak minden elfojtott vágyát.

Néha közéjük ültem s lestem élethabzsolásukat, de ezen a napon sokkal komorabb volt az ég, biztosabban éreztem magam otthon. A szél felleghajtómba kapott s kalapomat majd lesodorta a fejemről.

Az egyik sarkon hirtelen előttem termett Mr. Jackson szikár alakja. Szinte megdöbbsentem, oly váratlanul jött.

— A föld szülte magát? — kérdeztem tőle s megszorítottam hatalmas kezét.

Felnevetett.

Szerettem az öreg tengerészt. Viharvert arcában úgy ült a két szeme, mintha tolvajlesen lett volna. Kétfelé álló szakállá mindig bozontos volt. Nyakát vörös sál fedte, nagy csizmái meg úgy cuppogtak, mintha bokáig érő sárban jártak volna.

— Cudar idő van, Mr. Dick — mondta barátságosan s magával húzott egy sötét sikátor felé.

— Jöjjön velem, valami érdekes dolgot mutatok magának.

Régiséggyűjtő volt az öreg. Negyven év óta, hogy

a tengert járta, sok mindenfélét hordott össze. Kis szobája, mely annyira hasonlított egy szardíniai halászhajó kapitányának fülkéjéhez, valóságos múzeum volt. Sok estét töltöttünk együtt s talán egy sem volt közöttük, melyen valami érdekes történettel ne gazdagodtam volna. Olcsó brandy vagy szódavizes whisky mellett beszélgettünk s az éjfél órák valamelyikén búcsúztunk csak el.

Lámpájában füstös petróleum égett s az is olyan alacsonyan, hogy árnyékunk befödte a falakat.

— Tudja, Mr. Dick, hogy ki volt Cartouche? — kérdezte tőlem, mikor leültünk a zsírfoltos, gyalúlatlan asztal mellé, melyet valami kantinból vagy top-room-ból hozott magával emlékül.

— Rabló volt — szóltam bizonytalanul.

— Úgy van, Mr. Dick, rabló volt mégpedig a javából. 1721-ben végezték ki Párizsban. Az egész város lázban volt, mikor elfogatásának híre ment s csak azt csodálom, hogy nemzeti ünneppé nem avatták kivégzésének a napját. Sok kardinálist és marquist kopasztott meg s szervezete olyan erős volt, hogy halála után még tíz év múlva is gondot okozott a királynak.

Kint a vihar tetőpontjára hágott s a tenger hullámainak dübörgő hangja behallatszott a szobába.

— Az idő nagyszerű — mondta Mr. Jackson s egy vizespohárra való whiskyt hajtott fel.

A falakról régi fegyverek, szíjak, elavult kinzószerszámok lógtak — s egy elsüllyedt hajó naplóján kiaszott, szürke kalózkoponya pihent.

— Ez az én kincseskamráim — mondta elégedetten. — Mindig büszkeség tölti el lelkemet, ha egy értékes tárgyval gyarapíthatom.

Történetük élénken élt az emlékezetében, egyik-másik darabról órákon át el tudott beszélni. Arca ilyenkor vörös lett, mint a sálja, melyet örökösen a nyakán viselt s hangja néha olyan erős volt, mint a szirtek orgonája, néha meg oly halk, mint egy kart-hauzi barát éji járása.

— A minap láttam meg egyik barátomnál, —

mondta aztán — s nagy öröömre szolgált, hogy ő semmiféle jelentőséget nem tulajdonít neki. Alkudni kezdtem s egy liter brandy lett az ára. Elképzelheti öröömöt, amellyel hazahoztam. \

En még mindig nem tudtam, miről van szó.

— Mi is hát ez az értékes tárgy? — kérdeztem mosolyogva.

— Cartouche karperece.

Első pillanatban azt hittem, hogy egy szép ötvös-munka lesz, de később látnom kellett, hogy nem más, mint közönséges láncra fűzött, szöggel bélelt két vas-abroncs.

— No, látja, ez az — mondta diadalmasan s vigyázva letette az asztalra. — Azonban óvakodásra intem, — súgta szemében rejtett tűzzel — mert szögei haláltadó méreggel vannak bevonva. Ha érdekli, Samson hóhér naplójában olvashat róla. Ennek a kis vas-rakásnak köszönhetette az aranyban dúskáló Barberini kardinális, hogy előbb volt az égben, mintsem akarta volna. De megmutatom magának a naplót is. Nézze meg és olvassa el a saját szemével, hogy mily nagy érték e rozsdamarta karperec.

Amíg színlelt áhítattal a láncot néztem, leemelt a polcról egy szakadozott könyvet s elém tette.

— Itt van, olvassa.

„... A barlangjában megtalálták a sok kínzó holmi között Barberini kardinális haláltadó karperecét is, melyen egyszerű betűkkel be volt vésve Cartouche monogramja is, egy törrel átszúrt C betű...”

— Ide nézzen, itt van rajta a jelzés — mondta büszkén, mialatt bütykös ujjával egy karcolásra mutatott.

— Biztos benne, hogy ez valódi?

Szinte megsértődött.

— Kétkedni mer? Hiszen itt vannak a mérgezett szögek is benne, melyek a kardinális halálát okozták. Ha ezekkel megsérti magát az ember, halálfia. Mérgük sohasem vesztí el erejét, mert a Mediciek

alchimistáinak kezéből került ki. Erősebb, mint az aqua topšana. Elhiheti nekem.

A szél megrázta az ablakot s a karperecek halkan megzörrentek a kezemben. Bolond gondolatom támadt.

— Tudja mit, Mr. Jackson? Én felpróbálom.

Idegesen ugrott fel s szinte remegett az izgalomtól.

— Volna hozzá bátorsága?

A karperec nehezen járó részeit széthúztam s a következő pillanatban a karperec zárja csattant s a kezemen egy kis piros vércsepp jelent meg.

Mr. Jackson ijedten meredt rá, szeme kidülledt, hatalmas alakja remegni kezdett s ajkát kétségbeesett sóhaj hagyta el:

— Gyilkos vagyok, gyilkos! — s azzal elvágódott a padlón.

A rémület rajtam is erőt vett, de mikor éreztem, hogy a halál nem jelentkezik, mosolyra torzult a számam. A karperecet az asztalra dobtam s lehajoltam a tengerészhez:

— Hé, Mr. Jackson, keljen fel — a karperec hamis.

De Mr. Jackson nem kelt fel többé. Megölte a rémület.

A hazajárók

Oláf Zoorg az esti csendben kurta pipájából nesz-telenül eregette a füstöt. Maga elé nézett és hosszan hallgatott. Megszokta az egyedüllétet és a békés csendet. Alacsony falócán ült és könyökével a térdére támaszkodott. Szörmével bélelt bőrsapkája a tarkójára csúszott és rozmárszerű szakálla száraz tengerifűhöz volt hasonló. Arcának szőrtelen részén ezer ránc kergetőzött és szeme párkányán halványan csillogott az élet.

A fjordok csendje uralta a tájat. Sehol egy nesz vagy halk ének, mely tehénpásztor ajkáról kél útra, sehol egy dal, melyet szerelmes leány lehel a hegyek mögé süllyedt nap után. Még kutyaugatás, tücsökciripelés sem hallatszik. Minden szunnyad, alszik s tán álmodik. Messze morajlik a tenger, de zúgását nem hozza ide a szél, mert a szél is alszik ma, pihen, mint aki a halálról álmodik.

Szemben velünk a dombon régi idők viharverte falaival, sötét ablakaival némán áll egy templom. A keresztet lesodorta róla az idő, falait megmarta a nap heve, tél fagya. Körülötte temető, fehér sírkövekkel, melyek még halványan látszanak a derengésben.

Oláf Zoorg mintha megérezte volna, hogy a templomot figyelem, megszólalt:

— Valamikor Szent Oláf tiszteletét szolgálta, most nem szolgál senkit. A király szobrát kicipelték belőle a vandál hordák és összetörték. Aztán a Szent törte őket össze. A szívüket törte össze, hogy ne tudjanak örülni meg ne tudjanak sírni. Énekük színtelen legyen és kacagásuk hasonló a repedő fa recsegéséhez.

Valamikor tömve volt a templom emberekkel és zajongott az élet házaik között. Aztán üres lett a templom és üresek, néptelenek a házak is. Szent Oláf király az Isten szolgálja volt és az Isten megbecsüli az ő szolgálát. Nem engedi, hogy büntetlenül bántó kézzel és szidalmazó szóval sujtsanak feléjük.

A pipában elégett a dohány. Halkan sercegett. Markába verte, aztán újra megtölte.

Az égen halványan jelentkeztek a csillagok.

— De azért karácsony éjjelén, azt mondják, hogy kivilágosodnak az ablakai. Én ugyan még nem láttam, de megboldogult feleségem, Gerta, állította a halálos ágán, amikor búcsúzott tőlem.

Ő minden évben karácsony éjjelén virrasztott. Imádkozott visszagondolva boldog gyermekkorára, amikor a karácsony ünnepet és boldogságot jelentett neki. — Itt a sziklák közt mindenből csak emlék marad és a lélek mélyén halk, régi dalok halvány foszlánya.

Engem elnyomott az álom azon a bizonyos karácsonyéjjelen, amikor Gerta utoljára virrasztott. Csak akkor tudtam meg, hogy mi történt vele, amikor a halál már az ágya lábánál állott és szelíden integetett neki, hogy kövesse.

Igy mondta:

— Tegnap éjjel ott voltam a templomban, Oláf. Elmentem sietve, mert kivilágosodtak az ablakai és harangkongást is lehetett hallani. Te aludtál. Nem akartalak felébreszteni. Valami húzott, egy láthatatlan kéz, tán nyomban meghaltam volna, ha sietve el nem indulok. Olyan fehér volt a föld, mintha menyasszonyi fátylat borítottak volna rá és a csillagok úgy ragyogtak, mint boldog gyermekszemek. A nagy fekete kendőmet magamra kaptam, imakönyvemet a hónom alá szorítottam és az elhagyott éjjeli úton gyors lépésekkel megindultam a templom felé. A lábam alig érte a földet. Mintha nem is süppedt volna be a hóba, úgy éreztem. Egy lélek nem volt sehol, még a kutyák sem ugattak. Nyomomban ugyan láttam egy fekete

kutyát lépegetni, de nem jött a közelembe, tán farkas volt, nem vettem jól ki a sötétben.

A templomajtó hangtalanul tárult ki, amikor odaértem és a szívem dobogása elállt, amikor átléptem a küszöbét.

Tele volt emberekkel. Istenem, egészen tele. Alig tudtam előre szorongani. És olyan sír szaga volt mindennek, mint a kripták mélyén szokott lenni, ahol megrepedezett valamelyik koporsó és a belseje kiszivárog a külvilágba. Az orgona bűgött és az emberek maguk elé meredve nézték a papot, aki misézett.

— Ki ez a pap? — kérdeztem, mert nem ismerem őt. Fejét ősz haj borította és állán hosszú, fehér szakállt viselt.

A mellettem álló komor arcú férfi hűvösen nézett rám. A szemében harag cikázott. Elhúzódtam tőle, ijesztő volt. Egy nőtől kérdeztem erre, hogy ki az a pap, aki a misét mondja?

— Hát nem ismered? — kérdezte és olyan forróság áradt a szájából, mint aki izzik belül, mint a vas a tűzben. — Seygard ő, Oláf király püspöke, aki elkísérte királyát abba a harcba, amelyben elesett.

— Szent Isten! — sóhajtottam — hát hova jutottam én? Kicsodák ezek itt, akik a helyett, hogy szent karácsony éjjelén boldogan énekelnének dicsőítő éneket, most kidülledt szemekkel merednek maguk elé. Egyesek sírtak, mások a fogukat csikorgatják.

— Ezek azok itt, akik kirabolták e templomot, akik összetörték szent királyunk szobrát, annak a szobrát, akit midőn megöltek a dánok és svédek dühös harcosai, a vére nem a földbe szivárgott, hanem felfelé folyt a fa törzsén és piros virágok alakjában kivirult az ágakon.

Közben az orgona halkán szólt, de úgy valahogy, mintha kint a templom előtt orgonáztak volna valahol. Az oltáron sok-sok gyertya égett és amikor a püspök azt énekelte, hogy: Dicsőség az Istennek és békesség

az embereknek, akkor mindnyájan felnyögtek és olyan zokogás töltötte be a templomot, hogy a lélekzetem elállt a borzalomtól. Oda kellett támaszkodnom a padhoz, hogy szédülésemben el ne essem. Imakönyvem remegett a kezemben és úgy éreztem, hogy ruhám jéggé változott. Megdermedtem a kimondhatatlan hidegben. A sekrestyés perselyének csengetyűje térített magamhoz. Felém közeledett és könnyeket, megfagyott könnyeket gyűjtött pénz helyett. Mikor eléem állt, megismertem őt. Szigrid volt, a zarándok, ki tavaly halt meg egyedül, elhagyottan a barlangjában. Ő is megismert. Csodálkozva nézett rám. Aztán megszólított:

— Hogyan jöttél te ide, a holtak miséjére, Gerta? Itt az élőknek nincs keresnivalójuk. Siess innen minél előbb ki, mert ha a püspök elénekelte az Ita misa est-et, akkor ezek az elkeseredett lelkek, akiket Isten ide-rendelt karácsony éjjelén, hogy növelje szenvedésüket, őrvongó dühükben darabokra tépnek téged, mert élsz és mert megismerted a titkukat. Siess és vezéreljen az Isten.

Igy mondta és én rögtön az oldalkapu felé vettem utamat. De alig bírtam előbbre jutni. Utamba álltak, húztak, löktek, sőt volt olyan, aki izzó kézzel megfogta a karomat. Sikítani akartam, de hang nem ki a számon. Félig eszméletlenül kerültem a kapuig. Már egyik lábam kint volt a temető kertjében, amikor a püspök a mise végét jelző énekbe kezdett. Kiugrottam, de a fekete kendőmet már lekapta addigra valaki a vállamról. Zihálva futottam a nyitott sírok között és nem mertem hátranézni, mert hallottam, hogy tódulnak ki a templom kapuján és rohannak a nyitott sírok felé. Ajultan estem össze házunk kapujában.

— Így mesélte a szegény Gerta — fejezte be a szavait Oláf Zoorg.

— Reggel aztán többé nem tudott felkelni az ágyból — folytatta később. — Láz gyötörte és kísértetekkel viaskodott. Én azt mondtam neki, hogy álom volt

csupán az egész és semmi más, de ő tagadólag rázta láztól tüzes arcát.

— Én láttam a saját szememmel, én éreztem a saját bőrömnön, hogy nem álom, amit látok — mondta és remegve várta az éjtszakát. Elhívattam hozzá a szomszéd faluból a plébánost, az is beszélt a lelkére és váltig hangoztatta ő is, hogy az egész csak lázálom volt és előfutárja a mostani betegségének. De a pap sem tudta meggyőzni, pedig de szép szavakat mondott neki. Elbeszélte, hogy az elkárhozottak lelke többé nem jöhet ki a pokloból és a rég meghalt püspökök meg nem mondhatnak misét, mert lelkek ők is, akik sem enni, sem inni nem tudnak már egy harapásnyi kenyeret és egy korty italt sem, de hasztalan volt. Gerta azon hitben halt meg, hogy mindaz, amit látott, igaz volt.

Már két hétig virrasztottam mellette. Aztán egy éjjel, mikor a kimerüléstől már nem bírtam az ébrenlétet, ülve aludtam el a karosszékekben. Egyszerre érzem, hogy hozzám lép, megérinti a homlokomat és kibontott hajával hozzám simul és megcsókol.

Felriadtam. Éreztem arca hűvösségét és a nedves haját az arcomon. A mécses halványan égett az asztalon és ő halva feküdt az ágyban. — Erre meg én esküdnék meg, hogy így volt. Eljött hozzám a lelke és elbúcsúzott, mielőtt rálépett az örökkévalóság felé vezető útra.

Az öreg pipájából közben kifogyott a dohány, de nem tölte meg újra. Belenézett a csendes éjtszakába. Bagoly röpi el a fejünk fölött és a hold vékony karimája rárajzolódott az égre.

Egyideig ültünk még, aztán elbúcsúztam tőle. Jó darabon elkísért.

— Az éjtszaka világos, nem fog eltévedni, — mondta a kanyarulatnál — az út egyenesen levisz a faluba.

Egyedül maradtam a szokatlanul kopár, sziklás

úton. Fa vagy bokor sehol, mindenütt csend és síri, mély hallgatás. Egy gyáva nyulat farkasnak néztem volna és egy leánykát rablónak, ha találkozunk.

A vendéglőben, ahol megszálltam, még aznap este elmondtam a hallottakat. És mindenki csodálkozott rajtam, hogy nem akarom elhinni. Ők hitték, én nem. Vajjon, kinek volt igaza?

A császár vadász

A balatonparti üdülő szalonjában ültünk csendben unatkozva. Kint ködfátylakban álltak a fűzek, a juharfák szomorúan, búcsúzón, csak a fenyőfák zöldeltek örökszépen, mint akik nem félnek a tél hidegétől, dermesztő fagyától. Az utakat vastagon fedte a rezgő nyárfa levele, s itt-ott lomha, tenyérnagyságú békák ugráltak cél nélkül erre-arra, mert sem bogár, sem légy nem volt látható sehol. Varjak károgtak, ezek a szomorú, őszi madarak, s eveztek, eveztek, de hogy hová és miért, azt nem tudta senki.

A szalonban halkan szólt a rádió s az egyik asztalnál a fehérhajú Krisztin kisasszony passziánszozott. Társalgott a kártyákkal. Szemben vele egy fiatalasszonyka valami fehér terítőt horgolt. Néha felnevetett, mint a gyermek álmában. Gyermek is volt még. Én rejtvényt fejtettem, keresztrejtvényt, mert komoly munkával itt nem akartam foglalkozni. Segédkönyvem nem volt, s ezért ugyancsak meg voltam akadva, mert senki sem tudta megmondani, hogy a sajtot hogy hívják törökül.

A rádió régi menüett finom, halk muzsikáját szórta felénk. Krisztin kisasszony felfigyelt a hangokra, keze megállt a rakosgatásban, arca szinte megfiatalodott, szemébe lágy mosoly költözött, s még hangja is más lett, amikor megszólalt:

— Hát nem szebb zene volt ez, mint a jazz? Milyen finom, milyen udvarias! Kecses mosoly, mély meghajlás, apró lépések, halk sóhajtás van bennük, s a végén lágy kézcsók az ujjak hegyére. A mai táncokból hiányzik a szív, a finomság, s ha itt-ott fel is

villan egy pillanatra valami a régi hangulatból, a következő pillanat forgószele elsodorja kegyetlenül.

Mi hallgattunk csendben, szótlánul.

— Milyen szép volt az a hosszú garniros ruha! Hát még azok a habrolnis hajfürtök, földigérő halvány-színű szalágok! S azoknak a rózsaszínű everlasztíng cipőcskéknak nem volt párjuk. A férfiakon magas vatermörder, előrefésült barkó vagy Kossuth-szakáll. Akkor ugyan nem viseltek olyan nadrágot, hogy szoknyának is elegendő volna. Azok férfiak voltak, bátrak, viharba nézők...

Elgondolkozott. Aztán egy idő múlva megjegyezte:

— A francia négyesnek és a mazurkának nem volt párja.

— A valcert nem szerette? — kérdezte a fiatalasszonyka.

— Dehogynem, most csak elfelejtettem megemlíteni. Rég volt, amikor utoljára táncoltam, hát nem is csoda. Pedig utolsó táncom is valcer volt.

A rádió valami unalmas etüdöt játszott, egyikünk sem figyelt rá.

— Miért az utolsó? — kérdeztem én.

Krisztin kisasszony összeszedte a kártyákat, se-lyemszalaggal átkötözte őket, aztán a karosszékekben hátradőlve beszélni kezdett.

— Volt régen, nagyon régen, mikor még egészen fiatal leány voltam, egy udvarlóm, annak volt legkedvesebb tánca a valcer. Ő tanított meg rá, s akkor szerettünk egymásba.

Császárvadász volt, s az őszi hadgyakorlatok idején nálunk volt elszállásolva. Én akkor tizennyolc éves voltam, ő huszonöt.

— És miért nem lettek egymáséi? — kérdezte a fiatalasszonyka nagy rokonérzéssel.

Krisztin kisasszony halkán köhintett, majd így szólt:

— Mert ott fent nem akarták, ott fent, ahol az emberek sorsát intézik.

Én nem kíváncsiskodtam, mert tudtam, hogy

Krisztin kisasszony úgyis el fogja mondani azt a történetet, amit már jónéhányszor elmondhatott hasonló körülmények között. Minden öreg kisasszony emlékeiben él ugyanis egy történet, mely megvigasztalja őt, s éjtszaka, amikor nem tud aludni, megelevenedik előtte, s ő boldog lesz, boldog egy rövid órácskára.

— Eugen von Riesenwald volt a neve — mondta áhítattal. — Apám nem kedvelte. Külsőre elütött a többi férfitől. Inkább nőnek kellett volna születnie, mint férfinak. Atyám földbirtokos volt, daliás férfi. Eugen nőies volt. Keze, lába túl finom, a szakálla nem akart megindulni. Nekem a lovagok mintaképe volt, apám meg Fräulein Eugennek hívta. Hiába kértem apámat, hasztalan erősködtem, hogy nem tudok nélküle élni — ő csak legyintett.

— Majd eljön az a férfi is, aki mind a kettőnknek tetszeni fog.

Akkoriban még így gondolkodtak az apák.

En sirdogáltam s reggeltől estig csak őt vártam, Eugent, mert éreztem, hogy boldog csak vele és mellette tudok lenni. Mikor este porosan vagy sárosan hazajött, az arcom kigyúlt, a szemem égni kezdett, s ha azt mondta volna, haljunk meg együtt, kész lettem volna rá. Néha többen is összejöttek nálunk, s olyankor táncoltunk, az öregek meg kártyáztak néha éjjelig is. Mi mindig kiszöktünk vagy átsétáltunk a másik szobába, hogy legalább egy pillanatilag egyedül lehessünk. Egy nap aztán, mikor a hadgyakorlatok végetértek, Eugen von Riesenwald megkérte a kezemet. Atyám el volt rá készülve. Egy arcizma sem rándult meg.

— Hadnagy úr kérése igen megtisztelő — válaszolta kis gondolkodás után, — de egyben nagyon megfontolandó is. Ne vegye rossznéven, de hadnagy urat még nem találom eléggé... férfinak arra, hogy családot alapíthasson. Várjunk talán még egy-két évig.

Von Riesenwald először elpirult, aztán elsápadt, majd kurtán meghajolt és szó nélkül kiment a szobából.

Nem volt erőm utána menni. Szégyeltem magam.

Meg szerettem volna halni s fehér menyasszonyi ruhában örökre elpihenni a koporsóban.

Reggelre azonban apám némileg megváltoztatta felfogását. Az a hideg, tartózkodó modor mintha engedett volna. Mosolygott. Megveregette von Riesenwald vállát és azt kérdezte tőle, hogy nem volna-e kedve vele vadászni menni.

Szegény Eugen nem mert ellenmondani és elment vele. Oh, bár ne ment volna. De hiába, — tette hozzá sóhajtván — így rendelték az égi hatalmasságok. Mi, emberek, nem tudunk elérni semmit, ha ott fent nem akarják.

Soha olyan keserves napom nem volt még, mint ez.

Reggel öröm töltött el, mikor láttam, hogy atyám mosolyogva beszél vele, de aztán, ahogy a nap feljebb szállt, egyre türelmetlenebb lettem. Ezerszer néztem ki az ablakon, hogy jönnek-e már, de hiába. Késő délután egyedül az apámat láttam hazatérni, de hogyan? Tántorgott, mint aki részeg. Elébe futottam, s remegve kérdeztem, hogy hol hagyta Eugent. Apám véres szemekkel nézett rám és csak annyit mondott:

— Megölte egy vadkan!

Ajultan cipeltek a szobába.

Mikor jobban lettem, Eugen teste már a pitvarban feküdt két égő gyertya között, fehér lepedővel letakarva.

Engem nem engedtek hozzá, féltek, hogy megreped a szívem a fájdalomtól.

Mikor másnap elvittük kihűlt tetemét, apám oda-
jött hozzám és azt mondta:

— Bátor férfi volt és derék ember. Az igazi nagyság a bajban tűnik ki, és ő kitént. Vadkan került a puszkánk elé. Először én lőttem, de golyóm célt tévesztett. A vadkan dühösen csörtetett felém. Most ő lőtt. Nem talált. Egy fa mögé ugrottam, de szegény Eugennek már nem jutott ideje a menekülésre, ő ott maradt felszakított hassal a küzdőtéren.

— Ő volt az első és utolsó férfi az életemben — fejezte be szavait Krisztin kisasszony, s olyan szé-

pen mosolygott, mintha minden a legjobban sikerült volna.

Aztán még halkan, inkább csak magának hozzátette:

— Eugen von Riesenwald, Leutnant der vierten Kompani.

A rádióból most jazz-muzsikát szitált az áram. Vad, ritmikus zenét.

Krisztin kisasszony fájdalmasan tekintett a készülék felé, aztán elbúcsúzott.

— Nem bírom ezt a zenét, bocsássanak meg, de valami fáj belül, ha hallom. Talán az élet, mely olyan hosszú volt és olyan hiábavaló... Történeteik voltak a menüettnak, a mazurkának, polkának, valcernek, s lesznek egyszer majd a charlestonnak és a foxtrottnak is... Csak kell hozzá még vagy hatvan év. De bizonyos, hogy a tragédiák nem maradnak el. No, Isten velük!

Egyedül maradtunk.

A szőke fiatalasszonyka, aki síma bébifrizurát hordott s haja a szemöldökéig ért, rám mosolygott.

— Szegény Krisztin kisasszony.

Többet egyikünk sem szólt. Kint lomha békák ugráltak a síma betonsétányon s a fákon üres fészkeket himbált a szél.

A Sibylla képe

Egy szeptembervégi napon váratlanul jött meg az ősz. Felleghajtóját nagy széllal kanyarította nyakára, s utána olyat fújt hatalmas mellkasából, hogy a lengyel erdők megborzongtak belé. Az országutak tele lettek sárga arannyal, s a rétek fölött sápadt ködfoszlányok szálltak. Az ég kékje megsürkült, s a varjak úgy megsaporodtak, hogy károgasukkal megtelt a haldokló vidék.

Valahol fegyver dördült. Ijedt nyúl futott keresztül az országúton.

Vadásztáskával az oldalamon rőttem az országutát, melyen egykor svéd zsoldosok, zgubernyakok, Jurand grófok, Kmiczicek voltak az elődeim. Egyedül baktattam régmúlt világ álmokképeivel a lelkemben.

A táj némán pihent, s néha tán ő is álmodott a vastag hóréteg alatt. A magyar havasok felől kóbor szél jött látogatóba a krakkói országutakra, régi várkastélyok padlásaira, denevéres harangtornyaiba s útszéli kocsmák pálinkaszagú ivóiba.

Bocskoros zgurnyik jött szembe velem. Illő köszöntés után megkérdeztem, hogy merre van a hercegi kastély?

Botjával az erdő mélye felé intett.

— Errefelé tessék menni, egyenesen. — Majd kis gondolkodás után hozzátette: — A herceg úr nincs otthon. Ő különben soha sincsen otthon.

— De valaki csak van a kastélyban?

— Van, az öreg Ozorák. Az csak akkor nem lesz ott, ha meghal s kiviszik a temetőbe. De a lelke valószínűleg onnan is vissza fog járni, mert ötven év alatt

úgy megszokták egymást a kastéllyal, hogy nem lesz nyugta a föld alatt. Egy kísértettel majd több lesz éjtszakánkint. Pedig már annyi van a kastélyban belőlük, hogy alig férnek el egymástól. De különben nagyon finom egy ember, arany a szíve s öblös a pohara.

Mókásan rám nevetett s megemelintve kis zsíros kalapját, továbbment.

A jelzett irányban aztán valóban ráakadtam Rádziwil herceg ódon kastélyára.

A környéken sehol egy emberi lélek. Mintha minden meghalt volna körülötte. Az utakat nem söpörték, a bokrokat nem nyesték. Kár is lett volna, hisz pásztornépségen kívül alig járt valaki arrafelé.

A főkapu zárva volt. Megkerültem a hatalmas épületet s közben olyan érzésem támadt, mintha ez a mohafödte kastély már a múlté lenne. Szempillái csukva, kövei kicsorbulva, csak az emlékek szunynyadnak benne álomittasan, bódultan az évszázadok viharai után.

Végre Ozorák előtt álltam. Idegenkedve fogadott, mint általában azok az emberek, akik sokat vannak egyedül. Csak akkor melegedett fel, amikor szívélyes üdvözlését tolmácsoltam egy magyar földön élő ismerősének.

— Szép, hogy gondolt rám az öreg Jaskulszky barátom. Hát él még? Jól megy a sora?

Válaszoltam és szétnéztem a fejedelmi lépcsőházban. Vadászmúzeumnak is beillett volna. Hatalmas agancsok, fegyverek, mordályok, eszközötták a falakon, s a földön medvebőrök, feketék és barnák, agyaras vadkanfejek, melyek úgy néztek rám, mintha éltek volna.

— Remélem, nem sietős a dolga, — mondta Ozorák — mert aki üdvözlést hoz egy régi jóbaráttól, azt olyan szívesen fogadjuk, mintha ő maga jött volna. No, meg kár is innen elsietni. Sok érdekes holmi van itt felhalmozva, amelynek mind története van, véres, szomorú multja, mint hazámnak, Lengyelországnak.

Betessékelt a szobájába, megkínált teával, aztán

végigvezetett termeken, folyosókon. Mintha mesékben jártam volna elátkozott királyfiként. A nagyterem faláról királyi ősök képei, nagyurak és dámák néztek rám, s az aranyozott kertü ajtó fölött a cumeai Sibiya kísért a tekintetével. Hideg, kegyetlen volt a nézése. Mikor már kint jártunk is, úgy éreztem, hogy Sibiya utánam küldte a tekintetét.

Mire a látnivalóknak végére értünk, este lett s vacsora várt az asztalon.

Én bort kaptam, az öreg Ozorák felhígított cukros pálinkát ivott.

— Mi lengyelek, ritkán iszunk bort, — mondta csendesesen — azért megengedi, hogy én ennél a megszokottnál maradjak. Ez felmelegít egy kicsit, aztán elálmosít, s végül is álmot lop a szememre. Rossz alvó lettem. Éjfélig kialszom magam, aztán reggelig régmúlt történeteken jár az eszem. Hangokat hallok. A szél belopakodik valamelyik nyitott ablakon vagy tán kísértetek járnak. Ropog a padló, s a rózsaszekrények mélyén mintha megmozdulnának selyem viganók és krinolinok. Néha úgy hallom, hogy valaki sir. Messze valahol feljajdul egy hang, mely hörgésbe fullad, s én fölriadok. A nép azt mondja, hogy a rég megholtak lelkei járnak ide vissza, dehát ki hisz az efféle babonákban!

— Mondjon el valami történetet — kérleltem az öreget.

Az öregúr hosszúszerű pipára gyújtott, pálinkás poharát színültig töltöte és jót húzott belőle.

— Hát majd elmondok egyet. Kicsi, nyúlfarknyi történet, — kezdte csendesesen — de sok vitára adott már alkalmat. Beszéltek róla papok, püspökök, orvosok, történészek, de a dolgot megmagyarázni egyik sem tudta. Az élet titkokkal van tele, melyeket csak akkor fogunk megérteni, ha majd nem leszünk a földön, s azt fogják rólunk mondani, hogy látogatóba járunk haza a temetők csendes világából.

— A történet, melyet el akarok mondani, egy Agnes nevű Rádziwill hercegnőről szól, aki száz év

előtt nevelkedett e falak között. Mint árva leány került ide. Az öreg herceg úr elárvult kis rokonát magához vette, gyermekévé fogadta és felnevelte. A kis Ágnes öt-hat éves lehetett, mikor szülei meghaltak. Különös teremtmény volt. Nem szeretett játszani. Más leányka elbibilődik babákkal, csecsebecsékekkel, őt ezek a holmik nem érdekelték. Almodozó volt már egész kicsi korában. Szerette a meséket. Régi történeteket árva gyermekekről, akiknek gondját nem viselte senki. Ilyenkor aztán sírvafakadt s még álmában is felnyöszörgött. Nagyon ijedős volt. Sötétben nem mert a folyosókon járni, s egyedül nem mert aludni. Első alkalommal, mikor a nevelőnőjével megjelent a kastélyban s végigment a szobákon, a nagyterembe vezető ajtó előtt megtorpant, ijedten nézett maga elé s a világért sem akart a küszöbön átlépni. Senki sem gondolta volna, hogy a kisgyermek rosszat sejt. Hogy valamit lát, ami nem mer elárulni. A szemben lévő ajtó felől szigorúan nézett rá Sybilla képe. Kérlelték, noszogatták, de hiába volt minden, sírógörcsöt kapott, még az eszméletét is elvesztette. Kérdezték tőle, hogy miért fél, miért nem akar az ősök termébe lépni, ahol nincsen más, csak képek a falon s rozsdás fegyverek, de nem válaszolt vagy csak annyit mondott, hogy: nem.

Ettől kezdve többé nem is bántották, pedig sokszor nevetségesen viselkedett, mikor a terem túlsó oldalán lévő szobákba kellett volna bemennie. Ilyenkor inkább leszaladt az udvarra, télen hóban, ősszel sárban, s azon végigsietve a másik lépcsőn ment fel, a helyett, hogy egyszerűen átszaladt volna a termen. De hát nem lehetett vele bírni. Az idő múltott, s így lassan mindenki, aki járatos volt a kastélyban, megismerte Ágnes hercegnő bogarát.

Az idő múltott. Egy nap aztán ünnepivé vált a hangulat a kastélyban. Ágnes hercegnő esküvőjét tartotta, ha jól emlékszem, valamelyik Poniatovszky gróffal. Nagy volt a vigasság, folyt a sör, poharakban gyöngyözött a francia pezsgő, a zenekar mazurkát, polkát muzsikált, s kavargott a tánc mindenfelé.

A vőlegény, talán mások biztatására, meg akarta törni a nagyterem Ágnes hercegnőre gyakorolt varázását, s menyasszonyát hirtelen fordulattal a terembe penderítette. A leány tán észre sem vetle az első pillanatban, hogy mi történik vele, csak akkor eszmélt fel, mikor vőlegénye magárahagyta s kiugorva a teremből, rácsukta az ajtót. Odakünn felharsant a nevetés, hogy íme egyszer kifogtak rajta. De a kacagásnak hirtelen végeszakadt. A nagyteremből jajszó s valami súlyos tárgynak a földrehullása hallatszott. Mindenki elhallgatott, s a mosoly rémületté változott. Az ajtót kinyitották, de már késő volt. Ágnes hercegnő, a fehér ruhás menyasszony törött koponyával, halva feküdt a földön s mellette hevert a lezuhant Sibylla-kép. Szegegy Ágnes hercegnőnek ez a kép lett a végzete.

— Ha parancsolja, megmutathatom a képet és a helyet is — tette hozzá Ozorák, miközben ajkához emelte poharát.

— Majd holnap — feleltem, mára elég volt.

Egyideig csendben ültünk a sárga boltívek alatt, s úgy rémlett, valaki jár a fejünk fölött. Az öregúr szemére rápillésedett az álom, s én halkán elbúcsúztam tőle.

Szobámba térve, kinéztem az ablakon. Derűs, holdas este volt. A szél elállt, a délutáni ködök felszálltak, s én úgy láttam, mintha egy fehér ruhás menyasszony lejtett volna végig a bokrok között...

Krizantém asszony

A férfi letette a délutáni lapot és felállt. Meghúzkodta a mellényét, majd zsebetett kézzel néhányszor végigment a szobán.

Az asszony a karosszék mélyén ült és két fehér keze az ölében pihent. Az urát figyelte, aztán halkan megszólalt. Hangjából rejtett aggodalom csendült ki.

— Látom, hogy megint menni akar. Nem találja a helyét. Ugyan mit szólna, Dénes, ha délutánonként én is elmennék és magát itthagynám egyedül? Maga el sem tudja képzelni, hogy milyen szörnyű az: mindig egyedül lenni. Néha annyi mondanivalóm volna, úgy el szeretnék magával beszélgetni, — és maga csak megy, mindig megy. Úgy telnek a napjai, mintha én nem is léteznék az életében.

A férfi megállt és a dohányos dobozból cigaretta-
tákat rakott a tárcájába. Aztán felemelte a tekintetét és mosolyogva nézett a feleségére.

— Túlságosan tragikusan nézi a helyzetet, kedvesem. Sajnos, egyelőre nem tudok rajta változtatni. A hivatásának élő képviselő sora olyan, mint az orvosé. Fel kell áldoznia az életét másokért.

Az asszony nem szólt többet, de sápadt babarcán két könnyocsepp gördült végig halványlila ponyolájára.

Kint lucskos tavaszi idő volt. A rügyező fákat havas eső korbácsolta, és az emberek behúzott nyakkal siettek az utcán, olajosan fénylő esernyőik alatt.

A fiatal asszonyka szomorúan nézett maga elé. Úgy érezte, hogy ő a legszerencsétlenebb lény a világon. Milyen másnak képzelte valamikor a házasesetet!

Milyen színesnek tűnt az valamikor, álmokkal telt leányszobájának falai között. Akkoriban azt hitte, hogy az mindig olyan szép lesz, mint mátkaságának első heteiben. Akkor még Dénes mindig szakított magának időt, hogy vele legyen és meghánnyak-vessék a napi eseményeket. De most csak bekapja az ebédet, átfutja az ujságot és máris megy. Mintha menekülne hazulról. Pedig még sohasem kívánta úgy, mint most.

Parvay Dénes képviselő betette a cigarettatárcát a zsebébe, megigazította a tükör előtt a nyakkendőjét, aztán odaült a felesége karosszékének karfájára és homlokoncsókolta az asszonyt. Megsímogatta az arcát, majd saját zsebkendőjével letörölte az asszony könyveit.

— Krizantém, ne sírjon. Nem szeretem, ha sír. Én boldognak szeretném magát látni, nem szomorúnak. Ma este együtt vacsorázunk. A vacsoráról én gondoskodom. Az lesz, amit maga szeret. És nem hívok vendéget.

Békéltető, bársonyos tekintettel nézett az asszony szemébe és fojtott hangon mondta:

— Ha maga tudná, hogy milyen nagyon szeretem, nem bánatában, hanem boldogságában sírna.

Az asszony arcán szomorkás mosoly surrant végig.

— Látja, Dénes, úgy szeretem, ha így beszél. Olyan jó ezt hallgatni. Mást sem akarok, csak azt, hogy maga szeressen és én boldoggá tehessem magát. Tele vagyok félelemmel és szorongással, ilyenkor olyan jó, ha foghatom a kezét és mint oltalmazómat magam mellett érezhetem. Ha oda van, lélekben mindig keresem magát. Mindíg azon jár az eszem, hogy mit csinál, hogy nem éri-e baj, hogy nem leselkedik-e veszedelem a feje fölött. Csak akkor nyugszom meg, amikor hallok az ajtó nyitását és megismerem lépteit, amint szobám felé közelednek. Akkor érzi a szívem, hogy mellettem van, elalszom és álmom boldogsággal telik meg. Mondja, Dénes, megérdemli tőlem ezt a nagy, rajongó szeretetet?

Parvay Dénes két tenyerében tartotta a felesége

arcát, gyöngéden fölébe hajolt, de a kérdést válasz nélkül hagyta.

— Estére folytatjuk, Krizantém — mondta és még egyszer megcsókolta az asszonyt. — De, sajnos, most igazán mennem kell. Várnak, és maga tudja, hogy nem szeretek vártni magamra.

Az asszony egyedül maradt a szobában. A nagy csend mint nehéz temetési brokát nehezedett a lelkére.

Az előszoba ajtaja becsapódott.

E pillanatban különös gondolat kelt benne szárnyra. Először megijedt tőle, aztán úgy érezte, hogy nem bír neki ellenállni. Felugrott. Magárákaptá bundáját, a sapkát fejére illesztette és mintha valami húzta, vontá volna, indult a férje után.

A kapuban arcába vágódott a szél, kis híja, hogy el nem csúszott a sikos járdán.

Férje már jó kőhajításnyira járt előtte. Fejét leszegte és úgy rohant, mintha fel akarta volna öklelni a szembe fújó szelet. Krizantém asszony nem bírta az iramot. Szúrást érzett az oldalában és nagy, tágra nyílt szemét könnyek fátyolozták be. Férjének alakja hol előtűnt, hol meg elveszett a járókelők között. Az asszony már azt hitte, hogy végképen eltűnt a szeme elől.

Úgy érezte, hogy minden szembejövő reá néz és arcáról leolvassa a gondolatait. Ekkor újra megpillantotta a férjét. Már messze járt tőle. Parvayné alig remélte már, hogy utoléri. De azért összeszedte utolsó erejét és sietett tovább.

Már elhagyták a Kecskeméti-utcat s az asszony is befordult a Vámház-körútra, amikor látja, hogy férje betér egy virágosboltba. Azt hitte, menten elájul.

Megállt, nem bírt tovább menni. Kesztyűtlen kezét a falhoz szorította. Úgy remegett egész testében, mintha láz rázta volna, durván, kegyetlenül.

— Vajjon kihez készül? Kinek visz virágot? — kérdezte magát és kimeredt szemekkel nézte a járda tócsáit. Mögötte rikkancs ordította, a szemközti hirdetőoszlopról nevető arc tekintett le rá.

Parvay Dénes néhány perc múlva csinos, szőke nő társaságában lépett ki a virágosboltból. A nő hatalmas csokor virágot vitt a karján, és Parvay udvariasan tartotta föléje az esernyőjét.

Krizantém asszony szédelegve indult utánuk. De azok olyan szaporán lépkedtek, hogy szegény megint csak nem bírt a nyomukban maradni.

— Szűz Mária! — sírt fel kétségbeesve és egy gázlámpa nedves oszlopához támaszkodott. Forgott körülötte a világ és szeme előtt sötét függönyök ereszkedtek alá.

Imbolygó léptekkel indult el újra. Gépiesen ment előre, mindig csak előre. Maga sem tudta, mit akar. Mire a hidhoz ért, már sötétedni kezdett.

— Budára mentek — szólalt meg félig hangosan.

Már nem volt célja, hogy tovább menjen, hiszen nem tudta követni Dénest, de valami üzte, hajtotta, csak menni, menni... Már nem tudta, hogy mit cselekszik. Azt már nem is látta, hogy autóba szálltak.

A víz sötéten, fenyegetően hömpölygött alatta. Hatalmas, lomha teste félelemmel töltötte el. Úgy rémlett neki, hogy az a sötét, roppant víztömeg magához hívogatja: — Jöjj az én ölelésembe, jöjj, szomorú asszony, bennem nem fogsz csalódní.

Feje szédült, a dereka fájt és járása olyan nehéz lett, mintha ólomcsizmákat vonszolt volna a lábán. Nem tudott továbbmenni.

Az emberek sietve rohantak el mellette. Kiáltani akart, de csak nyöszörgött. Aztán egyszerre úgy érezte, hogy nagyon magasról zuhan lefelé, s szívét végtelen békeesség töltötte el. Elvesztette az eszméletét.

Parvay Dénes képviselő ekkor segítette ki a virágot vivő nőt a taxiból. Kifizette a soffört, aztán kinyitotta a naphegyi villa kis kertjének kapuját. Végig haladtak az alvó rózsabokrok között, aztán becsukódott mögöttük a villa szárnyas kapuja.

Bent langyos meleg fogadta őket. Szép és kényelmes úri otthon, olyan, aminőről Krizantém asszony mindig álmodott.

Parvay levetette télikabátját és meglegegedetten nézett körül.

— Végre mindennel elkészültem — sóhajtott fel derülten és belevetette magát az egyik karosszékre. — Most már csak a kis Nusi, az én kedves Krizantémom hiányzik ide. Kedves kisasszony, — folytatta aztán — a virágokat tegye vázába és rendezze el a saját ízlése szerint. Az ilyen munkához bizonyosan jobban ért, mint én. Virágot még találhat a fürdőszobában is.

Amíg a kisasszony a virágokat selymes fényű eozin vázába rakta, Parvay Dénes arcáról nem tűnt el a mosoly. — Milyen boldog lesz, ha majd estére idevezetem és megmutatom neki szép kis otthonunkat — örvendezett magában. — Egyszeriben meg fogja érteni, hogy miért maradoztam ki olyan gyakran és miért nem törődtem vele eleget. — Szinte hallotta már, hogyan kér bocsánatot tőle és érezte a kedves illatot, amint selymes haja arcához símul.

A kisasszony közben elhelyezte a virágokat, megterítette az asztalt és finomabbnál finomabb csemegéket bontogatott ki az egymásra rakott csomagokból.

Már egészen besötétedett, amikor mindennel elkészültek. A lakás készen várta úrnőjét.

A szél elállt és fent az égen csillagok ragyogtak. Parvay könnyed léptekkel haladt át a hídon. Úgy érezte, hogy ő a legboldogabb ember a világon. Megállt egy babakelengyész kirakat előtt és elnézegette az apró ruhácskákat.

Otthon kellemetlen meglepetés várt rá. Nusi nem volt otthon. A kályhában kialudt a tűz. A szekrény ajtaja nyitva volt és hiányzott belőle felesége bundája. Körülnézett, hogy nem talál-e valahol egy kis írott üzenetet, de sehol semmi. Hová is mehetett? És mikor tér haza?

Bejárta az egész lakást, de Nusinak se híre, se hamva. Már a szomszédokhoz akart fordulni, hogy talán ők tudnak mondani felőle valamit, amikor egy idegen ember dugta be fejét az ajtón.

— Parvay Dénes képviselő úr lakása ez, kérem?
— kérdi és pislog.

— Azé — válaszolja Parvay.

— Akkor tessék megmondani neki, kérem, — folytatta a pislogó férfi — hogy felesége összeesett a Ferenc József-hídon és a mentők a Rókus-kórházba vitték.

Parvay a fejéhez kapott. Minden álma pillanatok alatt szertefoszlott. Kérdezni akart valamit, de a pislogó alak úgy eltűnt, mintha ott sem lett volna. Parvay felrántotta az ajtót és utána kiáltott, de a hírhozónak nyoma veszett.

Magarakapta kabátját, autóba vágódott és mire a kórházhoz ért, véresre harapta az ajkát.

Fehér lepellel leterített ágy előtt tért csak magához. A fehér lepel alatt halva feküdt a felesége.

A férfi kimeredő szemekkel nézte, aztán mint egy derékbatört fa, úgy zuhant az ágyra.

Az utcáról autótülkölés, villamoscsilingelés hallatszott fel, és bent a halott lábánál halkan imádkozott egy apáca.

Rémséges csend borult a szobára és a lámpa szomorúan égett a mennyezeten.

Egyszerre csak nyöszörgés hallatszott a szoba másik végében s utána egy csecsemőnek síró életkívánása.

Parvay Dénes félőrülten ugrott talpra, de nem volt ereje gyermekéhez futni. Hangos sírással leroskadott a szoba közepén.

Ember tervez . . .

Rég volt, s ha sírok nem volnának, tán igaz sem volna. Álmok, színek, szerelmek, korhadtt keresztfák alatt mélyen a földben — ezek a tanúk.

Soroztak és vitték az épkézláb embereket zeneszóval a halál árnyországa felé, vérrel harmatoztatni a hajnali pázsitot.

Perczeleyék ötezer holdjának az urát elvitte a tüdőgyulladás, most meg a két fiára ráírt az állam.

Perczeleyné nemzeti asszony ráborult az asztalra, úgy rázta a sírás.

— Mi lesz velünk?

Gábor fia megsímogatta őszülő fejét.

— Nem szabad sírni, édesanyám, nem szabad. Nem mindenki hal meg a háborúban.

Perczeley Gábor már férfiszámba ment, s olyan szép áldás volt a családra, hogy tisztelte érte az egész határ. Őt tartották az új földesúrnak, noha volt egy bátyja, Menyhért, s a juss szerint ezt illette a cím. Menyhért úr azonban sápadt és szomorkás ember volt, s belül mintha állandóan marta volna valami.

Soroztak a községháza udvarán és sorba álltak ingujjra vetkőzve a legények.

A sor élén a két Perczeley.

— Először én megyek — mondta Menyhért és kihúzta magát.

Gábor engedte, hiszen a bátyja volt.

Az orvos ránézett figyelmesen, hosszan, és már mondani akart valamit, amikor Menyhért megszólalt.

— Törzsorvos úr, kérem, mondja azt, hogy alkalmas vagyok. Kettőnk közül valakinek itthon kell ma-

radnia, a rendelet is megengedi. Legyen az az öcsém. Én úgysem viszem már soká. Miért pusztuljon a java, s maradjon a férgese? A családunknak tovább kell élnie, és én a lángot meg nem őrizhetem.

A törzsorvos csak annyit mondott:

— Alkalmas.

Gábort csak a szokás kedvéért állították a mérce alá. Ő otthon maradt.

Perczeley Menyhért bevonult és mint szakaszparancsnok került ki a frontra.

Tavaszok jöttek és telek múltak. Perczeley Menyhért fent teljesített szolgálatot a felhők között, fent a magasban, Monte Lana sziklás bércein. Arca piros volt a fagytól, szélről. Szakállt viselt és a mellén aranyérem fényeskedett, ha kisütött a nap.

Otthon a Perczeley kúriában meg végét járta Gábor úrfi. Megcsípte egy légy, egy zöldszínű, pici légy. Tizedrésznyire sem olyan nagy, mint egy puskaagolyó és fullánkja egy századrésznyire sem ment olyan mélyen, mint a puska ölme, mégis halálos volt.

Menyhért szeméből hullt a könny, mikor a temetésre hazajött.

Délcegen, bár megtörve állt a nyitott sír előtt és könnyes szemmel nézett az üregbe, mely előtte fekélt.

Őt meggyógyították a hegyek s a szíve, Gábort megölte egy semmi, egy zöldhasú légy.

A harangok szomorúan csengtek-bongtak... És Paczolay Kristóf, a számadó juhász csak annyit mondott:

— Ember tervez...

A többit elhallgatta.

Nászinduló

Elsőbe járó gimnazista voltam abban az időben, amikor a Lónyai-utcai gimnáziumban szárnyra kelt a hír, hogy az igazgató úr leányának esküvője lesz. Krausz énektanár úr nászindulót komponált a nagy ünnepélyre és a jobbhangú növendékeket összecsisztította a nyolc osztályból.

— Fiúk, ki kell tennünk magunkért! — lelkesedett — hadd szálljon a híre nevünknek. Ott lesz a templomban eklézsiánk színe-java és ott az ifjú pár, aki majd szívében viszi el a hangok szépséges harmóniájának az emlékezetét.

Mi, kis diákok nyomban készen voltunk az ügy szolgálatára és lankadatlan hévvel jártunk a próbákra. Volt legalább másnap kifogásunk, ha a számtan vagy latin órán hiányok mutatkoztak a tudásunkban.

Nászindulóra tán még sohasem készültek olyan soká, mint mi. Énekeltünk délelőtt, énekeltünk délután. Hetek mulva aztán szólamonként már ment volna valahogy, de amikor egy szombat délután összeeresztették az egész énekkart, olyan zene-bona lett belőle, hogy előlről kellett kezdeni az egészet. Szegény Krausz tanár úr, hasztalan szurkálta vezénylő pálcájával a levegőt, a nászinduló semmiáron sem akart a fejünkbe menni. A szekund énekelte a primet, a tenor meg valami ismeretlen melódiát, mely sehogy sem illeszkedett be a testvériség szent hangulatába. Kínos, keserves próbák után aztán végre egy délután kiderült a tanár úr arca:

— Végre, no végre! Most azonban kitartani fiúk a figyelemben, mert az esküvő a nyakunkon van.

Adler, a sánta közbekiáltott:

— És mi mit kapunk a fáradságért?

— Lesz sör és sós kifli, de csak akkor, ha kitesztek magatokért.

A tanár úr parancsára nyers tojással kentük be a torkunkat, hogy csengő és érces legyen a hangunk. A krémet aznap nem sajnáltuk a cipőnkől. A hétköznapi gúnyát ünneplő váltotta fel és akadtak köztünk olyanok is, akik megborotváltak, pedig még nem is pelyhedzett az álluk. Aztán szép sorjában kottával a kezünkben megindultunk a Calvin-téri templom felé.

A bejáratnál pálmák hervadoztak és a piros szőnyeg, mint óriási állatnak a nyelve kilógott az utcára a járda széléig. Ünnepi érzéssel léptünk rá és tűntünk el a kórusra vezető lépcsőkön. De alig ért fel az énekar fele, hirtelen megrekedt az előrehaladás.

— Nem férünk fel — dörmögte látható bosszúsággal Törös, a basszista.

Krausz tanár úr ekkor eszmélt rá, hogy a nagy készülletben a kórus befogadó képességére is gondoltania kellett volna. De most már nem volt idő a bánkódásra.

— A szoprán fel megy a bal, az alt meg a jobb karzatra, — rendelkezett — a tenor és a basszus meg feláll a játszóasztal két oldalán.

Igy történt aztán, hogy mi szopránok vagy két méterrel a basszusok feje fölött helyezkedtünk el. A karzatról végig lehetett látni a templomon és a nyüzsgő, halkan társalgó frakkba, selyembe öltözött úri népeken.

A várva-várt perc elérkezett. Egy izgatott úr felintett a cilinderével a kórusra, mire az orgona, mint éhes oroszlán beleviharzott a csendbe.

Mindnyájan lebámultunk az ünnepi menetre és észre sem vettük, hogy a tanár úr felemeli a vezénylőpálcát. Az orgona elhallgatott és abban a pillanatban feldőlt egy kottaállvány. A tanár int és az alt nem kezd. Mire észbe kap már késő, de elkezdí úgy, ahogy három hónap óta tanulta. A tanár úr balkezevel inti,

hogy hallgassanak el és jobbjával helyre akarja bil-
lenten az egyensúlyt, de hiába. Mindenki énekel, visít,
bög. *Fehérlelkű szép menyasszony, üde liliom fakad-
jon, fakadjon. Lépteid, lépteid, minden nyomán, min-
den nyomán...* A basszus elhallgat, számol négyig,
aztán újra kezd: *Fehérlelkű szép menyasszony...*

A menyasszony meg lépked lent hosszú, fehér
uszályban és Krausz tanár úr meg nem vezényel, el-
takarja az arcát két fáradt tenyerébe. Ilyen szégyen
még nem érte soha az életben. Az orgona újból fel-
búg...

Behúzott nyakkal sompolyogtunk el még az es-
küvő alatt. Sörre, sóskiflire senki sem gondolt és amint
később hallottuk, nem is volt.

A jó Krausz tanár úr azonban belebetegedett. De
hát, ki gondolt volna arra, hogy az énekesek nem fér-
nek fel a kórusra és hogy éppen akkor, amikor el kell
kezdeni az éneket, feldől egy kottaállvány és másfelé
tereli a figyelmet.

Több, mint harminc éve történt ez, de ha rágon-
dolk, még mindig elszégyenlem magam.

Három találkozásom Bazsaróczyval

Bazsaróczy Aronnal gróf Kunszky kastélyában találkoztam egy régi nyáron, amikor a grófnál vendégeskedtem. Ez a Bazsaróczy amolyan tiszteletbeli szolgabíró volt, akit sem a városnál, sem a megyénél nem vettek komolyan, de szerették, mert jó és hű barát volt. Társaságba alig járt, egyedül a Kunszky kastélyban érezte jól magát, ahol a grófnő szívesen látta és egy szobát fenntartott a számára, hogy amikor csak kedve tartja és eljön, otthonosan érezhesse magát náluk. Bazsaróczy pedig élt az alkalommal és egy pár félcipőt és egy csíkos nadrágot állandóan ott is tartott, hogy legyen mit cserélnie, ha megérkezik.

Jómegjelenésű férfi volt. Vállas, nyúlánk alakja, hullámos fekete haja, rózsaszínben játszó fehéres bőre, rövidre nyírt angolos bajusza sok leány szívét megdobogtatta akkoriban.

Első este, amit a társaságában töltöttem, feltűnt nekem, hogy a vacsora alatt kristályvizet iszik. E mögött kell valaminek lennie, mert hogy egy ilyen java-korabeli férfi megvesse a boritalt, amikor mindenki más, aki az asztal körül ül, vígan iszogát, szinte hihetetlen volt.

A vacsora után, amikor a szobám felé tartottam, szembe jön velem Kristóf, a gróf öreg komornyikja. Kezében ezüsttálca és rajta egy üveg olyan színű bor, mint az arany.

— Kinek viszi ezt a flaskát? — kérdem tőle mosolyogva, mert tudtommal a vacsora alatt mindenki megitta a porcióját.

A komornyik ajka szélesre nyúlt, amikor válaszolt.
— Bazsaróczy nagyságos úrnak — suttogta és máris fordult be a szobába.

Hihetetlenül hangzott. — Bazsaróczynak? — Hát mégis inna?

Másnap a reggeli után kint sütkéreztem az ámbituson, figyelve a gazdaság különös életét, amikor lovaglóruhában hirtelen előttem termett a grófnő.

— Hajnalban körüllovagolom a gazdaságot — mondta — és utána nézek a munkának, mert valakinek szemmel kell tartani a munkásokat. A férjem betegeskedik és így a ráváró munka bizony az én vállamra nehezedik.

A lovaglópálcát ledobta az egyik székre és lassan húzogatta a kesztyűjét. Aztán leült és reggelizni kezdett.

Bazsaróczyra tereltem a szót, szerettem volna egyet-mást megtudni róla.

A grófnő arcán kérdésekre egy szomorkás mosoly jelent meg.

— Nem szabad innia a szegénynek. Egy pohárkától teljesen elveszti az öntudatát. Nevetségessé válik.

— De úgy tudom, hogy a szobájában iszik — szoltam közbe, feltételezve, hogy a grófnőnek is van tudomása róla.

— Tudom, — válaszolta a grófnő — de akkor már nem kell mitől tartania. Magára zárja az ajtót és alszik másnap délig. Nagyon szereti a bort és amikor látja, hogy a többiek isznak, tantaluszi kinokat áll ki. De uralkodik magán és úgy tesz, mintha az ő eljárása volna a legtermészetesebb a világon. Hogy aztán a szobájába érve mit csinál, azt az inasok lassan kilesték. Ilyenkor nyáron nyitva van az ablak és a tüll-függönyökön még az is átlát, aki nem akar. Persze, Kristóf volt az első, aki beszámolt róla. Azt mondja:

— A nagyságos úr először bereteszeli az ajtót és kiüríti zsebeit. Mindent az asztalra rak szépen egymásmellé. Aztán levetkőzik és mindenegyes ruha-

darabját olyan gonddal helyezi el, mintha csak kész-akarva nyujtani akarná az időt. Amikor ezzel elkészül, leül az ágy szélére és nézni kezdi az üveg bort. Nézi, nézi s közben beszélni kezd hozzá. Tusakodik önmagával. Megfenyegeti ökölrel, majd mutatoujját úgy rámereszti, mintha legalább is pisztoly volna. De a szemét egy pillanatra sem veszi le róla. Majd sóhajtozni kezd.

— Gyenge az ember — mondogatja és a keze úgy mozog, mintha az ujjai gyúrnának valamit. Aztán végighúzza tenyerét az arcán, tekintete megmerevedik, majd egy gyors mozdulattal nyakon kapja az üveget és a tartalmát önteni kezdi a szájába és addig nem veszi le róla, amíg az utolsó cseppig ki nem itta. Utána sietve eloltja a lámpát és máris a paplan alatt van. Ilyenkor aztán el lehetne rabolni, ki lehetne fosztani a nélkül, hogy csak halvány fogalma lenne arról, hogy mi történik vele.

Szomorú apai örökség ez, de azzal a változattal, hogy az apja akármennyit is ivott, nem tudott becsípni.

— Évekkel ezelőtt egyszer leánynézőbe készült Bonsels grófékhoz — folytatta a grófnő. — Feleségül szerette volna venni a gróf leányát, a szökehajú Klariszt.

A barátai, amikor megtudták, hogy milyen fontos útra készül, elhatározták, hogy megviccelik. Ők is útra keltek és csupa véletlenségből találkoztak vele a vonaton. Nyár volt és bódító meleg ülte meg a világot. Limonádét, oranzsádot ittak és Áronéba titokban pezsgőt kevertek. Rossz tréfa volt és nagyon tragikusan végződött.

A vonat megérkezett. A gróf és a leánya elébe jöttek az állomásra. A várva-várt vendéget pedig négy jókedvű fiatalember és a kalauz kiemelték a kocsiból és a gróf előtt magára hagyták. Eszméletlenül tántorgott szegény és végül is elterült a földön.

A gróf kezdetben azt hitte, hogy a vendége ros-

szul van, de amikor megtudta a valót, sarkon fordult és a leányával együtt eltávozott.

Az állomásfőnök bevitette a szerencsétlent a váróterembe és lefektette az egyik padra. Amikor aztán estefelé magához tért, nem tudta, hogy hol van, sem azt, hogy mi történt vele.

Irt később a grófnak, de nem kapott választ és ettől kezdve a búskomorság jelei mutatkoztak rajta. Komoly munkát nemigen bíztak rá. Kár érte, sok-sok szunnyadó tehetség vált semmivé benne.

Bazsaróczyval az ottartózkodásom alatt megbarátkoztam és nagyon kedves és szellemes órákat töltöttünk el együtt.

Rá vagy három esztendőre, karácsony előtt aztán újra összehozott vele a véletlen egy vidéki kórházban. Karácsonyfa-ünnepélyt tartottak a betegek számára, amelyre meg volt híva a városka színe-java. Bazsaróczy a főispánt képviselte és ott szorongott ő is a notabilitások között. A kórházi lelkész az égő karácsonyfa előtt beszédet mondott, gyerekek szavaltak, majd mindenki énekelt.

Utána az egyik teremben terített asztalok várták a vendégeket. Konyakkal kezdték és utána összeittak mindent, amit eléjük raktak.

Bazsaróczy a polgármester két szép leánya között ült, de mint rendesen, most sem ivott. A két leány azonban nem ismerve a szokását, folyton kínálgatta:

— Igyék már velünk legalább egy kortyot — mondogatták, mire Bazsaróczy, hogy véget vessen az örökös nógatásnak, ajkához emelte a poharat és néhány kortyot valóban le is nyelt.

Egy idő múlva aztán látom, hogy a két leányka hirtelen elpirul és a szalvétát az arcuk elé tartják és a nevetésük nem akar szűnni. Bazsaróczy meg ül és mereven egy pontra néz a nélkül, hogy csak egy izma is megrándult volna. Így ment az egyideig, aztán a főjegyző felállt, hozzá lépett és valamit mondott neki. Bazsaróczy hátravetette fejét.

— Én még nem vagyok álmos, miért menjek hát aludni.

A főjegyző azonban karonfogta és szépen kivette a folyosóra.

— Aronkám, te becsíptél és olyanokat beszélsz, amit nem illik fiatal leányoknak hallani. Menj szépen és feküdj le. Aludjál egy verset és aztán gyere vissza, majd megvárunk.

Bazsaróczy pedig, amikor kiért a folyosóra, nadragba dugott kezekkel megállt. Állt és nézett, aztán hirtelen, mintha taszítottak volna rajta, megindult.

— Itt van valahol az én Göndör doktorkámnak a szobája — mondogatta és megnyomta az első kilincset. De az ajtó nem nyílt.

Ismét lódított egyet magán és ment tovább. Megkísérelte a bejutást a második, majd a harmadik ajtón, de hasztalan, mindegyik zárva volt. Már a folyosó végén járt a hátsó lépcsőnél és csak egy ajtó volt még előtte. Ennek is megnyomta a kilincset.

— No végre — morogta és belépett a sötét helyiségbe. Tétova kézzel a villanygombot kereste, de nem találta. Tapogatódzott ide, tapogatódzott oda, végül is egy asztalon akadt meg a keze.

— Ez is jó lesz — szuszogta és nyomban végig is terült rajta. Tüstént elaludt. Hajnal felé aztán, amikor magához tért, az utca felől bágyadt fény szűrődött be a zúzmarás ablakon és úgy érezte, hogy fázik. Jéghideg volt a helyiség. A keze valami hideget érintett.

Pislogott, azt hitte, hogy álmodik. Aztán egyszerre látja, hogy mellette a másik asztalon is fekszik valaki és félig nyílt szemmel őt figyeli.

— Jó reggelt — köszönt rá és nyomban az ellenkező oldalra nézett, de legnagyobb meglepetésére ott is feküdt valaki. Az ugyan nem nézett rá, de nyitva volt mind a két szeme és a menyezetten vizsgált valamit nagy merev figyelemmel.

Összehúzta a zsakettjét a mellén és lecsúszott az asztalról. Kimondhatatlanul fázott. Ekkor már tudta,

hogy hol van. Félig ájultan támo lygott ki a különös helyiségből.

A vacsora vendégei közül a távívók még ott ültek az asztalnál, amikor kréta fehéren beállított közéjük. Mondani akart valamit, de nem tudott, ájultan esett össze.

Az egyik orvos gondozásba vette és lefektette. Két hétig feküdt élet és halál között és lázalmában folyton a halottas kamrát emlegette és a nyitottszemű valakit, aki őt áll mellette.

A minap találkoztam vele a körúton. Egy hölggyel ment karonfogva. Köszöntöttem őt, elfogadta a köszöntésemet, de láttam a tekintetéből, hogy nem ismert meg. Egyenesen lépkedett és a mellette lévő hölgy bizalmasan símult hozzá.

A kupak

Abban az évben szokatlanul hideg volt a nyár. A nappalokat valahogy mégcsak keresztültornáztá az ember felöltő nélkül, de este, amikor a nap lebukott a bükkös mögött, egyszerre olyanná változott a vidék, mintha egy hatalmas jégverem ajtaja nyílt volna ki valahol.

A menedékház asztala körül hatan ültünk régi jó barátok és borozgattunk. Phineas Iván, az esztétikus ekkor mondotta el a következő történetet:

— Ilyen ámbraszínű volt a hold arca azon az estén is, amikor a történetem lejátszódott, mint ma. Sejtelmes árnyalatok mélabúja vonult végig az erdőn, mintha temetésről tértek volna vissza sötétedő hazájukba. Az erdő már lassan éji pihenőre készült és gyantaszagú leheletével telepárázta a vidéket. Egyedüli barangolásomból kissé kimerülten érkeztem meg a Csúcs-szálló autobuszmegállója elé. Az autobusz épp akkor porzott el az orrom előtt. Inteltem, hogy álljon meg, de nem figyeltek rám.

— Mikor indul a következő? — kérdeztem a portástól.

— Ez volt az utolsó, kérem.

— Lehetetlen, — szoltam hitetlenkedve — a menetrend szerint még egynek mennie kell.

— A vállalat az utolsó járatot beszüntette.

— Hát akkor itt kell töltenem az éjszakát — szoltam rosszkedvűen.

— Az bajos lesz, — válaszolta a portás — mert a hotelben nemcsak minden szoba, de még minden ágy is el van foglalva.

Ekkor egy túristaruhás hölgy, aki eddig szótlánul hallgatta a beszédünket, közbeszólt:

— Azt ajánlanám, hogy vágjunk neki az útnak gyalog. Én is hasonlóképen jártam, mint ön és egyedül nem merek nekiindulni.

— Mennyi idő alatt érhetünk le az állomásra? — fordultam ismét a portás felé.

— Ha a serpentineket átvágják és jól kilépnek, akkor két óra alatt ott lehetnek.

Kérdőleg néztem az ismeretlen hölgyre.

— Én benne vagyok, akár mindjárt is indulhatunk.

— Az útirány kék-fehér jelzés, — mondta a portás — de arra vigyázzanak, hogy kikerüljék a nyírjést, mert különben három óra alatt sem érnek oda.

— Gács Éva vagyok — mutatkozott be a nő, amikor meghajoltam előtte.

Elindultunk a kék-fehér jelzésű szűk hegyiösvényen. Esteledett.

— Jó irányban megyünk mi? — kérdeztem egy idő múlva a mellettem vígan lépkedő Gács Évától.

— Majd csak találkozunk valakivel, aki útbaigazít — válaszolta és nyomban az egyik fa törzsére mutatott, amelyen ott ékeskedett a kék-fehér jelzés.

Kissé megnyugodva lépegettem tovább. Az út közben bizonytalan sávokra oszlott és az én agyamban hirtelen az a gondolat támadt, hogy az az utolsó jelzés a fatörzsön nem kék-fehér, hanem inkább zöld-fehér volt. Már egy jó órája mehettünk, de emberi lénnel még nem találkoztunk. A vidék mindinkább elhagyott lett és olyan szomorú képet nyújtott, mintha akasztott emberek árnyékával lett volna tele. A jelzéseknek nyoma veszett és mi most már csak a jószerecsére bíztuk magunkat.

A szokatlanul gyors meneteléstől kimerülve leültem egy mohalepte kőre és azt hittem, hogy ennek az útnak már többé sohasem lesz vége.

— Eltévedtünk — szóltam, kedvetlenül törölgetve patakozó verejtékeimet. — Most aztán egészen ránk esteledik majd és hogy utána mi lesz, azt el sem

tudom képzelni. Itt tölteni az éjtszakát tán csak mégsem lehet.

Ő mosolyogni próbált, de rajta is meglátszott a belső szorongás.

Néhány percnyi pihenő után aztán újból megindultunk, de alig haladunk egy jó ködörösnyira, amikor egyszerre magas drótkerítés állja utunkat és mögötte fehértörzsű nyírek bólogattak az esti csendben.

— A nyírfés — suttogta a nő és az ujjja remegett. — Negyvenöt fokot tévedtünk — és úgy nézett rám, mintha bizony én lettem volna az oka az egésznek.

Megindultunk a jónak vélt irányba a drótkerítés mentén, de az sehoggy sem akart véget érni, nyúlt, nyúlt a végtelenség felé.

— Két óra múlt el az indulásunk óta. Már célnál kellene lennünk — mondom az órára nézve, amikor Éva megszólal.

— Egy házikó, látja.

Valóban a tisztáson egy kis ház állott, meglátszott rajta, hogy a belsejében emberek laknak, de amikor a nyitott ajtón beléptünk, egy árva lelket sem találtunk benne. A szoba be volt bútorozva, az asztalon tányér, melléte kenyér, a tűzhelyen meg valami leves-féle hidegült.

Éva lerogyott az egyik szalmafonatú székre és éppen szólni akart valamit, amikor a közelből lövés hallatszott.

— Vadásznak, tehát embernek kell lenni a közeli-
lünkben — állapítottam meg és mivel további vára-
kozásnak nem volt értelme, nyomban megindultunk a
hang irányába. De alig teszünk néhány lépést, amikor
egy borzasfejű alak, puskával a kezében hirtelen előt-
tünk terem. Nagy szemeket mereszt ránk, majd le-
engedi a fegyverét.

— Mit keresnek itt? — kiáltja felénk.

— Merre vezet az út az állomásra? — kérdem. —
Eltévedtünk és nem ismerjük ki magunkat.

— Erre — mutatott jobbra, de aztán mintha vala-

mi az eszébe ötlött volna, az ellenkező irányba mutatott.

— Erre nehezebb, de hamarább érnek oda — a hangja remegett és a szeméből különös izgalom csillogott felénk.

Megindultunk a jelzett irányba.

— Mi a véleménye erről az emberről, Éva? — kérdeztem. — Nekem valami itt nem tetszik.

A nő vállat vont.

— Én azt ajánlanám, hogy mégis az elsőnek jelzett irányba menjünk, a második irányt nem tartom valószínűnek.

Nagy csend volt az erdőben, csak lépteink nesze hallatszott a zörgő avaron. Úgy éreztük mind a ketten, hogy valami történt itt a közelünkben és mi önkénytelenül részesei lettünk annak a valaminek.

Hirtelen megálltam. Az egyik mogyorófa bokor alól egy férfi lábfeje látszott ki.

— Éva, nézzen oda.

A nő felsikoltott és ha el nem kapom, ájultan esik össze.

— Szedje össze magát — kiáltok rá és megrázom, majd félretolva az ágacskát, a mozdulatlanul fekvő emberhez hajoltam. Felemeltem a fejét, mire ő kinyitotta a szemét. Bágyadtan néz rám s szája vérzik.

— Mi történt magával, ember?

A sebesült kinyitotta a száját, de szólni nem tudott.

— Éva, vigyük be szegényt a házba és segítsünk rajta, ha még lehet — javasoltam és máris kiemeltem a bokor alól. Vigyázva becipeltük a házikóba és lefektettük az ágyra. A borzasfejű ember nem volt sehol.

— Jelenteni kellene a csendőrségnek — szóltam. — Maga maradjon itt a beteg mellett, amíg én odaleszek.

A nő könnyörgésre fogta a dolgot.

— Én nem maradok itt, a gyilkos még visszatér és engem is megöl.

— Jó, akkor menjünk együtt — válaszoltam

és futólépésben nekiiramodtunk az elsőnek jelzett irányba. Éva lihegve iparkodott a nyomomban maradni. Vagy tíz percig tartó rohanás után vágányokhoz értünk, majd nemsokára egy kis állomásépület tűnt a szemünkbe.

— Gyilkosság történt az erdőben — kiáltottam minden erőmet összeszedve, amikor odaértünk. — Hogy kicsoda az illető, nem tudjuk, öreg vadászformájú ember. Amikor eljöttünk, még volt benne élet.

— Ez Horkay bácsi lesz — szól elszörnyűködve az állomás előjárója és nyomban értesítette telefonon a csendőrséget. Közben bejött a vonat és nekünk ott kellett maradnunk, megvárni a hatóság embereit. Autón érkeztek. Két csendőr és két civilruhás úr, mint később megtudtam, az egyik orvos volt, a másik meg jegyző.

Útközben elmondtam nekik, amit tudtam. Nagy volt azonban a meglepődésünk, amikor a házikóban ott találtuk a borzashajú embert és mellette egy lelőtt őzet. Az ember a homlokát törülgette, amikor beléptünk.

Az orvos a sebesülthöz lépett, de az öreg Horkay bácsi már halott volt.

— Én nem tudom, hogy mi történt Horkayval — szólta a zilálthajú, amikor a csendőrök közrefogták.

— Mi cipeltük ide, — mondta Éva egy lépéssel előbbre lépve — onnan hoztuk, ahonnet a lövés hallatszott és ahonnan maga futott felénk puskával a kezében.

A férfi arca elkomorodott.

— Tán azt akarja ezzel mondani, hogy én lőttem le.

— Azt nem mondtam, — válaszolta Éva, de azt állítom, hogy a maga lövésének köze van hozzá.

— Talán vennők fel a hivatalos jegyzőkönyvet, — mondta a csendőrőrmester — mert a nyomozás további menetére fontosak a most elhangzott párbeszéddek.

— Maga tehát azt állítja, hogy a halottat nem

maga ölte meg. Mivel tudja ezen állítását igazolni, Kovács János?

— Én erre az özre lőttem, de nem találtam el jól, utána eredtem és most nemrég akadtam rá. Ime, itt a nyakán ment keresztül a golyó. Én Horkayt nem is láttam. Csak az előbb, amikor idekerültem, veszem észre, hogy az ágyon fekszik, de azt hittem, hogy alszik.

Az orvos a halotthoz lépett és megkereste rajta a lövés helyét.

— A lövés közvetlenül a nyak alatt ment be a vállperec fölött és a másik oldalon ki is ment a testből. És az öznél?...

— Annak is a nyakán ment keresztül — válaszolta furcsa grimasszal az arcán Kovács.

— Itt tehát csak az lehetséges, hogy a golyó két testen hatolt keresztül, vagy, hogy két golyó hagyta el a fegyver csövét.

Ekkor én szóltam közbe.

— Az esetet az teszi különössé, hogy Horkay Márton teste nem feküdt szabadon, hanem valaki behúzta a bokor alá, ahonnan csak az egyik lába állt kifelé.

— Menjünk a hely színére, — javasolta a csendőr, és mivel már elég sötét volt, leemelt egy lámpást a szögről és meggyújtotta.

Mi megmutattuk, hogy hol feküdt a sebesült, Kovács János meg a lesőhelyét, ahonnan rálőtt az özre. Mindenki az avart nézte, amikor Éva valamit a kezembe nyom. Egy pipakupak volt. — Ez is valami — gondoltam és csak akkor vettem elő, amikor visszatértünk a házba. A csendőr tovább írt, az orvos a lámpával bajlódott, én meg kettétörtem egy szivart a zsebemben, majd így szóltam:

— Maga pipázik, Kovács? Vegye ezt a törött szivart aztán tömje bele.

Kovács szó nélkül vette át a törött szivart és nyomban tömködni kezdte a pipájába. Amikor már égett, valamit keresni kezdett a zsebében.

— Ezt a kupakot keresi, Kovács? — kérdeztem tőle, de olyan hangon, hogy mindenki felfigyelt.

— Ezt! De hogy került ez az úrhoz?

— Horkay Márton mellett találtuk a fűben.

— Miről van itt szó? — kérdezte a csendőr. — De hiszen akkor letagadhatatlan tény, hogy Horkayt maga húzta be a bokor alá.

És Kovács János nem tagadott, a kupak bizonyossága legyőzte őt.

— Az eset úgy volt — kezdte a beszédjét. — Én tudtam, hogy az őz errefelé szokott délutánonként járni. Horkay mindig kedveskedett valamivel az állatoknak. Én dél óta lestem a sutára és közben nem vettem észre, hogy Horkay meg rám les. Az őz egyszerre csak jön a puskám elé. Elsütöttem, de abban a pillanatban, amikor elrántottam a ravaszt, ugrott fel Horkay a bokor mögül. Késő volt. A golyó kirepült a csőből, nyakát találtam el az őznek s utána látom Horkayt lebukni. Az őz eliramodott és Horkay vérben feküdt a földön. — Istenem, mit csináljak most — jajdultam fel. Aztán egy gyors elhatározással behúztam az öreget a bokor alá, majd futni kezdtem a kunyhó felé, amikor nekirohanok ezeknek az uraknak itt, ni. Ez aztán még jobban összezavart. Azt láttam, hogy Horkaynak vége van, azért most már a saját bőrömet akartam csak megmenteni és megtalálni az őzet, amelyen keresztül ment a golyó Horkayba. Egy órai keresés után akadtam rá, de akkor már az öregnek vége volt. — Én ártatlan vagyok — mondta és úgy elkezdett sírni, mintha az anyját temette volna.

— Kovács Jánost aztán elvitték a csendőrök, én meg egy félév múlva elvettem feleségül Gács Évát, és most úgy vagyok valahogy, mintha újra születtem volna.

A beállott csendben összekoccantak a poharak és az ámbraszínű hold benézett a menedékház ablakán.

Téves kapcsolat

Jönnek az évek, múlnak az évek, de ereszünk alatt minden esztendőben megtelnek a fecskefészkek. Egy nap aztán tovaszállnak a fecskék és megint elárvulnak a fészkek az ablakunk fölött. Többé nem hallatszik szobánkba a fecskecsalád korahajnali társalgása. Beköszöntött az ősz. A fák ugyan színorgiákat ülnek, az ég esténként lázasan piros, de az éjtszaka már olyan csendes, mint a ház, ahol halottat őriznek néma hallgatással. A sétatutakat vastagon borítja a sok lehullott levél, és a nagy pókhálókön hajnalonként a zúzmara ezüstje fehérlik. A szél suttogásába halk sírás vegyül és a magasban, a fák koronája körül meghajszolt levelek bolond táncot járnak.

Szeretem az őszt. Az elcsendesedő nádist, a messzeségbe tűnő, kihalt országutakat. Szeretem a fehér, titokzatos ködöt és a különös felhővonulásokat, amelyek úgy hömpölyögnek a fejem fölött, mintha óriás égi szekerek porfelhői lennének.

A rosszul csukódó ablakréseken hideg szél tör be a szobámba. A kályha büszkén néz rám a sarokból; ha meg tudna szólalni, bizonyosan azt mondaná, hogy no, lám, most ismét elérkezett az ő ideje.

A korai est fátyolt terít az ablakokra, lámpát kell gyújtani. Ülök a könyveim között és úgy érzem, hogy bár senki sincsen a szobámban, mégsem vagyok egyedül. Dosztojevszkij, Tolsztoj, Flaubert, Mereskovszkij foglal helyet az egyik oldalon, a másikon meg Pázmány, Prohászka, Bossuet, Bourdaloue. Farkasszemet néznek egymással. De nem ellenségeskednek, megférnek egymás mellett békességben. Wilde Oszkár már

nem olyan nagy úr, mint életében volt, meglapul a sarokban, mintha szégyelné magát, hogy börtönben ült és szárnyaló zsenijét rabláncra fűzték zabolátlan ösztönei.

Sima, fehér papíros fekszik előttem és türelmesen várja, hogy kúsza sorokat szántsak rajta. Kinyújtózkodik, mint aki szereti, ha csiklandozzák, vagy mint a kutya, ha nap süti az oldalát.

Az én szobám is fecskefészek, ahonnan pelyhes madárfiókák kelnek útra. Beröpkül az országot és megbújnak barátságos emberszívekben. Öregek és fiatalok melengetik őket és csendes estéken felcsillanó szemmel nézik, amint surranva szállnak a mesék erdejébe. Ezek a puhaszárnyú, imádságos madárkák egy messzi világ boldogságáról énekelnek. A gyermekszájak tátva maradnak és az öregek szemén kikönyökölnék a harmatcseppek.

A toll izeg-mozog a kezemben, írnom kellene és nem tudok.

Várok hát türelmesen és körülnézek az esti lámpafényben.

Ahová csak nézek, mindenünnen apró emléktárgyak kandikálnak felém. Tavaszi kirándulások, nyári utazások, téli pihenések kedves emlékeztetői. Porcelánok, poharak, hamutartók. Furcsa figurák, selymekendők, pipák, kések. A sarokban, a kályha mellett nogajka függ a falon. Özlábszár a fogója és nyolc bőrszíj lóg le róla. Vajjon ki tudná megmondani, hogy kié volt valamikor? Mellette harakiri kés fekszik a polcon, Sebők Imre hozta magával Keletről. Rozsdás a pengéje, foszladozó a bőrtokja. Öreg jószág, pihenjen hát csak. Egyszer talán megszólal és elmeséli nekem ifjúságának történetét. Van egy tibeti ima-mal-mom is, cirádáit sárgaréz-ből formálta egy ismeretlen kéz. Belsejében ócska rizspapíron titokzatos ákombákomok. Fölötte a könyvespolcon Aranyszájú Szent Tichonnak az ikonja aranylik. Magamhoz öleltem Ciprus szigetének hajdani vértanú püspökét és boldogságos érzés járta át szívemet. Mintha csak az élő jött

volna el hozzám, hogy oltalmat és békét keressen annyi viszontagság után. Aldásra emeli kezét és úgy tekint rám a magasból. Megbarnult arcának csak körvonalai látszanak. Az évszázadok, amelyek elmúltak fölötté, a titokzatosság homályát borították az arcára.

Olyan jó ilyen régi tárgyakat kézbevenni. Olyan jó elnézegetni őket. Sejtelmes hangok sugároznak ki belőlük. Micsoda éterzongora!

Megpihen a vitrinben egy festett tégladarabka; Pompejiből hoztam: Vitellius házának az ebédlőjéből. Szeretném megszólaltatni, hogy beszéljen valamit a rémségek éjszakájáról, amikor megremegett a föld és a Vezuvio úgy hányta magából a lángot, mintha a pokol kapui nyíltak volna meg. De hallgat és titkait magába rejti.

A pompeji tégladarabka mellett egy repedt vendéglői borospohár áll. Nincsen rajta semmi különös. Érdekessé csak akkor válik, ha megismerjük a történetét és jobban megfigyeljük a repedés vonalát. A repedés a pohár szélétől kiindulva két ágra oszlik és középen harántsikkal köti össze a két szarat úgy, hogy szabályos A betűt formál.

Történetét néhány szóval el lehet mondani.

Évekkel ezelőtt Krumpendorfbán nyaraltam, a Wörti-tó partján. Nem ismertem a községet, addig még csak a hírét sem hallottam. Kinéztem a vonat ablakából, megtetszett a vidék, fogtam a bőröndömet és kiszálltam. Csendes kis osztrák falu volt, ahol nagyokat lehetett aludni, még nagyobbakat sétálni és ülni egyedül a parton vagy elbeszélgetni a himlőhelyes trafikos kisasszonnyal, aki a pult mögött szwettert kötött vak vőlegényének.

Itt találkoztam egy ismerős arcú úrral. Fürkészve nézegettük egymást, aztán közelebb bátorzkodunk és végül tapogatódzni kezdtünk, hogy nem akadunk-e valami közös fonalra. És a harmadik kérdésnél kitűnt, hogy valamikor, harminc évvel ezelőtt együtt jártunk a gróf Károlyi-utcai elemibe, Cser-

halmi tanító úr volt a mesterünk. Így hát hamarosan összeházasztunk.

— Mi lett belőled, Selymes Gergely?

— Hol, merre élsz, Tónikám?

— Van családotod?

Ilyen és ezekhez hasonló kérdések röpködtek a levegőben.

— Miért jöttél éppen ide? — kérdeztem tőle a vacsoránál, amikor már egy asztalnál ültünk. Szomorúan legyintett.

— Felejtani szeretnék itt. Azt reméltem, hogy ebben a kis eldugott faluban nem fogok ismerőssel találkozni. De most örülök, hogy itt vagy. Előtted nincs titkom, sőt jól is esik róla beszélni.

Elgondolkozva nézett maga elé. Láttam az arcán, hogy valóban keserves órákat él át.

— Öt évig voltam hadifogoly. Bejártam az egész Keletet és a cipőtisztítástól egészen a kínai közjogi méltóságig mindenfélével megpróbálkoztam. Mikor aztán hazavergődtem, feleségül vettem az első nőt, aki az utamba került. Nem sokat vizsgálgattam én. Láttam, hogy úriasszony, megkértem a kezét és ő gondolkodás nélkül ideadta. Csak aztán, amikor már félig-meddig megnyugodtak az idegeim, és kezdtem ráeszmélni önmagamra, csak akkor láttam meg, hogy az a nő, akét feleségül vettem, nem hozzám való. Én mókás gyerek voltam. Emlékszel, ugye? És az is maradtam egész életemben. Őt viszont semmivel sem lehet megneveztetni. A mellett olyan féltékeny természet, hogy éjjel-nappal utánam szimatol, kiforgatja a zsebeimet, tán még az álmaimat is szeretné kilesni. Meg kell jegyeznem, hogy három évvel idősebb nálam. Pokollá változott az életem mellette. Embergyűlölő lettem. Verekedni tudnék, ha egymáshoz símuló, boldog házasságot látok. Azért jöttem el hazulról, hogy itt a magányban elfelejtsem sok bajomat.

— Templomban esküdtetek? — kérdeztem tőle. A fejét rázta.

Nem lehetett. Elvált asszony volt.

— De hiszen akkor a te házasságod egyházi szempontból nem érvényes — kiáltottam. — Én ugyan ellensége vagyok a válásnak, de ebben az esetben azt kell mondanom, hogy válj el tőle.

— Csakhogy nem akar ám válni. Tudja, hogy valakit szeretek. Barátom! Valakit, aki hozzám illő, és aki szeret engem. De, sajnos, egy világ választ el bennünket egymástól. Képzeld csak, amikor Velencében leszálok a gyorsról és megyek a kijárat felé, szembejön velem. Én menekültem előle, és ő menekült előlem. Nem ismertük egymás nyaralási tervét. Szinte ijedten meredtünk egymásra.

— Kislány, hát maga itt van Velencében? — kérdeztem tőle és a hangom remegett.

— Félóra mulva már nem leszek itt — válaszolta és nagy szeme könnyörögve nézett rám, hogy valahogy útját ne álljam.

— Maradjon itt, — mondtam neki csendesen — megígérem, hogy én leszek a legtisztességesebb lovag ebben az egész álmvárosban.

Olyan fehér volt az arca, mint a fal. Az ajkát rágta, aztán, lassan visszatért arcába az élet. Már mosolygott.

— Isten vele, Gergely — suttozta. — Érezze jól magát a lagunák városában. Ha azt akarja, hogy továbbra is szeressem, ne tartóztasson.

Kezet csókoltam neki és kiszédültem a pályaudvarról. Nem bírtam ottmaradni. Azt hittem, hogy a sok boldog ember között még valami jóvátehetetlen dolgot cselekszem. Másnap felszálltam a vonatra és eljöttem ide. Ennek már egy hete, és te vagy az első ember, akivel beszélek.

A borospohár után nyúlt és felemelte.

— Ígyunk! Az ő egészségére!

Koccintottunk. És ekkor csodálatos dolog történt. Az ő pohara megrepedt az ujjai között.

— Nézz ide — mutatja a poharat és remeg a keze.

A pohár repedése tisztán kivehető. A betűt formált.

— Hogyan hívják a hölgyedet? — kérdem.

— Anni — suttogja és a felszabadultak mosolyával néz rám.

Nyomban megvette a poharat és becsomagolta egy nagy papírszalvétába.

Mind a ketten úgy éreztük, mintha Anni ott állt volna közöttünk.

Ettől a naptól kezdve jobb kedve lett. Nevetett, a régi jó kedély kikíváncozott belőle.

Mikor aztán egy hónap múlva már mind a ketten Pesten voltunk, egy napon beállított hozzám.

— Te, Tóni, — mondja nekem és húz ki a zsebéből egy dobozt — elhoztam a poharat. Nem mertem otthon tartani. Félek, hogy a feleségem gyanút fog és még összetöri, de megsúgom neked, megindítottam a válópört.

Én átvettem a poharat és most itt áll a vitrinemben. Várom, hogy érte jöjjön, de úgylátszik, megfedkezett róla.

E pillanatban megszólal az asztalomon a telefon. Érte nyúlok.

— Halló! Itt Szirom Antal.

— Bocsnát, téves kapcsolat — hallatszik a másik végről egy bájos női hang. De mielőtt letettem volna a hallgatót, újra megszólal. — Itt Selymes Gergelyné beszél. Azt hiszem, mi hírből már ismerjük egymást.

A telefon kagylója majd kiesett a kezemből.

— Csak nem maga az, Anni?

— De az. Csodálatos. A barátnőmmel akartam beszélni és maga jelentkezik.

— Hogy van az én kedves Gergely barátom? — kérdezem.

— Holnap érkezik haza a frontról. Nevetni fog, ha majd elmondom neki. Olyan régóta készülünk magához, de mindig közbejön valami. Megvan még az A-betűs pohár?

— Még megvan, de most már nem adom vissza. Bizonyságul kell nekem, hogy amit írtam, az valóban megtörtént velem.

— Hát maga megírta a pohár történetét?

— Még nedves a tinta a papiroson.

A telefon éppen a pillanatban szétkapcsolódott. Felcsaptam a telefonkönyvet, de Selymes Gergely nevére nem akadtam rá. Valószínűleg titkos számjuk van. Vártam, hogy talán ő hív fel, de a hívott számon bizonyára a barátnője jelentkezett.

Titokzatos csend vesz körül. Nem tudok tovább dolgozni. Leteszem a tollat és felnézek. A könyvespolcomról Aranyszájú Szent Tichon néz le rám s szelíden mosolyog.

Ha azonban valaki látni szeretné a poharamat, szívesen megmutatom neki.

Az énekes

Bisja, az én kedves, jó anyám, így szólt hozzám egy szép napon:

— Édes fiam, Pjetrek, valamit tenni kellene, mert így, ahogyan most megy a sorunk, már nem mehet soká. Ajánlanám neked azért, zarándokolj el a zsebzsidoxcei Szent Szűzhöz és add elő a panaszodat. Ő biztosan segít majd rajtunk. Amikor egyszer az apádat betemette a bánya, akkor is minden bizalmamat beléje helyeztem és megsegített. Apádat élve hozták ki a föld alól. A két lába ugyan el volt törve, de csakhamar begyógyult. Menj csak el szépen hozzá te is és mondd meg neki, hogy te vagy annak a Kilinszki Fülöpnek a fia, akit harminc év előtt kimentett az összedőlő gorodnoi bányából. Meglásd, hogy megismer és álláshoz juttat.

Igy kezdte elbeszélését Kilinszki Péter urambátyám egy krakkói pincében az ötödik és tizedik pohárka kontusovka között, egy tisztára sikált vörösfenyő asztal mellett, Kázmér király pocakos képe alatt.

— Végzett jogász voltam, cum laude tettem le a szigorlataimat és abban a téves hitben éltem, hogy mindenki, akinek értelmes jogászemberre lesz szüksége, utánam fog kapni. És nem kellettem senkinek. Meghallgattak, bólogattak, megkínáltak még cigarettával is, csak állást nem adtak. Pedig otthon nagyon szegények voltunk. A mindennapi pusztá kenyér beszerzése is gondot okozott sokszor. Egykori pajtásaim ki-nevettek.

— Miért akartál mindenáron úr lenni? — kérdezték — mért nem lettél suszter, mint én, vagy szabó, mint én, akkor most nem kóvályogna úgy a szemed

jobbra-balra, mint az éhes vércsée a baromfiudvar fölött.

— Így mertek beszélni velem ezek a senkiháziak, amikor düledező kerítésünk kapujában álldogáltam elgondolkozva.

— Szótfogadok neked, anyám — fordultam be a házba. — Megpróbálom, hãtha szerencsém lesz.

Anyám e kijelentésem hallatára sietve egy szakajtóra való pogácsát sütött, egy jókora ibrikbe juh-túrót gyömösölt és egy frissen sült kenyérrel és négy zlotyval útnak engedett.

A nap tüzesen sütött égi kemencéjéből és mi hol énekelve, hol meg imádkozva lépegettünk a poros, kietlen országúton. Volt úgy is, hogy se nem énekel-tünk, se nem imádkoztunk, csak lépegettünk csendben, rendületlenül.

Harmadnapra érkezünk meg aztán a zsebzsídvov-cei Szent Szűzhöz. A harangok kórusban énekeltek és az öreg sztarec oly mély hangon bűgött, mintha azt akarta volna tudtára adni mindenkinek, hogy egykor ágyúból öntötték és most a halál helyett az életet hirdeti.

Remegő inakkal, halálos fáradtan dőltem az egyik árnyas fa alá. Nagyon betegnek éreztem magam és ha tovább kellett volna mennem, tán meghalok a kimerüléstől.

A búcsúszók széjjelszóródtak, ki itt, ki ott keresett szállást magának. A vendéglők tele voltak, de ha lett volna is valahol hely, én még akkor is csak a szabadban maradtam volna. Éjtszakára néhányan az egyik hársfa alá telepedtünk azzal a szent meggyőződéssel, hogy ennél aztán jobb hely nincs az egész környéken.

Kábult álmomból hajnal felé riadtam fel hirtelen. Mintha valaki megfogta volna a vállamat, úgy éreztem. Szürke, ködfátyol úszott a téren és az életnek még semmi nyoma sem látszott. Első gondolatom a hátizsákomé volt. Felmered a szemem a fára. A hatalmas ágak mozdulatlanul terpeszkedtek fölöttünk, de hátizsákoknak és batyuknak semmi nyoma rajtuk.

Megdörzsöltem a szemem, azt hittem, hogy káprázik. Hát lehetséges volna, hogy közülünk senki sem vette észre a tolvajt. Sorba keltegetni kezdtem a hársfa kvártélyosait és ekkor láttam, hogy bizony lehetséges volt. Úgy aludtak ezek a fáradt emberek, hogy akár őket is el lehetett volna lopni.

Nagy szomorúság nehezedett rám e pillanatban. Mit fogok én már most csinálni, és legszívesebben verekedni kezdtem volna az értelmetlenül rám bámuló alakokkal.

De a még nagyobb baj csak aztán a következő éjszaka zúdult a nyakamba. A megmaradt három zlotymat is kilopta valaki észrevétlenül a zsebemből. Kerestem én még az ingem alatt is a pénztárcámat, de hiába. A pénz úgy eltűnt, mint előző este a hátizsák. Elkeseredésemben könny szökött a szemembe. Bántott, hogy ennyire üldöz a nemezis, és az éhségtől már kóválygott a fejem.

Az egyik anyóka, aki jobban tudott a holmijára vigyázni, mint én, megkínált kis sajttal. Még pálinkát is adott, ami aztán valahogy visszaadta az életkedvet. Nevetni kezdtem, éreztem, hogy életemben valami változásnak kell bekövetkeznie.

A nap akkor már sugárözönével fűrésztötte a tájat és az emberek nedves rongydarabokkal törölgették az arcukat. És én egyszerre ott álltam a templom főkapuja előtt lévő úton koldusoktól körülvéve. De milyen koldusoktól? Rossz volt rájuk nézni. Hatalmas rongycsomók, kócos fejek, mosdatlan képek, görcsös mankók fegyvercsőszerűen meredeztek a jámbor emberekre. Csonka karok és szájalmas hangok ostromolták az arramenőket. Az egyik hangosan imádkozott, a másik énekelt volna, de nem volt hangja, a harmadik meg remegő nyafogással értelmetlen nyelvű szavakat lövelt ki magából. Iszonyodva néztem rájuk és gyors elhatározással leültem én is egy még el nem foglalt kiálló kődarabra. A kalapomat az ölembe tettem és elkezdtem énekelni. Mindenki felém fordult. Szép érces hangom mint a kürt szólt a vásári zsivajba.

A népnek tetszett az énekem, de annál kevésbé a körülöttem ülő koldusoknak. Mit akarsz te itt? — kérdezték a felém lövelő dühös tekintetek. — Menj színésznak, ha ilyen hangod van és ne avatkozzál a mi ügyünkbe. Amióta itt vagy, egy árva garas sem hullott a kalapunkba.

De én nem törődtem velük és így csakhamar dél lett. A pénzt a zsebembe szórtam, nyugodtan megébédeltem és utána egy új helyet keresve, ismét neki láttam az éneklésnek. Estére több, mint tíz zloty boldog tulajdonosa lettem. Betértem hát újból egy vendéglőbe, mert a torkom végleg felmondta a szokatlan szolgálatot. De alig helyezkedtem el, amikor látom, hogy ellenséges tekintetek meredeznek felém. A koldusok korcsmájába kerültem. Egyesek nekem is támadtak és fölöslegessé vált mankók fenyegetőleg táncoltak előttem. Erre a haragos embert mímelve beszélni kezdtem.

— Éppen olyan szegény ember vagyok, mint ti, vagy tán még szegényebb, csak az a különbség köztem és köztetek, hogy én nem csalog, mint sokan közületek — kiáltottam mind a két kezemmel hadonászva.

Erre még nágyobb lett a lárma. Már-már verekedésre került a sor, amikor hirtelen egy mentő gondolatom támadt. Hirtelen felugrottam a lócára és csendre intettem a gyülelévész hadat.

— Koldusok és koldusnők — szóltam a megmaradt hangom utolsó foszlányaival. — Én a ti jóbarátok és nem az ellenségetek vagyok. Segíteni akarok rajtatok és csak azért ültem le koldulni, hogy azt mondhassam, én is voltam koldus.

Az arcokról e szavak hallatára hirtelen tünedezni kezdett a harag és a figyelem egészen rám terelődött.

— Testvéreim — folytattam most már talajt érezve a talpam alatt. — Nálatok a legnagyobb baj az, hogy nem vagytok megszervezve és ott fognak ki rajtatok, ahol csak lehet. Nincsen vezetőtök, nincsen oltalmazótok, ki vagytok téve a részeg hatósági emberek kénye-kedvének. Azért azt javasolom nektek, — szer-

vezzük meg a koldusok társadalmát. Legyen ennek a tiszteletreméltó gyülekezetnek elnöke, alelnöke és én mint jogismerő egyén, vállalom a titkári szerepet és szerkeszteni fogom a koldusok közlönyét, amelyben minden benne lesz, ami a koldusok ügyét szolgálja. Megtudjátok majd belőle, hogy hol lesz búcsú, hol vásár, hol harapós a bíró stb.

A vége az lett, hogy megválasztottuk a vezetőséget, áldomást ittunk és én a lap megindítására száz zlotyt kaptam a készkiadások fedezésére.

Aznap éjjel aztán már szállodában aludtam és éreztem, hogy vagyok valaki és van célja az életemnek.

Édesanyám a kapuban várt, amikor hazatértem. Megölelt, megcsókolt, én pedig másnap már utaztam is Varsóba. A belügyi államtitkár fogadott. Rövid, de élethű képet rajzoltam neki a kolduskérdésről és felhívtam a figyelmét, hogy a hatóságnak ezen a téren valamit tennie kell. Engedélyhez kell kötni, a betegeket kórházba tenni, a csalókat meg eltiltani a koldulástól és így kissé megtisztítani a búcsújáró helyeket és vásárokat.

Az államtitkár figyelmesen végighallgatott, aztán amikor befejeztem mondanivalómat, így szólt:

— Ön, amint látom, nagy szakértője a kolduskérdésnek. Mi az ön jelenlegi foglalkozása?

— Állásnélküli jogvégzett ember vagyok — válaszoltam kimerülten.

— Hát mától kezdve van állása, uram, — hangzott az üdvöztető szó az államtitkár ajkáról. — Ön lesz a minisztériumban a koldusügyek előadója.

Kezet fogtunk.

Másnap, amikor elmondtam az egészet az édesanyámnak, csak mosolygott.

— Hát nem megmondtam neked, édes fiam, hogy aki a zsebzsídvörci Szűzhöz fordul segítségért, az biztosan meghallgatásra talál, különösen, ha már úgyis ismerősről van szó.

És ígaza volt . . .

Sztrigalinka

Kálmán király sokszáz évvel ezelőtt világosan megmondta, sőt szigorú törvénybe is iktatta, hogy boszorkányok nincsenek, de erről a boszorkányok aligha tudtak, mert biztosan tiltakoztak volna ellene. Ha Kálmán király ismerte volna a falunk végén lakó öregasszonyt, akkor talán ki se bocsátotta volna soha ezt a törvényt, mely az egész középkorban, sőt még a múlt század elején is olyan sok vitára adott alkalmat. De a törvény nem törődött az effélével, ő megelégedett azzal, hogy poros disznóbőrkötésben ott porladozott valamelyik levéltár szüette polcain.

Mivel pedig én, aki a múlt elhalványuló emlékei közül ezt a régi históriát felelevenítem, törvénytisztelő ember vagyok, Kálmán királyunk bölcs megállapításában nem kételkedem és az e históriában feljegyzett boszorkánykodás megítélését az olvasóira bízom.

Nem akarok én összegabalyodni sem az alvilági, sem pedig az e világi hatalmasokkal, azért úgy adom elő az esetet, ahogy a félszemű Ulrichtól hallottam, aki fiatalabb korában koporsókészítő asztalos volt, vénségére meg a falu szegénye lett és abból élt, amit az asztalvégre tettek neki. Az öregnek csodálatos szimatja volt disznótoros és lakodalmas ebédek felkutatásában.

Tőle kérdeztem meg egy ilyen kiszimatolt ebéd után, hogy mit tart ő a Sztrigalinkáról, aki igaz, akkor már nem élt, de emléke még mindig ott kísértett az öregemberek esti beszélgetésében.

A félszemű Ulrich nem találta kellemetlennek a kérdést, sőt úgy vettem észre, nagyon tetszett neki.

— A Linka néni, az sztriga volt kétségtelenül, — kezdte Ulrich — mégpedig nem is olyan közönséges. Mert tetszik tudni, azokban is van hamis. Sok öreg-asszony azt hiszi, ha hosszú az orra és egy fog kiáll a szájából, akkor az már feljogosítja őt arra, hogy rejtelmes erejű asszonynak tartsák, akivel nem jó kikezdeni. Pedig, hej, hol van ez még a boszorkánytól, az igaztól! Manapság már nemigen akadni valódira. Kihaltak, kipusztultak, mint a remetéek. A régi világban, fent a rengetegben mindig éldegélt egy-két remete imádságban és ájtatoskodásban, lent pedig a faluban, valahol az alvégen, meghúzódott egy boszorkány, kitől félt a falu, mert titkos erőknél a birtokában volt.

Linka sztriga, akit Sztrigalinkának hívtak, ott lakott a falu szélén, ahol a régi világban az akasztófák álltak. Senki sem akart arra a helyre építkezni, azt mondták, hogy éjtszakánként kísértetek járnak arra-felé s fejnélküli emberek üldögélnek a bokrok tövében. Pökhendi legények kaptos fejjel sokszor a közelébe merészkedtek, hogy belessenek az ablakán, de rendszerint póruljártak, szemgyulladást kaptak vagy hasonló nyavalyát. Ők híresztelték, hogy a sztriga szobájában zöldszemű fekete macskák élnek és a befőttes üvegekben világító kígyók mozognak és a mestergerendákról denevérek lógnak és minden sarokban egy-egy temetőből lopott koponya hever, melyben titokzatos bogarak hemzsegek.

Ha botjára támaszkodva lassan végigment az út közepén, mert mindig ott járt, az asszonyok sietve kapkodták be a gyermekeiket, nehogy rájuk pillantson, mert még a tekintetéből is romlás áradt.

Pedig igazában véve a Sztrigalinka nem bántott senkit. De hogy valami mégis csak lehetett benne abból a titokzatos hatalomból, azt egészen nem lehet letagadni, akármennyire is védjük most már a halála után. Hogy boszorkány volt, az akkor lett nyilvánvalóvá, mikor életének a végére ért. Nem tudott meghalni. Én ismertem az öregasszonyt, s ott voltam az ágya mellett, amikor haldoklott. Megmértem a hosszát s

még életében megcsináltam a koporsóját. Mert már úgy volt, hogy mindjárt meghal. Szeme kifordult, haja összekuszálódott, mintha kígyófészek lett volna, s közben titokzatos szavakat mormogott, amelyeket nem értett meg senki. Sőt megtörtént az is, én ugyan nem láttam, de anyám mesélte, hogy mikor a tisztelendő úr meghintette szenteltvízzel, a víz felforrt a bőrén és elpárolgott.

Felváltva virrasztottak mellette az asszonyok, mert mégsem lehetett magára hagyni a nyomorultat. Már két hete nem evett egy falatot, nem ivott egy kortyot sem, s oly sovány volt már, mint a szögön lógó szoknya. És a halál nem akart rajta megkönyörülni.

Mikor néha magához tért, arra kérte az asszonyok valamelyikét, hogy nyujtsa neki oda a kezét, szeretné megszorítani. De az asszonyok közül senki sem vállalkozott rá. Ekkor alakult ki közöttük az a nézet, hogy a boszorkány azért nem tud meghalni, mert a titkos erőket nem viheti magával a másvilágra, s át szeretné őket ruházni valakire.

Élt akkoriban itt a faluban egy Kokárda Ernesztin nevű leányka. Apja favágó volt, egyszer összeesett az erdőben s meghalt. Nemsokára anyja is szárazbetegséget kapott a sok nyomorúságtól, s utána ment. A kis Tinka akkoriban úgy hatéves lehetett. Nem maradt senkije a világon, még a macska is megszökött tőle és tehenes házba szegődött el egeret fogni.

Valakinek eszébe jutott, hogy ezt az árva leányt kellene odavinni a Sztrigalinkához. Nem telt bele félóra, Kokárda Ernesztin már ott is állt a haldokló Sztrigalinka ágya mellett. Az istenadta remegett, mint a nyárfalevél.

Mikor a kisleányt behozták a szobába, az öreg-asszony sárga arcába egy miatyánknyi időre visszatért az élet. Vérrrel átfutott szemét a lánykára szegezte, s hosszúkörmű kezével közelebb húzta magához.

A leánykát a rémülettől kiverte a hideg. Éktelen sírásba kezdett és menekülni akart, de a szívtelen vén-asszonyok, akik a saját gyermeküket féltették tőle,

kegyetlenül odatolták, odanyomkodták a boszorkány ágyához.

Sztrigalinka ekkor mondott valamit és a gyermek hirtelen elcsendesedett. Aztán ráterítette sárgás-fehér, összekuszált haját a fejére és folytatta a titokzatos suttogást, melyből senki egy szót sem értett.

Aztán hátrahanyatlott és meghalt.

Az asszonyok titokban akarták tartani a dolgot, de hát tudnak is azok titkot tartani! A hír végigszárnyalta a falun s nemsokára minden épkézláb ember odasereglett a ház köré. Tátott szájjal lesték, hogy mikor fog kiszállni a kéményen a boszorkány lelke.

És nem kellett soká várni. Igaz ugyan, hogy a kéményen nem szállt ki semmi, de a Strigalinka lelke elköltözött az élők sorából.

A kis szőkehajú Kokárda Ernesztint ettől a naptól kezdve Sztrigatinkának nevezték.

A plébános már későn értesült a dologról. Bunkósbottal tört a szobába és kikergette onnan a sípítózó banyákat. Sajnos, a titokzatos szavakat már nem tudta kiverni a szegény gyermek fejéből. A kisleány sápadtan, bámészkodva állt az ajtófélfához támaszkodva.

A boszorkánynak én ácsoltam koporsót. Beletették, eltemették. Egyideig még beszéltek róla, aztán lassan elcsendesedett minden.

A kisleány is elfelejtette a furcsa jelenetet s nőtt szépen tovább, mint a falu árvája. Egyszer itt húzódott meg, egyszer meg ott, éppúgy, mint mostanában én. Mindenki ad valamit, de igazi otthont nem akar adni senki sem.

Subákon, pokrócon aludt a kamrák sarkában. Ha másutt nem volt hely, hát jó volt neki az istálló is vagy a szénapadlás. Egyszer azonban éppen az a ház gyuladt ki és égett le tövig, amelyikben a kis Sztrigalinka aludt. Ez aztán megpecsételte sorsát. Nem akadt ember a faluban többé, aki be merte volna venni a házába. A szegény kis árva kintrekedett az utcán. Ott sírt szegény nyomorultja az árok szélén, s nem volt

ember, aki megkönyörült volna rajta. A pap húga jött aztán érte s bevitte a paróchiára. A kis Tinka ott ragadt és tán végleg is otmaradt volna, ha egy napon meg nem jelenik a papnál a falu legmódosabb gazdája s el nem kéri tőle a leánykát, mondván:

— Isten nem adott gyermeket, hát majd felneveljük ezt, ha jónak látja a plébános úr.

Az öreg pap arca felderült, s boldogan adta oda a kis árvát, mert tudta, hogy Hauswirt Ignácnál, a gazdag parasztnál jó dolga lesz.

A falu asszonyai ebben a változásban a titkos erők működését látták és sajnálni kezdték, hogy nem az ő kisleányukat tartották oda akkoriban a Sztrigalinka keze alá. Akkor most azt érhetne volna ez a hallatlan szerencse, hogy örököse lehessen a falu legvagyonosabb gazdájának.

A sánta Ulrich megvakarta a tarkóját. Kiszáradt a torka a sok beszéd-től és valami kis üzemanyagra vágyott. Mikor megkapta a pohárka cukrozott pálinkát, egy hajtásra magába öntötte, s aztán tovább beszélt.

— Hauswirt magával vitte a leánykát s mindjárt öt ruhácskát csináltatott neki. Formás lábára piros csizmát méretett. Bizony alig lehetett ráismerni, olyan rangos lett az istenadta.

A legközelebbi óhegyi búcsúra is magával vitte. Hengegett vele, mutogatni akarta, hogy neki is van gyermeke.

A kis Tinka első volt a kereszt mögött a búcsúsok élén. Neki nem kellett batyut vinni, cipelték helyette mások. Az ő kezében csak imakönyv és zsebkendő volt, no meg egy szál rozmaring, ami odakíváncozott a vékony ujjacskái közé.

A legszebb azonban hangja volt. Ahogy ott lépetgett a kereszt mögött és énekelt, úgy szállt a magasba pici piros szájáról az ének, hogy könny szökött a szemükbe azoknak, akik hallgatták. Tisztán csengő gyermeki hangja olyan édesdeden zengett, mint ezüst-

csengetyűk csilingelése. Igazi szép imádság, melyet mosolyogva fogadhatott a jó Isten.

Mikor hosszú menetelések és rövid pihenések után végre megérkeztek az óhegyi Szent Szűzhöz, és a csodálatos vízü forrásnál, bent az erdő mélyén, megpihentek, az egyik öregasszony hóna alá nyúlt a kisleánynak és odavitte egészen a forrás közelébe. Leültette a földre s lehúzta a csizmáját. Aztán a szoknyácskáját, mellénykáját és sorba mindent, ahogy jött. Mikor már semmi sem volt rajta, odatartotta a forrás csörgedező vize alá s tetőtől talpig lemosta.

A szegény Tinka remegett a hideg víztől, az ijedtségtől és a kíváncsiságtól. Úgyan mit akar vele a Sári nő? Az öregasszony közben háromszor elismételte, hogy — „az Atya, Fiú és Szentlélek egy Isten mossa le rólad e szent kút vizével mindazokat a sátáni hatalmakat, melyekkel megtöltötte testedet, lelkedet Sztrigalinka, a boszorkány”.

Nyár volt. A hatalmas fenyőfák titokzatos dalamokat zsongtak, s a nép halkán imádkozott. Mészse, bent az erdőben, egy sárgarigó füttyörészett, mintha kinevette volna őket.

A kis Tinka így hát „megtisztult” s többé senki sem nevezte Sztrigatinkának.

A nép a maga felfogása szerint pontot tett az ügy végére.

A kis Tinka meg csak nőtt, növekedett, szépen, módosan, szőkén, kékszeműen, míg nem a falu legszebb leánya lett belőle. Tizenhat éves korára már utána bolondult a falu minden legénye. Versengtek a kezéért is, de ő senkit sem biztatott; úgy tett, mintha egyiküket sem vette volna észre. Mindenkiel szívesen elbeszélgetett, de a szívét nem nyitotta ki senkinek. Mintha nem is lett volna szíve.

A legények azonban nem érték be ennyivel s összebeszéltek, hogy majd szólásra fogják bírni, ha magától nem nyilatkozik. Mert hogy a faluban egy legény se lenne, aki tetszenék néki, az sértette a hiúságukat.

De ő csak mosolygott, s a legények bármennyire is kö-tötték az ebet a karóhoz, nem tudták szólásra bírni.

Egy ilyen vitatkozás alkalmával az egyik legény-ben felforrt az epe. Csak úgy félvállról odamondta neki, hogy: — Neked úgylátszik olyan legény kell csak, mint Gödölye Palkó, aki éjjel a tilosban jár, nappal meg furulyázik. Nincs rendes zekéje, sem valamire-való csizmája, s csak az Isten tudja, hogy miből él.

— Tudok én mindent, — mondta a legény — meglestelek, mikor a temető sírjai között beszélgettél vele. Szüleid sírjához mész, de csak azért, hogy talál-kozhass vele.

A leány elsápadt, de egy szót sem válaszolt. Sar-kon fordult és hazament.

Mikor Hauswirt meghallotta a hírt, maga elé hí-vatta a leányt s megmondta neki, hogy előtte még csak a nevét se említse annak a csavargónak, különben vége mindennek.

A jó Isten egyideig elnézte az emberek acsarko-dását, aztán egy napon beleavatkozott ebbe az ügybe és ő is pontot tett a végére.

Handrbulec Ondrej, a rongyszedő, egy nap azzal a hírrel állított be a faluba, hogy Gödölye Palkó súlyos nyavalyába esett és az erdei kunyhójában a halállal vívódik. Segítségére kellene menni, mielőtt elpusztul.

A falu vénje, aki a nép között amolyan orvos számba ment, megvizsgálta a beteget és elparancsolt tőle mindenkit. Aztán hirtelenében összetákolt fenyő-fa saroglyán leszállították az emberek a faluba és be-fektették abba a faluvégi házba, amely Sztrigalinka halála óta üresen állott, mivel a hír szerint kísértetek jártak benne.

Apolására azonban nem jelentkezett senki.

A Hauswirték Tinkája nem nézhette tétlenül, ho-gyan senyved magárahagyottan Gödölye Palkó. Tele-rakott egy nagy kosarat élelemmel és mindenféle szük-séges holmival, s a nélkül, hogy valakitől is elbúcsú-zott volna, éjjel megszökött hazulról, hogy ott virrasz-szon a szerencsétlen Palkó betegágya mellett.

Nosza, összesűgött a falu. Hauswirtet a guta kerülgette. Az emberek órák hosszat őgylegtek a kunyhó körül, hogy valamit lássanak vagy halljanak. De a házból az életnek semmi jele sem szűrődött ki. Napok múlva, mikor már azt hitték, hogy mind a ketten odavesztek, egy reggel ámulva látták, hogy kinyílik a házikó ajtaja és Gödölye Palkó áll a sötét háttérben, lesoványodva, beesett arccal, borzasan.

Intett, hogy jöjjenek közelebb, mert nincs ereje beszélni. Így derült ki aztán, hogy ő jobban lett, de Tinka az éjjel meghalt.

Gödölye Palkó másnapra virradóra eltűnt a faluból. Tinkára meg rágyújtották a házat, hogy a betegség ne terjedhessen tovább. Csak romok és üszkők maradtak belőle. A romokat később eltakarították és keresztet állítottak a helyére.

A szép Kokárda Ernesztin így lett a multé.

Voltak ugyan, akik azt állították, hogy maradt benne valami a boszorkányból, de a falu többsége azon a véleményen volt, hogy inkább angyal volt, mint boszorkány, mert hiszen feláldozta életét azért, akit senki sem szeretett, csak ő.

Mármost tessék ítéletet mondani, úgy, ahogy tesszik, én csak azt mondtam el, amit a magam szemével láttam, a magam fülével hallottam.

Szegény árva leány, szegény, szerencsétlen legény, az Isten adjon nekik boldogságot a másvilágon, ha már itt a földön nem tudták megtalálni.

A dalai láma

Amikor a tízperces szünet végén megszólalt a folyosó csengője, Borossay Dávid tanár úr már ott állt az osztály ajtaja előtt és hűvös komolysággal nézett rajtunk végig. Mindenkit megnézett, aki átlépte az osztály küszöbét, mintha csak a lelkébe akart volna tekinteni és meglátni azt a dobogó diákszívet, mely halálos félelemmel röpködött a szűk kalitkában kis rést keresve, hogy azon menekülhessen el a szabadba az algebra óra nyomasztóan kínzó légköréből.

A csengő elhallgatott. A tanár úr halkán betette maga után az ajtót.

Mindenki állva maradt és vagy lesütve szemét a padra nézett vagy pedig a tanár urat figyelte, ki a katedra felé haladtában hirtelen megállt, mintha még azt a kis időt is sajnálta volna, mely elmúlik azalatt, amíg ő a hat lépést megteszi a székéig.

Megállt és hátraszegte a fejét. Szemüvegét magasabbra emelte, szürke és bozontos szemöldökét fellejebb csúsztatta ráncos homlokára, aztán a nesztelen csendességbe beleszúrt a szó ércével egy nevet:

— Hütter, gyere ki!

Az osztály erre leült és Hütter szabadon elővezetve a katedrára lépett. A tanár úr is helyet foglalt és Hütter egy fájdalmas grimaszt küldött vigaszul a többieknek.

— Hát igen — kezdte a tanár úr és kinyitotta az osztálykönyvet. — Írd, majd diktálok egy példát.

És Hütter egymás mellé írta a számokat és mondta közben a szöveget. Mikor kész volt, a tanár úr is becsukta az osztálykönyvet és hátrapillantott a táblára.

— Hát, amint látom, nem érted a példát.

Hütter hátrált egy lépéssel és úgy nézte végig a munkáját, mintha legalább is festőművész lett volna. Jobbjában a krétát, baljában meg a szivacsot szorongatta. Egyideig nézi, aztán nyugodtan szól:

— De jól van, tanár úr, kérem.

Erre a tanár úr veti hátra a fejét.

— De nem jól van, ha mondom.

Hütter újból elismétli a példát és közben magyarázza a felírt képletet:

— Nem jól van, és akárhogy is forogtad, hiába, mert te, édes fiam, buta vagy és mindenhez van eszed, csak éppen az algebrahoz nincsen.

A következő szavakat már állva mondja és hol közelebb lép a diákhoz, hol meg eltávolodik tőle.

— Te, amint alkalmam volt már többször is meggyőződni róla, nagyobb ügyességet árulsz el ott a préposti ház előtt könyveiddel a hónod alatt, mint itt a katedrán.

Hütter arcán e szavak hallatára furcsa fintor rajzolódott ki.

— A prépost ház előtt?

— Tagadd le, no, mondd, hogy nem igaz, mondd, hogy arra a két copfos, szőke fruskára nem szoktál ott várni. — No, tagadd le, ha mered — mondja szinte sziszegve és közel hajolva hozzá, belemélyesztí tekintetét a fiú zavart tekintetébe.

— És most jegyezd meg magadnak, hogy ha még egyszer ott látlak ácsorogni és leselkedni a copfosra, akkor megbukol. Megértetted? — Most pedig, mars a helyedre.

Csend. A padban behúzódnak a fejek a vállak közé és itt-ott egy elfojtott nevetés roppen a légbe.

Borossay tanár úr végignézi a görnyedt társaságon és csipőjére merevíti az öklét.

— Kinek van most kedve itt nevetni? Alljon fel, ha mer.

Senki sem jelentkezik, csak valahonnan messziről kakaskukorékolást hoz be a szellő a nyitott ablakon.

És Hütter áll és nem mozdul. A tanár úr rámered.

— Nem hallottad, hogy mars a helyedre?

— Tanár úr kérem, én jól írtam fel a képletet. Tessék megengedni, hogy kidolgozhassam. Lehet, hogy a tanár úr másképp képzei el, de multkor azt tetszett mondani, hogy az eredmény a fontos és nem a hozzá vezető út.

A tanár úr kiegyenesedik, pislant egyet, majd a kezét hamar a reverendája mögé csúsztatja.

— Hát csináld. Hadd lássuk, kinek lesz igaza. De ha nem lesz jó, akkor két secundát kapsz.

És Hütter írni kezd és a csendben hallani, amint az X kergeti az Y-t és a négyzetre ránehezedik a gyök hosszú szára ékével kettéhasítva a tört vonalát. Aztán hirtelen megáll, a kréta bizonytalanul röpköd ide-oda, mintha valahol valóban valami hiba lenne.

— No, te híres dalai láma, folytasd, hát csak folytasd — gúnyolódik és tekintetében a cézárok diadala fészkel.

Hütter kezében a kréta lehanyatlík és a baljában lévő szivacs, néhány számot letöröl.

— Ügy, ügy, csak töröld, csak töröld le az egészet és menj szépen a helyedre. Mert bota vagy, érted, bota és máson jár az eszed és nem azon, amiből majd megélsz. Mert jegyezd meg magadnak, hogy minden más tudomány, csak az örökkévalóság kapujáig érvényes, az algebra azonban még azon is túl, mert kétszer kettő ott is csak négy lesz. Éppen azért mérhetetlenül fontosabb, mint a dalai láma.

— Mért tetszik nekem a dalai lámát emlegetni? — kérdi Hütter és kissé előre hajlik.

— Hogy mért kérdem, ez is egy kérdés. Hát nem te fogsz vasárnap az önképzőkörben előadást tartani a dalai lámáról?

Hütter elcsodálkozik. A gondolat szétfolyik az arcán, aztán hirtelen mosolyra szaladnak össze a vonásai.

— Tanár úr, kérem, ezt az egyszer rosszul tetszett olvasni. Az ott, azon a hirdető táblán nem dalai láma,

hanem melodráma és nem én adom elő, hanem Hoffer a hetedikből.

A csend mint egy túlfeszített ponyva, a pillanatban megszakad és zuhogni kezd a nevetés.

Borossay tanár úr arcára is szépen, szeretettel ráül a mosoly. A tanterem napsugárral telik meg. A tanár úr nevet, a jó Borossay tanár úr. És mi diákok egyszerre úgy éreztük, hogy az aranykeretű szemüveges öreg pap nem tanár, hanem mindnyájunk szerető édesapja, aki csak azt akarja szigorával elérni, hogy szorgalmasak és becsületesek legyünk.

De aztán, mintha megsajnálta volna a mosolyt, amellyel elárulta magát, arca újból szigorú lett és csak annyit mondott:

— Hát akkor, mars!

És Hütter letette a krétát és a tanár úr nem írta be a négyest, hanem magyarázni kezdte a differenciálszámítást.

Milka kisasszony

A nyár lassan ruhát cserélt, határtalan pompába öltözött. A kánák megnyúltak a kertekben s vörösen, izzón piroslottak barna leveleik között. Az utakat azonban már sárga levelek fedték és érezni lehetett az ős közelségét. Délutánonként felhős lett az ég és lassan megeredt az eső. Szomorúan, bánatosan esett és az erdők felől fújó szélnek is mintha mondanivalója lett volna, olyanforma suttogással járt a tölgyek koronái között. Suttogott, sziszegett, no meg úgy is volt, hogy sóhajtozott, a nyárfák, tölgyek, bükkök meg bólogattak hozzá, mint akik igazat adnak néki.

Milka kisasszony összébbr húzta kötött berlinerkendőjét s arcán halk mosoly sétált végig. Szerette az őszt. A tüzes nyári napok után, melyekben sok volt a láрма és nevetés, az ős megjelenése nyugalommal töltötte el. Ő már a nyártól nem várt semmit, de semmit. Az ős csendjében ellenben megtalálta azt a sejtelmes hangot, mely jó érzéssel párnázta ki a belsejét.

Egyedül éldegélt a templomutcai kis ház egyik emeleti szobácskájában és sohasem zavart senkit sem. A szomszédok tudták, hogy létezik, hogy van, de úgy érezték, ha majd egyszer nem lesz, senkinek a világon sem fog hiányozni. A postás rendszeren egyszer jött hozzá hetenkint és egy ujságot szorított a kilincs fogantyúja mögé, a tejes meg reggelenkint egy liter tejet helyezett az ajtó küszöbére és egy fehér zacskóban zsömlét. Soha más nem zavarta. Milka kisasszony esténként sétálni ment s olykor be-benézett a templomba is, az öreg Szent Mihály-templomba, ahol már minden olyan régi volt és vékony porréteg fődte az ég felé

néző barokk szentek megdicsőült alakját. Itt elmondott egy olvasót és halk, őszinte imádságban megemlékezett mindazokról, akik elmentek s őt itthagyták egyedül, utolsónak, éppen őt, aki leggyöngébb volt mindig valamennyiük között. Ilyenkor könnyes lett szegény Milka kisasszony szeme és tán észre sem vette, amint a könnyecseppek kihullnak fáradt szempillái alól. Utolsónak a megemlékezésben rendszeren Lojzko maradt, kit ő Lojziknak is hívott, s akiről nem tudta, hogy él-e vagy halott-e már. Eltűnt és többé nem kapott hírt felőle, hiába kutatott, hiába kérdezősködött utána. Más emlék nem maradt utána, mint egy mézeskalács-szív, amit egy vásáron vett és egy búcsúcsók kíséretében adott át neki.

Régen volt, nagyon régen, de Milka kisasszony valahányszor csak ránézett a mézeskalács-szívra, még mindig úgy érezte, hogy az a Lojzko vissza fog jönni s megosztja majd vele szobácskája csendjét. Együtt fognak lakni és a remélt, oly nehezen várt boldogság rájuk fogja teríteni meleg, csodákkal telt palástját.

Milka kisasszony azért szerette az őszt, mert azt hitte, hogy Lojzko csak ősszel jöhet, mikor kint ködfoszlányok ülnek a domboldalakon és a gázlámpák álmosan égnek a Templom- és Flórián-utcák sarkain.

Egy ilyen csöndes őszi délután Milka kisasszony kezébe vette a mézeskalács-szívet, elhelyezkedett a karosszékében és elnézdegélte a száraz, összeropedezett jószágot. Szívét melegség járta át s gondolatban visszavitorlázott az emlékezés hajóján. A szív egykor puha tapintású, illatos kis remekműve volt a mézeskalácsművészetnek, s mi lett belőle? Ezer ránc, ezer kis repedés a szép piros mezőn, melyet cukrozott koszorúk öveztek s középen fehér kis galambpárt ábrázoló képecske díszelgett. Nézte, nézte, aztán olyan megmagyarázhatatlan kívánság hatalmasodott el benne, hogy nem tudott ellenállni neki. A szívből letört egy darabkát és a szájába tette. Szinte remegett a keze, mintha bűnt követett volna el, nagy-nagy bűnt, melyet

úgy hívnak, hogy szentségtörés. Pedig a letört darabka egészen kicsi volt és a szív hegyén alig lehetett észrevenni. Az íze azonban felülmúlta a világ minden gyönyörűségét. Édes volt, édes, mint a mennyország cukra, melyet a Jézuska azoknak a gyermekeknek ad, akik a földön hagyták szüleiket és egyedül kellett felrepülniök az égbe. Szegény Milka kisasszony, lehúnyta a szemét s ezzel a boldog érzéssel szeretett volna meghalni.

— Lojzkó, édes! — suttozta és kint az ablak előtt bólongattak a gesztenyefák a Templom-utcában és a szél őszi leveleket űzött a magasba.

És azóta Milka kisasszonynak nem volt többé nyugta. Húzta, vont a magához a szív s ő bizony le-letört ilyen csendes vasárnap délutánokon egy-egy darabkát belőle. Különös, szokatlan örömét lelte benne. Ha már a Lojzkó nem lehetett az övé, legyen hát akkor legalább a szíve. És lassan-lassan majszolgatta, mert bizony, szégyen ide, szégyen oda, csak egy-két fogá volt már.

Az ősz is elmúlt és egy szép napon megérkezett a hó, fehéren, csendesén, mint a halál menyasszonya. Milka rőzsét rakott a kályhába és a búbos, alacsony kályha melegséggel töltötte meg a kis szobát. Az ablakokon jégvirágok nyíltak és kívül a párkányokon vastagon feküdtek a hópihék.

A szívből akkorára már csak egy kis darabka szerénykedett az éjjeliszekrény fiókjában. Már nem tette a vitrinbe, ahol eddig őrizte, mert hisz már jobb volt, ha maga mellett érzi azt a kis mézeskalács-darabkát, amelynek szívformája alig volt, holott úgy iparkodott harapdálni belőle, hogy szívformája maradjon továbbra is.

Egyik este úgy érezte, hogy lázas, mintha a hideg is kirázta volna, lefeküdt hát és betakaródzott az átláig, s úgy nézte a kályhában pislogó parazsat. Kint már sötét volt, vaksötét és a Szent Mihály-templomban Ürangyalára harangoztak. És akkor szomorúan

gondolt arra, hogy vajjon mit fog eszegetni majd ezen-túl, most, hogy a szív elfogyott. Ha tudná a Lojzkó, hogy ő mit csinált, hogy ő megette a szívét, talán meg is haragudnék rá. De már mindegy volt, ha már elkezdte, hát be is fejezi és ezzel már nyúlt is az utolsó megmaradt darabka után. Először szépen, áhítatosan megcsókolta, aztán az egyetlen fogához dörzsölve, eszegetni kezdte. Ette, ette s az ujjai között egyszerre csak szétmállt a szív utolsó kis darabkája is. Vége volt. Vége. Csak a szája széle maradt édes és piros tőle.

A kályhában elszunnyadt a parázs és a szobácskára ráborult az éjtszaka. Éjfél körül aztán Milka hirtelen felriadt szenderegéséből, sarkantyúpengést hallott és lábdobogást. Valaki a csizmájáról verte le a havat. — Vajjon ki lehet az? — kérdezte és szokatlan félelem szállotta meg.

Halkan kopogtak az ajtón. Majd megnyikordultak a rozsdás pántok s a kitárt ajtóban megjelent Lojzkó, a régen halottnak vélt vőlegény. Fehér hópelyhek csillogtak a kucsmáján, mentéjén, s az arca olyan piros volt, mint a hajnalpír.

Milka kisasszony felnyöszörgött a boldogságtól és kitárta feléje a karjait.

— Hozott Isten, hozott Isten, Lojzkó! — rebegette s úgy érezte, hogy menten meghal a boldogságtól.

A deli szép legény nevetve lépett az ágyhoz és leült a szélére.

— Milkám, édes kis húgom — mondta mély férfihangon. — Eljöttem hozzád, eljöttem, hogy megkérdezzem tőled, vajjon megőrizted-e a szívemet, melyet egyszer néked adtam.

Milka remegő kézzel takarta be arcát s időbe tellett, míg válaszolni tudott.

— Ne haragudjál rám, ne haragudjál, — nyögte aztán később — de én megettem, mert már nem győztelek várni, nagyon soká voltál oda, édesem.

És Lojzkó mosolygott, arcáról áldott jószág sugár-

zott, ingatta a fejét jobbra-balra, aztán lehajolt hozzá, megsimogatta a homlokát és két sima férfitenyérébe szorította az arcát.

— Csókolj meg, no, csókolj meg! — suttogta Milka — még édes az ajkam a szívedtől.

És Lojzkó még közelebb hajolt hozzá és megcsókolta hosszan, hűen.

Kint hullott a hó és bent a kis szobában mosolyogva aludt Milka, a szegény öreg Milka kisasszony.

Monte Luna

Az orvos megtiltotta neki, hogy járjon, mert beteg volt, nagyon beteg. De Aghy Dénes nem tudott nyugton maradni. Úzte, hajtotta őt valami s ez a valami tüzes rózsákat dobott az arcára s ragyogóan lázassá tette a tekintetét.

Sokszor vele mentem, mert tudtam, hogy az emberek irgalmára fog szorulni, ha elgyöngül, s legyenek akkor mellette én, aki megértéssel nyúlok ernyedt karja alá s lesegítem őt a magasból a puha nyugágya felé, mely ott piroslik a hotel teraszán s várja hűtlen gazdáját, aki mindig csak a hegycsúcsok felé botorkál s ott összeesik, mint egy villámsujtotta fa.

Ma azonban nem tudott felkelni. A tűzrózsák eltűntek az arcáról s fátyolos tekintetét alig tudta rám emelni.

— Nem bírok többé lábra állni — mondta halkán, majd zsebébe nyúlt és kivett belőle egy papírlapot. — Ezt küldje el kérem neki, és írja meg, hogy ez volt az utolsó írásom, s hogy utolsó gondolatom is az övé volt. — Ani most jön, az már egyedül a jó Istené. — A szemét behúnyta és sírni kezdett.

Bevitték a szobájába, majd mentőautóval elszállították a kórházba. — És én ott maradtam egy papírlappal a kezemben, nem tudva, hogy kinek küldjem el. És megkérdezni sem tudom már, mert szép, tiszta lelke elment oda fel a rózsaszínű felhők fölé, messze túl a Monte Luna hótakarta bércein is.

Azért itt küldöm az írást, tán valaki rá fog ismerni s tudni fogja, hogy neki szól. Aghy Dénes barátom utolsó kérése volt, legyen hát az ő akarata szerint.

Aurélie! Az én kedves hegyem csúcsát hó borítja s lábánál tavaszi virágok nyílnak. Tavasz van s arcom ég a kristályszínű levegőben. Monte Luna karcsú és fehér, mint egy nászra készülő menyasszony, aki boldogságát az arcán viseli. No meg farsang is van valahol, táncolnak, keringenek az emberek. Párizsban a midinettek, Aranjuezben a szenyoriták s Firenzében a donna mobilék. Én meg itt állok a Monte Lunán és égő arcomat a nap felé fordítom. A virágok csókját hó borítja a lábamon, de érzem az erőt, mely szirmaikból belém árad. Rózsaszínű ez a hó, nem is fehér; vér van tán benne vagy a nap festi csak azzá? — Nem tudom, de keringek, mint a tiszai kérész a napsugárban és harmatos lesz az arcom. Harmatos, mint a kislánya szeme álmában, aki nagyleánynak álmodja magát. Hógolyót akartam gyúrni és megdobni magát vele, de nehezen ment. Már nem simulnak egymáshoz a hópelyhek. Elfáradtak a télen, mindegyik csak magának él, szegény, érzi a végét. Mikor aztán kirepült a kezemből a kis gömb, tüstént szétporzott. Tán megütötte magát egy napsugáron, s a szivárvány tarka köszöntéseként szétsimult a levegőtengerben. Mintha csak a maga sálját láttam volna, kicsi Aurélie.

Aludtam, mikor megszólalt egy havasi kürt. Otromba, hosszú szerszám ez, s úgy bög, mintha a hegy jajdulna valami titkos fájdalom alatt. És illik hozzá, mint a csikóshoz a suba, mint arab ménhez a vert-ezüst nyereg vagy mint a maga piros kerek arcába két bánatos szeme, mellyel olyan szépen tud nézni, mint az elsőáldozó kisleány a nagy perc után a cukrászbolt ablakába kitett indiánere.

Bűgött, bögött a kürt és én elkialtottam magamat, de hangom elveszett, továbbíte a szél és nem hallotta senki sem, pedig olyan mélyéről jött a szívemnek, mint egykor a saját életem sok-sok évvel ezelőtt. Aztán lassan lefelé indultam s közben visszanéztem, amit maga sohasem szokott — elbúcsúztam a két lábnyomtól, melyen csüggedő létem újra a magasba röp-pent. Nem voltam a csúcson, még egy jó darab hiány-

zott, de valahogy ez a néhány lépés volt életemben mindig az, amit nehezen tettem meg. Félttem, mert a csúcsról feltétlenül le kell szállni, onnan már magasabbra csak repülni lehetett volna. Szárnyam meg nincs, mint a boldog Ikarusznak volt, aki a napon perzselgette azokat. Vagy nem Ikarusz volt? ...

Lépteim nyoma végignyúlt hosszan, füzérszerűen a havon, s a nap megcsillogtatta szélüket, mint egykor Homeros sarui alatt a hellaszi porszemeket.

— Aurélie, Aurélie, kicsi kis leányom — a pásztor rám köszönt. Kürtje, mint Toldi kocsirúdja, mellette fekszik, s lompos kutyája barátságra kész.

Kérésemre újra belefúj a kürtbe, arca kerek lesz, szemét elfutja a vér s a hang méltóságteljesen kísétál a völgy felé s halkan a semmibevész...

Éjfél felé járt az idő. A Monte Luna benéz az ablakomon. Komolyan, hűvösen, tán elmélkedik. Vagy a hold udvarlását fogadja, ki csillaghímes palástját teríti föléje mint királyi baldachint.

Nincs jazz, nincs cigány, itt éjfélkor már mindenki alszik, csak én, a szegény lélekvándor, aki világokat járok be szellemszárnyakon, vagyok ébren.

Asztalomon kis gnóm lámpa ég s rőt fényt vet maga köré. Fejem az asztal fölé görnyed s úgy érzem, hogy magas karosszékem karfájára ül s nyakamba lehel, majd hozzám simul s úgy reszket, mintha fáznék.

Igaz volt ez vagy álom? — Álom volt. Nincs kis szobámban senki. Egyedül vagyok, mint otthon könyvtáram színes kriptájában, leláncolva láthatatlan szálakkal, melyek úgy fognak, mintha kezük volna.

Valaki elment a szobám ajtaja előtt s halkan köhintett. Női hang volt, tán aszpirint ment kérni, mert unatkozott.

Hiába, úgy vagyunk mi mindnyájan, az egyik léggömböket fogdos, a másik fakír, mert szeretni nem tud, a harmadik szónokol, mert így azt hiszi, hogy csendesebb lesz. A negyedik a macskák koncertjén bosszankodik s nem tudja megérteni, miért oly fájdalmas a hangjuk, az ötödik meg azt magyarázza magának,

hogy minden csak illúzió, s közben belezöldül a filozofálásba.

A hold meg csak világít és mosolyog, mert látja a brahminok kolostorát, látja a baksi szerájt s lát most engem, aki fehér papír fölé hajolva álmodozom fehér, karcsú Monte Lunák halványzöld köntösén.

Most még néhanapján húszévesnek érzem magam s azt hiszem, hogy 150 centimétert tudnék deszka nélkül ugrani, mint régen, de ez is csak álom már, olyasféle, mint a maga lénye, kis Aurélie.

Hirtelen fáradt lettem. Sok volt a tavaszból az első nap. Az emlékek és a meleg napsugár pihenésre készítettek.

Isten vele hát, mára. Fogadja szeretettel e furcsa sorokat, majd holnap, ha megint kisüt a nap, — amit remélek — tán újra fogok írni, mert hisz írni lehet, az álmokképek szót fogadnak és szerények.

No meg az is vigasztal, hogy úgysem fogja e sorokat olvasni, s tán sohasem fogja megtudni, hogy lelkemben milyen nagy helyet biztosítottam magának.

Álmodjék csendben, szépen, s ha netán felébred s hallja az óra kongását a barátok templomából, gondolja, hogy az én szívem dobbanása az, mely őrt áll álmai fölött.

Chico, a néger

Ormándy Gergely is olyan ember volt, akit első látásra meg kellett szeretni. Sokat tapasztalt, nagyvilágot látott, de hogy eredetileg mi volt a foglalkozása, az örökös rejtély maradt előttünk. Csak annyit lehetett kivenni a szavaiból, hogy egy időben bányafelügyelő lehetett egy turmalin- és smaragdbányában, majd felügyelő egy Rio Negro vidéki fazendán, sőt — amint később kitudódott — kezdetben még a Sao Paolo-i kígyófarmon is dolgozott. Mint kalandokat kereső diák került ki Brazíliába és az a különös élet annyira megtetszett neki, hogy ott is maradt. Az évek hosszú sora alatt majdnem elfelejtett magyarul, viszont spanyolul és angolul öregkorára sem tudott megtanulni. Így aztán a mi kedves Gergely barátunk egy nyelven sem beszélt hibátlanul. Kereste a szavakat, amikor beszélt és nem egyszer spanyol vagy angol szóval segített magán, ha a magyar nem jutott eszébe. Özvegy ember volt már, amikor megismertük, és egyetlen leánya állítólag a legszebb asszony volt Uruguayban. Téli estéken körülültük a vendéglő sarkában és lestük a szavát. Szívesen beszélt, mi meg reggelig is elhallgattuk volna. Már azt meg kell hagyni, volt mit elmondania. Szerette, ha szél rázta az ablakokat és a kémény kürtőjében vonított, sírt a fergegég. Amikor végére ért elbeszélésének, egy kis kávéfőzött magának brazil módra, amitől aztán egyszeriben úgy elálmosodott, hogy ültében el tudott volna aludni. Ő beszélt el nekünk egyik este a következő történetet.

A rabszolgaság az emberiség történetének egyik legsötétebb foltja — kezdte Gergely bátyánk, sötét

szivarját szopogatva. — Manapság már el sem tudjuk képzelni, hogy embereket állatok módjára összefogdoshattak, rabláncra fűzhettek, mint lélektelen jószágot jó pénzért eladhattak — más emberek. A szociális és karitatív érzés évszázadokon át hiányzott az emberségből. Voltak országok, melyeknek nagyságát a rabszolgák ingyen munkája alapozta meg. Az ember életének nem volt értéke, még az állatoknál is rosszabbul bántak velük. Ha ellenszegülni merészelt, halálra korbácsolták vagy kikötötték az őserdő valamelyik fájához és otthagyták, hogy megegyék a hangyák vagy éjtszakánként kiszívják vérének a vámpírok.

Afrika nyugati partjairól, főleg Angolából szállították el az összefogdosott négerket. Ezrével hajtották őket a bűzös és miazmás vitorlásokra, hogy áthajózzanak velük az Újvilágba. A hetekig tartó tengeri úton az „áru” háromnegyedrésze elpusztult. Még azok is, akiknek sikerült élve partot érniök, sokszor heteken át élet és halál között lebegtek.

A tizennyolcadik század elején került fogságba feleségével és négy gyermekével együtt egy hatalmas termetű néger. Főnök volt a falujában, népének kormányzója. A rabszolgahajcsárok egy éjjel körülvették a faluját és összefogdosták őket. Rabláncra fűzték mindenkit, többé nem volt lehetőség a szabadulásra. A hajón ezek a boldogtalanok egymásután megbetegedtek és mivel senki sem gyógyította őket, bele is pusztultak betegségeikbe. Szegény törzsfőnök három gyermeke halt meg egymásután, végül a felesége is. A hajó körül nyüzsgő cápák martalécai lettek. Brazíliába érve, négerünknek hamarosan akadt gazdája. Az apa szerette volna, ha fia vele marad, de gazdája még húsz crusadót is sajnált a vézna suhancért. Gondoljátok csak meg, még ötven pengőt sem ért akkor egy emberélet! Nehéz könnyek folyhattak a szerencsétlen apa szeméből, de ugyan ki vetett volna ügyet egy névtelen néger rabszolga könnyeire? A kisfiú is hiába kapaszkodott az apjába, a hajcsár rávágott szíjostorával és a korbáccsal nem lehetett vitába szállni. De ahol az

emberi gonoszság nem ismer határt, ott közbelép az Isten és megsegíti a szenvedőket. A kisfiút megvásárolta apja gazdájának a szomszédja. Ugyanabba a fakuba kerültek mind a ketten.

A négereket rövid tanítás után megkeresztelték. A mi négerünk Chico lett, azaz Ferenc, a fia meg Chiquinho, azaz Ferike. Garimpejrők, azaz aranymosók voltak mind a ketten és ették a rabszolgaság keserű kenyerét. Napkeltétől napnyugtáig dolgoztak és zokszó nélkül kellett elszenvedniök a felügyelők embertelen bánásmódját.

És most következik az a részlet, — emelte fel a hangját Ormándy Gergely — amiért történetemet érdemes meghallgatni.

Chico szótalan, magábazárkózott ember volt. Társai egymásután hullottak el mellőle, ő azonban minden erejét összeszedve még az előírt időn túl is dolgozott. A túlóráért ugyanis fizetség járt, amit a rabszolga megtakaríthatott magának. Kis összeg volt ugyan, de öt év alatt annyira felszaporodott, hogy Chico az összekuporgatott pénzen megvásárolhatta, vagyis felszabadíthatta a fiát.

Sok évi szenvedés után ez volt az első boldog napja. Szabad emberként állt előtte a fia.

— Te már szabad ember vagy, fiam — szolt az öreg néger túlradó boldogsággal, mialatt szeméből ömlöttek a könnyek. — A magad ura. De mivel én is szeretnék szabad lenni, arra kérlek, hogy most te dolgozzál értem úgy, ahogyan én dolgoztam érted.

Chiquinho megölelte apját és megfogadta, hogy minden megtakarított fillérét össze fogja gyűjteni, hogy megválthassa majd az apját. Ettől a naptól kezdve most már ketten dolgoztak a nagy cél érdekében. Három évi munkába került, amíg Chiquinho annyi pénzt tudott összegyűjteni, hogy az apja keresetével megtoldva kiteljék a vételár. És egy napon Chico is szabad lett. Többé nem parancsolt neki senki.

Ormándy Gergely lassan szívtá a szivarját és elgondolkozva nézett maga elé. Látszott rajta, hogy lel-

kében újra átéli a különös történetet. Hátradőlt a karosszékekben és úgy folytatta:

— Chico és Chiquinho példát adott a fehéreknek. Szavamra mondom, szobrot érdemelnének mind a ketten. De nem azért, mert saját magukat kiváltották, hanem azért, mert később ezer embernek a felszabadítói lettek. Megfogadták ugyanis, hogy egy harmadikat fognak kiváltani a rabszolgaságból. Ez kétévi munkájukba került. A felszabadultnak azonban meg kellett fogadnia, hogy ezentúl ő is velük fog dolgozni és közösen kiszabadítanak egy negyediket. Négyen aztán kiszabadították az ötödiket és így ment ez aztán éveken keresztül, amíg a felszabadultak száma meghaladta az ezret. Villa Ricában, a rabszolgavárosban egy új negyed keletkezett. Önállóan dolgoztak és munkatársaik közé felvették a fehéreket is. A szeretet győzedelmeskedett. Chicót megválasztották királyuknak és Szent Iphigénia tiszteletére olyan templomot építettek, amely párját ritkította kerek e világon. Falai roskadoztak a színaranytól és drágaságoktól. Sajnos, munkájukat nem folytathatták, a portugálok királya megtiltotta, hogy rabszolgát pénzen meg lehessen váltani. Végül is véres rabszolgalázadásoknak kellett jönniök, hogy a tarthatatlan nyomorúság megszűnjék.

A történet folytatása már nem érdekelt — mondta Gergely bátyánk elgondolkozva. — Aki többet akar tudni róla, vegye meg az erről szóló könyvet. Spanyolország jelent meg, de érdemes volna minden nyelvre lefordítani, hogy Chico és Chiquinho történetét az egész világ megismerjék.

Ormándy Gergely halkabbra fogta a beszédjét.

— Most a háborúk korát éljük. Megmérhetetlen szenvedéseken halad át a népek és nemzetek élete. Spanyolország irtózatos forradalmon ment keresztül. Fiainak legjavát elvesztette. Vér és könny áztatta a földjét. Ha a szörnyű eseményeket szemlélem, önkénytelen arra a következtetésre kell jutnom, hogy mindez régen elkövetett bűnöknek a büntetése. Isten nem felejt. Nem feledkezik meg azokról a rémségekről, ame-

lyek a népek lelkiismeretét nyomják. A szeretet ellen elkövetett minden bűn megtermi a maga keserű gyümölcsét. Előbb vagy utóbb, de le kell róni az adóságot. A sok kalózkodás, rablás, gyűjtogatás, amit az ősök elkövettek, felriad évszázados álmából és mint a bosszú angyala, végigsöpör a földön. Nincs könnyűsúly, nincs pihenés, amíg az ellentétek ki nem egyenlítődnek, a magasságok és mélységek egybe nem simulnak. Mintha csak a nyomorultul elpusztult rabszolgák szelleme öltene emberi formát, hogy végiggázoljon azoknak unokáin, akik a halálba korbácsolták őket. És ilyenkor a sátán, a nagy kerítő, kéjesen kacag. Örül neki, hogy az emberek nem okulnak az eseményeken. Újra és újra ugyanazokat a hibákat követik el és örökösen a sátán malmára hajtják a vizet. A sátán nagyon jól tudja, hogy ha sikerül rávennie az embereket a bűnre, akkor ő elvégezte a munkáját, az elégtételadás már az Isten dolga. És Isten nem felejt. Lassú léptekkel megy végig a történelmen és névjegyét sorra leteszi a népek asztalára.

Ormándy Gergely elhallgatott és szivarjának végét belenyomkodta a hamutartóba. Viharvert arcáról férfias erély sugárzott.

— No, de elég volt mára — mondotta nagyot sóhajtván. — Megfőzöm a feketémet, aztán megyek aludni. Gondolkozzatok azon, amit elmondtam. A szeretet ellen elkövetett bűnöket legsúlyosabban bünteti az Isten. És még egyet. Istennek legyen dicsőség a magasságban és békesség a földön az embereknek. De ha az emberiség elvitatja Istentől a dicsőséget, akkor Ő elveszi a békességet az emberektől. Aki pedig ennél okosabbat tud mondani, — csapott át más hangnembe az öregúr — azzal megfelezem a feketémet.

Barátságosan kezetszorított velünk, aztán széles tengerészlepipésekkel végighaladt az asztalok között. Az ajtó nesztelenül csukódott be mögötte.

Kalácska néni

A zöldfautcai zálogos alacsony termetű, vöröses-szőke hajú ember volt és aranykeretes cvikkert hordott, amely minden mozdulatára le akart esni az orráról. Ha beléptem a batyuval a hűvös, örökké árnyékos helyiségbe, naftalinszag fogadott és valahol hátul berregni kezdett egy villanycsengő. A zálogos ilyenkor előbújt a batyuholmj mögül, meggyújtotta a faráccsal elzárt rekesz ablaka előtt a villanyt és két kezét szétterpesztve nézte, hogy mi bújik majd ki a magammal hozott batyuból. Én voltam akkoriban a szerbutcai egyemeletes, sárga háznak — amelynek a helyén most egy ötemeletes bérkaszárnya áll szemben az egyetemmel — a „zálogos” gyereke. Ha valakinek elfogyott a pénze és még volt mit elzálogosítania, fütttyentett nekem és én máris ugrottam és rohantam a korhadt falépcsőkön lefelé, hogy tíz, húsz fillérért szívességet tegyek valakinek. Vittem a zálogházba frakkot, abroszt, szalvétát, vánkoshuzatot, ezüst cigarettatárcát, arany kézelőgombot, zsebórát, evőeszközt, tavasszal téli és télen tavaszi kabátot, szóval úgy, ahogy jött. Idővel olyan gyakorlatra tettem szert, hogy előre meg tudtam mondani, mit fog rá adni a szőke-vöröshajú zálogos.

Megtanultam kérni, könyörögni, mert volt úgy is, hogy a bevitt holmit nem akarta elfogadni vagy olyan keveset kínált érte, hogy nem volt érdemes otthagyni.

— Ez a holmi nem kell, fiam, — mustrálgatta a kiterített szövetet — molyos. Vidd szépen vissza és hozz valami mást.

Ilyenkor könyörgésre fogtam a dolgot.

— Ne küldjön már el, Boldizsár bácsi, ígérem,

hogy elseje után, amint megjön a néni nyugdíja, kiváltom. Szavamat adom rá, hogy kiváltom. Ha nem váltom ki, ne fogadjon el tőlem többé más holmit sem. Kalácska néni beteg és orvosságra kellene neki a pénz. — És álltam rendületlenül a villanylámpa szomorú fényében és néztem az öreg zálogos ráncos arcát, amelyet örökösen rőtvrös borosta takart.

— Hát nem bánom, ez egyszer elfogadom, — morogta — adok rá három forintot, de ha elseje után nem váltod ki, akkor többé ne tedd be ide a lábadat, mert a szavukat meg nem tartó fiatalembereket ki nem állhatom. — Fiatalembernek nevezett, pedig akkor csak tizenkét éves, elsőosztályba járó gimnazista voltam.

— Tessék legalább háromötvenet adni, — kérleltem — hogy a kamat lerovása után három egész forintot vihessek haza. Elseje még messze van és sok orvosság kell addigra. Tetszik tudni, — folytattam az előadásomat — Kalácska néni kvártélyosa felmondott és most szörnyen hiányzik neki az a néhány forint, amit a szobaúrtól kapott.

A zálogos megrázta bozontos üstökét, megírta a zálogcédulát és leszámolt az ablak deszkájára három kerek forintot.

— Egyet apróban kérek, — szoltam megnyugodva — mert három forint után tíz krajcár az enyém. Az embernek élelmesnek kell lennie.

Aztán rohantam haza, egyenesen Kalácska néni lakásába és leszámoltam a dunyhájára a húsz fillér híján lévő három forintot.

— A Boldizsár úr azonban nem akarta elfogadni a szövetekeket, — szavaltam lihegve a futástól — és nekem meg kellett ígérnem, hogy elseje után kiváltom. Ha nem váltom ki, akkor oda a becsületem.

Kalácska néni ezekre a szavakra rám meresztette ködszínű szemét és szomorúan mosolygott.

— Én nem tudom elseje után sem kiváltani, kedves Tónikám, — motyogta — nem lesz nekem akkor sem pénzem.

Megsemmisülten álltam előtte.

— Akkor odalesz a becsületed — sóhajtottam és lerogytam egy konyhaszékre.

Ettől a naptól kezdve aztán magam is utánanéztem, hogy a Kalácska néni üresen álló szobácskájába lakót találjak. Új és nagyobb hirdetést ragasztottam a kapura és türelmetlenül vártam az eredményt. Jöttek is, meg is nézték az udvari kis szobácskát, de szó nélkül visszafordultak. Dohos volt a szaga és nagy penészfoltok éktelenkedtek a falain.

Az elsejét követő napon aztán beállítottam Kalácska nénihez és figyelmeztetni akartam, hogy ki kelene váltanunk a szövetet, de a szegény asszony még mindig betegen feküdt. Megálltam az ágyánál és másról kezdtem beszélni. Álltam és néztem sápadt arcát és a nagy szegénységet, ami lerítt mindenről.

— Nem volna valamire szüksége, néni? — kérdeztem tőle nagyon halkán.

Egyideig nézett rám, mintha nem ismert volna meg, aztán rekedt, fáradt hangon megszólalt:

— Ugye, te vagy itt, Tóni fiam? Nem látok már jól. De a hangodról megismertelek.

Közelebb léptem az ágyához és föléje hajoltam.

— Így most már megismer, Juliska néni?

Megsimogatta a karomat.

— Már látlak. Jó gyerek vagy fiacskám. Kívánom neked, hogy áldjon meg az Isten.

Kissé felemelte a fejét a vánkosáról, aztán lehúzta az arany karikagyűrűjét az ujjáról és felém nyujtotta.

— Vidd el a zálogházba. Még nem fizettem ki a tejemet. A fűszeres megüzente, hogy ha estig nem fizetem meg a multhetit, nem ad többet.

Átvettem a karikagyűrűt, megmértem a tenyereemben és nyílegyesen rohantam vele a zálogházba.

Boldizsár, amikor a sötét háttérből meglátott, megigazította szemüvegét s rekedten kérdezte:

— A szövetért jöttél?

— Nem, — válaszoltam kissé lehülve — Kalácska néni arany karikagyűrűjét hoztam.

Boldizsár úr a fejét rázta. Átvette a karikagyűrűt, megmérte, aztán a pult alól előhúzta a szövetet tartalmazó batyut és rátette az asztal tetejére.

— A gyűrűért adok négy forintot, — a szövetre volt három ötven. A többi a kamatra kell. Így aztán rendbe jön a becsület is. Rohanj haza a céduláért, addig itt tartom a gyűrűt.

Tiltakozni kezdtem a különös eljárás ellen, de ő rövid, tömpe ujjával megfenyegetett.

— Te megígérted, hogy a szövetet elseje után kiváltod és nem tartottad meg a szavadat. Én pedig hittem neked.

Válaszolni akartam neki, de aztán hirtelen sarkonfordultam és már kint is voltam az utcán.

— Szegény Kalácska néni, — sírt fel bennem a sajnálkozás — most miből fogod kifizetni a tejedet?

Nem volt erőm hazamenni. Valamit ki kellene találni, valami olyant, aminek hasznát venné az ember. De hiába néztem magam köré, okos gondolat csak nem akart az eszembe jutni. A ferenciek templomában ekkor szólalt meg a nagyharang. A harmadikat kondította és én már tudtam, hogy mit kell cselekednem. A jó öreg harang vas-szíve jött a segítségemre. Rohanni kezdtem egyenesen a ferenciek temploma felé és P. Antalnak elmondtam Kalácska néni szomorú helyzetét. Olyan hévvel adtam elő, hogy szavaimban nem lehetett kételkedni.

A páter egyideig gondolkodott, aztán benyúlt az íróasztala fiókjába és kivett belőle egy ötforintost.

— Itt a pénz, — mondotta — a szövetet váltsd ki, a karikagyűrűt meg kérd vissza, a beteg nénikéről meg majd én fogok gondoskodni, addig, amíg rászorul.

Megcsókoltam az ötforintost tartó kezét és rohantam újból. Abban az időben én mindig rohantam. Mindent azonnal szerettem volna elintézni.

A szövetet és a gyűrűt hazavittem és Kalácska néni sora ettől a naptól kezdve jobbra fordult. Volt teje, zsemleje és járt hozzá egy idős nénike, aki a gondját viselte. De a szegény öreganyó többé nem

gyógyult meg. Amikor a végét járta, magához húzott és ráncos kezével megsimogatta az arcomat.

— Menj el fiam papnak, — suttogta — jó pap lesz belőled. — Aztán az asztalon fekvő szövetre mutatott. — Neked adom, vidd el, én már úgysem vehetem hasznát. Csináltass magadnak belőle egy szép ruhát. Gimnazistának nem illik lyukas könyökkel járni.

Én megköszöntem a szövetet és még aznap délután elvittem az édesanyámnak és odaadtam neki, csináltasson magának belőle ruhát ő.

Kalácska nénit pedig néhány nap mulva kikísértük a temetőbe.

A temetést követő napon két rokon jelent meg az elárvult lakásban és osztzkodni kezdtek a hagyatékon. Az egyik határozottan állította, hogy volt az öregasszonynak egy ruhára való szép szövege. Tüvé tették érte az egész lakást. Tőlem is megkérdezték, hogy nem tudom-e véletlenül, hogy mi lett azzal a szöveggel, de én nagy bölcsen hallgattam.

Meghalt az ördög

Mikor meghallották léptei neszét a korhadó falépcsőkön, elsápadtak.

— Jön! — kiáltotta a kis Manyi s azt nézte, hogy hová is volna a legcélszerűbb elbújni. Ilyenkor este, ha édesapja hazajött, legtanácsosabb volt elrejtőzni előle. Mert édesapja berúgta az ajtót, s köszönése olyan káromkodás volt, hogy a képek elferdültek tőle a falon.

Az asszony kétségbeesve nézett rá s elkészült mindenre. Mert ha terítve volt, az ételt lesöpörte az asztalról, ha meg nem volt terítve, akkor éktelen szitkokba kezdett — hogy milyen rend van itt, s hogy hát így kell hazavárni a családfenntartót?

— Tegnap vacsorával vártalak, s az abrosszal együtt leseperted, — mentegetődzött az asszony — ma hát nem mertem teríteni.

Édesapa véres szemekkel nézett rá s csikorgatta a fogait. Nem szerette, ha az asszony sír. Ez még jobban ingerelte. Az asszony mosolyogni próbált, pedig meghalni való kedve lett volna.

— Mi van vacsorára?

— Az ebédmaradék — hangzott a válasz. — Friss vacsorát nem tudtam készíteni, mert az öt pengő, amit pénteken reggel adtál, már elfogyott. Három napig éltünk belőle.

Az édesapa oda sem figyelt. Levetette a kabátját, kigombolta a gallérját és ledobta magát a dívánra.

— Bort! — kiáltotta rekedten. — Szomjas vagyok.

— Ne igyál bort, — kérlelte az asszony — az

csinál belőled ördögöt, az rontja meg a boldogságunkat.

— Bort! Mondtam már. És ne feleselj. A benne bújkáló ördögöt meg csak bízd rám. Én majd elbánok vele meg veletek is. Hol az a gyerek? Mosd ki a korsót, aztán menjen.

Kotorászott a nadrágja zsebében és az asztalra dobott egy pengőt.

— Egy liter kadart a Schwarcziól, de mondd meg, hogy nekem lesz.

Manyi lassan, vigyázva előbújt a sarokból s a konyhába szaladt.

Csend lett. Az asszony kiöblítette a korsót s titkon megtörölte szemét a konyharuhába, hogy a férje ne lássa könnyeit.

A kis Manyi leszaladt a lépcsőn, az asszony meg tüzet rakott, hogy megmelegítse a főzeléket. Az édesapa ezalatt remegő kézzel már a harmadik cigaretta-papirost tépte össze, mert sehogy sem akart a sodrás sikerülni. Végül aztán rágyújtott s maga elé bámult. A cigaretta az ujjai között füstölt, elfelejtette szívni.

Feje fölött a falon a kis Manyi elsőáldozási képe függött vékony aranykeretben. Szőkehajú kisleányok térdeltek a képen s áldozásra nyitották apró szájukat. Felfigyelt. Úgy hallotta, mintha valaki sírt volna.

Az asszony bejött, tarka abroszt terített az asztalra s egy tányért tett rá. Aztán egy másik tányéron krumplifőzeléket hozott be és egy kis húst.

— Van még egy kis hús vasárnapról, — mondta halkán — de a gyerekek szerettem volna hagyni, mert hisz olyan sovány szegényke.

— Az csak fogja meg a fülét, akkor lesz hús a kezében. Engem sem etettek pástétommal, mégis itt vagyok — vágta rá nyersen az édesapa.

Leült az asztal mellé, a főzeléket odébbtolta s a falatnyi hús után nyúlt, mely ott szerénykedett a kenyérvég mellett.

— Az a gyerek is itt lehetne már azzal a borral

— mormogta félhangosan s úgy tépte fogával a húst, mintha arra is haragudott volna.

Csend volt. Megtörölte a száját s a pohár után nyúlt, amely üresen állt előtte.

— Irma, hol marad az a lány ilyen soká? — kiáltott ki az asszonynak.

Hallgatódzott, de nem kapott választ.

— Hallod, Irma?

Mikor erre sem jött válasz, felállt és benézett a konyhába.

— Egy sincs itt? Hová a manóba mehettek?

A néhány falépcsőn lehaladva a szabadba lépett.

Feje fölött ragyogtak a csillagok, s langyos őszi szél remegtette a sustoló őszi lombokat.

— Irma! — kiáltott mégegyszer, de hiába.

Néhány lépést tett az úton s egyszerre csak meglátta a kis Manyit az útszéli kőkereszt előtt, amint a kereszt felé nyújtogatja a borral telt korsót s közben halkán így fohászkodik:

— Jézuska, Jézuska, üzd ki ebből a borból az ördögöt. Édesanya mondotta, hogy ebben a borban van az ördög, s édesapa ettől lesz olyan haragos, s megveri mamát és a sarokba rúg engemet. Azt is mondta a mama, hogy amíg édesapa nem ivott, olyan jó volt, mint az angyal, s most olyan lett, mint az ördög. — Nincsen ruhánk, cipőnk. Üres a kamránk és a pincénk, meg fogunk a télen fagyni, mert mindent elvisz ez az ördög, amely belebújik ebbe a korsóba. Jézuska, Jézuska, nagyon szépen kérlek, kergesd ki belőle az ördögöt.

Az édesapa ámulva hallgatta. Szívét összeszorította egy rég elfeledett érzés, s valami égni kezdett a szemében.

— Hát valóban az ördög lakik bennem, ha iszom, s az emeli fel az öklömet a magasba, hogy leüssék, durván, kegyetlenül?

Felvillant előtte a sírva könyörgő gyermek ijedt szeme, amint összetett kézzel kuporog a földön és irgalomért könyörög. Irgalomért, az ő saját gyermekei

A mámor, mely haragos hullámokat gyűrűzött ki belőle, valahogy feloldódott. Egyszerre kijózanodott. Reszkető kézzel végigsimított a homlokán, s mélyet lélezett.

— Ennek véget kell vetni — gondolta magában.

A gyermek magasba emelt karja lehanyatlott, s mint aki elkésett, futni kezdett hazafelé. De alig indult el, az apjába ütközött. Ijedten nézett rá s önkénytelenül visszahúzódott, mert tudta, hogy ilyenkor mi következik.

Egyideig farkasszemet néztek egymással. A leányka remegve tartotta maga elé a korsót s úgy nézett az előtte álló férfirra, mint a kis egér nézhet a macskára, amely támadásra készül.

És ekkor az esti csendben szokatlan színe lett az apa hangjának, mikor megszólalt:

— Ne félj, kislányom, nem bántalak.

A leányka nem hitt a fülének.

— No, gyere közelebb.

Szégyelni kezdte magát, hogy saját gyermeke remeg előtte, s nem mer közelébe jönni.

Mikor látta, hogy a leányka nem mozdul, ő lépett hozzá s kivette kezéből a korsót. Nézte, nézte a fehér mázas cserepet a holdfénynél, majd hirtelen széttárta ujjait s a korsót a földre ejtette.

— Meghalt az ördög — mondta mosolyogva — s nem fog többé feltámadni soha.

A korcsma felől akkor ért oda az asszony.

— Kerestelek, Manyi, hol voltál annyi ideig?

A leány nem felelt azonnal, hanem a földre mutatott.

— Meghalt az ördög, édesanyám.

— Bár úgy lenne, leányom — szakadt fel a sóhaj-tás az asszony melléből.

Lassan megindultak mind a hárman a korhadozó lépcsőkön fölfelé.

Szégyenfolt

I.

Üreghy Akosnak, a volt túróci alispánnak négy fia, egy leánya, háromszáz hold megterhelt földje és az úriszobában egy aranykeretű címere volt. Ez utóbbit Üreghy Boldizsár Mária Teréziától 1752-ben az óbudai rév megszervezése körül szerzett kimagasló érdemeiért kapta.

Hogy ügybuzgóságáért hányan kívánták a nyakára a törökök cirógatását, arról hallgat a történet, de hogy idővel jónevű polgára lett Budának, arról bőven beszámolnak a családi krónikák és azok a megsárgult levelek, amelyeket féltő gonddal és nagy büszkeséggel őriznek az Üreghyék egymást követő nemzedékei.

Szemlőhegyi szőlőjüket megvették a rácok, legelőiket lassan, céltudatosan bekerítették a svábok, és mire Üreghy Akosra került a sor a családban, a szép nagy birtokból nem maradt más, mint a háromszáz holdas homokos föld, egy falusi kis kúria, de úgy meg-rakva adóssággal, hogy alig látszott ki belőle.

Az árkádos, pítvaros lábasházat, mely legszebb épülete volt valamikor Óbudának, megemésztette a tűz és így a régi dicsőségből nem maradt más épen, mint az aranykeretes címer, egy dobozra való megfakult írású papír és egy rakás váltó. Ezek a váltók keserítették meg Akos bátyánk életét, aki nagyon szeretett volna tőlük megszabadulni, de nem tudott. A szűlő lassan porlasztotta a régi fatörzset, ám a külvilágnak nem volt szabad róla tudomást szereznie. Üreghyék úrnak születtek és azoknak is kellett maradniuk, amíg csak

egy is él közülük, kivéve a legfiatalabbat, a Dani gyereket, aki minden hagyományt fellökve szakácsinak állt be egy pesti vendéglőshöz és nem törődve megbotránkozott övéivel, vígan haladt előre a mesterségében.

— Nem akarom, hogy az édesapám még jobban eladósodjék, — mondotta — már éppen eleget költött a másik három fiára meg a lányára. Én a saját kezem munkájából akarok megélni és nem szándékozom senkinek a támogatását igénybe venni. Megmutatom majd, hogy leszek olyan úr, mint akármelyik közülünk. Nem lesz doktori diplomám, de lesz olyan mesterségem, amellyel megkereshetem a kenyeremet az egész világon. Szakácsra mindig szükség lesz és ha jól főz, áldani fogják az emberek. Én nem szeretek magolni és azért nem is erőltetem tovább a tanulást. Annyi tudománnyal pedig, amennyire egy jó szakácsnak szüksége van, már rendelkezem.

A mama belebetegedett, a papa meg olyan haragosan járt-kelt a lakásban, mint egy oroszlán a ketrecében, csak Málcsi húga állt a pártjára, amikor már nem akart vége szakadni a méltatlankodásnak és kijelentette, hogy mindenki a saját szerencséjének a kovácsa.

Dani volt valamennyi Üreghy-gyerek közül a legeredetibb egyéniség. Öt gimnáziumot végzett a nélkül, hogy megbukott volna, és amikor a hatodikba akarták beíratni, kijelentette, hogy ne fáradjanak, ő már utólagos szülői engedély alapján beállott inasnak az egyik vendéglőbe.

A szülők először nem akarták a bejelentést tudomásul venni, de amikor Dani egy szép napon elköltözött tőlük, kitört a méltatlankodás.

— Ilyen szégyen éri ősz fejemet! — kiáltott fel Üreghy és belemarkolt a hajába. — Hogy egy Üreghyből szakács legyen? Hihetetlen!

— Ne izgulj, Ákos, — szólt rá a felesége, amikor jobban lett — majd visszajön, ha megunta a dicsőséget. Az ilyen kamasz gyereket futni kell hagyni, aztán

ha majd jól össze-vissza verte magát viháncodásában, megjámborul és boldog lesz, hogy visszakerülhet a családi házba.

Üreghyné azonban tévedett. Dani gyerek nem mutatott hajlandóságot a visszatérésre, sőt olyan hírek szállingóztak, hogy a gazdája nagyon elégedett és úgy bánik vele, mintha saját fia lenne.

Ha Dani gyerek vasárnaponkint hazament, atyja nem állt vele szóba, testvérei gúnyolódva fogadták. Egészen nyíltan tudatták vele, hogy nem látják szívesen, ha vendégek tartózkodnak náluk, mert egy „inasgyereket” testvérként bemutatni nem tartozik a legkellemesebb szórakozások közé. Dani gyerek ezt a kijelentésüket tudomásul vette és azóta többé nem is mutatkozott a látóhatáron. Néha hazaszaladt, de rendszeren csak olyankor, amikor fiútestvérei közül egy sem tartózkodott otthon. Összezsókolta az édesanyját, elmondotta, hogy mi hír a szakmában, aztán úgy, ahogy jött, el is távozott.

Dani gyerek már egészen kis korában rajongott a főzésért. Rántottát készített magának, habot vert, diót tört és legkedvesebb mesterségnek tartotta megdarálni a húst. Télen segített a disznóölésnél és még csak elemista volt, de úgy kihúzkodta a rétestésztát, hogy csak a cigarettapapír volt annál vékonyabb.

Akkoriban nevettek rajta a házbeliek, ám amikor ez a kedvtelésnek látszó szórakozás komoly élethivatás mezébe öltözött, kiábrándultan néztek egymásra és a még nemrég oly kedves foglalkozásból egyszerre úri gyerekhez nem illő mesterkedés lett.

— Egy Üreghy-fiútól elvárja a társadalom, hogy egyetemre járjon — jelentette ki az öregúr. — Arról sohasem szabad megfeledkeznünk, hogy mi képezzük a nemzetnek azt a rétegét, amelyet köznyelven színéjének neveznek. Ha mi megfeledekezünk magunkról, mit várhatunk másoktól. Dánielt megfertőzte a kora, — dohogott — az örökösén és szüntelenül emlegetett szociális rétegeződés. Ez a népek és nemzetek rákfenéje. Mindenki maradjon meg annak, aminek szü-

letett; tehát a suszter maradjon a kaptafánál és a kaptafa a suszternél.

Három fia szót is fogadott az apjának és egyiküknek sem jutott az eszébe, hogy más legyen, mint diplomás.

Lóránt, a legidősebb bíró lett, a második, akit Frigyesnek neveztek, tanárnak készült, a harmadik meg ügyvédi pályára érzett hajlandóságot.

Az ilyen fiúkról aztán bátran lehetett beszélni a kaszinóban. — Ez a fiam így, az a fiam meg amúgy. De egy szakácsinasról még megemlékezni sem illett. Ez ellen tiltakozott egész lényük. Nem is beszéltek róla soha idegenek előtt és ha valaki a fiúra terelte a szót, a családtagok igyekeztek erről másfelé irányítani a figyelmet. Legszívesebben vették volna, ha elhurcolódik Pestről és így a családot nem érheti az a „kellemetlenség“, hogy a gyerek ismerősökkel találkozik.

Bármennyire is haragudtak rá, mégsem múlt el este, hogy valaki szóba ne hozta volna. A vége azonban rendesen veszekedésbe fulladt. Anyja és a húga mellette szálltak síkra és nem adtak igazat a négy férfinak, akik nem akartak a gyerekeknek megbocsátani.

— Ez a haszontalan gyerek felforgatta a házunk békességét — állapították meg a férfiak és a család „első számú közellenségének és szégyenfoltjának“ nevezték el.

Dani gyerek ezalatt süttött, főzött és olyan helyes kukta lett belőle, hogy akinek csak dolga akadt vele, megkedvelte. A második év vége felé aztán felszabadult és egyik napról a másikra eltűnt a városból. Csak annyit tudtak meg róla, hogy külföldre utazott, de hogy hová, arról senki sem tudott az érdeklődőknek felvilágosítást adni.

Az igazság pedig az volt, hogy Dani főnökének egyik Kolmann nevű barátja, aki a triesti Lloyd hajóin szakácskodott, vitte magával mint kész fiatal szakácsot.

Kolmannak megtetszett a jóvágású, finom modorú gyerek és munka szünetében beszélgetni kezdett vele.

— Figyeltek Dani fiam, — szólt hozzá — és az a meggyőződés érlelődött meg bennem, hogy szakácsnak születtem. Úgy ragadod fülön azt a fazekat, ahogy kell és a késkezelésed párját ritkítja. Fogaid szépek és egészségesek, ami egy szakácsnál rendkívül fontos. Ilyen szakácsra volna nekem szükségem a hajón. Ha eljönnél, magammal vislek.

Dani szakácsot váratlanul érte az ajánlat. Először habozott, de aztán kis gondolkodás után rábólintott.

— Elmegyek, Kolmann úr. Világot látni, tapasztalni kedvemre való valami.

Kolmann arca felderült. Fényesre borotvált arcát megsimogatta, majd kövérkés kezével megrázta Dani jobbját.

— Ezt az elhatározásodat, fiam, sohasem fogod megbánni, — mondotta — sőt hálás leszel nekem, hogy egyhangú életedből kiemeltelek. Belesodródni a világ nagy áramlásába a látószög és tapasztalás tágulását jelenti. Egy igazi szakácsnak világlátottnak kell lennie, nyelveket kell beszélnie és megtanulnia a pincérkedés mesterségét is. A mi iparunk nemzetközi és sokat kíván. Minél több néppel ismerkedsz meg, annál több ételnek az elkészítése válik számodra szükségessé. Mert máskép főznek Angliában, máskép Amerikában és egészen másképen Franciaországban. De egy szakácsnak nemcsak főzni kell tudni, hanem értenie kell a bor kezeléséhez is, akarva, nem akarva pincemesterre is kell válnia. Ismernie kell a régiek főzési fogásait és a mai kor kifinomult ízlését. Mert megfőzni egy zöldséglevest meg tud minden cselédleány, de megfőzni azt a zöldséglevest úgy, hogy az ember még egy év múlva is emlékezzék rá, már művészetnek számít. És én azt szeretném, ha belőled olyan szakács lenne, aki úgy érti a mesterségét, hogy ha eléje tesznek egy darab húst, arról nemcsak azt tudja megállapítani, hogy melyik állatból való, hanem azt is, hogy annak melyik részéből. És a jó szakács a cukrászathoz is ért, azért a cukrászmesterséget is gyakorolnia kell. A férfi

rendesen jobb szakács, mint a nő, de az elvitázhatatlan, hogy a salátákat és a gyúrt tésztákat a nők jobban tudják elkészíteni, mint a férfiak. Aztán egy szép napon majd leteszed a fakanalat és szállodás leszel. Egy jól menő szálloda többet ér, mint sok ócska hivatal és poros aktahegy. Mindenesetre azonban vigyáznod kell, hogy a nadrágodat jó helyre kvártélyozd be. Mert ha itt hibát követsz el, minden fáradságod és munkád kárba veszhet.

Barátságos mosollyal az arcán megveregette Dani vállát és lassú, meggondolt mozgással szivarra gyújtott.

— Aztán magyaron kívül beszélsz-e más nyelven is? — kérdezte tőle nagy füstkarikát fújva.

— Egy keveset németül — válaszolta Dani.

— Az is valami. A hajón majd lesz alkalmaid megtanulni olaszul, spanyolul, franciául, angolul is. Az olasszal kezd, mert arra lesz a legnagyobb szükséged. Azért mielőtt elindulunk, szerezz magadnak egy jó olasz nyelvtant, mert idegen nyelvet megtanulni rendszeren csak megfelelő segédkönyv alapján lehet. Akik nem könyvből tanulnak, azok sohasem tudnak rendszeren elsajátítani egy nyelvet. — Kezdő fizetésed heti száz líra lesz, ami ilyen vékony dongájú emberkének, mint aminő te vagy, únos-untig elég. Még a felét sem szabad elköltened. Egy részét takarékbba teszed, Ezt megkövetelem és szigorúan fogom ellenőrizni. Minden hónapban növekednie kell a takarékbba lévő betétállományodnak. Minél több lesz a pénz, annál öntudatosabb és bátrabb lesz a fellépésed, de arra vigyáznod kell, hogy gyűjtött pénzedről rajtam kívül senkinek se legyen tudomása. Így aztán megmenekülsz a kölcsönkérőktől, azaz kevesebb lesz az ellenséged és rosszakaród. Pénzt barátától kérnek kölcsön és ellenségnek adnak vissza, ha ugyan visszaadnak.

Igy beszélt Kolmann szakács, mialatt egyre szívta azt a csipős füstű dragadéroszt, amelyet rumba áztatott dohánylevélből sodortak valahol Braziliában. Majd így folytatta:

— Aztán ha majd jól megy a sorod, kalapot fognak emelni előtted mindazok, akik most nem akarnak veled szóbaállni. És te büszke lehetsz a két tenyeredre, mint a legszebb nemesi címerre. Két kidolgozott kéz szebben beszél, mint a legcifrább nemesi levél. — Nevetett és a széken hátradőlve a mennyezet felé szálló füstöt nézte. — Az emberek büszkék a címereikre, mintha bizony annak megszerzésében közreműködtek volna. Címerre egyedül az lehet büszke, aki szorgalmával vagy bátorságával megérdemelte azt. De egy tizedik unokának már semmi köze sincs hozzá.

A tapasztalt ember mosolya húzódott meg a szája sarkában.

— Dehát erről kár most beszélni, — folytatta azután — sokkal fontosabb, hogy az irataid meglegyenek és a táskádban együtt legyen a szükséges fehérnemű.

Búcsúzkodnod felesleges, nem készülsz a világ végére. A mesterednek azonban köszönd meg a fáradságát, mert megérdemli.

Felállt, lesöpörte a nadrághártyáról a ráhullott hamut, fehér panamakalapját a fejére nyomta és széles, tengerészhez illő lépésekkel megindult a kijárat felé.

II.

Az Uránia, amelyen Kolmann a főszakácsi állást betöltötte, amolyan középsúlyú tíz-tizenkétezer tonnás hajó volt. Rendes járata Trieszt és Buenos-Aires között bonyolódott le. Ha egyszer elindult a kikötőből, csak hat hét múlva látták viszont. Amerika felé vezető útján kivándorlókat szállított, visszafelé meg szantál-, ében-, kigyófát, kávé, gyapotot és parafát hozott.

Dani gyerek Triesztben pillantotta meg először a tengert. Gyökeret vert a lába a fenséges látványtól. Az Uránia meg úgy hatott rá, mintha a tenger mélyéből kiemelkedő szörny lett volna. Dobogó szívvel lépett a hajó hídjára. Nem sokon múlt, hogy sírva nem fakadt. Fájt a szíve, hogy búcsút kell mondania mindannak,

amit szeretett és amihez gyermeki szívvel ragaszkodott.

Édesanyjától és Málcsitól elbúcsúzott, de csak annyit vallott be nekik, hogy rövid időre külföldre utazik. Azt nem mert bevallani, hogy hajón vállalt állást, félt, hogy édesanyja még közbelép és anyai hatalmával áthúzza a számításait.

Kolmann személyesen mutogatta meg neki a hajó berendezését és jelölte ki a helyét a kabinban.

Dani nem győzött eléggé csodálkozni. Egyik ámulatból a másikba esett.

Villanyerőre berendezett óriási kondérok tátoztak előtte mélységes öblüket. Mindenfelé ventilátorok zúgtak és a cukrász száz tortának az anyagát keverte egyszerre. Ezer ember részére főztek ebédet.

A feje kissé zúgott az utazástól, legszívesebben lepihent volna, de Kolmann nem engedte.

— Aludni ráérsz majd éjtszaka, most essünk túl a megismerkedés nehézségein. Öltözz át. A steward majd kiadja neked a szükséges ruhákat.

Alomnak tűnt fel az egész. Kissé szédült, a hajó ingása bizonytalanná tette a járását.

Este aztán egy narancsszelettel a szájában aludt el, annyira fáradt volt. Amikor reggel felébredt, a narancs még mindig a szájában volt.

Sietve felöltözködött és a fehér sapkát a fejére téve, belépett a konyhába. Kolmann még nem volt ott. A főnök úr majd csak úgy nyolc órákor vonul be, addig a többieknek mindent elő kell készíteniök, hogy a munka egyszerre megindulhasson. Ötvenen tartoznak Kolmann keze alá és parancsainak úgy kellett engedelmeskedniök, mintha maga a hajó kapitánya rendelkezett volna. Danit maga mellé osztotta be, de olyan rövid pórázva fogva, hogy a kiadott munkán kívül semmire sem jutott ideje.

Rekkenő volt a hőség. Dani homlokáról patakzott a veríték, de a keze egy pillanatra sem állt meg. Úgy sürgött-forgott, mintha egész eddigi életében ezt tette volna.

— Hol járunk most tulajdonképen? — kérdezte Dani a vízcsap alá tartva a fejét.

— A Kanári-szigetek felé közeledünk — válaszolta Kolmann. — Éjjélre Las Palmasban leszünk. Ez az utolsó európai állomás. Ha meggondolnád magadat, itt még kiszállhatsz.

Dani a fejét törölgette, a friss víz új erőt kölcsönzött neki.

— És mikor megyünk tovább? — kérdezte.

— Holnap délben. Éjjeltől holnap délig szabadságot adok neked — mondta Kolmann. — Reggelig aludjad ki magad, aztán kimehetsz körülnézni a városban. Szép város, sok érdekes dolgot láthatsz benne. Irj szüleidnek, tudasd velük, hogy merre jársz, biztosan aggódnak érted. De délben aztán látni akarlak.

Danit a sok munka elfárasztotta, mégis nagy-szerűen érezte magát. Kétszeres fizetésért sem ment volna vissza abba a sötét, pesti, udvari konyhába, ahol még nappal is égett a lámpa és az ember úgy érezte, mintha börtönben lett volna. Az idegen szó meg úgy ragadt rá, mint harisnyára a bogáncs az erdőben. Mire Buenos-Airesbe értek, Dani úgy járt-kelt, mint valami viláगतató.

Négy évig járta a tengert. Az Urániáról átkerült az Oceániára, onnan a Rexre és végül a Conte Rossora. Volt Indiában, Japánban és nem kevésen múlt, hogy egy délsarki expedícióra le nem szerződött. Az utolsó pillanatban eszmélt rá, hogy ez nem neki való állás és sielve visszalépett, de nyomban elszegődött a Waggon Lits-hez. Ekkor már vagy öt nyelven értette meg magát és mindössze huszonhárom éves volt. Havonkint egyszer írt haza. Tudatta a szüleivel, hogy hol és merre jár. A hazulról érkezett levelekből viszont megtudta, hogy Málcsi férjhez ment egy katonához, Lóránt a járásbíróságról átkerült a törvényszékhez, Frici tanár lett vidéken és Tihamér ügyvédi irodában dolgozik.

Az étkezőkocsi konyhája azonban sehogy sem felelt meg neki. Szűk volt és mindenről neki kellett gondos-

kodnia. Hamarosan ott is hagyta. Vonatszakácsi állás nem való hajószakácsnak. A hamburgi Adler-hotel konyhájának a vezetését vette át. Ennek a szállodának a konyhája közismerten rossz volt.

— Én majd rövidesen rendbe hozom, — vigasztalta az igazgatót — csak azt kötöm ki, hogy senki sem avatkozzék a munkámba és amit szükségesnek talállok, azt bocsássák a rendelkezésemre.

A szállodás, Herr von Sprudle mindenbe beleegyezett.

Dani elhatározta, hogy magyar konyhával indítja meg a rohamot. Ötven darab fatányért rendelt az esztergyárosnál és egy láda közönséges hat pfenniges budlibicskát hozatott a személyzet nagy csodálkozására. Aztán a hamburgi lapokban hirdetést tett közzé, hogy a Hotel-Adler konyhájában kiváló magyar ételek várják a mélyen tisztelt közönséget.

Az első héten alig lehetett érezni a javulás gyengeszelét, de aztán a második hét vége felé úgy megindult az áradat, hogy a személyzet kevésnek bizonyult és újabb ötven darab fatányért kellett készíttetni.

Az ingyen adott budlibicskának mindenki örült. Ha öt adagot rendelt valamelyik társaság, akkor meg olyan nagy bicskát adtak hozzá, mint egy kukoricasutka. Dani színes étlapokat is rajzoltatott és a mindig oly csendes hangulatú étterembe cigányokat hozatott Magyarországról. A legjobb rajnai borokat tartotta, de ha valaki magyar borra szomjazott, az is a rendelkezésére állt.

Herr von Sprudle boldog volt. Lepkét lehetett volna fogatni vele. Dani fizetését felemelte a nélkül, hogy kérte volna.

A magyar és francia módra elkészített halászléjük olyan kiválóan jó volt, hogy a vendégek nem győztek belőle eleget enni. A gyúrt tészták elkészítéséhez szakácsnét alkalmazott. Köritései, püréi, mártásai dalra ihlették a költőket. Hamburg és a vidék ingyencei az Adlerben adtak találkozót. A konyhának hamarosan olyan híre lett, hogy a londoni ingyencek

társasága termoszkban és repülőgépen száz adag töltött káposztát hozatott magának Hamburgból.

Adler étlapján nem volt nagy a választék, de naponként változott. Volt úgy, hogy a főétel roueni módra elkészített kacsza volt. Hozzá megfelelő előétel, egykét féle tészta és sajt, más semmi. De ez aztán úgy volt elkészítve, ahogyan sehol másutt.

A roueni kacsza elkészítése sok munkával járt és nagy hozzáértést kívánt. Száz-százötven kacsáról vigyázva le kellett húzni a bőrt, de úgy, hogy a hájrég is benne maradjon. A combokat külön párolták és süttötték. A kacsza csupaszon maradt mellhúsát éles késsel szeletekre vagdosták, a megmaradt hátat, nyakat meg egyéb csontos részt betették a roueni présbe és kisajtolták annak minden nedvét, zsírját, vérét. Ezt a sűrű pépszerű anyagot aztán ráöntötték a mellhús szeletekére és megfelelő fűszerekkel ízesítve belehelyezték a kacsza bőrébe és összevarrták. Ennél aztán finomabbat nem ehetett a kínai birodalom császára sem.

Hasonló módon készült a király pecsenyéje, a fácán. Azt nem szeletelték ugyan fel, de megtömték libamájból, szarvasgombából és tojásból készült töltelékkel. Az így megtömtött fácánt disznóhólyagba tették és vörösbort öntöttek rá. Összevarrták és megfőzték. Az emberek beteggé ették magukat.

Az Adler-szálló ebben az időben a diadalát ülte. Dani szakács meghódította Hamburgot. Olyan ajánlatokat kapott Amerikából, hogy rövidesen meggazdagodott volna, ha akármelyiket is elfogadja. De egy évi ottartózkodás után beleunt és kijelentette, hogy vezesse a konyhát valaki más, ő hazakívánczik. Honvágy gyötörte. Egyik napról a másikra nyugtalanítani kezdte valami és ő úgy érezte, hogy addig nem lesz békesség a szívében, amíg odahaza ki nem pihen magát.

Ekkor tapasztalta, hogy milyen igaza volt Kolman-nak, amikor azt tanácsolta neki, hogy minden keresetéből tegyen félre magának. Több mint húszezer pen-

gője volt már a takaréokban, amikor elbúcsúzott Hamburgtól. De volt azonkívül egy briliáns melltűje hercegi kezdőbetűkkel, egy tucat ezüst cigarettatárcája közismert nagyságoktól, vagy öt karórája és sok levele, amelyben költők, színészek, írók zengtek dicséretet neki.

Pestre érve, szerény polgári szállóban bérelt magának szobát és elhatározta, hogy egy hónapig pihenni fog és azt fogja enni, amit mások főznek.

Meglátogatta szüleit budai lakásukban, akik megbocsátva egykori eltévelyedését, a nyakába borultak. Ekkor tudta meg, hogy a birtok egyrészét eladták és a megmaradt részt Málcsinak adták hozományképen. A fiúk tanítása sok pénzt emésztett fel és így bizony a szülők öregségükre a szűkös nyugdíjból éldegéltek.

— Miért laktok egyedül ebben a szomorú házban? — kérdezte tőlük.

Édesanyja szomorkásan sóhajtott fel.

— Lóránt felesége furcsa asszony, nem lehet vele megbarátkozni. Frici vidéken tanárkodik. Nagyon szeretnők, ha Pestre helyeznék. Apa már mindent megtett, eljárt már magánál a miniszternél is, de hiába, nem sikerült. Igéretet kaptunk, de ezeknek az ígéreteknek sohasem volt eredménye. Pedig Friciben van a legtöbb szív. Nála éreznők a legjobban magunkat. Tihamér egészen elvadult. Kijelentette, hogy ő legszívesebben egyedül lakik. Zsugori, magának élő agglégény lesz majd belőle.

— És te hogy vagy, mint vagy, édesfiam? — kérdezték tőle és nézegették a szép szál fiatalembert, akit gyermekkorra óta nem láttak. — Milyen szép férfi lett belőled. Te vagy a leghelyesebb valamennyi Üreghy között. Milyen sima a bőröd és milyen tiszta a tekinteted — lelkendezett az édesanyja és könnycsík ezüstlött a szeme párkányán. — Aztán még nem hagytál fel a mesterségeddel? Nem untad meg az örökös főzést és sütést?

Dani keresztbe tett lábbal ült a régi, régi, molyette karosszékekben és cigarettázott.

— A főzést nem lehet megunni, édesanyám, csak bele lehet fáradni — válaszolta csendesen. — Most pihenni jöttem haza. Az utóbbi években nagyon sokat dolgoztam. No, meg haza húzott a szívem is. Kíváncsi voltam reátok. Ha szakács is vagyok, azért a ti fiatok maradtam és nem volt nap az életemben, hogy ne gondoltam volna az enyéimre. Egy hónapig szándékozom itthon maradni, aztán majd újból munkába állok. Amikor híre terjedt, hogy Pesten tartózkodom, azonnal megrohantak ajánlatokkal. Válogathatok. Üreghy Dániel neve márka. Aranykoszorús mester és neve a szakkörökben ismeretes az egész világon.

Mosolygott.

Egy hónap mulva hercegi szakács lett belőle, de csak azért, hogy a listáján egy herceg neve is szerepeljen. Az állás megtetszett neki. Az idős herceg gyomorbajos volt és így nem sok munkája akadt. Vendégek ritkán érkeztek és ha jöttek, éppen olyan diétás ételeket fogyasztottak, mint a fenséges úr.

Majdnem minden estéje szabad volt. Színházba, moziba járt és sokat olvasott. Valósággal éhezett a könyvekre. Most kellett pótolnia mindazt, amit évek alatt elmulasztott. Angol, francia könyveket olvasott és úgy beszélt spanyolul, mintha Andalúziában látta volna meg a napvilágot. Ha megjelent valahol, senki sem gondolta róla, hogy szakács.

Frici ügyét két perc alatt elintézte. Egyik jól sikerült vacsora után megkérte a minisztert és ez intézkedett. Frici egy hónap mulva Pesten volt és beköltözött a kis budai házba. Amit a volt alispán nem tudott elintézni, azt elintézte egy szakács.

III.

Dani szakács közben vésszesen közeledett a harmincadik évéhez és most, hogy több szabadideje volt, sokszor eszébe jutott a nősülés. A társtalan élet nem volt a kedvére való. De azt viszont tapasztalatból tudta, hogy a családos szakácsokat már nem kedvelik annyira a munkaadók, mint a nőtleneket.

— Legjobb volna valahol letelepedni, — gondolta — kis vendéglőt nyitni vagy benősülni egy vendéglős családba. De hol találhatna magához illő olyan leányt, aki tetszenék is neki? Az ismerőseit az ujjain tudta volna megszámolni, olyan kevesen voltak. A szobalányok között akadt volna ugyan olyan, aki megnyerte a tetszését, de amikor komolyan kezdett vele foglalkozni, hirtelen felébredt benne az Üreghy-vér és kis tanakodás után ráeszmélt arra, hogy sem egy szobaleány, sem pedig egy komorna nem illik hozzá. Neki olyan jó polgári családból való nőre volna szüksége, aki tetszenék neki és aki bele tudna helyezkedni az ő gondolatvilágába.

Szép őszi napok jártak akkoriban. A herceg valahol külföldön üdült és így Daninak minden estéje szabaddá vált. Azt tehetett az idejével, amit akart. Így történt aztán egyik este, hogy véletlenül betévedt egy budai kis korcsmába. Tízen ültek egy olyan nagy kerthelyiségben, ahol kétszázan is kényelmesen elfértek volna.

Leült az egyik asztalhoz. Bort rendelt és megkérdezte, hogy kaphatna-e valami ennivalót is.

— Frissen sülttel szolgálhatok, — mondotta az öreg korcsmáros — de ha hideget parancsol, azt tüstént hozhatom. Van sonkám, szalámim, sajtom.

Dani sült húst rendelt és megkóstolta a kadarkát. Savanyú, fanyar lőre volt. Az első korty bor megmagyarázta neki, hogy ebben a nagy és sok mindenfélére alkalmas kerthelyiségben miért ülnek csak tízen és azok is miért isznak bor helyett sört.

— Ide sem fogok többé jönni — határozta el, amikor az ízetlen szelet húst megette és a pénztárcája után nyúlt.

— Fizetekl — kiáltotta és körülnézett, hogy feltűnik-e valahol az öreg vendéglős. Az öreg vendéglős helyett azonban egy bájos, fiatal nő közeledett az asztalához. A derekáról övre akasztott pénztárca lógott és a kezében ceruzát szorongatott. A vendéglős lánya volt, a Tercsi. Fénytelen, szőkésbarna haja diaboló

formájában fedte a fülét, középen éles csíkban elválasztva. Nemes vonalú nyaka szabadon ívelt a régi dámák fejtartásának elragadó bájával. Zöldekék szemében rejtett tűz parázslott, mely fölött mint kifeszített íj húzódott a szemöldöke hátrahajló, magas homlokának fehér mezőjében. Ajka egy árnyalattal világosabb volt a kelleténél, de ennek az volt az oka, hogy nem kendőzte magát. Fiatalos, üde volta még semmiben sem szorult a kikészítő „művészet” segítségére. Mosoly ült az arcán, de olyan hűvösség áradt egész lényéből, mint a pohár hideg vízből, ha az ember az ajkához emeli.

Dani elbűvölve nézte a leány arcának szépségét. Minden elégedetlensége pillanatok alatt elpárolgott.

— Ön alkalmazásban van itt, kisasszony? — kérdezte tőle és le nem vette róla a szemét.

— A vendéglős leánya vagyok, Tercsi a nevem.

Szépen, udvariasan beszélt, úgy, ahogy a tanult kisasszonyok szoktak.

Dani ettől a perctől kezdve nem bánta, hogy az öreg Gruber korcsmájában rossz a kadarka és ízetlen a borjúszelet, mikor csak tehetett, esténként odalátogatott.

Elbeszélgetett a leánnyal és figyelte minden mozdulatát. Rájött, hogy Tercsivel nem lehet úgy beszélni, mint általában a pincérleányokkal szokás. Ha valaki olyat mondott előtte, ami sértette a jóízlést, a fejét rázva elsietett és a papát küldte maga helyett, akinek aztán elmondhattak nyugodtan mindent a vendégek. Gruber bácsi ugyanis arról volt nevezetes, hogy a legjobb viccel sem tudták megnevettetni. Hümmögött, bólogatott, nyalta a blájstiftot, de nevetésre a világért sem formálódott volna a képe.

Dani lassan majdnem mindennapos vendége lett a korcsmának. Tercsi már úgy üdvözölte őt, amint a régi vendégeket szokás. Az asztalát fenntartotta és senki másnak nem engedte, hogy oda üljön. Ha egy este Dani kimaradt, már másnap megkérdezte: mi volt tegnap, miért nem jött? — És Daninak szépen

válaszolni kellett. Kedves dolog volt ez. Tercsin meglátszott, hogy szívesen elbeszélget ezzel az ismeretlen foglalkozású úrral, akinek még csak a nevét sem ismeri.

Dani lassan összebarátkozott a vendéglő törzsvendégeivel és sokszor elgondolkozott azon, hogyan lehet a vendéglőt ilyen kis jövedelemből fenntartani. Ez a kérdés örök rejtély maradt előtte.

Tercsi egyik bizalmas beszélgetés folyamán őszintén bevallotta, hogy a legszívesebben eladnák a vendéglőt.

— Amióta a mama meghalt, minden valamire való vendégünk hátat fordított nekünk, — panaszkolta — én meg nem értek hozzá. Zárdában nevelkedtem és íme most pincéreskednem kell. Nem hagyhatom el a papát. Neki ez a vendéglő a mindene. Ha én állást vállalnék, ugyanis óvónői képesítésem van, a papa egészen tönkre menne. Engem okolna, hogy öregségére nem törődtem vele.

— De hiszen nem olyan szörnyű nagy probléma ez, — szolt közbe Dani — egy vendéglő hírnevén segíteni nagyon hamarosan lehet. Be kell szerezni néhány hordó jóminőségű bort, be kell állítani egy új szakácsnét és egy hét múlva a hiba ki lesz köszörülve.

Tercsi szomorkásan bólintott.

— Amíg a mama élt, addig mindenki meg volt elégedve a borainkkal. A vendégek csoportosan jöttek át Pestről s a bort úgy hordták, mintha ingyen adtuk volna. A mama halála óta azonban egyszerre megváltozott minden, a papa megrokkant, úgy megváltozott, hogy alig lehet ráismerni. Gyomra egy idő óta nem bírja a bort, márpedig jó bor csak abban a vendéglőben kapható, ahol a vendéglős együtt iszik a vendégekkel.

Az egyik ilyen bizalmas beszélgetés után, Dani lassú léptekkel haladt hazafelé. Tele volt tervekkel és úgy érezte, hogy olyan szerelmes, mint amilyen most, még sohasem volt életében. Tercsi képe töltötte be

egész lényét. Elhatározta, hogy feleségül fogja venni és a vendéglőt újból felvirágoztatja.

A szép őszi napoknak azonban egyszerre mégis csak vége lett. Megeredt az eső és a vendéglőnek akarva, nem akarva be kellett hurcolkodni a levegőtlen, szűk belső helyiségekbe, ahol áporodott füst és kissé dohos pinceszag terjengett.

Az elkorhadt padlón lyukak éktelenkedtek és a székek között alig akadt valamire való. Az egyik sarokban jobb időkre emlékeztető zongora állt, amelyen azonban Gruber néni halála óta senki sem játszott és annak már ide s tova két éve.

Dani komolyan kezdett foglalkozni a betársulás gondolatával. Benézett a konyhába, lement a pincébe és egy borongós őszi estén, amikor kint zuhogott az eső és egyetlen vendég sem tartózkodott az ivóban, magához ölelte Tercsit és megcsókolta.

És Tercsi egy szóval sem tiltakozott. Lehúnyta a szemét és olyan piros lett, mint a kadarka.

— Nagyon szeretem magát, Tercsi kisasszony — mondotta Dani és úgy ragyogott a szeme, mint a mesebeli karbunkulus.

Tercsi lehajtotta diabolós frizurájú fejét és eltakarta az arcát.

Dani aznap éjszaka sokáig nem tudott elaludni. Terveket szőtt, lehetőségeket latolgatott és végül úgy határozott, hogy beszél a Gruber bácsival helyrebillenti a görbén álló mérleget és visszaszerzi a vendéglő régi jó hírét.

— A telek óriási, — tervezgetett most már teljes gözzel — arra lehet építkezni. — Mert hogy a vendéglőt át kell alakítani, abban nem volt kétség. A konyhát máshová kell helyezni, a mostani berendezést ki kell cserélni és a pincébe jómárkájú és még jobb évjáratú borokat kell szerezni.

Éjfél már régen elmúlt, amikor végre megkönyörült rajta az álom.

Másnap azonban, amikor előhozakodott a tervével, az öreg Gruber pillanatok alatt olyan lett, mint a pap-

rika, majd köhögésbe fulladt a szava, végül előhalásztta szalvétá nagyságú zsebkendőjét és törölgetni kezdte vele a szemét.

— Akinek nem tetszik a vendéglőm így, ahogy van, — kiáltotta — az ne járjon ide. Senkit sem hívok. Érti? Senkit sem. Magát sem. Menjenek oda, ahol jobban főznek és jobb bort mérnek.

A zsebkendő remegett a kezében.

— Ötven évig jó volt mindenkinek a Gruber-féle vendéglő. Jónak kell lennie ezentúl is. Én nem csinállok az én tisztességes vendéglőmből lokált és azt sem engedem meg, hogy más csináljon. Még csak az kellene, hogy olyan nők mászkáljanak ide, akiket egy lapon nem lehet említeni a tisztességes emberekkel.

Üreghy Dániel mindenre inkább számított, csak erre nem. Ha Tercsi nem nézett volna rá szép őz szemével olyan kétségbeesve, azonnal vette volna a kalapját és örökre hátat fordít ennek a szomorú helynek. De tartóztatta magát és haragos szavak helyett baráti hangon válaszolt:

— Gruber úr, én nem veszekedni akarok magával, még kevésbbé vitatkozni. Én a segítségére szerettem volna lenni. Világlátott ember vagyok és régen rájöttem arra, hogy mi kell a ma emberének. Ami ötven évvel ezelőtt jó volt, azon ma nevetnek az emberek. Én nem terveztem ide sem lokált, sem mulatót. Én szép, világos, fehérfalú, kényelmes vendéglőt szerettem volna létesíteni, ahol mindenki megkapná azt, amit kér és jól érezné magát. A házra rá kellene húzni egy emeletet. Ez volna az első osztályú terras, lent a kert meg amolyan, ahol papirosból lehetne étkezni és a vendégek főleg azért keresnék fel, hogy olcsó és jó bort ihasanak.

Az öreg zavaros tekintettel meredt maga elé. Már nem volt haragos, csak az öregember daca ágaskodott még benne.

— Amíg én élek, addig jó lesz így, ahogy van, — dörmögte — halálom után pedig, hogy mit fog vele a lányom kezdeni, azzal már nem törődöm. Tehet vele

azt, amit akar. Tercsi úgysem vendéglősnének való. Szamár fejfel dámát neveltem belőle, most aztán megíhatom a főztem levét.

Tercsi közbeszólt:

— Vendéglő vezetése nem fiatal leánynak való. Ha nem taníttattál volna, akkor sem tudnám helyetted elvezetni.

Az öreg nem vitatkozott tovább. Bement a szobájába és becsapta az ajtót.

— Kemény dió az öregúr — nézett utána Dani és nevetett. Mit is csinálhatott volna mást?

— Mindig ilyen volt — tette hozzá Tercsi kedvetlenül. — A mama állandóan vitatkozott vele, végül aztán megunta az egészet és itthagya. Elment oda, ahol az embernek már nem kell és nem is lehet vitatkoznia senkivel.

Hallgatagon ültek egyideig egymással szemben. Csend volt. Hallani lehetett az óra ketyegését.

— És ha a papa belemenne, — kérdezte egy idő múlva a lány — Üreghy úr el tudná a vendéglőt vezetni? Ide szakismeretek szükségesek és sok mindenféléhez kell érteni. Olyan különös, de én még azt sem tudom, mi a maga foglalkozása?

Dani nagyot nézett és kimondta a végzetes szót.

— Szakács vagyok.

Tercsi keze mintha megrándult volna az asztalon olyan mozdulatot tett. Arca elfehéredett és ajkán csodálkozó hangon röppent ki a szó:

— Szakács?!

— Hogy csodálkozik! Nem tetszik magának? — kérdezte meglepődve Dani.

Tercsi egyideig nem tudta, hogy mit válaszoljon. Habozott. Végül mosolyt erőltetett az arcára.

— Így hát értem, miért nem volt jó magának semmi sem nálunk. Finom, előkelő helyekhez van szokva.

Dani lassan összehúzta a szemöldökét és az ajkába harapott. De uralkodott magán, pedig abban a hangsúlyban benne volt a foglalkozásának a lekicsiny-

lése. Te csak egy szakács vagy? Szörnyű. Üreghy Danit ennél jobban nem lehetett volna megsérteni. Ha férfi áll vele szemben, birokra kelt volna vele, de így csak nagyokat nyelt.

Tercsi észrevehette a férfi arcán a változást, azért szinte önkénytelenül kissé hátrahúzódott.

— Szerettem volna helyzetükön segíteni, — szólalt meg aztán fátyolos hangon a férfi — szerettem volna ebből a sötét, dohos barlangból egy rendes vendégfogadót fabrikálni, de hát nem lehet, nem erőltetem tovább a dolgot. Azt hittem, hogy hálásak lesznek nekem érte és most úgy látom, hogy kiábrándultak belőlem. Mindjárt úgy kellett volna bemutatkoynom, hogy szakács vagyok. Bocsásson meg, hogy meg mertem csókolni.

Felállt és a kalapja után nyúlt.

— Jó éjtszakát, Gruber kisasszony.

Tercsi zavarodottan ugrott fel és mentegetődzni akart, de nem volt rá ideje. Üreghy utánozhatatlan mozdulattal tette fejére a kalapját és az andalúziai férfiak udvariasságával meghajolva távozott a helyiségből.

IV.

Gruber egész éjjel dohogott, kerülte az álmot. Bántotta őt, hogy valaki szemébe mondotta az igazságot. Tudta ő maga is, hogy mi a baj, de már nem volt ereje rajta változtatni. Az öreg ember már nehezen hajlik.

Eső verte az ablakot és szél füttyörészett a kályha kürtőjében.

Tercsi a másik szobában megfordította a kis vánkösát a feje alatt. Ő sem tudott elaludni. Nagyon bánta, hogy megsértette ezt a kedves, jó fiút, aki olyan jó volt hozzá, mint még eddig senki a világon. Váratlanul történt az egész. Csak akkor vette észre, hogy mit tett, amikor már késő volt. Ő azt hitte, hogy Üreghy diplomás ember vagy legalább is olyan vidéki földbirtokos, aki a telet Pesten tölti. Uri fellépése, válasz-

tékos modora, nyelvismerete teljesen félrevezette őt. Nagyon fájt neki a csalódás, de végül is úgy érezte, hogy azért nagyon szereti a férfit és megbocsátja neki azt is, hogy csak egy szakács és nem követségi titkár.

Amikor aztán másnap reggel benézett a tükörbe, úgy látta, hogy egy beteg nő néz vele farkasszemet. Arca sápadt volt és a szeme karikás.

Dani még azon az éjjel elhatározta, hogy kilép a herceg szolgálatából és visszatér a hajóra. Amint valamikor hazahívta őt az ősi föld, most úgy hívta őt a tenger, amelyen valamikor tíz évig szolgált és amelyhez hűtlen lett.

Egyik cigarettát a másik után szívta és szeretete volna kitörölni az emlékezetéből az egész esetet. Az öregnek megbocsátott, de nem tudott annak a leánynak, akinek a tenyerén ajánlotta fel a szívét.

Tejes kocsi zörgött végig az úton, amikor elaludt.

Másnap este nem ment le a kocsmába. A haragja ugyan múltóban volt, de a kapott seb még mindig sajgott. Mozijegyet váltott és beült a sötét nézőtérre figyelni a vásznat, amelyen emberek beszélnek, mozognak, szóval valami történik, de neki fogalma sincs róla, hogy mi. Az egész idő alatt arra a barna hajú, kedves hangú, bájos arcú leányra gondolt, aki abban a budai kiskocsmában most biztosan várja.

A mozi után beült egy vendéglőbe, de alig helyezkedett el, amikor valaki megállt előtte és ráköszönt.

Dani felnézett és egyszerre tovaszállt minden bűja és bánata. Úgy ugrott fel a székről, mintha rúgó lökte volna fel. Kolmann állt előtte, az ő kedves régi mestere és jóakarója, akinek annyit, de annyit köszönhetett.

— Dani fiam, ó milyen boldog vagyok, hogy így véletlenül találkozunk. Ha tudtam volna, hogy Pesten tartózkodol, felkerestelek volna. Hogy vagy, mint megy a sorod?

Allva nem lehetett mindazt elmondani, ami előkíváncozott a szívükből. Leültek és kitergették életük színes képekkel tarkított kendőjét.

Dani hamarosan megtudta, hogy Kolmann már hátat fordított a hajós életnek, újabban a francia tengerparti üdülőhelyek szállodáiban dolgozik tavasztól télig és utána három-négy hónapig pihen és élvezi az élet szépségeit.

— Hát te mit csinálsz? — kérdezte Danitól, amikor ő már elmondotta élete folyását. — Megnősültél?

Dani mintha csak erre a kérdésre várt volna, kinyitotta szívének csordultig telt zsilipjeit és elmondta mindazt, ami vele az utóbbi időkben történt.

A jó öreg Kolmann nem vette az esetet olyan komolyan, mint ahogy Dani azt elvárta volna tőle. Felnevetett és kövérkés kezével megsímogatta Dani összekulcsolt kezét az asztalon.

— Az emberek kevés kivétellel nagyzási hőbortban szenvednek, — mondotta — és úgy rendezkednek be, mintha az életük örökké tartana. Sokat kell tapasztalnia és még több keserűséget átélnie annak, aki jobb belátásra akar jutni. Az a bizonyos Tercsi, akiről olyan nagy elragadtatással beszélsz, még valószínűleg nem rendelkezik megfelelő élettapasztalatokkal. Ha tudta volna, hogy téged azzal a hangsúllyal megsért, biztosan nem úgy mondta volna. Hamarább járt a szája, mint az esze, ami fiatal embereknel igen gyakori sajátság. Ha pedig szeret téged, akkor hamarosan megkedveli a mesterségedet és boldog lesz, hogy a feleséged lehet. Ha nem szeret és mímelte a hozzád való ragaszkodást, akkor örülj neki, hogy így történt, ahogy történt. Hagyjad futni, boldogítson más. Te még az élet elején állsz és olyan feleséget találhatsz magadnak, aminőt álmaidban kívántál. Aztán hol, merre van a vendéglőjük? — kérdezte kis szünet után.

Dani megmondta neki és bánatában fenékgig ürítette a poharát.

— Ismerek egy telefonos kisasszonyt, — vette fel újból az elejtett szó fonalát Kolmann, amikor Dani sehogy sem akart megszólalni. — Nem szép nő, de olyan finomságok vannak benne, hogy az ember önként

megkedveli. Nyugdíjas állása van és így bátran leány maradhatott volna, de ő más véleményen volt. Tudta, hogy egy diplomás nem fogja őt elvenni, megismerkedett hát egy szürke, kis szabóval és rövid ismeretség után feleségül ment hozzá. Már két szép gyermekük van és boldogok mind a ketten. Úgy élnek, mint két galamb. A te Tercsid az tanult nő? — kérdezte aztán kis szünet után.

— Óvónői képesítése van — válaszolta Dani. — Bár ne lenne neki. Úgy látszik, hogy ez zavarta meg. Éjjél felé járt az idő, amikor a két jóbarát elbúcsúzott egymástól.

Megrázták a kezüket és úgy érezték, hogy ez az este nagyon kellemesen múlt el.

V.

Kolmann másnap délután nagy gonddal megborotválkozott. Magára öltötte jobbik ruháját, hóna alá szorította ezüsfogantyús botját, kövérek kezére kesztyűt húzott és benézett a tükörbe. Aztán, mint aki mindent a legnagyobb rendben talált, lesétált a lépcsőkön, beült egy a szálloda előtt várakozó taxiba és elvitette magát Gruber kocsmájába.

Kifizette a viteldíjat és körülnézett, de sehol nem látott vendéglőt. Végül az egyik ház kapuján fedezett fel egy táblát, amely szerény betűkkel jelezte, hogy abban a házban található belül az udvarban: Gruber Nep. János vendéglője.

Tercsit a kapott leírás szerint azonnal megismerte és igazat adott Daninak. Az a hajadon valóban minden dicséretet megérdemelt. Ha nem járt volna már közel a hatvanhoz, ő maga is kész lett volna neki udvarolni.

Bort rendelt és körülnézett a vendéglőben. Sze mélyesen akart meggyőződni mindenről. Úgy igaz-e minden, ahogy azt Dani elmesélte? Arra nyomban rájött, hogy Tercsi leányzó nem találja sehol a helyét és ha nyílik az ajtó, hirtelen odanéz, hogy vajjon ki jött be. Valakit várhatott, de úgy látszott, hogy akit

vár, csak nem jön. Helyette budai polgárok tölték be a képüket, leülve az asztalhoz, tíz deka disznósajtot húztak ki a zsebükből és falatozni kezdtek.

— Úgy tudom, hogy Üreghy barátom ide szokott járni, — szólalt meg Kolmann a megemelt poharat visszahelyezve az asztalra.

Tercsi a név hallatára kíváncsian nézett Kolmannra.

— Tetszik őt ismerni? — kérdezte és közelebb lépett az asztalhoz.

— Együtt szakácskodtunk valamikor, — bólintott Kolmann — és azóta igaz és őszinte barátság fűz minket egymáshoz. Nagyon szeretnék vele beszélni.

— Tegnap kellett volna neki jönni, — válaszolta a kislány — de nem jött.

Kolmann a pipájával kezdett bajlódni.

— Úgy értesültem, hogy vissza akar menni a hajóra. Tegnap már állítólag el is járt ebben az ügyben. Hiába, aki egyszer megszokta a hajós életet, az nehezen mond le róla. Úgy hív a víz, úgy integet, mintha keze volna.

Bozontos szemöldöke alól felpislantott a lányra és úgy látta, mintha az a különben is sápadt lány még egy árnyalattal fehérebbé vált volna.

— Tegnapelőtt járt itt, de erről nem tett nekem említést — válaszolta szinte síri, csendes hangon a lány.

— Én is csodálkoztam, amikor hallottam, — folytatta Kolmann — mert úgy volt már, hogy megtelepedik Pesten és családot alapít. Hogy most egyszerre mi történhetett vele, arra volnék kíváncsi. Azért is jöttem, hogy megbeszéljem vele a dolgot. Valamikor én beszéltem rá, hogy nősüljön meg, amint csak lehet, mert egyedül élni nem a legjobb dolgok közé tartozik a világon. Magamról tudom. A férfi nősüljön meg, a nő pedig menjen férjhez. Ez a dolgok rendes menete. Ez az élet. Ebben rejlik a boldogság. Márpedig ha most újból visszamegy a hajóra, akkor befellegzett neki. Úgy fog járni, amint én jártam. Mindíg csak

„még egyszer“ mentem és a vége agglegénység lett. A menyasszonyomat mindig elhalászták az orrom elől.

— Ki tulajdonképen ez az Üreghy Dániel? — kérdezte most Terka és leült Kolmann mellé az asztalhoz.

Kolmann elkészült a pipája megtömésével, előszedte az öngyújtóját és kényelmesen rágyújtott.

— Dani barátom született úrigyerek — mondta és hegyeset fújt maga elé a füstből. — Az apja alispán volt. Három bátyja közül az egyik bíró, a másik ügyvéd, a harmadik meg gimnáziumi tanár. Húga katonatiszthez ment feleségül. De úgy tudom, hogy Dani és családja nemigen érintkeznek egymással.

— Miért? — kérdezte Terka, akit nagyon érdekelt az elbeszélés.

— Különös népek. Azt mondták rá, hogy szegényfoltja a családnak. Nem bocsátották meg neki, hogy szakácsnak állt be, amikor a diplomás pályák közül akármelyik is nyitva állt volna előtte. Dani barátomnak ez olyan rosszul esett, hogy azóta szóba sem áll a testvéreivel. Nem haragszik rájuk, de nem is keresi a velük való találkozást. Azzal lehet a legjobban megbántani, ha lenézik a mesterségét. Ha valaki ecsettel mázol és képeket fest, az művész. Az előtt megemelik a kalapjukat az emberek, de ha valaki csak főz és süt, annak nincs tekintélye előttük. Pedig jól főzni van olyan művészet, mint szépen festeni. Dani barátom pedig szaktekintély a mesterségében. A leghíresebb társaságok elismerő leveleinek a tulajdonosa. Ezt nagyon kevés szakács mondhatja magáról a világon. Ezekkel a levelekkel a kezében nyitva áll előtte az egész földkerekség. Hívják is mindenfelé. Annyi fizetést kínáltak neki, mint a montenegrói udvartartás összkiadása. És nem akar menni. Nekem erős a gyanúm, hogy nő van a dologban. De eddig sohasem törődött a nőkkel, most egyszerre jött volna rá? Hihetetlen. Annyit mondhatok, hogy az a kislány, aki a felesége lesz, jó vásárt fog csinálni.

Tercsi mereven nézte az asztalt és úgy látszott, mintha könny csillogott volna a szemében.

Kolmann, amikor később elhagyta a vendéglőt, boldog volt, hogy kedves szolgálatot tett a barátjának. Nevetett és könnyed lépésekkel haladt le a hegyről.

Dani nem tudott Kolmann eljárásáról. Ha tudta volna, tán soha többé nem ment volna a vendéglő felé.

Tercsi viszont másnap beteg volt az izgalomtól, amikor érkezett Dani látogatásának az ideje. De hiába várta, hiába szaladt ki a ház elé megnézni, hogy nem jön-e az a szakács. Nem jött.

Gruber mogorván járt-kelt a házban és mindenkinek arról beszélt, hogy az ő régi patinás vendéglőjét ki akarják forgatni a maga mivoltából.

Krajcsik, az öreg nyugalmazott végrehajtó, aki tíz év óta volt már a kocsma állandó esti vendége, csitította Grubert.

— A javaslat, ha jól meggondoljuk, nem is olyan rossz. Mindennek haladnia kell a korrallal. Hogy pedig ez a vendéglő a végnapjait éli, azt mi tudjuk a legjobban, akik benne élünk. Kérdezzük csak, miért nem járnak ide azok a régi törzsvendégek, akik valamikor nem tudtak volna meglenni egy este sem a nélkül, hogy egy korty borra be ne nézzenek ide. No, miért? Könnyű rá megadni a feleletet. Azért, mert mindennel baj van. A te piros orrod még nem vonz senkit. Mindenki inkább oda megy, ahol jó bort és jó ennivalót kap. A te borod savanyú, a söröd meg állott. Örölnöd kellett volna az ilyen ajánlatnak, két kézzel utánakapni, te meg, amint hallom, neki mentél és majdnem kidobtad az ivóból.

Gruber hümmögött, nem tudott rá válaszolni.

A vitába többen beleszóltak és Grubernek végül be kellett látnia, hogy felfogásával egyedül maradt.

Másnap aztán ő maga is várni kezdte Üreghyt, de Üreghy, mintha csak köddé vált volna, nem jelentkezett. Beállított azonban helyette Kolmann. Terpeszállásba helyezkedett és mint a hajóskapitány a fedélzeten, úgy nézett végig a néhány vendégen, akik az asztalok mellett ültek. Fapipáját a markába verte és megindult az asztala felé. Lesöpörte róla a kenyér-

morzsákat és pecsétgyűrűjével megkocogtatta a hamutartót.

Tercsi ekkor vette észre. Mosoly szaladt végig az arcán.

— Egy félliter burgundit kérek, kedves kisasszony, és egy bécsi szeletet lengyelesen — szólalt meg Kolmann és rejtélyes fény csillant meg a szeme sarkában.

— A bort rögtön hozom, — mondotta Tercsi — de milyen kérem, az a lengyel módra készített bécsi szelet? Ilyenről még sohasem hallottam.

Kolmann hátradőlt a széken és végigsimított az arcán.

— A lengyel módra elkészített bécsi szelet a körítésben különbözik a rendestől. Amikor a bécsi szelet megsült, kivesszük a lábosból és az egyik felére rátörünk egy nyers tojást, a másik felére pedig egy darabka vajat helyezünk. A tojás a forró, zsíros felületen tükörtojássá sül, a vaj pedig azon minutumban olvadni kezd. Körülrakjuk levesben főtt zöldséggel és ha van, céklát is adunk hozzá. Ez az egész.

Lassan felállt és megsímogatta Terka arcát.

— Ha megengedi, majd én elkészítem magamnak. Ez a mesterségem.

Terka tiltakozott.

— Tessék már maradni. Ne hozzon szégyenbe minket az úr. Majd magam fogom elkészíteni.

Aztán halkabbra fogva a szót, közelebb lépett Kolmannhoz, aki közben újból elfoglalta a helyét és így szólt hozzá:

— A papa hajlandóságot mutat a vendéglő átépítéséhez.

Kolmann felemelte a tekintetét és a lányra nézett.

— Ha így áll a helyzet, akkor azt tanácsolnám, hogy az édesatyja ebbeli elhatározását személyesen közölje Üreghy úrral. Rám már nem hallgat. Megköttötte magát és az Üreghyek inkább törnek, de nem halolnak. De jó lesz sietni, mert úgy hallottam, hogy

Üreghy felmondotta az állását és komolyan el akar költözni Pestről.

— Hol találhatjuk meg? — kérdezte Terka és halvány pirosság harmatozta be az arcát.

— Hát fent a hegyen, a hercegi palotában.

— Mikor volna a legalkalmasabb idő meglátogatni őt? — kérdezte a lány.

— Mondjuk, hogy holnap délután öt órakor.

— Elmegyek hozzá magam — jelentette ki Terka és szinte röpillt a konyha felé.

VI.

Másnap délután Tercsi ott ült Dani szakács szobájában és szörnyen szégyelte magát. Dani nem volt erre a látogatásra elkészülve, amiért is akkorát dobant a szíve, amikor meglátta Tercsit, mintha mozsár-ágyú robbant volna fel benne, de arca semmit sem árult el belső érzelmeiből.

— Most majd visszaadom neked ezt a hangsúlyt — gondolta és hellyel kínálta meg.

— Minek köszönhetem a szerencsét? — kérdezte olyan hűvösen, mintha ekkor találkoztak volna először.

Terka zavarban volt, alig talált szavakat. Egészen másképen képzelte el a találkozót.

— Apám küldött, hogy tudassam önnek, hogy hajlandó a vendéglő korszerűsítéséről tárgyalni. Rájött arra, hogy magának igaza volt a multkor és haragos kifakadásaiért bocsánatot kér. Én is kérem, ne haragudjék ránk. Nem vagyunk mi rossz emberek. Én őszintén megvallva nem sokat értek a vendéglőhöz. Anyám nem szerette, ha ott ugráltam a vendégek között. Azt mondogatta, hogy kislánynak nem illik borozó férfiak társaságában sürgölődni. Kislány nevelkedjék zárdában, — mondogatta — akkor majd jó háziasszony és feleség válik belőle. A mulasztottakat hát most kell pótolnom. Ha pedig nem tudnak megegyezni, akkor egyideig még elkínlódunk, aztán a papa eladja az egészséget és én elmegyek óvónőnek. Szeretem a gyerekeket és szívesen eljátszogatok velük.

Dani hagyta beszélni a lányt, a nélkül, hogy közbeszólt volna. Aztán amikor a lány végleg elhallgatott, röviden tudtára adta, hogy nem tud határozott választ adni, mert már egy másik vendéglőssel tárgyal. Az a másik vendéglő jobb helyen van és így ha meg tudnak egyezni, akkor inkább annál marad.

Tercsi felállt és kezét nyújtotta Daninak.

— Megyek. Közöltem önnek atyám üzenetét, remélem, hogy a tárgyalás eredményéről értesíteni fog minket.

Dani lekísérte a lépcsőkön és a kapuban meghajolt.

— Ha személyesen nem jöhetnék el, — mondotta — telefonon fogom majd értesíteni az eredményről.

A kapu nesztelenül becsukódott Terka mögött és Dani megállapította magáról, hogy csökönyös számár és semmi más. Majd meghalt a lány után és most úgy viselkedett, mintha jégből lett volna.

Lassan haladt felfelé a lépcsőn.

— Nem kellett volna olyan hidegen bánni azzal a szegény teremtéssel — dohogott magában. — Milyen szép volt és milyen kedves.

Úgy érezte, hogy most még jobban szereti, mint ezelőtt.

— Én vagyok a hibás és nem ő — vádolta magát. — Mondtam volna meg neki mindjárt ismerkedésünk elején, hogy mi a foglalkozásom és nem akkor, amikor már összezavartam lelkének egyensúlyát.

Egyideig nem találta helyét. Aztán felhívta telefonon Kolmant és megkérte, hogy estére legyen ott a Gruber-vendéglőben, szeretné, ha együtt vacsoráznának.

— Valami fontosat szeretnék veled közölni, öreg cimbora, — mondotta — és szeretném a tanácsodat kikérni.

Mikor aztán este a megszokott időben Dani beállított Gruberékhez, Kolmann már ott ült és a második féllitert iszogatta a burgundiból.

Tercsi arcáról lecsillogott a boldogság.

— Menjünk tán a belső szobába, — javasolta — nem szeretném, ha a tárgyalásunkról a vendégek is tudomást szereznének.

Danin fekete kabát volt és csíkos nadrág. Arcán ünnepi mosoly ült.

A cserépkályhában patlogott a tűz és a lámpából barátságos fény szűrődött az asztal piros bársonyterítőjére.

Dani megigazította a nyakkendőjét, és mielőtt elindították volna a tárgyalás menetét, így szólt:

— Mindenekelőtt kijelentem, hogy engem semmiféle nyerésszándék nem vezet. A megtakarított pénzemet szeretném olyan vállalkozásba befektetni, amelynek jövedelméből meg tudnék élni és a családomat eltartani. Nekem nincs nyugdíjam, azért előrelátónak kell lennem. Az az elhatározás érlelődött meg bennem, hogy mivel nagyon szeretem Tercsi kisasszonyt, megkérem a kezét és ha ő ugyanígy vélekedik, mint én, akkor az ügy a családban marad és így nem is kell sokat tárgyalnunk. Ha azonban Tercsi kisasszonynak nem megfelelő a személyem, akkor más megoldást kell keresnünk.

E szavak elhangzása után ránézett Tercsire, aki olyan pirosan ült mellette, mintha láza lenne.

— Mit szól az ajánlatomhoz, Tercsi kisasszony? — kérdezte és le nem vette róla a szemét.

Tercsi az apjára tekintett, aki előhúzta zsebéből a nagy, piros zsebkendőt és törölgetni kezdte vele a szemét.

— Ha megengeded, papa, én nagyon szívesen a felesége leszek — suttogetta Tercsi és felállt.

— Áldásom legyen rajtatok, gyermekeim — szólt meg végre az öreg kocsmáros és megölelte a fiatalokat. — De tőled elvárom, Dani fiam, hogy úgy szeresd a lányomat, ahogy mi szerettük a feleségemmel. Nem lenne a szegény Liszkámnak nyugalma a másvilágon, ha megtudná, hogy a lánya rossz kezekbe került.

— Legyen effelől egészen nyugodt, Gruber papa,

— mondotta Dani — különben is, itt a szeme előtt lesünk. De állítom, hogy nem lesz nálunk két megelégedettebb és boldogabb ember a világon.

Tercsi ekkor hozzá simult és Dani először csókolta meg a nagy nyilvánosság előtt. Aztán kihúzott a mellényzsebéből egy zafírral ékesített gyűrűt és e nagy nap emlékére ráhúzta Terka kissé remegő ujjára.

Gruber bácsi erre hunyorított egyet és karonfogva Kolmannt, kivezette a söntésbe.

— Hagyjuk most egy kicsit őket magukra — hűmögte. — Menjünk le a pincébe és hozzunk fel egy üveggel a pókhálósak közül.

A két öreg karonfogva lépegetett le a meredek garádcson. Boldogok voltak ők is.

A fiatalok ezalatt a régi módos szobában örültek a boldogságnak.

— Nagyon szeretem magát, Üreghy úr — suttogetta a lány és a férfi vállára hajtotta a fejét.

Dani megtörölte a homlokát. Forró szélvihar tombolt a szívében. Aztán a lámpa alá tartotta Tercsi kipirosult arcát és úgy nézte.

— Te vagy, angyalom, a legszebb és a legbájosabb nő a világon — mondogatta és nem tudott a boldogságával betelni.

Gruber bácsi lépései hallatszottak. Jött felfelé a lépcsőn.

— A legjobb boromból hoztam — jelentette ki, amikor Kolmann oldalán újból megjelent a küszöbön. — Abból az évből való, amikor Tercsi született. Karácsonykor lesz huszonhárom éves.

Gruber bácsival egeret lehetett volna fogatni, olyan jó kedve lett.

Kolmann meg segített a szakácsnénak és hamarosan olyan vacsorát főztek, aminő már vagy tíz éve nem volt a Gruber-féle vendéglőben. Meghívták Krajcsikot is a lakomához, aki töpörtyűt hozott magának egy stanicliban, és még néhány jó hűséges törzsvendégét a vendéglőnek. Gruber bácsi ez egyszer ki akart tenni magáért.

A vacsora alatt megvitatták a vendéglő átalakításának a módzatait.

— Mikor szándékoztok az esküvőt megtartani? — kérdezte aztán Kolmann, aki pontot szeretett volna a dolog végére tenni.

— Karácsony előtt, ha lehetséges volna — javasolta Dani és a menyasszonyára pislantott. — Mindenesetre az átalakítások ideje alatt kihurcolkodunk innen, hogy hamarabb menjen a munka. Remélem, hogy május elejére új formában átadhatjuk a forgalomnak. Meglátja apus, — fordult a jövődő apósa felé — hogy milyen más lesz majd ez az öreg bodega. Nem fog ráismerni. Öröm lesz végigsétálni benne. Gruber Nepomuk János vendéglője híresebb lesz, mint valamikor volt.

— A lakodalmat megtarthatjátok karácsony előtt — szólalt meg Gruber, amikor Dani elhallgatott. — Tercsi kelengyéje nem szorul kiegészítésre. Ládákba csomagolva várja a nagy napot.

Éjfél felé járt az idő, amikor befejezték a lakomát és elbúcsúztak egymástól.

Kint lassan havazott és szépséges, megnyugtató volt a csendes éjtszaka. Dudorászó emberek haladtak a girbe-görbe utcákon és a kapualjakban gubbasztott a sötétség.

Kolmann belekarolt Daniba és a hajósok indulóját kezdte fütyülni.

— Szép az élet, Dani fiam, csak bánni kell vele tudni — mondotta és jobban szemére húzta a kalapot.

— Aztán ha meguntad a főzést, kedves bátyám, gyere el hozzánk, — mondotta Dani — nálunk mindig szíves otthonra találsz. Akkor szerettél meg, amikor egyedül álltam a viharban, ezt nem fogom neked soha elfelejteni.

Egy utcai gázlámpa megvilágította az arcukat.

Kolmann szemén hópihéek olvadoztak és a lámpa fénye megcsillant rajtuk.

VII.

Az esküvőt karácsony előtt tartották meg ragyogó külsőségek között. Ott volt az esküvőn a budai kocsmárosok színe-java, senki sem akarta elmulasztani, hogy új kollégájuknak megszorítsa a kezét. Tercsi fehér bundácskájában álomszerűen hatott. Hosszú, fehér fátyolát két kis fiúcska vitte utána és kint a templom előtt mirtuszvirággal ékesített autó várt rájuk.

Az ünnepi lakomát az egyik előkelő étteremben tartották meg. Tizenketten voltak és Kolmann állította össze az ételsort. A hangulat ragyogó volt.

A fiatal pár másnap vidékre utazott. Kiderült, hogy Grubernek van egy szép háza és száz hold földje, amelyről csak akkor tett említést, amikor már az esküvőt megtartották.

Május elsején aztán negyedoldalas hirdetések jelentek meg az ujságokban és tudatták a nagyérdemű közönséggel, hogy Buda új nevezetessége, az „Éber kakas” — a volt Gruber-féle vendéglő — a kor igényeinek megfelelően átalakítva újból megnyitotta kapuit. Kitűnő konyha, márkás borok. Polgári árak. A tulajdonos elve: nagy forgalom és kis haszon.

Minden pénteken halászlé, rácponty és halkülönlegességek. Halfatányéros a legízletesebb magyar halakból. A téli hónapok minden szombatján este házilag készített disznótoros vacsorák. Diétás konyha. Vasárnap este Üreghy-egyveleg.

A megnyitás napján már a kora esti órákban megtelt a vendéglő valamennyi helyisége. Fehér vászonkabátos pincérek sürgölődtek és literes üvegekben hordták a badacsonyt. Az Üreghy-féle egyveleg meghódította a közönséget.

Az egykori vendégek nem találtak eléggé dicsérő szavakat. Bejárták az összes helyiségeket és egyik ámulatból a másikba estek.

— De ez nem nekünk való, — állapította meg szomorkásan Krajcsik, — ide duzzadt pénztárcájú pasasok valók.

Gruber bácsi, aki aznap eldugta a pipáját, vigasztalólag szólt oda neki:

— Ne búsulj, öregem, gondoskodtunk mi olyan helyről is, ahol jól fogjátok magatokat érezni. Hagytunk egy különszobát a régiek számára. Abban sötétben égnek a lámpák. A székek inognak és a falon ott ékeskedik a régi mondás: „Gibitz Halts Maul!” Nem kell kétségbe esni. Nálunk mindenki megtalálja azt, ami kedvére való.

A máskor oly csendes Csengetyü-utcában végigálltak az autók. A kocsivezetőkről külön pincér gondoskodott.

Dani erre a nevezetes estére meghívta a szüleit is és a legjobb helyet biztosította a számukra. Testvéreinek nem szólt. — Ha jönnek, itt lesznek, ha nem jönnek, nem lesznek — jelentette ki és vállat vont.

Tercsi felügyelt a konyhában. Férjének igaz, hűséges munkatársa akart lenni.

A járás kissé nehezeze esett. Útban volt az első Üreghy-gyerek, aki aztán a nyári hónapok után, egy verőfényes októberi hajnalon meg is érkezett.

Kisfiú volt és a szent keresztségben Kristóf nevet kapta.

— Megvan az örökösöm — kiáltott fel könnyes szemmel Dani, és a kis alvó gyermeket magához ölelte. Aztán oda helyezte őt Tercsi asszony mellé.

— Köszönöm, Terkám, hogy megajándékoztál vele — mondotta és az asszony halvány kezét az ajkához emelte.

Gruber bácsi meg azon nyomban elhatározta, hogy az idei termésből néhány üveggel el fog tenni a pincében a nevezetes esemény emlékezetére.

A koldusbarát

Tűz gyulladt ki az erdő szívében. A lángja piros volt, mint a vér s úgy csillogott, mintha szokatlan ruhájú szentjánosbogárak gyűltek volna össze nyüzsgő tanácskozássra. A fény felett szürke fátyol úszott. Köröskörül sötétség és csend. Almodozott az erdő, mint a boldog emberek szoktak.

Két szurokfáklya és sok apró gyertya égett egy körülrácsózott, korhadt fa előtt, melynek kergén sötétszínű Mária-kép függött.

A fáról egy fülesbagoly bambán meredt a szokatlan fényre, aztán hirtelen elunta magát s neszeletlenül eltűnt a sötétben.

Az erdő valahol mélyen a völgyben ébredezni kezdett. A csillogó fák közül énekfoslányokat hozott a szél. A hang később erősödött, emberek jöttek. Az úton karókra akasztott lámpások s apró gyertyalángok villantak fel.

A szent fa előtt egy ember térdelt. Haja fehér volt már s most a tűz fényében szinte égett. Mozdulása lassú volt és fáradt, remegőn előrenyújtott félkezével támaszt keresett.

Az énekesek az ösvényre tértek, már tisztán halatszott a vezérhang, amint előremondta nyújtott ének-léssel:

— Mária, Mária, Krisztus anyja . . .

A többiek utána zengték:

— Mária, Mária, Krisztus anyja.

A hajlott öreg a fa elé állott s elhomályosult könnyes szemmel nézte az érkezőket. Jobbkezeiben

nagyszemű olvasó fénylett. Baloldalán a halina szélét csendesen libegtette a szél.

Vagy ötvenen lehettek az ájtatoskodók. Elöl aszszonyok, utánuk puskás férfiak lépkedtek mint hátvédjei a szorongó, gyöngé népségnek.

Mert csúnya világ volt akkortájt az erdők országán kívül.

A falvakban és városokban egymást tépik s marják az emberek. Nem biztonságos még az ájtatos imamondás sem. Az ittmaradt késői husziták gyűlölik a régiek hitét, s ha lehet, egy-egy olmos golyóval úgy véletlenül közéjük feledkeznek. Flintavégre veszik az embert s tűzcsóvát dobna a békés házak telejére. Hát még a labanc! Szét szeretné tépni a kurucot, az meg legszívesebben nyárson sütné meg a labancot. S mindegyiknek pénz, kincs és marha kell. Borzasztó világ, valóságos istenítélet!

Milyen jó, hogy sok itt az erdő. Milyen megnyugvást ad a bujdosónak! A fenevadak között nagyobb biztonságban érzi magát, mint az igazságot keresők társaságában.

Minden csupa harc, csupa küzdelem; csak itt az erdőben, a Szent Szűz képe előtt él nagy, csendes megnyugvás. A szemek könnybe lábadnak, s az ajkáról könnyítő sóhajok röppennek tova mint mennyei fehér galambok.

A kis csapat hangtalanul térdel le a fa elé s mindenki szívének mélységéből üdvözlí az Isten Anyját pici gyermekével.

Ebbe a nagy, imádságos csendbe egyszerre beleszonkondul egy hang.

Az elcsitult emberek felneszelnek. A félkarú férfi szólt. Nézése, tartása: a régi idők hírnökéé.

— Magyarok! — mondja s hangja remeg az izgalmótól. — Meggyaláztak, megcsúfoltak minket. A magyar levegőt megmételtyezték, hitünket keresztre feszítették, kincsünket elkótyavetyélték s tort ültek boldogságunk sírja felett. Templomainkban másképp dicsérik az Istent, papjainkat elűzték s már itt az erdőben

sem hagynak nyugton. Nézzétek csak a Szent Szűz képét, számárfejet akasztottak az ő szépséges orcája helyére.

A figyelő sereg felordított. Eddig nem vették észre a szentségtörést, mert a fenyőgallyak kissé eltakarták a mennyei arcot. De most már világosan látták, hogy istentelen kezek milyen csúfságot tettek. Sokan sírni kezdtek s a hátsó sorokban egy kuruc csúnyán elkáromkodta magát tótul. Nem tudta visszatartani felszikkasztó dühét.

— Eltűrjük-e? — tört ki az öreg. — Eltűrjük-e?

A fogak csikorogtak. A markok ökölbeszorultak.

— Többet nem tűrhetünk! Felvesszük újra a harcot s tüzet köpünk a szemük közé. Testvérek, tudom, ki volt, tudom, kinek az embere! Amíg csak egy csepp vér lesz is ereimben, nem fogok nyugodni. El kell pusztulnia!

Halinája alól kidugta csonkra vágott kezét s így folytatta:

— Nekem már két hazám van, egy itt a földön, egy meg a föld alatt. Levágott kezem, melyet a török metszett el, s kitépett fülem már odalenn pihen, s érzem, hogy nemsokára én is utána megyek. Legyen nekem irgalmas az Isten. S a megérdemelt égi boldogságomra esküszöm, hogy amíg csak egy csepp vér is lesz bennem, azt hitemért s hazámért áldozom.

A csonka kar félelmesen remegett a magasban.

— Erre kérlek titeket is, drága testvéreim!

Ismét csend lett. A papirosra rajzolt számárfejet az egyik férfi levette a fa derekáról és csupasz helyére fenyőgallyat húzott, úgyhogy csak a kis Jézus arca látszott s áldásra emelt kis keze.

— Most pedig imádkozzunk — szólalt meg az egyik ember. — Imádságos szóval vessük mélyen a szívünkbe mindazt, amit Amadeusz testvérünk mondott.

Már hajnalodott, mikor a búcsúsok eltávoztak. Amadeusz, a félkezű, sokáig nézett utánuk, aztán az egyik, még pislákoló gyertyát eloltotta. Homlokát a

földhöz érintette, majd megcsókolta a fa kergét s eltűnt a fák között.

II.

A szenvedések országában egy év is sok, hát még harminc! A nappalok vége sem akar elérkezni, hát még az évek alkonya! Hány sóhaj röppen el addig, míg eljön az év utolsó napja s megkezdődnek az új esztendő új szenvedései. Sokszor gyógyító orvossá lesz az idő, s átláthatatlan ködbe burkolja az élet keresztjét. A kába ember tovavánszorog s azt hiszi, hogy boldog vagy legalább is közel jár hozzá. De kérdés, hogy mit tart boldogságnak, mi az, amiből életet szív magába a haldoklás, mosolyt a sírás, derűt a bú; vajjon mi jelenti az egyes ember számára a derűt, a mosolyt, az életet? Csodálatos, egyik embernek az élet halál, a másiknak meg a halál az élet. Egyiknek a kiengesztelés, a másiknak a bosszú. A bosszú — ó, mennyi szenvedély van abban a kettőztetett sziszegő hangban, s milyen jó a szó végén elnyujtani az út. Jó, nagyon jó!

Nagy András száján is, ha kijött a szó, az évek szántotta redők valahogy elsimultak s a már hályogos szemek egy pillanatra mintha felcsillantak volna, — bosszú!

Múltak az évek, Nagy András meg álmodott s várta a pillanat megérkeztét. — Majd aztán, majd aztán — s mindig tovább halasztotta. Pedig már olyan éles volt a töre s olyan fehér a haja.

— Nem szabad elszalasztani, de elhamarkodni sem. A tört szép lassan, nyugodtan kell megforgatni a szív szentélyében, nem pedig csak megsimogatni vele a bőr felületét.

— Hadd tudja meg mindenki, hogy Nagy András erre készült, erre gyűjtögette öregsége erejét. Ha a keze elvesztésébe beletörődött is, a becsületszegést, az ígéret meg nem tartását nem tudta megbocsátani.

Kunyhója ott gubbasztott a szakadék szélén. A mélységben kis patak csörgedezett s valahol beleve-

szett a titokzatos, kettérepedt sziklák közé, hogy aztán a hegyek szívében folyóvá dagadjon.

Nagy András már vagy tizenöt éve lakott ebben a kis házban. Bajtársai már mind elvesztek, mint tavaszra az ős levelei. Itt-ott tengődött még egy mint szegénylegény vagy koldus, a többit elsodorta a véres idők áradása.

Nagy Andrást már senki sem ismerte, csuhát hordott s Amadeusz barát nevét vette magára. Mindenki tudta róla, hogy szent életet él s ismeri az erdei gyökök csodálatos erejét.

Az emberek nem is gyanították, hogy miről is gondolkodik az öreg, mikor házikója előtt ülve a rengetegbe néz. Nem tudták, mit lát, milyen rémekkel viaskodik a lelke.

Egy karcsú, magas leányka volt egyetlen lakótársa, Cille. Labanc nevű kutájuk meg úgy hozzájuk tartozott, mint ostor a nyeléhez. Évek óta együtt nőttek, együtt öregedtek s a kis Cilléből édesen kacagó, bájos tekintetű leányka lett, kinek hullámos hajába szerelmes volt a szél.

A kis Cille érzékeny lelke úgy ismerte az öreg kedélyváltozásait, mint a nádi furulya az est jövetelét. Már a köszönéséről tudta, hogy milyen a kedve. Ha rosszkedvű volt, akkor hozzá simult, megcirógatta a szakállát, megfújta a levesét. De sokszor nem győzte megvárni, elálmosodott. Labanc a lésza mellé hasalt és minden gyanús neszre felkapta a fejét.

Amadeusz ilyenkor nem keltette fel Cillét, még csak meg sem csókolta, hogy fel ne riadjon. Csendesen felélesztette a tüzet, megpörkölte szalonnáját s aztán hallgatagon nyugodni tért. Labanc ilyenkor felnyújtózkodott, kiállt az ajtó elé s nagy komolyan beleszimatolt a sötétbe. Most már kettőjükre kellett vigyáznia s ez büszkeséggel töltötte el.

Amaz emlékezetes napon, mikor a Szűzanya képét valaki oly csúnyán megszenségtelenítette, Amadeusz nem tért haza. Mint sírját nem találó lidérc, úgy bolyongott az erdei ösvényeken s buzogányát szilaj

haraggal lóbálta meg néha félkarjával. Szeme vad haraggal meredt a hegy csúcsa felé, ahol hatalmas fenýők között zordon kőfallal kerítve állt a cseh Jarosláv kastélya.

Cille az éjjel soká várta a barátot. Lassan belefáradt a virrasztásba, elnyomta az álom, s mire felserkent, már hajnalodott.

— Nincs még itthon — mondta magában s lassan megsimogatta Labanc fejét. — Majd hazajön — gondolta aztán, s hozzákezdett a napi munkához. Kikötötte a kis kecskét a bokorhoz, kinyitotta a szoba ablakát, kihordta a tegnapi hamut. Hogy az erdő madarai ne várjanak hiába, meghúzta a kis harangot, hogy imádságos szava becsengjen az áhítatos némaságba.

Az erdő mindenféleképpen megtanította.

Az erdő volt a hazája, ismerte szokásait, értékelte szépségeit. Minden évszak megadta neki, amit tőle várt. Bátran lépegetett a szakadékok felett, őrzőangyala tartotta az ingó köveket fehér lábacskaí alatt.

Úgy tudta, hogy itt született az erdőben. Amadeusz apó azt mesélte neki, hogy egyszer karácsony éjjelén, amikor nagyon egyedül volt, kinyílt előtte egy öreg bükkfa s nyílásában mókusváncosba takarva ott szendergett a kis Cille. Még a fát is megmutatta neki az öreg. Cille feldíszítette a korhadó fát az évszak bájos virágaival s néha újra beleült, behúnyta a szemét, még egyszer szeretett volna születni, mint akkor régen.

Mikor elkészült a munkájával, újra meglepte a félelem.

— Hol lehet Amadeusz apó? Nem történt-e baja? Ily soká még nem maradt el soha.

Eljött a dél, de a jó öreg még mindig nem volt otthon. Cille a ládából sajtot vett elő s a kutyával változtatva enni kezdett. Közben nagyokat néztek egymásra s szemük azt kérdezte: — Hol lehet a gazda?

Az elszabadult kecske bemekegett az ablakon. Az erdő sűrűjében lövés hallatszott.

Sötét este volt, amikor végre megjött Amadeusz.

A kunyhóban rőt fénnel világított a parázs. Cille kisírt szemekkel ült a lésza szélén.

Az öreg szétvetett lábakkal állt meg a küszöbön. Szakálla bozontos volt, szemefehérje véres.

A kutya körülugrálta, Cille a nyakába borult s mind a ketten sírtak.

— Féltél, lányom, mi? — csitítgatta Amadeusz apó. — Bocsáss meg, de fájdalmamban mindenről megfeledkeztem. Régi sebeim felszakadoztak s gyűlöltem mindent.

Cille behúzta egészen.

— Apus, egyél, hiszen olyan éhes lehetsz.

A béke egyszerre visszaszállt a kicsiny kunyhóba. Amadeusz még fel is nevetett.

— Ma úgy fogok aludni, mint maga Leopoldus császár a tollas ágyában. Elfáradtam, gyermekem, nagyon elfáradtam.

Már lassan elcsitult minden, mikor Labanc felneszelt az ajtó előtt.

— Apó, hallod? Valaki jön — szólt félénken a leánya.

Valóban lépések nesze hallatszott. Kocogtak.

Amadeusz felült az ágyon, s az ajtóra nézett. Öreg dervis lépett be rajta. Zöld, mozsáralakú fez volt a fején s a körül rendetlenül fityegett a turbán.

— Dícsértessék — mondta s megbillentette fején a fezt.

Amadeusz megismerte.

— Hozott Isten, Huba! — kiáltott vidáman s minden álmoságából hirtelen ocsúdva akkorát ugrott, mintha ismét húszéves lett volna.

— Hát élsz még?

— Még nem jött el az időm, sok munka vár még rám.

Cille kenyeret és szalonnát tett eléje.

Huba megsimogatta a leánya fejét.

— Rozsály, de megnőttél!

— Cille a nevem, apó.

— Cille. No persze, az én halott lányom volt Rozsály.

— Mi szél hozott erre mifelénk, Huba? — kérdezte Amadeusz.

— Divinnek tartok, bátya, Balassi Imre nagy jó uramnak szomorú hírt vinnék.

Cille a sarokból figyelte az öregeket.

— Szomorú hírt, András pajtás. Én vagyok a halálangyal, én viszem hírül hazánk pusztulását. Mindenütt árulók, gyilkosok vesznek körül bennünket s ha bajban vannak, a császári korona alá bújnak. Tudják, hogy ott sérthetetlenek. Nyavalyás labancok, hitvány cselákok magyar nemesekké lesznek s elbitangolják, elárulják földünket, vérünket. Ott Bécsben tollászkodik a kétfejű s ránk vijjog, ha megmozdulunk.

— Mi van Nádasdyval?

— Már békében nyugszik. Szegény feje megfizetett érte, hogy magyar mert lenni. Az hírlik, hogy mielőtt fejét vették volna, lemetszették a jobbkarját, melyet szent császára ellen mert emelni. Hogy verné meg őket az Isten!

— Tudom, mindnyájunknak ilyen halált szántak — mondta Amadeusz csendesén. — Levegőt mer valaki kérni, hát levágják a fejét, hogy többet kapjon. Bezzeg a török ellen jók voltunk ágyútöltelékek. Most mondd, Huba, velünk mi lesz? Nem múlik el lassan bosszúnk ideje? Oh, Isten, miért vagyunk már olyan öregek, miért nincs több vér és izom a karomban, hogy szét tudnék verni a gennyes lelkű csürhe bandában, hogy rágja meg a képüket a sír férge már elevenen.

Odadobta magát a farkasbőrre, s melle zihálva emelkedett.

— Magyar vérünket csapraverik, kutyának adják étkül a drágagyöngyöket, ősmagyar lelkünket szívják s vele tüzesítik hullatestüket. Oh, hatalmas Úr ott fent az égben, mondd, élsz-e még? S ha igen, nem látod

ennek a marék magyarságnak szomorúságát, nem hal-
lod rablánccon haldoklását? Isten, mi lesz itt még?

— Spork és Haiszter — felelte Huba.

— Most jön aztán a hullacsapolás, most — s
Amadeusz arca szederjes lett, ősz fürtjei mint me-
dúza kígyói összegubancolódtak.

— Hej, Huba, Tas Huba vérem, tudod-e, ki volt
Nádasdy? Katolikus főúr, a pápa barátja, a magyar-
ság dísze-virága. És Zrínyi, ó, Boldogasszony, tudod-e,
ki volt Zrínyi, aki Szentgotthárdnál saját vérével
mentette meg azt a rongyos császárt, s olyan rettenet-
tessé tette a nevét, hogy a szultán elsápadt hallatára.
Kik voltak ősei? Miklós, Miklós! Mi lett veled, Péter,
ki ezerkétszáz rabot mentettél ki a török karmaiból, s
megmentetted Ausztriát a pogánytól. Persze, erre kel-
lettünk, hogy verje meg őket... S most jutalomkép
lecsapták a fejedet. A szegény Frangepán, a nagy
család utolsó sarja, oh, egek, egek... — Már nem
tudott átkozódni, hab ült ki a szája szélére.

— Hej, Huba — kezdte ismét, amikor lecsilla-
podott, — aztán Divinbe ne menj, Balassi nincs ott.
Elment, mikor Zrínyit elfogták. Elbujdokolt. Tudta
úgyis, hogy mi lesz a vége.

— Hát ő is benne volt?

— Benne volt abban minden magyar ember. Hi-
szen ők voltak a mi tárogatósaink, az elnyomott ma-
gyarság arkangyalai.

A rözseláng felparázslott s Cille a kuckóból cso-
dálkozva figyelt.

Elhallgattak. Kis idő múlva Huba újra elkezdte.

— Jaroszláv még él?

— Még él, — mondta lassan Amadeusz — de
percei már meg vannak számlálva. Megtaláltam az
utat, mely a föld alatt a kastélyába vezet. Nem gon-
dolja, hogy a halál már a lába alatt él.

Ismét csend lett.

— Hej, Huba, megreped a szívem, annyira fáj.
Ki tudja, lesz-e még nagy emberünk, aki kiveri innen
e gyalázatos népet?

— Ne búsulj, kenyeres, volt már rosszabbul is, és kimásztunk belőle. Nemcsak sírásra születünk mi. Zivatar után verőnek kell jönnie. De így is kell nekünk, koma. Furcsa egy nép vagyunk mi. Még a hitünk mellett sem tudtunk egyik maradni. Hagytuk, hogy éket verjenek közénk. Krisztus Urunk hite nem volt jó nekik, azt hitték, hogy Huszé majd jobb lesz. Hiába, barátom, azóta is ver minket igazán az Isten, amióta kétféleképp imádjuk, s Szent Anyjának képét kihánytuk a szobából. Az isteni munkán is csomót találtak, s azt gondolták, hogy az övékén nem lesz.

Labanc felneszelt, mintha valaki megint jött volna, de csak álmodott.

— A pápisták templomait elvették, ezek meg visszaverekszik maguknak s közben ölik egymást. Bécs meg csak nevet, mert egyhitű s az Isten ködmönébe takarózik. Ha láttad volna, Huba, mit tettek a Boldogasszony képével az erdőben, gyilkolni tudnál. Számárfejet tettek szentséges orcája helyébe.

Huba felemelte bozontos üstökét.

— És mondd, kenyeres, tudod-e, ki volt?

Amadeusz szeme felcsillant.

— Gyanítom.

— Én is — válaszolta Huba.

A nevet nem mondták ki, de egyre gondoltak mind a ketten, a vastagnyakú, büszke huszitára, aki ott lakott a sűrűség mögött.

Lassan szürkülni kezdett az ég alja.

III.

Nagy András és Tas Huba már régóta ismerték egymást. Nagyvárad ostroma után együtt jutottak török fogságba s együtt kínlódták át a rettenetes rabságot. Együtt öszültek meg a szenvedésben.

Ibrahim tájékozott a dühtől, mikor Nagyvárad falait magyar vitézek ostromolták s ezért olyan szorosra verette a vasakat a rabok lábaira, hogy azok üszkösödni kezdtek. Jajongó sírás szivárgott át a vas-

tag börtönablakokon, a meggyötört, kétségbeesett emberek halálfélelme.

Putnik Jaroszláv cseh vitézzel kerültek egy verembe.

Az első napok fájdalmas keserősége elnémította ajkukat, de később összelelegedtek, a fájdalom egygyéforrasztotta őket. Sívároghva nézték a kis kék eget a vastag rácsok mögül, s irigyelték szabadságáért a kis madarat, mely ott ugrándozott az ablakpárkányon.

Putnik Jaroszláv egy napon így szólt hozzájuk:

— Ha itt ülünk s csörgetjük láncainkat, nem hallja meg senki. Tenni kell valamit. Tenni. Bécsből nem várhatunk semmit, Erdélyből sem. A bécsi császáráért csak verekedni jó, de aki bajba keveredik miatta, azt elfelejti. Mit néki a fogoly, — mikor már úgysem veheti hasznát!

A két magyar nem szerette a császárt. Láthatólag jólesett nekik, mikor a cseh ócsárolni kezdte.

— Mondok én nektek valamit. Fent Nógrádban van az én hazám. Jómódú ember vagyok. Alljatok jót értem a töröknél s én kiváltalak benneteket.

A két magyarnak az örömtől könny szökött a szemébe.

— Ráállunk, Jaroszláv!

Aztán megbeszélték. Nagy András jótállt a kezével és fülével, Tas Huba meg a lába ujjáival.

Másnap a pasa beleegyezett. Putnik Jaroszláv lerázta a bilincseket, nyakábavette az utat, hogy három holdváltozás után újra eljöjjön s kiváltsa a két kezest, aki halálosan bízott benne.

Azóta szegények jobban pihentek. A vasak vesztettek súlyúkból, a kő puhább lett s az éjszakák mindig közelebb hozták a szabadulás napját.

A harmadik hónap végén azonban Tas Huba szívében megmozdult valami. A kék eget hirtelen viharfelhők serege lepte be, s hollók, kuvikok röppentek el rácsos ablakuk előtt.

— Hé, András! S ha Jaroszláv befulladt vala-

hol az ecsedi lápba vagy martalócok vertek a nyaka közé — mi lesz akkor?

Nagy András még sápadtabb lett.

— Csak nem engedi az Isten, bajtárs — s az ije-delemtől ismét könnyűt ült ki a szeme párkányára.

Ettől a naptól kezdve újra álomtalan lett az éjjel, újra kemény a kő s újra elviselhetetlen a rablánc. A szívekből kirepült a piros, kis madár: a remény, s mint holtak napján, havas, hideg szél kezdett fújni körülöttük.

Mi van abban a szívben, hogy úgy tud fájni? Mi van abban a kis jószágban, hogy úgy tud félni? Verejtéket sajtolt ki magából, mely zavaros, nagy cseppekben gördült le a halántékon. — Meg kell halni, nyomorultan el kell veszni — sírdogálta kint a szél, s hatalmas porfelhőket, csálás piszkot vert be az ablakon. Mi lesz az anyjával, mi lesz a kedvesével, aki egyedül üldögél most a kút szélén és sápadt vágyakozással néz valahová messzibe, Erdély felé, ahol most jó magyar legények vérükkel öntözik a tatár lovak legelőjét. Hangosan felzokogtak s egymás vállára borulva, egymásnak keseregték nagy bánatukat.

— Az egész élet nem más, pajtás, mint harc és temetés — szólt az egyik, s a láncok véresei lettek a feszülő erőtlől, amelyet fogva tartottak.

— Lányaink, hűgáink, büszke szép ártatlanságaink erdők rejtekein eszik kéregkenyerüket, kivéve a kóborló bitangok condrás vágyainak. Magyar étellel van tele minden börtön s a bűn fergetegében fogamzott gyáva tettek parázna virágai lesznek az utódaink. Ó, te jószágos Úr Isten, tekints le reánk.

A három hónap elmúlt s Jarosláv felől nem jött semmiféle hír.

Az ételhordó janicsár sajnálkozva állt meg néha börtönük ajtajában, — magyar vér volt benne — s vállát vonogatva mondta:

— Baj lesz ebből, gyaurok, az a cseh nem jött vissza, Ibrahim pedig pénzt akar.

Nagy András már érezte a bárdot a kezén, me-

lyet le fognak vágni. Tas Huba meg lepillantott a lába ujjaira, melyeket el fog veszíteni.

Már a negyedik hónap is elmúlt s Jarosláv még mindig nem jelentkezett.

Valahányszor bejött a porkoláb, mindig rémület fogta el őket.

Egy napon azután Ibrahim elé kerültek. Sápadt volt mind a kettő az éhségtől, kintől, félelemtől.

A pasa szólt:

— Jól ismertétek azt a gyaurt, aki így bánt veletek? Szégyent hozott fejetekre, az árulás, a hitszegés szégyenét. Jól ismertétek Jaroslávot?

Halkan felelt az egyik:

— Csak itt ismertük meg a börtönben. De olyan szépen beszélt, hogy hittünk neki.

Ibrahim felelt:

— Allah irgalmas. Életeteknek megkegyelmez, de kezednek, fülednek s ujjaidnak nem.

A fegyverek megzörrentek, a szöges csizmák kormoran, érdesen verődtek a földhöz. Az égen vadludak húztak s a táborban táncra dübörögtek a dobok.

Mire az ég piros lett a búcsúzó naptól, a két rab magyar ott feküdt ájultan a börtön padkáján. Kezetlenül az egyik, lábujj nélkül a másik.

És eljött az ötödik holdváltozás, s Jarosláv még mindig nem tért vissza.

— Szabadok vagytok — mondta egyik nap a janicsár s kinyitotta előttük a börtön ajtaját.

Nagy András elszédült a naptól, a szélről. Tas Huba meg nem tudott lábra állni, gennyes volt még a talpa és rettenetesen fájt. Lassan tudott csak nagy kínál tovább botorkálni.

Ibrahim elé kerültek.

— Gyaurok, ne mondjátok, hogy a töröknek nincs szíve, — kezdte a pasa — ne mondjátok, hogy nincs istene. Van. Az lett irgalmas hozzátok. Mától kezdve szabadok vagytok, de egy ígéretet tesztek, s én megbízom bennetek. Putnik Jaroslávon bosszút kell állnotok.

A két férfi rábólintott. Aztán megcsókolták a se-lyemkafán szélét, s megindultak a szabadság felé.

Várad kapuja előtt leültek egy köre. Aztán ösz-szeölelkeztek, elbúcsúztak. Nagy András felfelé vette útját, az ecsedi lápnak, Tas Huba meg napnyugat felé indult, Székelyországba.

Nagy András a kanyarulatnál visszafordult. Tas Huba alig ment néhány lépést, a szemét törülte.

— Aztán el ne felejtsd, kenyeres! — kiáltotta feléje.

Tas Huba rábólintott.

— Pajtás, csak a halál vághatja útját.

*

Az ecsedi láp titkokat rejtegető, csodálatos világa lenyúlt majdnem Székelyhídig. Mindenfelé csak víz és nád susogott végeláthatatlanul. Köröskörül halovány folyómedrek kígyóztak s vízbefúlt pokolmalmok meredeztek az ég felé. Tavasz volt s virágzott a láp.

Nagy András úgy állt ott a mocsár szélén, mint a megmeredt fájdalom. Ő, a híres törökverő, most fél-kézzel, nyomorultan vágjon neki a világnak? Meg-borzongott. A nádvilág felől szárnycsattogást hozott a szél. Szabályos, kimért repüléssel daru-ék húzott a levegőben. Lassan megindult a nádas szélén, Kismaj-tény felé.

Nagy András nem ismerle errefelé a nádast. Még nem járl ezen a tájon sohasem. A csodás világ szép-sége megejtette a lelkét. A nefelejcslepte kék mezők, a csillagvirágos rétek, melyek mételyes vizek felett úsztak, felderítették bánatát. Néha megijedt. Lába alatt megmozdult a föld, mintha valami hólyag tete-jén ment volna.

A gyom mindig nagyobb lett, hatalmas levelű ló-sóska, kangyékény s mételytorzsa kezdett feltüne-dezni. Már mélyen járt a lápvilágban. Vadlibák kur-cogtak el mellette s nehézkes pézsmarucák igyekeztek beleveszni az ismeretlenségbe.

Hirtelen megtorpant. A csillagvirágos láp meg-

szakadt s elösötétlett a dögláp. Egy virág sem volt rajta, csupa épely az egész. Rá akart lépni, de a ragados barna sár megfogta a lábát, s a gyékénysás meg nádüstök már lábai közé kezdett keveredni. Vissza akart fordulni, de sajnálta a már megtett utat. No meg a töröktől is félt. Ki ismerné a hitetlen népségét, hátha megbánta már nagylelkűségét. A két láb közti kalakányoson kezdett menni. A sás ritkult s tisztásra nyílt. A kis rét közepén halászkunyhó állt. Kéménye nem füstölt, kutya nem ugatott előtte. Az ajtó félig nyitva volt, belépett.

— Adjon Isten — mondta a vándorok bátortatlanságával. Szemben a padkán horpadt arcú, csukott szemű asszony ült. Az asszony ölében pólyásgyerek aludt.

— Alszik — gondolta Nagy András s közelebb lépve hozzá megérintette a vállát. Az asszony feje lekonyult, halott volt. Nagy András hátán végigszánkózott a borzalom. Odakapott a kisgyermekhez, füléhez szorította, még élt. Megrázta. Az elalélt poronyt sírni kezdett. A bográcsban hideg leves volt, abból adott neki inni. Aztán letette az ágyra s megállt. Mit tegyen most? Egy árva gondolat sem jutott az eszébe. Leült. Tán csak jön valaki. De hiába várt. A halott lecsúszott a földre. Nagy András pokrócot terített rá. Várt, várt, mindhiába.

Harmadnapon a kunyhó mellé temette az asszonyt, maga pedig körülnézett, nem találta-e valahol emberlakta helyet. Nagysokára egy csikással találkozott. Attól tudta meg, hogy a halász vagy két hét előtt részegen a döglápba fulladt. Megtudta azt is, hogy merrefelé biztosabb az út.

András elköszönt s hazatért. Az értékesebb ruhadarabokat s apróságokat batyuba kötötte s hátára vette, a kis élő csomagot meg a hóna alá. A halott csikász gázlótalpaikat a lábára kötötte s újra nekiindult az útnak.

— Engem az Isten küldött errefelé — gondolta, s

úgy megszorította a kis porontyot, hogy rózsát szült az arca.

A kis halászkunyhó egyedül maradt a mocsarak között.

A kunyhóban talált értékesebb holmikat az első városban eladta, s vett magának egy lézengő baráttól kopott, foltos csuhát, melyre hatalmas daróc-zacskót varratott kisleánya részére. A gyermeket a fekete barátok megkeresztelték, s Szent Cille nevét adták neki.

Nagy András neve meg Amadeusz lett — s a haja egészen fehér.

Vándorlásaiban faluról-falura járt, énekelt, mesélt s kis élő batyujával kedvessé tette magát az emberek előtt. Nagysokára elvetődött Nógrádba is, s megkereste Putnik Jaroszláv kastélyát.

Keresztelés volt nála, mikor odaért. Így egyedül nem nagyon merészkedett beljebb, azért csak leült a kastély hídjára s várta a jó szerencsét. Hátha felhívják vagy ledobnak neki valamit.

Míg a szíve haragos dobogással elégedetlenkedett, azalatt a kis Cille nyugodtan aludt a karján. A kis pufók arcocska mindig megvigasztalta, mikor ránézett, pedig olyan halálos harag volt benne, hogy egy cseppjétől is belehalt volna Jaroszláv.

A vár faláról az egyik jóllakott vendég észrevette az öreget.

— Kotródj el innét, pápista barát, — hallatszott felülről — mert nyúlós lével öntünk nyakon.

Amadeusz felállt.

— Ne óbégass ott fent, léggel bélelt, inkább azt mondd meg, itt lakik-e Putnik Jaroszláv?

— Azt meghiszem — vetette oda foghegyről a kérdező.

— Ha itt lakik, akkor mondd meg neki, hogy a magyarok régi Istene él, s hogy mennykövei még nem fogytak el, s nem is fognak soha. Mondd meg neki azt is, hogy Váradon két rabot temettek el, akik az ő nevét átkozták utolsó perceikben.

A falon vihogni kezdett a pufók képű lovag.

— Jó, condrás barát, majd megmondjuk neki. Majd kölcsönkérjük a ti szent Máriátok palástját, s betakarjuk vele, hogy baj ne érje.

Tetszett a tréfa a fentieknek, részeg torkokból felharsant a hahota.

Amadeusz csonka kezével megfenyegette őket s lefelé indult az úton. A jövődő bosszú szikrája égett a szemében. Még aznap kunyhót kezdett építeni egy szakadék szélén.

IV.

Aznap éjjel Amadeusz és Tas Huba reggelig beszélgetett. Facsargatták egymás szívét s mutogatták a sebeket, melyeket a hosszú évek alatt szereztek a régiék mellé. Amadeusz az eperjesi vásáron találkozott vele utoljára, van annak már öt esztendeje. Azóta felgyülemlett a beszélőnivalójuk.

A kis Cille eleinte még csak odafigyelt a beszédre, de aztán elaludt. A Labanc széles háta volt a vánkosa.

A két magyar a parázsba bámult. A török kaftán s a barátságuk jól megfért egymás mellett. A két fehér fej összehajolt, lehúzta a keserűség, mely beleette magát a kemény vonásokba.

— Azt mondd, András, hogy nem volt még érkezésem hozzá? — kérdezte Tas Huba.

— Úgy van — bölintott rá András.

— Pedig a becsülethez ez is hozzátartozik. Mi szent ígérest tettünk, hogy e kötelességünket el nem hanyagoljuk. Azért is jöttem hozzád, kenyeres, hogy segítő karral szolgáljak.

Amadeusz tagadólag rázta a fejét.

— Még nem jött el az idő.

— Ha így gondolkodol, pajtás, akkor az ítélet-napi harsonára kell várnod.

Amadeusz az alvó gyermekre nézett.

— Nézd, bátya, milyen angyal ez a gyermek.

— Hisz tudom, hogy ama égi ajándék tartott téged vissza.

A két magyar szeme találkozott.

— Eltaláltad — felelte Amadeusz. — Mi is lett volna belőle, ha az én félkarom nem őrizte volna. Ezt a kedves jószágot rám bízta az Isten. Megköszöntem az Istennek a rám gondolasát s felneveltem. Te bizony nem tudod, pajtás, hogy mit jelent az, szeretni. Én tudom, éspedig azóta, amióta ennek az én gyermekemnek én vagyok a mindene. A csaták tűzében eldurvult a szívem, igazán sohasem szerettem. Sajnálni sem tudtam. De amikor ezt a kis porontyot a hónom alá vettem s megindultam vele a daru-szállás ingoványain, hogy fészket építsek neki, akkor kezdtem megtudni, mi a szeretet. Mikor éhes volt, a kis szájába én adtam az étetet, mikor sírt, én csitítgattam, s mikor fázott, a testem melegével élesztgettem. Minél több volt a bajom vele, annál jobban a szívemben éreztem. Mikor a csonka karomat nézegette, sírt a lelkem. Rámászott a mellmemre, játszott a szakállammal. Mikor koldulni mentem, a kosaramból kandikált kifelé s szorongatta a babáját, melyet fából és rongyból csináltam neki. Hidd el nekem, Tas Huba pajtás, hogy eddig ez a kis gyermekkéz tartotta vissza magasra emelt törömet.

Az öreg elhallgatott s könnyes szemekkel nézte a két alvót, a kisleányt s a kutyát.

— Hányszor marjult fel bennem a bosszú, de a Szent Szűz mindig nemet intett. — Várj, — mondotta — még nem jött el az idő.

— Látnád csak kenyeret, mikor mind a ketten imádkozunk, milyen csend van akkor az erdőben! Még a madarak is elhallgatnak. Csak a Szent Szűz szeme lesz könnyes a fán. Nem szavakat adunk mi neki, hanem lelket. A szentkép előtt sima kört söprök. Aztán lángot szítok rőzséből, egy fa alá ülök s előveszem sípomat.

Cille már tudja, hogy ilyenkor mit kell tennie. Szőke haját kifonja, saruját lehúzza, mint a hívő muzulmánok szokták, s megcsókolja a fa tövét, melyen a szentkép függ, aztán elkezd a táncot. Nekünk külön

nótánk van s az szebb minden templomi nótánál, minden búcsús éneknél, mert a mi szívünk volt a szülőanya, melengető bölcsője. A síp hangja úgy csúszik elő, mint a varázslók szavára a kígyó, s a lány olyan áhítatosan táncol, mintha angyal lenne az égben vagy tán tündér Csaba királyfi udvarában. Aztán megöleljük egymást s továbbmegyünk.

Én bizony sokat változtam azóta, pajtás, alig ismerek magamra. Néha úgy érzem, hogy sajtdarab van a szívem helyén.

— Hogy sajt van a szíved helyén, azt látom, András, pedig kőnek kellene lennie, hogy férfi légy. Ha már másért nem is — Máriánkat meg kell védened.

András még válaszolt, de Tas Huba a másik oldalára fordult s azon nyomban elaludt.

Mire Amadeusz felébredt, már magasan járt a nap. Tas Huba már nem volt ott, csak a tíz aranya, melyet a fekvőhelyén hagyott.

Amadeusz megtörölte a szemét. Lent a völgyben Cille énekelt.

V.

Amadeusz aztán, amikor a kis porontya nagybacska lett, hosszabb utakra indult. Kezdetben napokig, aztán hetekig voltak oda, de az igazi pihenőt mégis csak a kis kunyhó adta, különösen késő ősszel, kora tavasszal, mikor a kassai, eperjesi, bártfai utak lucskosak lettek s löcsig ragadt kocsik vesztegeltek a sárban. Sokfelé ismerték őket, de nem sokat törődtek velük. Azt hitték, hogy az öreg félkegyelmű, mert holdvilágnál táncolni látták az erdei tisztásokon.

Ha garast kapott, mindig jó tanáccsal szolgált érte. Betegeknek füvet adott, porokat s más efféléket, batyujában mindig megtalálta, amire szüksége volt. Volt nála vérehulló fű, volt vangyelka és belémfű. Lányszépítő böcsevirág, zsálya az aszkoárság ellen s vértisztító ökörnyelvfű, aztán mindenféle haslágyító, tejhozó, álmra kényszerítő fű. Mindenkinnek örömmel

adott belőlük, aki rászorult. De volt egy füve, angyalszeplőnek hívták, ezt nagyon nehezen adta, mert olyan ritka volt, mint a háromszínű kandur. Sok nap múlt el, míg végre egy-két szálat talált. Szemhályog ellen biztos szer volt, úgy elszedte a ködöt a szemről, mint a nap rétről a felhőt. Házikója mögött, mélyen lent a szikla repedéseiben, ahová nap sohasem ért, vagy ha ért is, csak egy futó pillanatra, már többször tépett ilyen csodatevő fűvet.

Ezt a szakadékot Amadeusz jól ismerte, nem hiába járt olyan sokszor beléje. Reggel ereszkedett le oda és csak déltájban került elő. Hogy mit művelt ott, nem mondta meg soha.

Az erdőn sokszor német katonaság vonult keresztül. Tüzeket raktak a tisztásokon s trombitaszót haragottattak a visszhangos sziklák közé. Vagy magyarok jöttek s tárogató hangját sirták belé az esteli csendbe. Egyik gyűlölte a másikat s átkot imádkozott egymás fejére.

Tas Huba, hogy most utoljára nála jár, felkavarta a véré. A nagy sérelmek, a gyalázatok felébresztették s a már csak hunyorgó parázs ismét lángra gyúlt. Mozgalmasabb idők következtek. Sok zsoldos barangolt az utakon, ellepték a városokat, falvakat, szidták a parasztot és fejadót meg mindenféle más nyavalyát verték a nyakukra, hogy ne maradjon jártányi erejük sem.

Aki csak egy kissé is gyanús volt, már Eperjesre vagy Pozsonyba vitték s feje olcsóbb lett, mint a puszpáng bóbítája. Nem volt, aki védje, annál több, aki megsirassa.

Elve kínlódott sírjában a magyarság. Hantja felett táncolva röhögött a halottvirrasztó s rúgott egyet a koporsón, ha az élő megmozdult benne a fájdalomtól vagy a megfulladás félelmétől.

Amadeusz szomorúsága csak most érte el tetőfokát. Egyik reggelen a Szent Szűz fáját kivágva ta-

lálta. Elsírta magát, mint a gyermek, s úgy járt az erdőben, mintha esztét veszítette volna.

Éjtszakánként világos volt az ég alja, égtek a falvak. Bujdosók tünedeztek fel az erdőben, hogy ismét elvesszenek. Kuruc és labanc hullák feküdtek az utakon, itt-ott vándor szerzetesre is bukkantak, kit orozva sujtott le valami istentelen kéz.

Most már nem volt hová mennie, hogy kis lányával táncot imádkozzék, hogy kiönthesse lelkét. Ettől fogva még többet szállt le a szakadékba s néha már este lett, mire előkerült.

Cille ilyenkor rendesen vacsorával meg vidám szóval várta. Egyik este azonban Amadeusz hiába remélt jó vacsorát. Mikor hazaért, üres, hideg és sötét volt a kunyhó. Az első hó már megfeküdte a fákat.

— Cille — szól az öreg, de választ nem kapott. Rémes sejtelen szaladt benne végig. — Cille! — kiáltotta most már hangosan, de hiába. Sietve dobta le batyuját s amint csak tüdejétől kitelt, beleordította a sötét erdőbe gyermeke nevét. A hangot mintha elnyelte volna a sötétség. A veríték kiült a homlokára. Cillét ellopták tőle, riadt fel benne a szörnyű sejtelen. Buzogánya után kapott, hogy megüssön vele valakit, de csak a sötét, csendes erdő vette körül. Sehol senki, még a vadak is odúikba bújtak.

Mikor felért az egyik dombra, újra kiáltozni kezdett.

— Cille-eee!

Csodás választ kapott rá, a völgy kétszeresen visszhangozta kiáltását.

— Cille-ee — Amadeusz!

— Mi az — ő volna? De hisz ez férfihang, vagy tán az erdő kajmánjai gúnyolják ki fájdalmamat?

Magánkívül ordított bele újra a csendbe s a visszhang ugyanaz volt:

— Amadeusz!

Nagy András futva indult a hang irányába. Hali-

nás kámzsája foszlányos lett a bokrokon. Aztán hirtelen megtorpant. Fekete alak került eléje.

— Ki az?

— Tas Huba.

Amadeuszban egyszerre lehült a vér s hangja olyan fájdalmas lett, mint a naimi özvegyé lehetett.

— Huba, Huba, ellopták az életemet — nyögte s ráborult Huba vállára.

Tas Huba szeretettel szorította magához barátját s lassan megindultak a kunyhó felé. Nem messze a házikótól Huba megbotlott valamiben.

— Hé, András, ide süss, itt van a Labancod — szólt szomorúan. — Döglött a szegény.

Amadeusz szeméből kicsordult a könny, aztán felemelte régi hű pajtását, megsimogatta, de a szegény pára már dermedt volt s a koponyája véres. Megölelte, aztán nagy lendítéssel behajította a szakadékba.

Tas Huba tüzet csiholt, Amadeusz meg mint hold-kóros nézett maga elé. Nem tudta elhinni, hogy Cillét elvesztette. Azt hitte, hogy csak álmodik, hogy csak lidérce van. De amikor a babás sarokba nézett, ahol ilyenkor Cille szokott volt üldögni, újra elkezdte a sírást, hogy majd széthasadt a szíve.

Kis kötényét az arcához szorította, rongybábuját ajkához emelte s az eszelősök módjára kérdezte tőlük, hogy merre van kicsi gazdájuk.

Tas Huba közben bóbiskolt. Mire felneszelt, alig ismert Amadeuszra. Arca dült volt s hangja érdes. A hajnal beszűrődött az ablakon s halvány sugarakat vetett az arcára.

Amadeusz feállt. Ledobta magáról a csuhát s félkezével nagyot vágott a mellére.

— Mától ismét Nagy András leszek, s keresztel agyonverem azt, kit eddig kerültem. Az élő Istenre fogadom, hogy nem nyugszom addig, míg meg nem találom, akit keresek.

A sarokban ott lógott régi ruhája egy szögön. Is-

mét magára vette s oly idegenül nézett Tas Hubára, mintha még sohasem látta volna.

— Téged most mi szél hozott erre?

— Kérdeni jöttem: megtetted-e már?

— Még nem, de most ütött az óra.

— Balassy ismét hazatért s azt mondta, hogy jobbágyaival segítségedre jön, ha meghallja hívó szavad. Mit szölsz hozzá?

Nagy András megcsavarta hosszú bajuszát.

— Nem kell. Előbb megpróbálom magam. Ha kevés lesz a magam ereje, akkor mellém állsz, ugye?

Az öreg rábólintott.

— A szélben hallok Máriánkat sírni. Azóta, hogy fáját kivágták, nőnek a viharok, a villámok tüzelnek, s a léleknek nincs maradása... Ott fent a hegyen még mindig áll a vár. Porrá kell válnia. Féreg van benne, mely nemzetünket fúrja. De a hajnal újra ránk virradt, pajtás, imára hát — s aztán neki az útnak.

Elővette nádi furulyáját s belefújott, de aztán hirtelen abbahagyta.

— Cille most reggeli imát táncolna, ha itt volna.

Feje szomorúan a mellére hanyatlott.

— András, majd megpróbálom helyette én. Jó?

Az öreg Huba levette süvegét, meghúzkodta gyűrött ködmönét s nehézkes lábait emelgetni kezdte. A falról a Szent Szűz szelíden nézett le rájuk.

VI.

Kinizsiné asszony özvegyi portáján nagy volt a sírás. Beteg volt a nemzetes asszony. A cselédek az ablakok alatt pityeregtek, Fruzsina lánya meg kisírt szemekkel ült az ágya szélén.

— Anyám, hát most akarsz elmenni, — suttogetta — most, amikor menyasszonyi ruhámat varrom, mikor fátyolomra arany csillagot hímzek? Anyám édes, most akarsz elmenni?

A beteg felnézett. Szeme mintha keresett volna valamit a falon.

— Nincs, nem látom — nyögte s visszahanyatlott a vánkosokra.

A lány felsírt, s ekkor kint a ház előtt tilinkózni kezdtek.

— Mi az? — kérdezte alig hallhatóan a beteg.
— Muzsikaszót hallok, — jön már a nászmenet?

— Nem anyám, valami koldus az.

— Hívjátok be, hadd tegyek jót vele.

A szolgáló kiszaladt. Az öreg furulyás félve lépett be. Rongyos kuruc dolmány volt rajta, ragya verte csizma, s csak félkeze kandikált ki a ködmönéből.

— Játssz, öreg, anyám akarja — kérte a leány.
— Szegénynek tán ez az utolsó kívánsága.

A kuruc belefújta egyszerű hangszerébe.

A beteg szenvedő arca felmosolygott.

— Égi dal, égi dal, ó, hogy csitul a fájás!

A kuruc elhallgatott. Közelebb lépett a beteghez.

— A muzsikaszó szívsebet gyógyít s emlékeket támaszt, eltemetett emlékeket. Néked is tán a szíved fáj s görcs rántja kebledet?

— Eltaláltad, jó öreg. De szólj, ki mondá ezt neked?

— Öregember vagyok én, sok dolgot tudok, gyógyítok fájós sebeket, gyomorfekélyt, tört lábakat — nekem mindegy. Ha kívánod, nagyasszony, megteszem nálad is. Itt a tarisznyám, van benne mindenféle ír.

A beteg szeme felcsillant.

— Áldjon az ég, próbáld meg, öregem.

Mire az este eljött, a beteg elaludt s a kuvik elröpült a ház tetejéről.

Nagy András meg ottmaradt. Esténként végigheveredett a konyhanyoszolyán s pipára gyujtott. Terveket szőtt a csend rokkáján. A mostanit is így fundálták ki Tas Hubával, estéli pipaszónál. Hallották ugyanis, hogy Kinizsiné beteg s hogy lányának Putnik fia udvarol. Gondoltak egyet s megtették. Hátha így kedvez majd a szerencse?

Az öreget közben elnyomta a fáradtság s lassan elszundított.

Éjjel volt, mikor magához tért. A szoba felől társalgást hallott. Felült. — Ő az, gondolta — s nagyot nyújtózkodott. Kint zuhogott az eső. — Megnézem, hogy van a beteg. — Végigcsoszogott a konyhán s benyitott a szobába. Ellenző mögött gyertya égett, mellette ketten társalogtak. Egy fiatal férfi, vadászzekében s Fruzsina.

— Megnézni jöttem a beteget — mondta lassan. A férfi rámeredt.

— Amadeusz, hogy kerülsz ide? Ni, katona lett a barát? Köpenyt fordítottál megint?

— Csend. Betegnél virrasztunk, a hangos szó ilyenkor megárt! Én koldulni jöttem s lásd, királyi ajándékot adtam. Nézd: alszik a betegem.

— Hogy ügyes ember vagy, azt látom, — de mondd, mit csinál Máriád?

— Mit csinál Cillém, nem tudod?

— Helyre lány az, biztos jól érzi magát. Hallom, megszökött tőled. A katonamundér jobban tetszett neki, mint a te víganód. He-he-he...

— Máriámat ellopta valami huszita-eb, mint te, lányomat meg inkább farkas ette meg. Liliom nem vágyik trágyadomb után. Lehet, hogy sátoroscigány marta el. Elég baj nekem, hogy öreg napjaimra így kell tengetni életem. Te talán tudod, hogy virágos szentem hová lett?

— Kérdezd Máriádat, az majd megmondja neked. Úgy legyen a nevem Putnik Venceszláv, hogy én nem vittem el.

— Ki mondta meg néked akkor, hogy elveszett? Venceszláv habozott.

— Hej, Putnik Venceszláv, te tudod!

— Legények mondták, este a falakon, mikor kockát vetettek.

— Majd megkérdem tőlük, ha megengeded. Putnik nevetett.

— Jól van, csak próbáld meg.

Frúzsina a vita közben elszunnyadt. A sok éjjelezéstől már kimerült.

— Tán lefeküdné lelkem — szölt András, mikor a leányzó felnyitotta a szemét. — Majd én virrasztok a beteg mellett, Putnik úr meg majd elbeszélget velem.

— Beszélj kenddel a mennykő, de nem én. Azt hiszed tán, hogy a menyasszonyomat pótolni tudod?

— Öregember társasága sohasem megvetendő, fiatal uram. Sok kerékmenés mély vágást csinál.

Vérrel fátyolozott volt Nagy András szeme, mikor egyedül maradtak.

— Mi újság a labancoknál, nemzetes uram? Furt veri őket errefelé a ragya, s ha iszkolni kell, mindig felétek tartanak. Ügylátszik, jó fogadtatásban részesülhetnek ott.

Venceszláv felnevetett.

— Látom, jó szemed van, öreg!

— Mi tagadás benne, generálisokkal parolázni nem utolsó dolog.

— Akkor is, ha pápista az a generális? Mi?

— Egy kutya, csak létra legyen, amely a magasba visz.

— Ez cseh politika, nem gondolja kegyelmed?

— Eh, mit bánom én! A császár nagy érdemeimért majd báróvá tesz s akkor lógathatjátok nyelveket, rongyos kurucok.

— A kuvik elröpült innen, s láttam, felétek szállt. Mit szólsz hozzá? Hátha leült az ablakotok előtt? Fura egy madár. Halálra figyelmezteti az embert: hálás lehetsz neki!

A beteg felnyöszörgött.

— Kint vihar dühöng, — hallod-e Venceszláv?

— Sebaj, reggelre majd eláll.

Nagy András odaült a beteg mellé s imádkozni kezdett.

Putnik hallgatta egyideig, aztán leheveredett a nyoszolyára a kályha mellett.

Csend lett, az olvasó szemei lassan peregték s a beteg ébredni kezdett. Az orvosság hatása tűnőben volt.

— Fruzsina, adj vizet — nyöszörögte.

— Fruzsina alszik, nagyasszony, a vizet majd én adom. — Jól esett az alvás, nemzetes asszony? Az orvosság és az ima együtt dolgozott. Mária palástja, ha beföd szenvedőt, gyógyírt lehel az orvosság — mormolta az öreg, mialatt visszahelyezte a bögrét az asztalra.

— Máriát — susogta a beteg. — Mária segít.

— Az erdei Máriát ellopták a völgyből, — kapott a szón az öreg — fáját kivágták, s most nincs hol könnyeket égetnünk éjjel.

A beteg tekintete megmerevedett, s kezével görcsösen kereste Nagy András kezét.

— Ma éjjel álmomban láttam őt, síró arccal, véres ruhában s képzeld, megfenyített az ujjával. — Értem, értem, — susogta, s a melle fel-felhörgött — hűtlen lettem hozzá. Ujhitűnek ígértem oda lányomat, ki Máriánkat kineveti s csúfot űz belőle.

Nagy András leste a szót. Tudta, hogy a célhoz közeledik, hogy a vödör a kút kávján vár. Elgondolkozva szólt:

— Milyen jó volt akkor, mikor a képet még ott láttuk a fán s kérni oda mehattunk. Most valami átkos kéz még a fáját is kivágta.

Az asszony felkívánczozott. Arcára mély árnyékokat rajzolt a gyertyafény.

— Jer közelebb, ne hallják meg még a falak sem, amit mondaní fogok... Az ő csatlósai voltak. Tettükért új csizmát kapott mindegyik.

András biccentett.

— Hallgatni fogok, mint a sír.

Az asszony újból elszunnyadt. Kő hullott a melléről. Nagy András ismét egyedül maradt. Venceszláv hortyogott, s kint eső verte az ablakot. — Megölhetném, — gondolta magában — töröm itt van, de nem

teszem. A munkát felül kell kezdenem. De legyen csak meg előbb elveszett gyermekem!

Magára vette farkasbőr kacagányát s eltűnt a sötétben.

VII.

Spankau zsoldosai mint szürke őszi ködök, akkor húzódtak tova az erdőkön által, szétrongyolódott, lassú meneteléssel. Száraz fák ropogtak a szekerek kerekei alatt s hajkurászó kiáltozások váltogatták egymást az ágyúkat húzó lovak mögül. Itt-ott fegyver dörrent, majd hosszú vékony füst kúszott az ég felé.

Nagy András kunyhójában ült s kinézett az ablakon. Szemben vele Tas Huba meredt maga elé. Alig-alig szóltak egy szót. Valahogy a lelkükkel beszélgettek s csak néha bólintottak egyet-egyet hozzá.

Lódobogás hallatszott az ajtó előtt.

— Mi az, Huba? Nézz ki.

Az öreg feltápászkodott s kinyitotta az ajtót. Zsoldosok voltak.

— Hé, öreg, — parancsolta az egyik — adj vezetőt, aki kivezet ebből a szakadékos fürtelemből! Olyan mérges tekintettel kísérte szavait, mintha ölni akarna.

Tas Huba tudta, hogy mit jelentene itt az ellentmondás. Az ezüstsarkantyú s a fényes kard engedelmességet követelt. Offizirok voltak. Azért hát oda-szólt:

— Mindjárt.

Nagy András helybenhagyta a tervet — csak lassan hozzáfűzte:

— Te mondtad, hogy Balassy jön, siess hát vissza.

Tas Huba fejébe nyomta a süvegét.

— Merre akarnak az urak menni?

— Putnik Jaroszláv kastélyához, öreg.

Az átázott avar susogott a csizmák alatt, s a fenyőfák zöld ágairól nagy esőcseppek hulltak a földre.

— Messze van? — kérdezte az egyik.

— Az attól függ, hogy honnétul megyünk. Ha

a mételyárok szakadékain parancsolják az urak, akkor rövidebb, mondhatjuk, hogy a fele.

— Lovakkal lehet arrafelé menni? — kérdezte egy másik.

— Hát az megint attól függ, hogy ki hogyan szereti az állatját.

Hirtelen az eszébe villant valami.

— Én a mételyárok ösvényét tanácsolnám az uraknak, mert az úton könnyen verekedés támadhat. Meztelen kardú, rebellis magyarok csavarognak arrafelé. Menjünk inkább a rövidebb úton!

A tisztek tanakodni kezdtek. Tas Huba olyan összehúzott nyakkal állt ott, mint egy különös növési óriás gomba.

A rövidebb úton indultak előre. Az út eddig is nehéz volt, de egyre nehezebbé vált. Meredek, zezugos árkok, sziklák, csuszamlások követték egymást. Itt is, ott is viharvert fák feküdtek keresztben. Emitt víz csörgedezett a sziklák között, amott kiszáradt tövisbokrok ölelkeztek egymással, mintha örök szeretésre születtek volna.

•Tas Huba csendes lassúsággal kapaszkodott fel az úttalan úton, míg a tisztek vad káromkodással lihegték a ragadós agyagban és burjános bojtortjában.

— Hé, öreg, messze van még? — kiáltotta egy kövér kapitány.

— Csak türelem — válaszolta Tas Huba, a nélkül, hogy hátranézett volna.

A kis csapat szétszakadozott, néha már kőhajításnyi távolság választotta el egyiket a másiktól.

— Franz Kehler lent maradt, — kiáltotta egy hang alulról — megsántult a lova.

— Megvárjuk? — kérdezte Tas Huba s olyan kézmozdulatot tett, mintha bagót dugott volna a szájába.

— Majd utánunk jön, úgyis lassan megyünk — felelte egy tiszt, kit társa Jozefnek, majd meg Hornak szólított.

Tas Huba rendületlen nyugalommal haladt tovább, pedig szörnyen fájtak a lábai.

— Sapperlott, ist das a Weg! — káromkodott az egyik, miközben izzadt homlokát törülgette.

A kövek szikráztak a lovak patái alatt s a sorok újra szakadozni kezdtek. A fák mindinkább gyérültek, csúszós földrétegek, süppedő dágványok rémítették a kis csapatot. A labancos lovak lába beleragadt a nyúlós iszapba.

— Hé, öreg, gyerünk inkább az útra! — ordította a kis kövér német alulról.

— Amint tetszik, — válaszolta Tas Huba — de én ammondó volnék, hogy kár volna, nem tart már ez sokáig — s újra nekivágott a sziklás útnak, mialatt bocskora halkán csókolgatta az éles szélű sziklákat.

Tas Huba megállt s körülnézett. Csend honolt mindenfelé. A fák fölött szürke köd úszott, mint a hegyek megfagyott lélekzete. Arca komoly volt és szeme merev, csak lelkében vibrált valami titkos gondolat. Az úton már rég célhoz értek volna, s most még a felénél sem tartottak, noha az igazi nehézség csak ezután következett. Az út ugyan már nem vezetett fel a magasba, hullámos egyhangúságba szelődült, de itt-ott mély szakadékok, repedések tűntek fel hirtelen, melyeknek alja homályba veszett.

— Vigyázat! — kiáltotta egyikük a következő szakadék szélén. — Itt meg kell várnunk a többieket — s fáradtan roskadt le egy köre. Vagy húsz percbe került, míg valamennyien összeverődtek.

Franz Kehler ért oda utolsónak. Ló nélkül jött, a szegény pára megcsúszott az egyik sziklán s belezuhant a mélységbe.

Tas Huba alázatos nyugalommal ült egy villám-sújtotta fán, mintha csak otthon bort vagy lengyel sert iszogatott volna az asztal mellett. Az út fáradalma meg sem látszott rajta.

— Nehéz út biz ez, — szólt biztatólag a dühtől tajtékozó németeknek — de ha itt a szakadék mellett

tovább haladunk, találunk egy utat, melyen már táncolva mehetünk.

— De addig! — lihegte a kövér kapitány. — De addig!

— Talán mennénk is — indítványozta jámborul az öreg magyar. — Elég volt a pihenésből, nemsokára itt lesz a dél.

A lovasok újra felcihelődtek s megindultak Tas Huba után.

Vad rengeteg volt ez a vidék, balta nem járta még, csak vadra éhes puskások kóvályogtak néha a bozótosban. Az út kiszáradt folyómederhez hasonlított. Jobbról, balról barlangok tátongtak, melyekből riadt erdei állatok menekültek.

— No lám, ott van már az út — mondta Tas Huba nekividámodva s botjával előre mutatott.

Az út tisztássá szélesedett, melyen elszórtan kövek, sziklák hevertek.

— Halt! — kiáltott fel hirtelen az egyik német. — Ott emberek mozognak.

Valóban, az egyik szikla mögött fekete füst laposodott el a földön. Báránybórsüveges alakok heverésztek körülötte.

A németek úgy megijedtek, mintha csak nyitott ágyútorok elé kerültek volna.

Füttyszó hallatszott, mire a tűz körül ülők úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket.

Mindenünnen halk kiáltások s vészes füttyök hallatszottak.

— Előre! — tanácsolta Tas Huba. — Szegénylegények lesznek, csak nem ijedünk meg tőlük.

De alig tettek néhány lépést, a sziklafalakról puffogó puskatűz fogadta őket.

Tas Huba maga is meglepődött, nem tudta mire vélni a történeteket.

— Tűzre tűzzel kell felelni! — kiáltott fel s megrázta a kezében remegő furkósbotot. De még be

sem fejezte szavait, amikor Stern kürtös fejét előntötte a vér, s a két ló közé esett, miket védelemül használt.

— Sapperlott, Donnerwetter! — kesergett Kehler s felemelte fegyverét. — Csak látni lehetne, hogy hol vannak a bitangok.

Az egyik sziklán valami megmozdult, arrafelé lőtt, de csak a gránit porzott fel a golyó nyomában.

Csend lett. Hallani lehetett a szívek dobogását. Egyszerre hatalmas ordítás támadt s haladás nadragú parasztok rohantak elő. Néhány pillanat alatt, mielőtt meglepődésükből felocsúdtak volna, az egész társaság megkötözve feküdt a földön.

A tiszték tájékoztak dühükben, Tas Huba meg azon gondolkozott, hogy ő másnak akart vermet ásní s most maga esett bele.

Mint tehetetlen bábok, hátrakötött kezekkel hemperegtek egymás mellett.

Egy öles paraszt, szétterpesztett lábakkal, arcán a diadal érzetével mordult le rájuk:

— Hé, csavargók népe, aztán mondja meg mind-egyiktek, hogy melyik testrészét szereti legkevésbé, majd attól megszabadítatom — s erős lengéssel melóbálta szekercéjét.

Ijedt, síró felkiáltás szakadt ki a szájakból.

— Nono, semmi ijedelem, jótéteményt nem szokás így fogadni. Örüljetek, tetvesek, hogy ilyen selymesen bánunk veletek, ti úgyis mint a patkányokat vertek agyon, ha kezetekbe kerülünk, pedig hát mi otthon vagyunk. Tegnap még tiétek volt a dicsőség, ma mi szüretelünk. Aki más kertjébe jár szilvát lopni, az ne bánja, ha a képére másznak.

Szemét lassan végigjáratta a poruljárt utasokon. Utolsónak Tas Huba feküdt.

— Hát te milyen szerzet vagy, hé?

A szegény öreg fel szeretett volna ülni, de nem tudott.

— Tas Huba Levente a nevem, ezeknek az uraknak csak vezetőjük voltam.

— Oszrt merre tartanak ezek a toportyánférgék?
— kérdezte kíváncsian.

— Putnik Jaroszlávhoz mennének.

A paraszt szeme felvillant.

— Isméred?

Tas Huba sokatmondóan intett a fejével.

— Együtt voltunk Váradon, a tömlőcök kínjában.

A többi paraszt mind odasereglett, csak egy állt az úton s kémlelt, nem jön-e veszedelem.

— Akkor ismered Nagy Andrást is?

— Együtt nyomorogtunk vele, kenyeres.

— Szabad vagy akkor — mondta és leoldotta a köteleket.

Mikor talpra állt, rája került a kérdés sora.

— Ti kik vagytok s mit kerestek erre felé?

A vezérkedő ember magával húzta Hubát.

— Többen nem jönnek erre felé?

— Nem hinném — felelte Huba. — Dél tájban láttam ugyan a távolban ágyússzekereket, de azok felfelé nyomultak, Arvakút felé.

— Ezek akkor bizonyosan valami írást visznek magukkal a szerelmes Leopoldus császártól. Nekünk ugyan az írás nem kell, de gazdánk Balassy Imre hasznát veheti.

— Ti az ő emberei vagytok? — örvendezett Huba.

— Azok hát. Tegnap stafétát küldött hozzánk, hogy legyünk készen, mert eret jön vágni Jaroszlávon, eddig még úgysem tette s úgy véli, a hazának sem fog ártani vele.

— Én egy hét előtt jártam nála s akkor megígérte, hogy segítségünkre siet.

— Ma éjjelre várjuk mi is!

— Adná Isten, hogy megjöjjön. — Ezekkel mi lesz? — kérdezte, szemével a németekre pislogva.

— Itt hagyom őket, nem árt nekik, ha kissé megszózzuk a bőrüket. De annak a huszita ebnek ott kitékerjük a nyakát, hogy ütné bele... Szűz Máriánk nem verekszik, de majd odaverünk mi! Leszünk

mi olyan Isten buzogánya, hogy behorpasztjuk a kelyhes mindenségüket. Régen forr már az epénk, de most megadjuk neki.

Ezalatt a többiek egy közeli barlangba vitték a németeket. Aztán újra tüzet raktak s leheveredtek melléje.

A lovak csendesen legelésztek a kövek között. A nyergeket leszedték róluk s a nyeregkapákon lógó tarsolyokat a földre üritették.

— Ó, hogy fulladnának meg, hisz csupa írás van bennük, közölünk meg ki tud olvasni, hé? — kiáltotta az egyik paraszt s nagyot rúgott az íráscsomóba.

— Majd én megpróbálom — mondta Tas Huba s böngészni kezdte az írásokat. — Ez latinul van, ehhez nem sokat értek, ide Nagy András kellene, az beszéli a deák nyelvet. Ez meg csehül, ehhez meg éppen nem értek.

Az őrtállót épp akkor cserélték fel.

— Hé, Szomolányi Balázs, te tudsz csehül, ugye? — kérdezte az öles férfi.

— Tudok — felelte az hetykén.

— Akkor itt van, olvasd.

Szomolányi Balázs lehasalt a földre s böngészni kezdte az írást.

— Hát ez Jaroszlávnak szól — jelentette Balázs a levél végére érve. — Bécs városából írja neki egy úr. Hogy kicsoda, azt nem tudom, mert a kacskaringós aláírását nem lehet elolvasni.

Aztán ökölbe szorította a kezét s rávágott a papirosra.

— Árulás megint. Átok, halál a fejére! Halljátok csak! Aszondi neki, hogy kedves hívséges fiam. Rég-ótától tapasztalja itt a császári fenség, hogy benned népe hű alattvalójára talált, kiről nem fog megfélekezni. Aztán megint ezt írja: Eddigi jelentéseidnek tábornokaim nagy hasznát vették, fogadd ezért a császár köszönetét. Tovább meg ezt: Ha Spankau tisztjei tanácsra vagy útbaigazításra szorulnak, engedd meg,

hogy kastélyodban továbbra is oltalomban részesüljenek. És ha valami figyelemreméltó dolog a füledhez kerül, ne mulaszd el róla az udvart értesíteni.

— Ebek fajzatja! — káromolta az egyik paraszt, s összeszorított ökle akkora volt, mint Bethlen buzogánya lehetett, sarkos és kemény.

— No megállj, átokszülte gyülevész népe, még torkotokra forrasztjuk a szót — morogta dühében egy másik s úgy beléhajított egy darab fát a tűzbe, hogy az szétvetette a szikrázó üszköket.

Lassan már esteledni kezdett s nehéz repülésű varjak révedeznek fel a magasban.

— Hideg lesz az éjtszaka — szolt Tas Huba s összébb húzta a rongyos ködmönét.

— Majd megmelegítjük — mondta rá valamelyik.

— De meg ám, — toldotta meg egy harmadik — csak jöjjön meg Balassy apánk.

A tűz színe egyre élesebb lett s minél inkább nőtt a sötétség, a libegő láng annál erősebb színekkel rajzolta képét a marcona arcokra.

— Vigyázz! — kiáltotta hirtelen az őrtálló.

A bóbiskoló parasztok felugráltak. A halálos csendben lópatkók csattogása hallatszott.

Tas Huba az ór mellé csúszott s sűgött neki valamit.

A patkócsattogás közeledett. Az est akkorra már úr volt a tájon s alig lehetett látni néhány lépésnyire.

Tas Huba puskával a kezében odakiáltotta:

— Halt! Wer da?

A ló felhorkant.

— Von Ritterstand!

A vak sötétben nem láthatták egymást.

— Merre? — kérdezte Tas Huba németül.

— A kastély felé.

— Mi célból?

— A tábornok úr előfutárja vagyok.

— Akkor vigyázz, mert magyar vitézek lesnek az úton.

Halk káromkodás hallatszott a lóról.

— Hányan vannak? — kérdezte ravaszul Tas Huba.

— Négyen — válaszolta a futár.

Tas Huba közelebb lépett a lóhoz s megfogta a kantárt.

— Jöjj, majd én vezetek.

Lassan megindultak a kioltott tüzek felé. Aztán egy ordítás hallatszott s a futár megkötözve feküdt a földön.

Kis fények csillantak föl, s a sziklák mögül a halinás parasztok mint éjféli rémek gyülekeztek Tas Huba köré.

— Figyelem, pajtások! — kezdte a szót. — Sietnünk kell. A völgyben egy német generális kapaszkodik a vár felé. Négyen vannak vele. Az úton elcsíptek őket, s addigra tán megjön Balassy Imre is.

VIII.

Mikor Tas Huba eltűnt a németekkel, Nagy András úgy bámult maga elé, mintha egy feneketlen szakadék halálos mélysége tátongott volna előtte. Szeme zavaros volt, mint a halálraitéltéké a kivégzés reggelén. Aztán kinézett az ablakon. Sokszor, nagyon sokszor látta már ezt az erdőt, de ilyen szomorúnak még soha. Sírni szeretett volna, de könnyei már nem voltak. Nehéz lidérc gyúrta a lelkét. Hirtelen felállt. Rongyba csavarta a lábát, kis csákányt vett a kezébe s kilépett a kunyhóból. Kint csendes eső fogadta. Semmi élet, csupa haldokló pusztulás mindenütt. A szakadék szélén körülnézett, aztán lassan lefelé indult a csúszós köveken.

A mélyben sárga, piszkos víz folydogált s elszáradt csomorika, késő őszi békaborsócska, kábító zizon, maszlagos heremag s fekete zászpa hervadozott az agyagos lágy földben. Nagy András mind jól ismerte őket, sokszor társalgott velük, megsimogatta ártatlan arcú virágait, de most rongyfalpaival belegyúrta őket

az anyaföldbe. Keze mintha remegett volna, oly bizonytalanul támasztotta a csákányt a bozótoshoz. Érezte, hogy a várva-várt pillanat elérkezett. A hevenyészve odavetett gallyak szétváltak s Nagy András előtt sötét barlang torka tárult elő.

A fekete torok aztán elnyelte alakját. A zöld szemek behunyódtak s a víz tovább csörgedezett a nyílás előtt.

Fent a falvakban már réges-rég elharangozták a delet, mire megint előkerült. Fáradtnak s levertnek látszott. De amikor a szakadék szélén megállt s hallotta, hogy kis harangja, mely házikója oldalán lógott, gilingel, felragyogott az arca. — Istenem, talán Cille lesz — gondolta s megsziporázta lépteit a ragadós sárban, elfeledkezve minden gyötrelméről, még a bosszújáról is, noha annak tüze már füstös lánggal égett.

De csalódott szegény. Bocskoros, kovapuskás alakokat látott csak a kunyhója körül, a kis padon meg kacagányos mentében Trencsén, Nógrád, Heves rémét, az izmos Balassy Imrét.

A felszikrázott boldog érzés elhalványult, de nem aludt ki.

— Dícsérjük az Urat — kiáltotta már messziről.

— Allunk elébe — hallatszott a válasz, mint egy torokból s megzörrentek a fegyverek.

Nagy András Balassy elé lépett s meghajolt.

— Légy üdvöz nálunk, nagyúr!

— Hallottam szorult helyzetéről, Nagy András vitéz, eljöttem hát igaz ügyed védelmére.

— De hogy találtatok rám, mikor ide csak véletlenül téved az ember?

— Kenyeresed, mikor nálam járt, leírta az utat., De mondd, vitézeim közül nem láttál valakit?

— Csak császáriak mentek errefelé. Tas Huba vezette őket, nem tudom, hogy hol késhet ennyire?

Aztán beljebb tértek.

— Egy óra múlva sötétedni kezd, — mondta Balassy — akkor megindulunk.

IX.

— Öten, kik németül tudnak, velem jönnek — adta ki a parancsot Tas Huba. — A németekkel ruhát kell cserélnünk s a császár levelét majd mi viszszük fel.

Éles fütty hasította meg a csendet.

— Valaki jön?

Füttyszó válaszolt.

— Éljen! Balassy ez.

Patlogó vezényszavak hallatszottak.

— Suta Pál, te lóhalálban lemégy Nagy András-hoz s megmondod neki, hogy mi készen vagyunk.

Suta Pál eltűnt.

A németeket levetköztették s az öt vitéz Tas Hubával megindult Putnik Jaroszláv kastélya felé. Az őszi erdő aludt, az éj sötét volt, csak a lovak patkója szórt csillagokat a földön.

Az egyik paraszt belefűjt a kürtjébe, mikor a kastély elé értek. A hatalmas fal mint valami ijesztő szörny meredezett az ég felé s csak az egyik ablakból piroslott fény elő. A paraszt még egyszer befűjta a kürtöt, mire valahonnan a sötét bizonytalan-ságból válasz érkezett.

— Ki az?

— Németek vagyunk s levelet hoztunk a gazdának.

Aztán szótlánul vártak. A kapu gerendája megzördült. A vaspántok nyikorogtak s az öt lovas hangtalanul beügetett a támadt nyíláson.

A lovak szája habzott a nehéz meneteléstől s testük fehéren gőzölt a fáklyák fényében.

— Ki a fejetek? — kérdezte egy köpcös ember, aki hirtelen ott termett a báméskodó zsoldosok között.

— Én volnék — mondta Tas Huba s megzörgette a kardját. — Putnik Jaroszlávnak levelet hoztam Bécsnek városából. Sürgős! Ha alszik, tüstént keltsd föl.

— Add ide a levelet, majd felviszem neki —
szólt a köpcös férfi.

— Személyesen kell átadnom — válaszolta Tas
Huba.

A férfi morgott valamit, de megindult, Tas Huba
utána. Jaroszláv már ébren várta őket.

Magas, erős férfi volt. Őszülő haja kuszán ülte
fejét s hegyes szakála türelmetlenül rángatódzott.

— Elismerést és hálát hoztam neked, nagyúr, —
szavalta Huba — levelet a felséges császártól.

Jaroszláv átvette az írást s olvasni kezdte.

Míg a szeme lassan szántogatta a papirost, Tas
Huba dühösen szorongatta kardja markolatát.

— Rendben van — mondta Jaroszláv, mialatt
szemét leemelte az írásról.

— Szóbeli üzenet nincs?

— De van. Éjjeli vendéged is lesz, a völgyben
már közelg a generális s táborkarának néhány em-
bere. Fáradtak a hosszú és rossz utaktól. A sereg a
völgyben van s várja a felülről jövő parancsokat. A
generális reggelig vendéged lesz.

Jaroszláv vállatvont. — Csak jöjjenek — s az
írást az asztalra dobva öltözködni kezdett.

Tas Huba az ajtóig húzódott, Jaroszláv kérdő-
leg nézett rá.

— Négy emberemet itt hagyom. Én a generális
elé sietek. Mondd meg kapusodnak, hogy ne kelljen
soká várakoznunk, ha visszatérünk.

Aztán behúzta maga után az ajtót s a sötét pit-
varokon keresztül kibotorkált az udvarra.

A vörösfényű fáklyák között négy marcona vitéz
várta parancsát.

— Fiúk, ide! — kiáltotta oda nekik. — Én most
elmegyek, ti azalatt járjátok be a várat s tudjátok
meg, mi hol van s hogy mennyi az ember. Én a töb-
biekkel hamarosan visszatérek. — Aztán nagy han-
gosan mondta, hogy mások is meghallják: — Dann
kommt der General.

A sziklás úton, mikor a gyéren világított kapu fényköréből kikerült, csak lépésben tudott előrehaladni.

Távolról trombitaszót hallott.

— Halt! — csendült fel egyszerre a sötétben.

— Én vagyok, komám — szolt nevetve Huba. — Mi van a generálissal?

Az őर közelebb lépett.

— A többi közt van már az is. De baj van ám! Katonasága nem messze táborozik, s ki tudja, nem gyanítanak-e már valamit?

Halk viváttal üdvözölték Hubát, mikor megérkezett. Az éj sötétjében mereven tisztelgett Balassy előtt s hangjában a biztos siker öröme csengett.

— Balassy vitéz uram, megérkeztem, s mivel az idő nem vár, a generálist pedig várják, nyomban indulnunk kell.

Balassy kiadta a paracsot.

— Ahány császári köpenyeg van itt, azt mind vegyétek magatokra, hogy turpisságunk ki ne derüljön.

A tábornok hátrakötött kezekkel, sápadtan feküdt a földön. Mikor közelébe értek, rúgott. Balassy maga vette el tőle süvegét s nagy körivet rajzolva a fejébe nyomta.

— Indulás! — vezényelte aztán, s a menet nagy sietve eltűnt a sötétben.

A legények az útszéli cserjésben nyomultak előre, csak néhány császári köpenyes bandukolt középen.

A kastély tetején fáklya égett, s a kapu az első trombitaszóra kinyílt.

Az udvar üresnek látszott s a gyanúnak még árnyéka sem lapult meg a falak között.

A kapus fáklyával a kezében állt a bejáratnál. Kissé hátrább a négy mundaéros paraszt alakján verődött vissza a fáklya fénye. Mikor Balassy belépett, a négy paraszt rávetette magát az őrségre s mielőtt az még szólni tudott volna, betömött szájjal feküdt a földön, kábultan, ájultan.

— Fiúk, vigyázz — vezényelte csendesen Balassy. — Most lassan előre megyünk.

A kastélyban vagy hatvanan csúsztak be mint éji szellemek.

— A kaput új parancsig nyitva hagyni! Senki se be, se ki! Az ajtókat elállni, az ellenszegülőt elnémíttatni!

A fegyelem mintaszerű volt: a legények kiszámított pontossággal dolgoztak.

Az udvar végében gyenge, ijedt kiáltás hallatszott, melyet halálos csend követett.

Tas Huba Balassyt karonragadta s a pitvarba vezette. A folyosó végén nyílt volt az ajtó, gyenge gyertyafény verődött ki rajta.

A küszöbön megjelent Jaroszláv.

— Willkommen — hallatszott az érkezők felé.

A kis társaság közel ért hozzá.

— Üdvözlégy, áruló! — mondta Balassy s szétvetette a gallérját. — Éjjeli számadásra jöttünk, végleszámolásra.

Jaroszláv megtántorodott. Arca fehér lett, mint a mész. Bent a szobában ijedt asszonyi sírás zokogott fel.

— Köözzétek meg! — szólt kurtán — és el ne mozduljatok mellőle!

Odakünn már megkezdték a kótyavetyét s dörömbölések, kiáltozások hallatszottak mindenfelől.

Balassy alakja megjelent a kijáratnál. Füttyentett.

— Vigyázz! A kút a pincében van. Megtaláltatok már?

Egy hang válaszolt:

— Meg.

— Vezessetek oda.

Meredek csigalépcsőn szálltak lefelé. Az elől haladó paraszt fáklyája csipős, fullasztó füstöt áraszt.

A kút szélét kőkáva vette körül. Belenéztek, de vizet nem láttak benne, az alja sötétbe veszett.

— Figyelem, fiúk! — szólt Balassy. — Kopácsolást kell hallanunk.

Valóban, kisvártatva egyenletes kopogás hallatszott a mélyből.

— Innen nyílik a titkos lépcső, mely a vár alatti szakadékba vezet — magyarázta. — Kint csukassátok le a nagy kaput. Lélek ne merészkedjék be rajta. Gazsi, te meg ülj bele a vödörbe, majd leengedünk, s verd le a lakatot vagy pántot, mely a nyílást fedi.

A fiatal legény szó nélkül engedelmeskedett s a nehéz láncok sülyyedni kezdtek.

— Állj! — hallatszott alulról s néhány percmulva a fal oldalában kinyílt egy ajtó.

— Feljebb húzni!

A lánc csikorgott.

— Elég!

Odalent, falba erősített kerek ajtó nyílt ki, mely elfödte a kút nyílását. A fentlevők kíváncsian lestek a mélybe.

— Ni, valaki kibújik a nyíláson — röhögött fel az egyik paraszt.

— Te vagy, András? — kérde Balassy.

— Én, nagyúr!

A kút vödre emelkedni kezdett s a nyíláson négy paraszt bújt ki egymás után. A két utolsó nehéz puska-poros ládát húzott elő.

— Van még odalent valaki?

Senki nem válaszolt.

— Akkor mehetünk. A ládát pedig vigyétek a fegyverterembe.

Balassy parasztjai már megrakodva óvakodtak egyik szobából a másikba. Az asszonyok szobái előtt fehérszakállú öreg állt.

— Asszonyt bántani nem szabad — jelentette ki s felporozott puskájára támaszkodott.

Nagy András fáradtan szaladt végig a folyosókon.

— Hé, vitézek, nem láttátok Cillémet valahol?

— Az asszonyok itt vannak, — szolt a nagyszakállú — megnézheted.

Nagy András gyermeki örömmel szakítá fel az ajtót, de az első pillanatban látta, hogy akit keres, az nincs itt.

A szoba sarkában egy sápadt nő ült, haja kibontva fedte vállait s karjával egy síró leányzót ölelt magához.

— Kik vagytok? — kérdezte tompított hangon Nagy András.

— Jaroszláv hitvese vagyok, ez meg a lánya — zokogta halkán a nő.

Nagy Andrásban megbokrosodott a szív. A két nő szomorú helyzetét egy pillanat alatt megértette s Cilléjéről megfélekezve mondta nekik:

— Öltözzetek fel tüstént, s meneküljetek, mert ez a hely egy óra múlva a holtak tanyája lesz.

— Az urammal mi lesz? — jajongott az asszony.

— Az már meghalt! Imádkozzatok érte.

A két nő arcáról a halálfélelem iszonyata tükröződött le.

Nagy András szó nélkül csukta be maga után az ajtót.

Minden zugot átkutatott, végül már csak a toronyszoba ajtaja volt hátra, de azon hatalmas lakat fityegett, melyet egykönnyen leverni nem lehetett.

Nagy András reményvesztetten tért vissza, épp akkor, mikor Balassy kiadta a parancsot, hogy Jaroszlávot, ki eddig tehetetlen zsákként fetrengett a földön, vigyék a fegyverterembe.

— Fogjátok meg a gazembert s hozzátok utánam. Hadd nézzen már egyszer ő is a halál szemébe. A tartók gyertyáit gyujtsátok meg, a puskaaporos ládát meg tegyétek a terem közepére s az árulót meg kötözzétek rá.

Négy legény vasmarokkal emelte fel.

A nagy pajzsterem lassan világossággal telt meg

s a fegyverek némán csillogtak a libegő fényben. A földön nehéz szőnyegek nyújtózkoztak s a fal közepén nagy aranykeretben a kelyhesek vezére, Husz tekintett alá.

— Rendben van — szólt Balassy s izzó homlokán végighúzta a kezét.

Jarosláv szeme vérben forgott s alsó ajka az erős harapástól vérzett.

— Szólj, áruló, kinek se hazája, se Istene, kívánsz-e még valamit? — kérde Balassy.

Jarosláv nem válaszolt.

— No, nincs szavad?

A cseh huszita nem felelt, csak összeugrott szemöldöke árulta el belső haragját s kétségbeesését.

— Feleséged még él, nem üzensz néki valamit? Lányodnak sem? De a császárnak csak igen?

Semmi válasz. Melle hevesen emelkedett s foga csikorgott.

— Én tehát végeztem veled!

Most nagy Andrára nézett.

— Szólj akkor hozzá te, András, Tas Huba majd aztán.

Jarosláv arcán mintha végigsuhant volna valami. A szeme jobban kinyílt, ajka megrándult, nyöszörgött. Ezalatt Tas Huba is belépett s kék, szúrós szeme úgy meredt rá, mintha puskacsövek lettek volna.

— Eljöttünk a temetésedre, bajtárs, sok évek után. Mindketten nyomorultan, bénán. Mondd, emlékszel-e még a váradi esküdre? Két bajtársad bízó szívére? Mondd, Jarosláv, emlékszel-e még?

Jarosláv homlokán verejtékcseppek gyöngyöztek.

Ekkor az egyik paraszt bekiáltott az ajtón:

— Nagyúr, megtaláltuk a Nagyasszonyunk képét, lóistállóban volt, a jászol felett. Itt van nil A többiekkel már végeztünk, felettük már Isten ítél!

Jarosláv felvigyorgott. Olyan volt most a gyermefényben, mint egy nevető temetői koponya.

A pillanatnyi csendben Nagy András mély hangja dörgött fel:

— Jaroszláv, mosd halld szavam! Karomat levágtad, életemet megölted, nyomorékká tettél s a végén még lányomat is elraboltad tőlem.

Putnik arcán szélesebb lett a fintor. A gyertyák halotti fényt szórtak.

— Ügyesen dolgoztál, cseh voltál s igazi huszita, de ezért legfeljebb a császár fog megdicsérni. A mi bosszúnkat többé el nem kerülheted. Figyelj! Ha kedves a gyermeked élete, mondd, hol van az enyém?

— Meghalt!

— Ah! Atkozott légy ezért. Verjen az Isten tüzes haragja s ne legyen nyugtod az örök életben.

Kivülről puskák ropogása hallatszott.

— Itt a német! — kiáltott be egy hang. — Sietni kell.

A ládába, melyen Jaroszláv ült, kanócot dugtak és sietve meggyújtották a végét.

— Eb fajzat, most a pokolba repülsz.

A fegyverek durrogtak, verték a kaput.

Tas Huba vezényelt.

— A kúthoz mind! Az alagúton elmenekülhetünk.

Kint, mintha meggyulladt volna az erdő, vörös fény tört az égre. Trombita harsogott s vad káromkodások vegyültek a puskaropogásba.

— Gyorsan, gyorsan vitézek, rés van a kapun!

A fáklyák szikrákat szórtak s véres kurucokat, parasztokat nyeltesett a kút kávája.

Nagy András azonban még mindig fent szaladgált s mint egy örült kiabált mindenfelé. Utolsó reménye is kialudt már. Végre a vitézek magukkal rántották a pince felé. Ő volt az utolsó.

— Hé, a teremtésit, siessünk, a kanóc a végére ér!

Lent már feszültek a kötelek s ekkor — ó, borzalom! — az utolsó pillanatban Amadeusz nevét kiáltotta valaki.

Nagy András kirántotta magát az emberek karjából.

— Halljátok? Még él és hív! Eresszetek!

— Hurrá! Hurrá!

A németek betörték a várba s ugyanekkor lángok csaptak fel az istálló felől.

— Amadeusz! Amadeusz! — hallatszott a zajban.

András mint őrült futott a hang felé. Felette szólt:

— Cille! Cille! Az Istenért, siess!

— Nem lehet, a toronyszoba ajtaja zárva van.

— Ugorj le akkor, majd felfoglak én.

A németek berontottak.

— Hej, kutya kuruc! — kiáltotta az egyik s kardját Nagy Andrásra emelte. Amadeusz félreugrott s Cille abban a pillanatban zuhant a németre s lelapította a földre.

A föld megmozdult, majd hatalmas robbanás rázta meg a levegőt. A tető a magasba röpült s dűlni kezdtek a falak.

— Siess lányom, most mehetünk.

Síró nyöszörgés hallatszott a romok közül. Új robaj, új robbanás. Öles lángok nyaldosták a sötétséget.

— Hopp! Halott fekszik itt. Jaroszláv fia — nézd, hé: kő vágta fejbe, meghalt a kutya — szólt Nagy András s kincsével a pince felé futott.

Hajnalodott. Az országúton lovascsapat vágatott tova. Sárga levelek szálldestak utánuk, az erdő ébredezett. Mögöttük pedig messze füstölgött a hegy.

Egy vitéz hátranézett:

— Ni, legények, hogy pipáznak ott a hegyi szellemek.

A csapat élén Balassy mellett egy szőke lány ügett, a haját lengette a szél: Cille volt. S mögötte katonamundérban Amadeusz, a koldusbarát.

Pisti

Fáradtan a sok munkától, halkán beszélgetve ülünk a konyhában. Czibor Áron a szénsládára támaszkodott, én meg az asztalra könyökölve cigaretta magasba kigyózó füstjét néztem. Czibor Áronnal jóbarátságba keveredtem és így, ha ideje engedi, meglátogat. Elszí lassacskán egy rövid szivart, megiszik egy-két pohárka bort s közben elmondja, ami utolsó találkozásunk óta történt vele. Rosszul megy a sora szegénynek, így bizony mindig tele van panasszal. Ma azonban csodálatos békesség ül az arcán és a szivar is gyorsabban fogy az ujjai között. Van az öregnek egy kis nevelt fia és ha módját ejtheti, legszívesebben erről beszél. Most is erre tereli a társalgás fonalát. Akkurátusan leveri a szivar hamuját, két kortyra valót húz a pohárkából, aztán rákezd:

— Nagy dolog történt odahaza az utóbbi napokban. Pisti gyerek megtudta a valóságot. Azt tetszik tudni, ugye, hogy Pisti nem a mi gyerekünk. Eddig nemigen mertem róla beszélni, nehogy a gyerek fülebe jusson, de most, hogy már tudja, nincs okom a titkolódzásra. — A dolog akkoriban úgy történt, hogy a feleségem betegen feküdt a kórházban és én, amint ez már ilyenkor szokás, délutánonként meglátogattam. Már javulóban volt és kifelé állt a szekere rúdja a betegszobából, amikor egyik délután bejött az ápolónő és mondja, hogy a szomszédos szobák egyikében meghalt egy fiatal asszony, aki egy gyönyörű fiúcskának adott életet. Most aztán nem tudják, hogy mit kezdjenek a gyerekkel?

— Majd elviszi az apja — teszem hozzá én a legtermészetesebb hangon.

— Vinné, ha élne — válaszolta az asszony. — Az apja két hónap előtt halt meg vakbélgyulladásban. Úgy tudja, hogy a gyerekek nincs senkije. Elszorul az ember szíve, ha ránéz arra a kicsi kis árvára, aki mindjárt ilyen keserűséggel indul neki az életnek. Nem fogja ismerni soha a szülői szeretet melegét és nem lesz, aki igaz szívvel letörölje a könnyeit.

Csendben ültünk és a kis árva tragédiája egész komorságával ránk súlyosodott.

— Mit szólnál hozzá, asszony, — kérdem én egy idő múlva, ha azt a kis pulyát mi örökbe fogadnók? Nekünk úgysem adott az Isten. Hát ha azt akarja ezzel, hogy mi a mások gyerekeit neveljük fel, mert hát ilyen emberekre is szükség van.

Az asszony nem lepődött meg. Lágy mosoly susmutolt az arcán.

— Ha te akarod, én szívesen belemegyek — bújt ki a szó a száján és az arca egyszeribe pirosabb, szép szeme kékebb, Pisti gyerek meg attól az órától kezdve a miénk lett. Nagyon megszerettük a gyereket. Még az édes szülei sem szerethették volna jobban. A gyerek előtt természetesen a múltja titok maradt. Nem akartuk összezavarni lelki életét, no meg féltünk is, hogy tán még elhidegül tőlünk, ha megtudja a valóságot.

A gyerek szépen nőtt. Egészséges, jól táplált fiúcska vált belőle, de mivel sem az anyját, sem az apját nem ismertük, hát bizony kíváncsian lestük a szokásait, lelki sajátosságait és főleg azt, hogy nem hazudik, nem lop-e? De amint nőtt, a bizalom mindinkább megerősödött bennünk. Pisti becsületes, igazmondó, lelkiismeretes kis egyéniséggé vált. Semmi rossz hajlam nem bújkált benne. Az elemi mint az osztály legjobb tanulója fejezte be és így a tanítója tanácsára beírtattuk a gimnáziumba. Legyen belőle úr és ne olyan két keze munkájából élő szegény ember, mint én vagyok.

Az első félévet simán, minden zökkenő nélkül

úsza meg. Latinból volt hármasa egyedül. A második félévben azonban hirtelen, mintha megzavarodott volna, alig ismertünk rá. Intőt hozott és a barátai azzal hozakodtak elő, hogy a Pisti folyton verekszik. Tépett ruhával jött haza, nem evett és ha kérdeztünk tőle valamit, csak úgy félvállról válaszolt. Megtörtént, hogy kisírt szemekkel ült a szoba sarkában, amikor beléptünk.

Nem tudtunk mit kezdeni vele. A gimnázium igazgatója azt ajánlotta, hogy vizsgáltassuk meg orvossal, mert ki tudná jobban megmondani, mint egy orvos, hogy nem valami belső szervi elváltozás okozza-e a különös jelenségeket. A szokatlan ingerültségből és a gyakori sírásból mindenesetre erre lehet következtetni.

Kétségbe voltunk esve. Az orvos megvizsgálta a gyereket. Egy hétig jártunk vele a klinikára és végül annyit tudtunk meg, hogy a hormonok fejlődése körül van valami baj és ez okozza a szervezetben a zűrzavart.

— Be kell a gyerekeket hozni a klinikára — tanácsolta. — Vitaminkezeléssel és egyéb orvosságokkal majd helyrebillentjük az egyensúlyt.

A gyerek azonban nem akart a kórházba menni, szinte erőszakot kellett alkalmazni nála. Váltig azt hangoztatta, hogy neki semmi baja sincs és hagyjuk őt békében.

A kórházban aztán kezelés alá vették, injekciózták és olyan ételeket kapott, aminőkről otthon még álmodni sem mert volna, és az eredmény mégis nulla volt. Az ételeket összekotorta a nélkül, hogy evett volna belőlük. Napról-napra hangtalanabb és kedvetlenebb lett.

Szomorúan ültem az ágya mellett. Mereven nézett maga elé, mintha ott sem ültem volna.

Egy nap aztán emígyen szólal meg:

— Miért hoztak engem ide, amikor nekem nem fáj semmi.

— Ha egészséges lennél, akkor a doktor úr nem

hozatott volna ide — válaszoltam én. — Az orvos úr jobban tudja, mint te, hogy mit kell tennie.

Pisti úgy tett, mintha a válaszat nem is hallaná. Egy idő múlva azonban megszólalt:

— Nekem egészen más bajom van, mint amit a doktor úr gondol.

Ijedten csaptam össze a kezem.

— Ha tudod, hogy mi a bajod, akkor miért nem beszélsz, miért nem mondd meg, hogy segíthessünk rajtad? Szegény ember vagyok, és sok pénzembe kerül a gyógyíttatásod. Te vagy a mi örömünk és életünk. Igazán nem érdemeltük meg, hogy így bánj velünk.

A gyerek ezekre a szavakra egyideig mereven nézett velem farkasszemet, aztán szinte rekedten tört ki belőle a szó:

— Én azért vagyok beteg, mert ti nem vagytok az én szüleim.

Hirtelenében belém akadt a lélekzet. Kapkodnom kellett a szavak után.

— Ki mondott neked ilyen badarságot, édes fiacskám? Már hogyné lennének mi a te szüleid.

A gyerek arca sápadt volt és a szeme párkányát könnyek övezték.

— Nem, nem vagytok az én szüleim — suttopta. — Csuli mondta és én elhiszem neki.

A tragédia megtörtént, a titokról lehullott a lepel.

Rohantam az igazgatóhoz és elmondtam neki a történeteket. Az igazgató azzal bocsátott el, hogy ezek után nincsen értelme a további titkolódzásnak, mondjak el a gyereknek mindent úgy, ahogy az annakidején történt. Ez meg fogja nyugtatni a gyereket.

Úgy is volt. Másnap visszamentem a kórházba és szépen, nyugodtan elmondtam neki mindent, amit tudtam. Születésének körülményeit és az ő nagy árvaságát.

Pisti figyelmesen végighallgatott, aztán a nélkül,

hogy válaszolt volna, a fal felé fordult és a vánkósába temette arcát.

Két teljes napig nem mentünk be hozzá. Hagytuk, eméssze meg a valóságot és ébredjen a tudatára annak, hogy ha mi nem lennénk, senkije sem lenne ezen a kerek világon. De őszintén megvallva, én ezekben a napokban többet szenvedtem, mint ő. Harmadik napon aztán éppen indulóban voltunk hozzá, mikor megszólaltak a szirénák.

Szörnyű délelőttöt éltünk át. Félítettük a gyereket és amint lehetett, rohantunk a kórházba. Az ápolónő sopánkodva jön felénk.

— Pistit az ágyhoz kellett kötni — mondotta. Mindenáron ki akart szökni a kórházból. Folyton azt hangoztatta, hogy ott akarok meghalni, ahol a szüleim vannak. Engedjük őt haza a szüleikhez.

— Így mondta, hogy a szüleimhez — fejezte be szavait Czibor Aron és a boldogságtól két nagy könnycsepp hullott ki a szeméből. — Mégsem fáradoztunk hiába a gyerekekkel, most aztán hála a jó Istennek, egészen és igazán a miénk...

A búcsúzó esti nap besugárzott az ablakon.

— Most aztán, hogy hazahoztuk, újból a régi lett.

Ekkor egy leányos hang röppent a konyhába az udvarból.

— Édesapa, édesapa, jöjjön le, kérem, a mama kéreti.

Czibor Aron feláll és mosolyog. A kezét nyújtja.

— Eljött értem a gyerek, — mondja — segítenem kell hazavinni a kosarat. Zöldbabot és uborkát vásárolt a feleségem télire.

És lent az udvaron hátratett kezekkel állt egy szép, kopaszranyírt kisfiú és az ajtót figyelte, amilyen ki kell lépni egy férfinak, aki az ő édesapja.

Örökmécses

Valaki azt mondta a társaságban, hogy csodák nincsenek. Illett volna a csodák védelmére kelnem, de már előre tudtam, hogy hiábavaló lenne minden fáradozásom, az illető úgysem ismerné el az érveimet. Ráhagytam hát, legyen boldog a felfogásával és vitatkozás helyett elmondottam egy kis történetet, amelynek a főhőse én magam voltam. Csattanó nélküli kis történet, de van benne valami, amit csodával határosnak mondhatok.

Évekkel ezelőtt történt, néhány napra anyám halála után. Hogy mit jelent egy jó édesanyát elveszíteni, azt csak az tudja igazán megérteni, aki oly nagyon szerette az édesanyját, mint én. Úgy álltam akkoriban az őszi napsugárban, mintha valaki a szívemet szakította volna ki. — Nincs anyám! — kiáltozta folyton egy hang körülöttem és én öreg fejemmel nem tudtam megvigasztalódni. Hiába magyaráztam magamnak, hogy ez az élet menete és ezen nem változtathatunk, a keserű gyötrelem csak nem akart alább hagyni. Sehol sem találtam a helyemet. Ha este úgy tíz óra körül hazavetődtem, nem szólt ki rám feddőleg a szobájából:

— Hát illik ilyenkor hazajönni? ... Mit szólnak majd az emberek, ha megtudják, hogy ily későn jársz haza.

— Édesanyám, én voltam az első, aki megbontottam a társaságot — védekeztem. — Még meg is haragudtak rám, hogy olyan korán elmegyek.

Félhangosan zsörtölődött, aztán újból megszólalt:

— Aztán, mondd csak, miről tudtok ilyen sokáig beszélgetni?

— Beszéltnivaló mindig akadt, — válaszoltam kissé idegesen — aztán az idő is olyan hamar múlik, hogy az ember észre sem veszi, egyszerre tíz óra van.

Anyám már nyolc órakor lefeküdt, de addig nem tudott elaludni, amíg haza nem tértem. Várt, várt rendületlenül és folyton arra gondolt, hogy nem történik-e valami baj velem.

Most, amikor beléptem a szobába, néma csend fogadott.

Figyeltem. És a néma csendben nagyon halkán hallottam a hangját:

— Mit szólnak majd az emberek, ha ilyen későn látnak hazatérni...

Emlékezés hangja volt csupán, de nedvessé tette a szemem párkányát.

Lassan kinyitottam a szobája ajtaját és benéztem az ágyára. Szépen be volt vetve, úgy, ahogy ő szerette.

— Jó éjtszakát, édesanyám — suttogtam és behúztam csendesen az ajtót, mintha attól féltem volna, hogy fölébresztem.

Dehát mindent meg kell szoknia az embernek. A fájdalmat is. Az idő elködösíti az emlékeket és gyógyírt csöpögtet a sajgó sebekre.

Haláláig sohasem álmodtam róla és most halála után többször megjelenik álmaimban. Tesz-vesz, jön-megy és velem egyáltalán nem törődik.

Egy reggel elhatároztam, hogy az összegyűjtött pénzecskéjéből veszek valamit a templom részére. Mindig gyűjtögetett, aztán ha komolyabb összeggő nőttek a pengőcskék, odaadta valakinek. Vagy azt mondta: — Legyen a temetésemre. Még halálom után sem akarok senkinek a terhére lenni. Vagy: — Ha meghalok, a fehérneműs-szekrényben a lepedők alatt van a pénzem, legyen a tiéd.

Mindig készült a nagy útra, és jóságos öreg szívének helyet készítgetett az Isten tenyerén.

Magamhoz vettem a pénzt és megindultam vala-

mit venni. Hogy az a valami azonban mi legyen, nem tudtam.

Mentem, mentem és egyszerre valahol a Nádor-utcában találtam magam. Évek óta nem jártam abban az utcában és fogalmam sem volt, hogy kegytárgy-üzlet is van benne.

Ismerős hang köszöntött rám az üzlet mélyéből:

— Jöjjön be plébános úr — invitált barátságosan.

— Ha jól emlékszem, a maguk üzlete ezelőtt a Vármegyeház-utcában volt — mondtam, amikor beléptem a hűvös bolthelyiségbe.

— Ott volt, de ki kellett költöznünk — bólogatott az üzletvezető. — Ez a hely pedig nagyon félreesik a forgalomtól. Végtelenül örülök, hogy mégis erre felé vitt az útja. Szolgálhatnék valamivel?

— Valami szépet szeretnék venni, de még nem tudom, hogy mit — mondtam és leültem egy székre. — Volna tán készen egy szép, fekete selyem mise-ruhája?

Sajnálkozva rázta a fejét.

— Készen nincs, de ha parancsolja, hamarosan elkészítjük. Tessék csak az anyagot kiválasztani. Gyönyörű árunk érkezett Lyonból.

Erre én ráztam meg a fejemet.

— Mindjárt magammal szerettem volna vinni.

Tanácsstalanul néztünk egymásra.

Ahogy így ülök és hol ránézek, hol meg a nyitott ajtón keresztül ki az utcára, látom, hogy egy szegényes reverendájú pap áll az üzlet kirakata előtt és a homályos üvegtáblákon keresztül szeretne belátni az üzlet belsejébe. Félénkség tükröződött minden mozdulatán. Látszott rajta, hogy be szeretne lépni a boltba, de valami mintha visszatartaná. Egyideig még állt ott, aztán lassan ellépegetett az üzlet ajtaja előtt és benézett. Ráköszöntöttem, mint paptestvérre illik és beinvitáltam a boltba, úgy, mint előbb engem az üzletvezető. Mosoly húzódott végig az arcán. Kezetfogtunk.

— Úgy látom, hogy valamit venni szeretne főtisztelendő úr — mondtam és helyet kínáltam meg.

Megbillentette a fejét és kissé zavartan nézett körül a nagy üzlethelyiségben.

— Egy örökmécsesre meg néhány oltárra való gyertyatartóra volna szükségem — buggyant ki belőle a kívánság, de olyan halkán, mintha csak magának mondtotta volna.

— Ime, ez itt egy nagyon szép örökmécses — mutatott az üzletvezető a magasba — és hozzá nem is drága. Régi áru. Szolid munka. Manapság már ilyet csak rendelésre készítenek.

— Mennyibe kerül? — kérdezte a pap és lélekzetét visszafojtva várta a választ.

— Nyolcvan pengő. De tiszta bronz és a kivitelezése gondosan cizelált.

A pap felállt a székről és a nélkül, hogy válaszolt volna, az egyik gyertyatartóra mutatott.

— És ez a gyertyatartó mibe kerülne?

— Negyven pengő darabja. De ha parancsolja, van ennél sokkal finomabb. Tömör bronz. Darabja nyolcvan pengő — mondtotta és ösztövére ujját a polcra irányította, ahol a gyertyatartó állt. — Egy katedrálisba is beillene.

A pap megsimogatta a tarkóját.

— Katedrálisból az én kínai dzsunka kápolnám még nagyon messze van.

— A főtisztelendő úr misszionárius? — kérdeztem erre én nagy érdeklődéssel.

— Az vagyok — felelte és rám emelte ragyogó szemét. — A mi vidékünkön nincsenek ötvösök, de még csak lakatosok sem és így ha valami templomi tárgyra van szükségünk, azt rendesen külföldről kell hozatnunk.

Leült és ölébe hullatta két kezét. Elbeszélgettünk. Az üzletvezető a kiszolgáló asztalra könyökölve hallgatta a messziről jött embert, aki olyan dolgokról beszélt, amikről nekünk csak halvány sejtelmünk vol-

tak. Aztán hirtelen felállt, meghúzkodta a felcsúszott reverendáját és menni készült.

— Nem tetszik megvenni az örökmécsest? — kérdezte a kereskedő, aki mindenáron üzletet szeretett volna kötni.

A pap arcán az előbbi zavart mosoly jelent meg.

— Az örökmécses és a hat gyertyatartó háromszázhusz pengőbe kerülne, az én összes pénzem meg nem több, mint két pengő húsz fillér.

Ebben a pillanatban egy szépséges virág bontotta ki illatos kelyhét a lelkemben és régen érzett boldogság forrósodott fel belőle. Mintha édesanyám simított volna végig az arcomon. Már tudtam, hogy mit kell tennem és miért vetődtem ma erre a rég nem járt vidékre.

Farkasszemet néztünk egymással. Az isteni Gondviselés láthatatlan szálaival volt tele a levegő.

— Én kifizetem a háromszázhusz pengőt — mondtam halkán és a hangom kissé remegett.

A misszionárius tágrameresztett szemekkel nézett rám.

— Komolyan mondja, plébános úr?

— Halálosan komolyan. Ma akartam venni valamit az édesanyám emlékének, erre tanúm az üzletvezető úr, de nem tudtam, hogy mit. Ön megoldotta a kérdést főtisztelendő uram. Nagyon örülök, hogy így alakult a helyzet és én a nehéz, áldozatos munkájában a segítségére lehetek.

A páter meghatódva ingatta a fejét, én pedig kivettem a pénzt a zsebemből és fizettem.

— Hogyan háláljam meg a jóságát? — kérdezte.

— Mondjon majd el egy szentmisét az édesanyáért — válaszoltam — és kínai hívei imádkozzanak érte. Mást nem kérek.

— Valahányszor ránézek majd erre a mécsesre, — mondotta — mindig az édesanyja fog az eszembe jutni. A benne égő kis olajmécses egy hűsleges gyermek szeretetét hirdeti majd a mennyei Atya előtt.

Kezetszorítottunk egymással.

— Dicsértessék a Jézus Krisztus — mondtam és hogy a hálálkodását ne kelljen látnom, kiszédültem a boltból.

Életem egyik legboldogabb órája volt ez. Éreztem, hogy anyám jóságos szelleme kísér és még onnan az égből is szerető gondomat viseli.

Ez megtörtént velem és ha nem is nevezhetem csodának, csodálatosnak merem. Évek múltak el azóta, de ha eszembe jut, még mindig melegséggel telik meg a szívem.

A félelmetes kastély

Szendrey Dénes egyedül ült a vasúti fülke pirosbársony páholyában s kinézett az ablakon. A vonat repült, mintha szárnya lett volna. A rónák és dombok váltakozva követték egymást, de Szendreyben nem hagytak emléket, mert ő mindebből nem látott semmit. Befelé nézett és ott szebb, értékesebb kép tárult eléje.

Arca piros volt, mintha lázas lett volna, és sötétes-tűzű szeme úgy ragyogott, mint az ég csillagai télen, amikor a földön üvöltének a farkasok és az Alföldön méter vastagságnyra fagy be a Tisza.

Pedig nyár volt, augusztus vége; a tél zord hidege még valahol a sarkok felé járhatott csak.

A bársonyülésen egy csomó ujság hevert, mellette még képeslapok és könyvek, de Szendrey hozzájuk sem nyúlt. Néha ösztönszerűen cigarettát vett elő, rágyújtott, aztán tovább bámult a messzeségbe.

Három elmúlt hét sok furcsa élménye rajzott előtte. Három hété, mely úgy tovatűnt, mint valami álom. Fejek, arcok, taktusok, akkordok kavargtak előtte és csodálatos tűzű keleti színek, illatok — s ezek valami nagyon jó, de kissé fájdalmas érzéssel töltötték el. Szerette volna, ha tovább tart az álom és bimbózó érzései virágba borulhattak volna.

— Szép az élet — gondolta, de oly őszintén, hogy az ajka is mozgott hozzá. — Szép — és ezért az elmúlt hétért is érdemes volt megszületnie.

Szendrey Dénes még fiatal volt és nem találkozott még az élet sötét oldalával. Nem ismerte a könnyek világát, sem a betegségek sorvasztó rémét. Egészséges volt, s a jövő képe nyíltan állott előtte. Attasé lesz, majd követ, s valahol messze, egy távoli országban

fogja életét aprópénzre váltani. Most övé a világ, tele van tervekkel, szunnyadó erővel s úgy érezte, hogy ezután is így lesz.

Párizs már messze volt, de a lelke nem tudott elszakadni tőle. A vasúti fülkében még érződött a bohém város levegője s úgy vélte valahogy, hogy ha most kilépne, akkor újra az Elyséen lenne s megláthatná Helént, amint autóba száll s lassan elindítja kocsiját a Bois felé.

És ekkor felpislákolt benne a felismerés, hogy tulajdonképpen nem is Párizs volt az, ami annyira tetszett neki, hanem az a leány és hogy a közelében lehetett, hogy megfoghatta a kezét a követ házibálján és táncolhatott vele.

Az együttlét röpké órái más színt, más ízt adtak mindennek. Párizs nélküle értelmetlen közhalmaz lett volna. Lelket az ő jelenléte lehellett belé. Az ő arca nyomta rá bélyegét. Eszébe se jutott, hogy megsimogassa Párizs utcaköveit s arra gondoljon, hogy egykor királyi fők hulltak rájuk és ezek vére folyt fölöttük s ömlött a Szajnába mint csatornalé. A guilotine-ok helyén ma mulatóhelyek állnak és ezüstcipellős midinettek táncolnak ugyanott, ahol egykor vértől sáros csizmában hóhérok dolgoztak.

Ez mind régmúlt világok mesekönyvébe tartozott. Neki semmi köze hozzá. Nem történelem tanár lesz, hanem diplomata, akinek mindig mást kell mondania, mint amit gondol, és mindig másként cselekednie, mint ahogy várják tőle.

A vonat ütősen siklott a vágányokon és Szendrey Dénes a Valentia mosolygó dalát dúdolta az ablak melletti pirosbársony ülésen.

Mikor három héttel ezelőtt ugyanezen a vonalon Párizs felé röpítette a gyors, akkor találkozott vele először. A komornája kíséretében utazott, s olyan volt, mint a reggeli harmatos virág. Az első tekintet emléke még most is él benne. Egymásra mosolyogtak, be-

szédbe ereszkedtek, az ifjú hölgy azt mondta, hogy az ő neve Helén, az ifjú meg, hogy ő Szendrey Dénes, a külügyből, és hogy egy kedves barátját megy meglátogatni az osztrák követségre, akivel együtt járt az akadémiára.

Hát mondja aztán valaki, hogy ez nem szép. A nyár teljes pompájában fürdött, mint egy vöröshajú Tiziána, illatokkal páráztak a hajnali rétek, élettől zsongtak a zöld erdők, ligetek, s a felhők úgy vonultak sorjában a kék égi tengeren, mint a királynő koszorúslányai, akik egy végtelen hosszú rózsaszínű fátyolt visznek távoli és ismeretlen ország felé.

Az akadémia, a nemzetközi és kereskedelmi jog most szürke hamuvá lett, s kifeszített mellél, daliás ifjúként, fehér, szüztiszta lobogóval ott állt előtte a jövő.

Helén nevetett. A társalkodónő a kocsi sarkában ült és olvasott. Őt nem érdekelte a két fiatal lélek kacaja. Néha felnézett, megigazította szarukeretes szemüvegét, aztán tovább lapozott a vastag könyvben.

— Remélem, Párizsban találkozni fogunk — mondta Szendrey. — Én legalább is nagyon szeretném.

— Diplomátának nem volna szabad ily nyíltan feltennie a kérdést — válaszolta Helén, miközben egy bonbonokkal telt dobozt nyújtott a férfi felé, hogy a válaszáért kiengesztelje.

— Még nem vagyok diplomata, — felelte Szendrey s egy csokoládégolyócskát dugott a szájába — ezért felesleges a túlzott óvatosság. Különben is nem volt az kérdés, csak szerény óhaj s a válasz teljesen magától függ.

— A programmot atyám csinálja, nem én — válaszolta a leány. — És, amint látja, úgy őriz engem, mint egy államtitkot, még az álmaimra is igényt tartana. Annyira hiányzom neki, mióta nem vagyok mellette, hogy nem találja a helyét. Azt írja, hogy jöjjenek utána, addig elintézi az ügyeit, s aztán együtt térünk

majd haza. Nem kellett ezt nekem kétszer mondani! Azonnal csomagoltunk s egy, kettő, ki az állomásra...

Többé nem beszéltek róla. A vonat közeledett a cél felé, lassan készülődni kezdtek. A szarukeretes komorna mindent nagy gonddal becsomagolt, aztán odaállt az ajtó mellé s olyan szemeket meresztett Szendreyre, mintha valami sértő szót ejtett volna ki az ajkán.

Aztán elváltak őszinte baráti kézszorítással és pillanatok alatt elnyelte őket a zajongó forgatag.

Szendreynek olyan érzése volt, mintha elvesztett volna valamit, ami pótolhatatlan. Valahogy nem is tudott igazán örülni Párizsnak, pedig nemrég még egyetlen vágya volt, hogy megismerje s maga is beleolvad-hasson.

Hiába kereste Helént, hiába kutatott utána, nem tudott a nyomára akadni. Bemutatták sok asszonynak, fiatal leánynak, de egyik sem tudta úgy a szívébe fészkelni magát, mint ő.

A folytonos rá gondolás egyszer mégis csak meghozta a várvavárt pillanatot. A Champs Elysée egyik music-halljában találkoztak a szünetben. Szendrey azt hitte, hogy káprázik a szeme. Jobban megnézte a leányt, hogy nem csalódik-e, de mikor látta, hogy Helén rámosolyog, fejébe szökkent a vére s már ott is állt előtte.

— Nagyon örülök a viszontlátásnak — mondta halkán a leány és az ő arca is pirosabb lett egy árnyalattal. A mellette álló magas, deresedő úrra mutatott, kinek erős szemöldöke alól olyan kemény tekintet lövellt feléje, mintha fémből lett volna. — Az édesapám.

Szendrey meghajolt s legelőnyösebb mosolyát küldte a szigorú tekintet felé.

— A leányom már beszélt önről — mondotta mély basszus hangon, amely még növelte a belőle kiáradó tekintélyt.

Ez a magas, deresedő férfi úrnak született. Tar-

tása, keze mozgása, szeme figyelő nézése elárulta, hogy parancsoláshoz, nem engedelmességhez szokott. A szemében azonban volt valami szlávos melankólia, ami neki tán nem állt olyan jól, mint a leányának.

— Mit szól ehhez a maskarabálhoz, ami itt van? — kérdezte, hogy valami irányt adjon a beszélgetésnek. — Zúg a fejem tőle, s azt hiszem, nem bírom soká. De Helénnek tetszik, s nekem ki kell mellette tartanom. Ez az az úgynevezett atyai önfeláldozás.

— Hát maga mit csinált, amióta elváltunk? — kérdezte a leány. Ez nyilván jobban érdekelte, mint atyjaura önfeláldozása.

A férfi vállatvont.

— Kerestem egy ismerős arcot.

Helén felnevetett.

— És megtalálta?

— Meg. Képzelve, megtaláltam.

E pillanatban megszólaltak a csengők, s a papa kezét nyújtotta.

— Hát Isten vele, uram.

Szendrey kétségbe esett. Ha most nem sikerül maradásra bírnia Helént, el fogja őt veszteni örökre.

Helén látta a férfi zavarát s megkönnyörült rajta. Atyjához fordult és szólt hozzá valamit lengyelül. A férfi egy pillanatig gondolkodott, aztán névjegyet kért Szendreytől.

— Sajnos, én nem tudok névjeggyel szolgálni, — mondta — nem hoztam magammal a tárcámat. Ha azonban holnap este nem volna fontosabb elfoglaltsága, szívesen látnám a társaságunkban. Azért a lengyel követ nevében, aki iskolatársam volt és most is testi-lelki jó barátom, meghívom önt hozzá. Csak néhányan leszünk, mind magamfajta öregek. Az ifjabb nemzedék jelenléte nagyon is kíváncsú. Meghívót majd reggel küldenek. No, Isten áldja meg.

Helén szeme felragyogott, mikor a kezét feléje nyújtotta, szinte szökkent az apja után, ki már előresietett, hogy be ne tegyék az orra előtt az ajtót.

Fent a színpadon tarkán kavargott az előadás, beszéltek, énekeltek, táncoltak, de Szendrey mind-ebből nem értett semmit. Lélekben máris ott járt a lengyel követségén és szívében tilinkózni kezdett a boldogság.

Másnap alig várta az estét. A meghívót megkapta, ötször olvasta el egymásután, végül is kerek egy órával előbb indult el, csak hogy közelebb legyen a viszontlátáshoz. Igaz, hogy gyalog ment, nagy kerülővel, s néha meg-megállt. Így aztán mégis pontosan érkezett.

Az estély fényes volt és előkelő, csak az vetett rá némi árnyat, hogy Szendrey nem tudott lengyelül s ezért kissé idegenül érezte magát.

Az asztalnál Helén mellett kapott helyet, mikor meg felkeltek és a vendégek egyrésze a dohányzóba és a kártyaszobába ment, ők a zeneteremben telepedtek le és táncos műsort kerestek a hatalmas rádió színskáláján.

A finom francia pezsgő könnyű mámorában Szendreynek virtuskodni lett volna kedve, de még idejében észbekapott. Egy mozdulattal, egy mondattal itt mindent el lehet rontani, ő pedig többé nem akart elszakadni ettől a leánytól, aki úgy röpködött körülötte, mint a fiatal paradicsommadár.

Az ablakok tárva-nyitva voltak és a hold színezüst tányérja benézett rajtuk. Egyetlen felhő sem volt az égen, és a csillagok mintha mosolyogtak volna.

A lakájok likőrt és feketét hordoztak körül és finom keleti cigarettát kínálgattak. Helén is rágyújtott, de köhögni kezdett tőle.

— A papa nem engedi meg, hogy dohányozzam. Én meg úgy szeretek, mert van abban valami, ami kellemes és jó — mondta panaszosan.

— Én édesatyjának adok igazat, — válaszolta Szendrey — noha szeretem, ha társaságomban a hölgyek dohányoznak. Gyönyörködni tudok az élvezetben, melyet a cigaretta ízében találnak. Saját lányomnak

mégsem engedném meg. Feleségemtől sem venném szívesen, ha ömlene torkából a füst s közben a gyermekével foglalkoznék. A más felesége, leánya cigarettázhat, de az enyém ne tegye.

Helén hátratette a kezét, kissé előrebolta az arcát, aztán egy fokkal csendesebb hangon, mint szokta, kérdezte:

— És nálam hogy áll a helyzet? Tetszik magának, ha cigarettázom vagy nem?

— Nem!

— Nem? De hiszen én nem vagyok sem a felesége, sem a leánya.

Szendrey arca komolyra vált.

— De olyan közel érzem magamhoz, mintha az lenne.

A leány nem kérdezett többet, tudomásul vette a választ és lesütötte a szemét. Egyideig mind a ketten hallgattak, aztán Szendrey törte meg a csendet.

— Nemsokára búcsúzni fogunk s ki tudja, lesz-e időnk így beszélgetni. Kérem azért, szabad-e látnom máskor is vagy tűnjek el örökre az útjából?

— Én szeretnék önnel még máskor is találkozni, de nem tőlem függ — mondta a leány. — Nem tudom, mi lesz atyámnak a véleménye, de bízom abban, hogy módot és alkalmat fog adni a találkozásra. Ő maga mondta nekem, hogy ön rokonszenves neki. Ez pedig nagy szó nála. Egyelőre csak annyit mondhatok, hogy délelőttünkint egyedül szoktam kikocsikázni, s olyankor szívesen elbeszélgetnék magával kint a Bois-ban.

Az éj közben előrehaladt, a hold valahová a ház-sor mögé vonult, s Szendrey búcsúzott. A leányt is ki-fárasztotta az este, s azért nem is tartóztatta.

— Majd értesítem, — mondta bizalmasan — csak legyen türelemmel.

És Szendrey újra kint volt az utcán. Csak ment, maga se tudta, merre. Kiért a Boulevardra s olyan táncos fűrgeséggel szedte a lábát, mintha valami nagy szerencse érte volna.

Harmadnapra megint kapott egy meghívót teára és utána még kétszer. A lánnyal is találkozott délelőtt-tönkint, de arról csak ők ketten tudtak.

Egy nap Helén bejelentette, hogy utaznak. A szemé mintha könnyes lett volna, mikor ez a hírt tudtára adta.

— Kár — mondta a férfi. — Vége a mesének.

— Varsó nincsen a világ végén — szólt vigasztalóan a lány, — s remélem, ha egyszer arrafelé jár, nem fog minket elkerülni. Nálunk mindig szíves fogadtatásra számíthat.

Még egyszer találkoztak, éspedig a vonagnál. Az öreg lengyel barátságosan szorított vele kezét, s Helén zsebkendőjével intgetett neki, amíg csak kanyarodóba nem ért a vonat.

Mikor visszatért a városba, úgy találta, hogy a napnak nincs már olyan tüze, mint eddig volt. Tán nem is érdemes többé itt maradni — gondolta csüggedten.

De azért néhány napot még Párizsban kellett töltenie. A barátja kérte, s az ő kérésére ott maradt.

Aztán ő is csomagolt.

Miközben búsan rakosgatta holmiját a bőröndjeibe, kopogás hallatszott az ajtón.

— Tessék! — szólt közömbösen.

Monsieur Jaszkulszki, a lengyel követség fiatal irnoka lépett be.

— Engedelmet kérek, uram, hogy ilyenkor zavarom, — mondta — de a követ úr megbízásából jövök. Két levelet hozok és egy szóbeli kérelmet. A követ úr nagyon hálás önnek, hogy szíves volt meghívásának eleget tenni s azért két levelet küld, két lengyel úrhoz címzett levelet. A követ úr kéri, hogy ha idejéből telik, akkor látogasson el Lengyelországba és ismerje meg a mi szép hazánkat. E tanulmányútra bátorkodom átnyújtani két vasúti szabadjegyet. A két levél címzettje szívesen fogja látni és vendégének tekinti önt.

Szendreyt a meghívás váratlanul érte. Kissé gondolkozott. A szabadságából még tellett, s ezért megígérte, hogy elmegy. Még aznap délelőtt jelentkezett a követnél, hogy megköszönje a szíves figyelmet.

Az ősz diplomata meleg barátsággal fogadta s leültette maga mellé.

— A két címzett közül először Zdzislaw Brunski-hoz menjen, s aztán, ha itt megunta, akkor keresse fel Boleslaw Somborskit, ott kissé szélesebb a látóköri és tán vidámabbak az esték is.

— Varsóba is elmehetnék? — kérdezte félénken. A követ finoman mosolygott.

— Potocki barátom bizonyára szívesen fogja venni. Úgy tudom, meg is invitálta önt. De azt ajánlom, hogy oda utoljára menjen, mert most néhány napig még valahol vidéken tartózkodnak.

Aztán elbeszélgettek még egyideig. Távozásban a követ az ajtóig kísérte és szerencsés utat kívánt neki.

Tehát Lengyelországba fog menni — gondolta Szendrey s megállt egy könyvkereskedés előtt, mikor leért az utcára. Illelnek többet tudni arról az országról. A történelmét ismerte, de nem ismerte a nép lelkét. Vett tehát néhány könyvet, s úgy érezte, hogy most már bátrabban vághat neki az útnak.

Mikor hazaért, újra elővette a leveleket. Sajnos, mind a kettő le volt ragasztva.

Az első Zdzislaw Brunski földbirtokosnak szólt, a Wistula melletti Olsinkába, mely Krakkótól kocsin közelíthető meg, éspedig lovaskocsin, mert mélyen bent az erdőben fekszik, a hegyek közt.

A másik borítékon Boleslaw Somborski nevét olvasta, ez is földbirtokos volt, Brodyban, az orosz határ közelében.

Többet a két boríték nem árult el, akárhogy is forgatta az ujjai közt.

Most az úton már nem volt kíváncsi. Kinézett

a vonat ablakán és elrévedezett az elmúltakon. Reménykedett, hogy találkozni fog vele.

Múltak az órák. A nappalt éjszaka váltotta fel. Szendrey sokáig üldögélt az étkezőkocsiban, mielőtt hálókülsőjében pihenni tért volna. Országhatárok változtatták egymást, s mikor reggel kinézett a vonat ablakán, már valahol Bajorországban jártak.

— No, még egy nap — szólt és az órájára nézett. Aztán ez a nap is elmúlt és Szendrey Krakóban ébredt fel. A hálókocsi mellékvágányon vesztegelt, s könnyű szürke köd úszott a pályaudvar fölött.

Kényelmesen megmosdott, megborotválkozott, majd levitette bőröndjeit és megreggelizett.

Hűvös reggel volt. Sokkal hűvösebb, mint a párizsi reggelek. A forró tea, amit a pincér felszolgált, egészen jólesett.

Reggeli után körülnézett a pályaudvar környékén.

A köd lassan felszállt, s ragyogóan kisütött a nap.

Kocsisok ácsorogtak a sarkon, fuvarra lestek. Szendrey megszólította az egyiket németül.

— Olsinkába? — kérdezte a kocsis. — Olsinka, kérem, az nem város vagy falu, az csak földbirtok, öreg kastéllyal. Arrafelé fekszik — mondta s délkeleti irányba mutatott. — Jó négy órai kocsikázás, ha nem több. Az én lovaimnak ma sok volna, de holnap elmehetnék, ha parancsolja.

Megegyeztek. A napot elsétálta. Nézte az utcákat, házakat, figyelte a felírásokat, de egy szó nem sok, annyit sem értett belőlük. Még olvasni sem nagyon tudta, pedig hát latin betűkkel volt írva mind.

Vacsora után a pincér tanácsára egy kis színházba tért be. Színház volt-e vagy mulató, azzal nem sokat törődött, de holtra nevette magát. A beszédből nem értett ugyan semmit, de a galíciai zsidók mimikája és hanglejtése már magábanvéve is mulatságos volt, s a műsor háromnegyed részét ilyen zsidó művészek töltötték ki. Éjfél felé tért haza a szállodába.

Korán reggel már várta a kocsis a kapu előtt. Még aludt, mikor az inas rázörgetett. Szeretett volna még egy kicsit lustálkodni, hisz vakáció volt és bőven tellett az idejéből is, de a kocsis felüzente, hogy úgy látja, baj lesz az idővel, márpedig ha az embert útközben elkapja a vihar, akkor jobb, ha el sem indulnak.

Szendrey tehát fölkel, felöltözködött, megreggelizett, s hogy az úton éhen ne vesszenek, ennivalót s egy-két üveg bort is feltétetett a kocsira, ami szemlátomást tetszett a kocsisnak.

Hogy az út milyen volt, arról jobb nem beszélni. Amíg az országúton haladtak, addig még csak ment valahogy, de amikor letértek az erdei facsúsztatók és ökrösök göröngyös útjára, a kocsi minden rúgója felmondta a szolgálatot. A kiálló fagyókereken, gyilkos köveken, vízmosta árkokon akkorákat zökkent a kocsi, hogy majd kidobta a benne ülőt.

Hatalmas erdők sűrűjében haladtak. Almodó, titokzatos világ volt ez, valóságos vadásziparadicsom.

A sziklás talaj süppedő ingovánnyal váltakozott s néhol olyan bozótossá vált, hogy csak lépésben lehetett haladni.

A kocsi néha vízmosásba farolt s ilyenkor bizony ki kellett szállniok, ha nem akartak végkép ottmaradni. Az öreg lóhajtó ilyenkor furcsán sandított a magasságok felé, s morgott is valamit, de utána tüstént leemelte süvegét, mint aki bocsánatot kér az égiektől.

— Már az út felén túl vagyunk — mondotta a kocsis, mikor egy tisztáson megpihentek. Lópokrócot terített a földre, mert bizonyosra vette, hogy most falatozás következik.

Az ég befelhősödött, de az a tudat, hogy már nincsenek messze, nyugodtabbá tette a pihenést. Igazi krakkói kolbász került elő a csomagból és savanyú uborka rozsenyérrel.

A lovak az erdei füvet harapdálták.

A kocsis dugóhúzózt vett elő. Rövid félórácskát poharazgattak kettesben az erdei tisztáson.

Az út tovább már gyönyörűség volt, az a néhány korty, amit magukba öntöttek, megkönnyítette az utazást.

Később az erdei útról ráhajtottak a keskeny műútra. Igaz, hogy az sem volt sokkal különb, de mégis csak nyaktörés veszélye nélkül lehetett haladni rajta.

Különös, hogy az erdőben egy lélekkel sem találkoztak. Mintha kihalt volna az egész vidék. Volt benne valami titokzatosság, síri csend borította, mint a temetőt. Méhek döngicséltek, lepkék libegtek a bokrok fölött, s néha egy-egy szarka vagy rigó röppent fel ijedten a közelükben, mintha álmából zavarták volna fel.

— Hová is megyünk tulajdonképen? — kérdezte Szendrey.

A kocsis hátrasandított.

— Gyermekkoromban jártam erre, azóta sem. Lehet, hogy már senki sem él az uraságok közül.

— Már hogyné élne, — válaszolta kissé mérgesen Szendrey — hiszen Zdzislaw Brunskihoz, a föld-birtokoshoz levelet viszek.

A kocsis vállatvont.

— Csak azt mondtam ki, amit gondoltam. Lehet, hogy még élnek, de az is lehet, hogy már nem.

Szendreyt különös izgalom fogta el. Miért beszél így ez az ember? S vajjon milyen lehet az a hely, amelyet neki annyira ajánlott a követ? Párizs után bizony furcsán hatott ez az elhagyatott, átkozott vidék.

Elgondolkozott. Töprengéséből a kocsis riasztotta fel.

— Itt volnánk, uram — mondta s egy hatalmas, négytornyú, várnak is beillő épületre mutatott, melynek falait benőtte a moha, s ablakai mintha régi idők távolából néztek volna a jelenbe...

Megálltak.

— Lakik itt egyáltalán valaki? — kérdezte Szendrey az öreg kocsist, aki nagy, vörös zsebkendőjével törölte a nyakáról a verítéket.

A kapu, amely előtt megálltak, zárva volt és valóban olyan benyomást keltett, mintha már rég nem nyitották volna ki.

— Majd a másik oldalra kerülünk — mondta a kocsis és újra megindította a lovakat.

Hogy milyen nagy volt a kastély, az csak most derült ki, amikor megkerülték.

A sarkon kutyaugatás fogadta őket, majd egy nagy szelindek rontott nekik. A kocsizörgést és a kutyaugatást bent is meghallották, mert a kastély másik kapujából egy szolgálgyerek kíváncsi arca bukkan elő.

A gyerek Szendreyre bámult, aztán lengyelül mondott valamit a kocsisnak.

— Azt mondja a gyerek, — tolmácsolta a kocsis — hogy az úr nincs otthon, de azért csak tessék beljebb fáradni, mert hogy úgylis vendéget várnak.

— Mikor indul visszafelé? — kérdezte Szendrey a kocsistól, mert úgy érezte, hogy itt, ebben a vadonban nem lesz maradása.

— Ma már nem, — hangzott a válasz — sajnálom a lovaimat. Itt alszunk, van hely az istállóban elég, aztán holnap majd visszamegyünk.

Szendrey leugrott a kocsiról. Ebben a pillanatban egy vadászosan öltözött úr bukkant fel az udvaron. Mint Sergej Arkagyevics mutatkozott be, a titkári és felügyelői tisztet tölti be a házban.

— Vártuk uraságot — mondta udvariasan, mikor Szendrey is bemutatkozott és Brunski úr felől érdeklődött.

— Sajnos, urunknak sürgősen el kellett utaznia, de meghagyta nekem, hogy mentsem ki őt, ajánljam fel szolgálataimat és bocsássam a házat rendelkezésére.

— És mikor jön vissza az úr? — kérdezte Szendrey.

— Lehet, hogy egy-két nap múlva, de az is meglehet, hogy hosszabb ideig kell távolmaradnia.

A síheder leemelte a kocsiról a bőröndöket és felvitte őket az emeletre.

Szendrey valóságos múzeumba lépett. Már maga a lépcsőház előcsarnoka ámulattal töltötte el. Széles, tágas terem volt ez. Közepén márványmedence állott. Az előcsarnokból kétoldalt lépcső vezetett az emeletre, a sarkokban délszaki növények zöldeltek. A falat, melynek sötétbarna faburkolata volt, hatalmas olajfestmények takarták és a kiszögelléseknél régi harci páncélok rozsdásodtak s óriási sisakok, melyeknek színes forgóját lassan megemésztették a molyok. Voltak ott régi ónkorsók, címerpajzsok, jávor- és iramszarvas-agancsok, s a képeken büszke férfiak, akik jó néhány évtizede vagy évszázada nézhettek már le onnan. A mennyezetről hatalmas csillár lógott le, amelyen legalább is egy mázsa gyertyát lehetett elhelyezni.

Szendrey megállt, míg a suhanc tovább vitte a bőröndöket. E patinás kincsek megfogták és nem engedték tovább menni.

Sergej Arkagyevics láthatólag élvezte a hatást. A vendég arcvonásait figyelte és mosolygott.

— Kincsesbánya ez a kastély — mondta később. — Császárok, királyok, hetmanok, kánok kincseit gyűjtötték össze benne. Ami idekint van, az csak olyan selejtes holmi, aminek már a belső szobákban nem akadtt hely. Uraságodnak lesz alkalmá búvárkodni! Mást nem is igen lehet itt csinálni. Köröskörül erdő és erdő. Néhány gazdasági épület és odébb egy kis tisztáson a kriptá, de élő ember, akivel szót lehetne váltani, az nincs sehol. Az erdő is csendes nyáron, de néha, amikor télen elkezdenek vonítani a farkasok, akkor kissé barátságtalan. Szerencse, hogy most nyár

van, a farkasok ilyenkor beljebb húzódnak a rengetegbe.

Fenn hűvös, árnyékos folyosókon haladtak keresztül, a boltíves hajlások fehérre meszelve néztek alá. A faburkolat a falak alsó részén azonban itt sem hiányzott s ez lakályossá tette a folyosókat is. A kőpadlót vastag kéziszőtt borította. És sehol egy lélek, sehol egy ember. Minden szépsége mellett is üresen hatott mindez. Legalább egy gyermek szaladt volna szembe velük, vagy egy kis kutya lábatlankodott volna körülöttük, — de senki.

Kristály kilincsű, faragott ajtó előtt álltak meg.

— Ezt a szobát gondoltam uraságod részére a legmegfelelőbbnek — mondotta a titkár és kinyitotta az ajtót.

Szendrey belépett, s noha minden, ami bent volt, királyi vendég számára is megfelelő lett volna, mégis úgy érezte magát, mint aki börtönbe lép.

Sergej Arkagyevics az arcát figyelte.

— Ha nem tetszik, — szólt halkán — más szobát fogok kinyitni.

— A titkár úr is fent lakik?

— Sajnos, nem. A mi lakásunk lent van. Az emeleten jelenleg csak uraságod fog lakni egyedül. De azt hiszem, ez nem is fontos — mondta és mosolygott.

A szobán vasrácsos ablakok voltak.

Sergej Arkagyevics észrevette, hogy a vendég a rácsokat nézi.

— Ilyen elhagyott helyen ez az egyetlen védekezés a tolvajok és a rablók ellen — magyarázta. — És még dupla rács. Ilyet valószínűleg még nem tettett látni. Az első rács itt van a szoba falán belül, a másik a fal külső részén van, de az üveglablakon belül, és csak akkor jön működésbe, ha a belső rácsot megrántják. Rendes körülmények között nem látni, mert a falba van süllyesztve. A tolvaj vagy betörő kitörheti az üveglablakot s bemászhat, de

amikor feszegetni kezdi a belső rácsot, akkor a külső leesik és ő kalitkába kerül. Egyszerű szerkezet, de már volt alkalom, hogy nagyszerűen bevált. Aztán lent a földszinten megszólal egy kis harang, s mi tudomást szerzünk a történetekről.

Szendreynek a doge-palota rejtelmiei jutottak eszébe. Megborzongott.

— Ennek a rácsnak híre van messze vidéken, — folytatta a titkár — s a rablók azért el is kerülnek bennünket. Még más ilyenfajta kedves dolgunk is van, azt hiszem, hogy azzal is lesz alkalma megismerkedni az úrnak — mondta és megint mosolygott.

— Az uraságok közül van itt valaki? — kérdezte Szendrey. — Illőnek tartanám, hogy jelentkezzem náluk.

A titkár levegővel mosta a kezét, amikor válaszolt.

— Sajnos, nincsen itthon senki. A fiatal Brunski, a földesúr fia, anyja halálakor világgá ment, s ma itt van, holnap meg ott. Az idegei... Nagyon szerette az édesanyját... Jó asszony is volt, az Isten nyugosztalja. Lánya pedig, az Olenka...

E pillanatban nyílkordult az ajtó s egy hajlott-hátú öregasszony lépett be rajta. Szeme vízenyős volt, tekintete bizonytalan, s botra támaszkodva lépegetett feléjük. Feje jobbra-balra ingott s hirtelen megállt. Egyideig nézte Szendreyt, aztán fogatlan szája mozogni kezdett. Mondott valamit. De Szendrey nem értette, hogy mit, mert lengyelül beszélt. Majd keresztet vetett magára, s úgy, amint jött, kitipegett a szobából.

Az asszony után kissé nyitva maradt az ajtó.

— Ki ez az asszony? — kérdezte Szendrey és Sergej Arkagyevicsre nézett, akinek arcáról közben eltűnt a mosoly. — És mit mondott?

A titkár, mintha nem is hallotta volna a kérdést, a padló egy pontját nézte. Csak később szólalt meg, amikor látható zavarából magához tért.

— Bocsánatát kérem, uram, de ez az öreg anyóka már nem beszámítható. Jár-ke! a házban, és hiába til-

tunk meg neki valamit, ő csak tovább csinálja. Még a földesúr dajkája volt, s most kegyelemkenyéren él itt. Lehet már vagy százéves.

— És mit mondott? Úgy vettem ki, hogy nekem szólt vagy rólam beszélt valamit.

Sergej Arkagyevics mintha vonakodott volna a válasszal. De aztán, amikor Szendrey másodszor kérdezte, mégis megszólalt:

— Ne tulajdonítson jelentőséget az öregasszony szavainak, uram, de ha már annyira érdekli, hát meg fogom mondani — amikor búcsúzni fogunk.

Szendrey még mindig magán érezte az öreg nő homályos, hideg tekintetét. Olyan hideg áradt ki ebből az anyókából, mintha csak a kriptából szökött volna ki vagy valamelyik dohos levelesládának megelevenedett figurája lett volna. Vagy talán már közelebb volt a szellemvilághoz, mint a földihez, és ezért hagyott kriptaszagot maga után?

Sergej Arkagyevics arcáról végleg eltűnt a mosoly. Zavartan folytatta:

— Tehát ezt a helyiséget gondoltam hálószobának ittartózkodása idejére. Középfekvésű és az abiakai keletre nyílnak. Reggel napsütés mosolyogja be, dél után árnyékban van, ez nyáron nagyon kellemes. De ha a legkisebb kifogása volna ellene, csak tessék szólani, nagyon szívesen kicseréljük egy másikkal.

— Ebben a szobában, azt hiszem, mindig árnyék van, — szólt Szendrey — hiszen a fáktól nem juthat be napsugár.

Sergej Arkagyevics a megjegyzést figyelmen kívül hagyta.

— Jobbról-balról szobák vannak, — folytatta bőbeszédű magyarázatát — illetve termek. Errefelé van a könyvtár is, a címertár, aztán jön a fegyverek terme, majd a hálók és szalonok sorakoznak, aztán a toronyszoba után újra vendégszobák. Most használaton kívül van valamennyi, mert amióta nagyasszonyunk elhagyott minket, azóta a vendégségek is elmaradnak.

Szendrey a legszívesebben odébbállt volna, mert egyre inkább úgy érezte magát, mintha börtönbe került volna. Királyi börtönbe, amelyben minden van, amit kívánhat, csak éppen a mosoly, a vidámság és az élet hiányzik belőle.

— Most magára hagyom, uram — szólta a titkár. — Helyezze magát kényelembe. Az ebédet lent találjuk, a kis ebédlőben, de ha parancsolja, fel is küldhetem. Most csak a kis ebédlőt használjuk, mert a nagyba legalább száz ember kell, akkor jön csak meg benne a hangulat.

— Kissé megmosakszom, aztán lemegyek — válaszolta Szendrey, és máris nyúlt a bőröndök felé.

A kocsis ezalatt lent az udvaron kifogta a lovakat s bevezette az istállóba. A kocsit a színbe húzta. Sötét felhők gyülekeztek az égen. Vihar volt készülöben.

Mikor Szendrey néhány perc múlva kilépett az ajtón, a sihedert pillantotta meg, aki ügylátszik, várt rá, hogy lekísérje az ebédlőbe.

Intett neki, hogy kövesse.

A kis ebédlőnek nevezett helyiség valóságban nem is volt olyan kicsi. Húsz ember kényelmesen elfért benne. Vörös fenyővel volt burkolva a mennyezettől a padlóig. Régi ónkorsók sorakoztak a polcokon. A fal közepén ébenfára erősített feszület lógott s a sarokban egy fekete Mária-kép húzódott meg, kis mécsessel, melyben rubinpiros lánggal égett az olaj.

Az asztal mellett öreg, fehérhajú úr ült, aki anyyira elmerült a gondolataiba, hogy a belépőt csak akkor vette észre, amikor az üdvözölte. Lábán oroszos, puhaszárú csizma volt, kabát helyett meg kéziszőttres inget viselt, de nagyon finom anyagból.

— Leon Wieszicki vagyok, — mutatkozott be — bajtársa és sorstársa e ház urának a nagy lengyel felkelés idején, mely ránk oly sok bánatot és szomorúságot hozott. Az egyik ütközetben én mentettem meg barátom életét, s most az ő jóvoltából elégedélek itt.

Ezt azért mondom előre, hogy egy pillanatig se tartson többre az úr, mint ami tulajdonképen vagyok. Az embernek hálásnak kell lennie. A jószág testvére a hála és én azt életem utolsó pillanatáig gyakorolni akarom. Ha majd elkerülök odatúlra, — az égre mutatott — még ott is imádkozni fogok érte. Ezekután azonban, ha megengedi uraságod, rátérhetünk összejövetelünk tulajdonképeni tárgyára, a táplálkozásra és... az ivásra. Mert ha öreg vagyok is, a jó itókát nem vetem meg.

Egy üveg után nyúlt, melyben a látszat szerint víz volt, s csak amikor az első poharat megitta az ember, akkor értette meg, hogy az indiánok miért nevezik a pálinkát tüzes víznek.

Szendrey levegő után kapkodott, az öreg azonban újra töltött, mintha a világon a legtermészetesebb dolgot művelte volna.

— Ezt appetitfnek isszuk, a barsshoz mézsört fogyasztunk. Hideget, uram, mint a jég — szolt és felhajtotta a második poharat is.

Most Sergej Arkagyevics lépett be az ebédlőbe. Mielőtt leült volna, keresztet vetett és imádkozott.

Az első tál ételt idősebb, kövérkés asszony hozta be s tette le az asztalra.

— Ez valódi lengyel étel, — mondta a titkár — tessék, vegyen belőle. Barss a neve és céklából készül, jó füstöltkolbász darabokkal fűszerezve. Ilyet csak Lengyelországban élvezhet, ha ugyan élvezni fogja. Izlés dolga. Mi nagyon szeretjük.

Szendrey nem kérte magát, teli merítette a tányérját, mert úgy érezte, hogy ilyen éhes már régen volt, mint most.

Utána hajdinakásával töltött barátfülét hoztak, majd füstölt sertéshúst káposztával — és hozzá mézsört, mely olyan édes volt, mint a málnaszörp.

Sergej Arkagyevics szótlanul ült az asztalnál, látszott rajta, hogy máshol járnak a gondolatai. Wieszicki rá is mordult:

— Mi van magával, Sergej, hogy úgy hallgat? Bántja valami?

— Nem lehet az embernek mindig jókedve — válaszolta az teli szájjal.

Már az ebéd vége felé tartottak, amikor a méz-sör, mely olyan jámbor italnak látszott, kezdte hatását éreztetni Szendreyvel. Más ital után sohasem érzett ilyet. A feje valahogy folyton hátrafelé húzta.

Mikor az öregúr újra töltött, Szendrey élénken tiltakozott.

— Nagyon köszönöm, de nem bírom ezt az italt. Úgy érzem, mintha a fejem nem is tartozna hozzám. Wieszicki nevetett. Öregesen, de jóízűen.

Nagy vörös zsebkendőjével megtörölte nedves homlokát, aztán rágyújtott egy jóillatú szivarra.

— Délben szivar, este pipa, — nappal a tubákkal is megelégszem. Az orvosok így írták elő, hát legyen meg az ő akaratuk. A gazdánk is így csinálja, ha itt-hon van, mert mi még orvosságot is egyformát szedünk csupa szimpátiából.

— Kár, hogy nem lehet szerencsém Brunski úrhoz — jegyezte meg Szendrey, hosszú vékony cigaret-tára gyújtva.

— Sajnálhatja is, ifjú barátom, mert nagy élménytől esett el — szólt Wieszicki hátradőlve a székében. — Sürgönyileg hívták el, s így bizony legnagyobb sajnálatára nem várhatta meg önt, pedig hogy várt! Nagyon szereti a vendégeket. Egészen új ember lesz belőle, ha a mi unott arcunk helyett újat lát. Különben minden attól függ, hogy Olenka...

Ebben a pillanatban valaki rávágott öklével az ajtóra. A folyosón hangos nevetés hallatszott.

Az öreg nem fejezte be szavait, hanem jelentőség-teljesen nézett Sergej Arkagyevicsre.

— Ez nem lehet más, Sergej Arkagyevics, mint a maga barátja, Zaglyoba.

— Ebben igaza lehet, pán Wieszicki. Az én barátom, a bolond, a hazája bolondja.

Az ajtó kinyílt és belépett rajta valaki. Első pillanatban nem is lehetett tudni, hogy kicsoda. Rémes fej bújt be, melynek jobboldalán őszülő szakáll bozontosodott, baloldalán meg hiányzott a bőr az arcáról, úgyhogy elől kilátszottak a sárga fogak. Haja kócos volt, szeme zavaros. Testét rongyok fedték, lábán bocskor volt, de madzag tartotta össze, mert már nagyon lekíváncozott.

— Jeszce Polská nie zginyela! — mondotta és katonásan tisztelgett, összecsapva a bocskorait.

Sergej Arkagyevics, aki éppen akkor fejezte be az étkezését, megtörölte a száját és felállt.

— Kedves Zaglyoba barátom, — szólott hozzá szeretettel — most ne zavarogj itt, láthatod, hogy vendégünk van. Menj szépen a konyhába s kérj ebédet magadnak.

Zaglyoba nem ellenkezett. Újra tisztelgett, újra összecsapta a bocskorait és szó nélkül távozott. Sergej Arkagyevics utána ment.

— Ő is egyik áldozata a háborúnak — mondta Wieszicki. — Valamikor jobb napokat láthatott szegény, de mióta egy voják lehasította a fél képét, azóta elvesztette józan eszét. Most barangol az egész világban és hirdeti, hogy Lengyelország még nem veszett el. A télen három farkassal verekedett meg, egyiket a másikkal verte agyon. Rettenetes erő van benne, patkót kettétör pusztá kézzel, asztalt emel egy kézzel. Valahol mindig sebes a teste, — folytatta Wieszicki — mert a rossz kölykök megdobálják kővel, és ő erdei számócát gyűjt nekik hálából. A fájdalom iránt érzéketlen. Megtette már, hogy egy pofa bagóért közönséges szöggel átszúrta a tenyerét.

Jókorát húzotta a mézsörből és azután folytatta:

— Uraságodnak nem nagyon tetszhetik az itteni élet Párizs után. A százéves Marjulcsa, aki jövődöt mond mindenkinek, akivel csak találkozik, meg itt ez az öreg Zaglyoba, no meg én — mindez bizony Párizs után savanyú lőre.

Nevetett, mintha valami nagyon érdekeset mondott volna.

— A fiatal Brunski sem tetszik nekem, — folytatta később — pedig ha most itt lenne, akkor teljes lenne a pakli. Sajnos, hogy Olenka...

E pillanatban kinyílt az ajtó és beszólt Sergej Arkagyevics:

— Kérem, jöjjön ki egy pillanatra, Wieszicki úr.

Az öreg megtörölte a száját, felállt és keresztet vetett.

— Ha kissé le akar pihenni a fáradtságos út után, — búcsúzott barátságosan — ebben senki sem fogja zavarni.

Szendrey is felállt, de nyomban leült. Úgy hátrántotta valami, mintha emberi kéz lett volna, pedig hát csak az a málnaszörphöz hasonló mézsőr okozta. Az erősebbnek bizonyult nála.

A cigarettát benyomkodta a hamutartóba, aztán nagynehezen felment a szobájába pihenni. Nyugodtan leheveredett és néhány perc múlva mély álomba merült. Mikor magához tért, nem tudta, hogy hol van. Csend, nyomasztó csend vette körül. Néha úgy hallotta, mintha a falban valami szű rágcsált volna. Hirtelen felismerte a helyzetet. Persze, ő Olsinkában van, a Brunski-kastélyban. Bár ne lett volna ott! Nem érezte jól magát. Lemosta az arcát és kinézett, már amennyire lehetett, az ablakon, de a fáktól jóformán semmit sem látott. És ekkor egyformán kopogó hangra lett figyelmes. Megismerte. Marjulcsa, a jövődömondó anyóka ment el az ajtaja előtt. Vajjon hová mehetett, mikor az emeleten senki sem lakott. A kopogás lassan elnémult, de Szendreynek nem volt maradása a szobában. Köpenyt kanyarított magára és kiment a szobába. Amíg aludt, azalatt vihar lehetett, mert a fákról csöpögött az esőlé. A szél elállt és a levegő olyan balzsamos lett, hogy Szendrey szinte megittasodott tőle. Mélyet lélekzett s úgy érezte, hogy a tüdeje nem

elég tág, nem tud annyit beszívni magába, hogy ki-elégüljön.

A víz tócsákban állott a ház előtt, s a nap már nagyon mélyen járt az erdő mögött. Nem tudta, hogy merrefelé menjen. Emberekkel szeretett volna találkozni, de hol volt itt ember? Még az öreg Wieszickit sem tudta sehol felfedezni.

A gazdasági épületek felé vette az útját. Ott csak kell valakinek lennie. Ha más nem is, de a kocsis, aki idehozta, csak ott lesz.

Nem csalódott. A kocsis valóban ott ült az istálló eresze alatt és pipázott. Mikor meglátta Szendreyt, felállt, de a pipát csak annyi időre vette ki a szájából, míg köszönt s megkérdezte, hogy mi ujság odabent. Mintha megérezte volna, hogy valami nem tetszik az utasának.

— Holnapig majd megtetszik gondolni a dolgot, — mondta csendesen — ha parancsolja, majd visszaviszem a városba. Ott jobb. Én nem tudnék már itt megszokni, pedig én is ilyen elhagyatott vidéken láttam meg a napvilágot. Apám taníttatott, azt akarta, hogy úr legyek. Próbáltam irodában ülni, de belebetegedtem. A háború magával sodort, aztán mikor vége lett, kiraktak a hivatalból, s mivel élni kellett, hát felcsaptam kocsisnak. A lovak jó barátaim, megértjük egymást. Nem parancsol nekem senki, az istállóban én vagyok az úr.

Az öreg az előtte fényeskedő pocsolyába bámult. Majd kiverte a pipáját s újra megtömkölte.

— De már üljön le az úr — szólt Szendreyhez és helyet szorított neki maga mellett a padkán.

Szendrey letelepedett és cigarettára gyújtott.

— No lám, így jobban fog menni a beszélgetés — folytatta az öreg. — Most ahogy itt üldögéltem, sok minden jutott az eszembe. Néztam a kastélyt, s ahogy néztam, eszembe jutottak a gyermekkori mesék, melyeket téli estéken az apámtól hallottam.

Mert tetszik tudni, ezek a kövek sokat tudnának

mesélni, ha szájuk volna. Itt valamikor császárok és királyok laktak, és volt idő, amikor gyilkosok és rablók. Volt idő, amikor azt híresztelték az emberek, hogy ez a ház átkozott — suttogta és összeborzongott. — Átkozott ház: a boldogság nem szeret fészket rakni benne. Itt nem messze a pajta mögött van a kriptá, gyermekkoromban jártam benne, oda temetik a ház lakóit, ha befejezték földi pályafutásukat. De a sok halott közül alig van egy-kettő, aki rendesen, ágyban halt volna meg, mint tisztességes keresztény emberhez illik. Egyiket a farkasok tépték szét, a másikat meg az emberek. Az egyik útközben fagyott meg valahol, a másik meg elégett, mint a szalma, és nem volt, aki megmentse. Van köztük olyan is, aki életet adott és akkor halt bele, s van olyan, aki akkor halt meg, amikor a másik életét akarta elvenni.

— A fiatal földesúr meg csak utazgat, — folytatta elgondolkozva — járja a világot. Olenka, a földesúr leánya pedig még az élet előtt áll. Ki tudja, mi vár rá?

E pillanatban nyikordult az istálló ajtaja, és kilépett rajta Zaglyoba. Vigyázz-állásba vágta magát és tisztelgett.

— Jeszce Polská nie zginyela — mondotta és tetőtől-talpig végigmérte Szendreyt. Majd németül kezdett el beszélni:

— Zaglyoba Péter vagyok, Zaglyoba Andrásnak, a híres kozákverő kapitánynak az unokája. Egy csomót én is elküldtem közülük a másvilágra, de közben ők is ellátták a bajomat. Csak félpofát hagytak meg, s most, amint látni méltóztatik, olyan vagyok, hogy még rám nézni is rossz. Az anyák velem ijesztik rosszalkodó gyermekeiket. Légy csendben, Pujo, mert mindjárt itt lesz a félpofájú Zaglyoba és az lenyel egészen! Ezt kaptam honszeretetemért. De egy kis dohányravalót elfogadnék, ha kegyeskednék megszámni engem, szegény hontalan vándort, kiből egyszer majd regényhős lesz, ha csak az öregek meg nem feledkeznek rólam. Sajnos, Sienkiewicz már meghalt!

Szendrey megajándékozta Zaglyobát néhány pénzdarabbal és még cigarettát is nyomott a kezébe.

— A cigarettát nem bírom, — mondta és visszaadta — köhögök tőle. Nekem erős dohány kell, hogy marjon, hogy érezzem. Hálából a kriptát szívesen megmutatnám. Jól ismerem, ott szoktam aludni, ha mindenünnen kivernek, mondván, hogy részeg disznó vagyok, s ha garast érzek a kezemben, akkor eliszom. Az uraságnak szabad becsípni, de ha a magamfajta szegény legény borba fojtja a bánatát, az akkor részeg disznó.

Zsebéből szutykos szivarvéget húzott elő, szétmorszolta ujjai között s bedugta a szájába.

— Hát meg tetszik nézni a kriptát? — kérdezte aztán, mikor a szivarcsontk végleg elhelyezkedett. — Van olyan koporsó, amelyik kint van, s bele is lehet nézni. Csak csont van benne és néhány ruhafoszlány. Aztán lemászhatunk a föld alá is. Télen olyan meleg van lent, mintha valaki fütene, most meg hűvös, mint a krakkói püspök úr borospincéje, amelyben Kázmér királyunk kora óta pihennek az üvegek és álmodoznak valakiről, aki majd megissza a tartalmukat.

— A kriptára nem vagyok kíváncsi — mondta Szendrey. — Elég kriptá ez a világ itt maga.

Zaglyoba nem szólt többet a kriptáról egy szót sem. Megint tisztelgett.

— Akkor megyek, hív az erdő. Isten áldja meg, uram!

— Merre megy és kihez? — kérdezte Szendrey.

— Még nem tudom, — hangzott a válasz — sohasem tudom, hogy kihez megyek, csak egyszer ott vagyok valahol.

Sarkonfordult és megindult az erdő felé.

Lassan este lett. A szél újra húzogatni kezdte az erdei lombok fölött foszladozó vonóját, s úgy hallatszott, mintha valaki mélyen, de nehezen lélekezett volna.

Szendrey megkerülte a kastélyt, körüljárta a gaz-

dasági épületeket, aztán mélyet sóhajtott és elhatározta, hogy másnap elutazik, ha törik, ha szakad, mert itt búskomor lenne.

A vacsoránál csak Wieszicki volt jelen. Sergej Arkagyevics nem jelentkezett, sőt terítve sem volt neki.

— A titkár úr nem vacsorázik velünk? — csodálkozott Szendrey.

— A tanyára kellett mennie. Ha a gazda nincsen itthon, bizony sok a tennivalója.

A kövérkés szakácsné behozta a vacsorát s töltött a poharakba, aztán egyedül maradtak. Csendben eszegettek, majd az első pohár után megszólalt az öregúr.

— Nos, hogy érzi magát uraságod? Nem valami vidáman, képzem.

— Azt hiszem, holnap tovább megyek.

— Olyan hamar? Hát meg sem tetszik várni a gazdánkat? Ejnye no, ez nagyon fogja őt bántani.

— Sajnálom, és tán udvariatlanság részemről, de olyan szokatlan nekem, városi embernek, egész nap egyedül lenni, hogy szerzetesnek kezdem érezni magam, jobban mondvá remetének.

— Csak az első nap lesz nehéz, meg tetszik látni, hogy holnap már másképen fog ítélni. Miért nem nézett jobban széjjel a kastélyban? Hiszen itt annyi érdekes dologgal fog találkozni, hogy reggeltől-estig búvárkodhatik. Ha író lenne, köteteket írhatna össze róla. Felbecsülhetetlen anyag ez.

— Sajnos, nem vagyok író, — válaszolta Szendrey — de ha itt maradnék, akkor nem tudom, hogy nem válnék-e azzá.

— A lengyelek története nagyon változatos, mint általában azoké a nemzeteké, amelyek sokat szenvedtek — mondta Wieszicki. — Bátorság kell és kitartás, uram! Mindenütt, ahol vagyunk, ki kell használni a helyzetet, mert ki tudja, megismétlődik-e még egyszer. Sienkiewicz úr például hónapokat töltött itt és írt, írt reggeltől-estig, és sokszor reggel, amikor a szobájába

lépett az inas, még ébren volt és az asztalán égett a lámpa.

A szakácsné szamovárt hozott be és meggyújtotta a lángját.

— Lefekvés előtt egy-két pohár finom tea nyugalmas éjszakát ad. Megnyugtatója az embert és tovaűzi a lidércnyomást — jelentette ki az öreg. — Mi itt tea nélkül már élni sem tudnánk. Előtte azonban egy pohárka krupnik, finom, valódi mézpálinka lassan szűrcsölvé nélkülözhetetlen.

— A tea ugyanis — folytatta később — nyáron oltja a szomjat, télen pedig, mikor farkasordító hideg van, áldásosan hat a megdermedt testben. Lenne csak itt az úr amolyan negyvenfokos hidegben, amikor a farkasok bemerészkednek a házig s egész éjjel úgy üvöltenek, hogy nem jön az ember szemére álom! A kutyát be kell zárni az istállóba, mert reggelre felfalnák a fenevadak. Igaz, hogy az utóbbi években már egyre gyérülnek, de azért még mindig éppen elég akad belőlük.

A tea illatával megtelt az ebédlő. Szendrey hűlni hagyta. Valahogy nagyon szokatlan volt neki pálinka és sör után teázni. Csendben üldögéltek. Az öreg harcos elrévendezett a multon, lassan el-elmondott valamit, aztán vagy a teából vagy a pipájából húzott egyet.

Ahogy így ülnek a csendben, egyszerre csak tisztán hallani lehet egy csecsemő sírását. Szendrey az ablakra nézett, mert onnan jött a hang.

— Csecsemőt hallok sírni.

Az öreg arcán mosoly suhant végig.

— Régi história, időközönként sírdogál itt az ablak alatt valami. Régebben kimentem megnézni, hogy nincs-e ott valaki, vagy nem tettek-e egy gyermeket az ablak alá; de hiába mentem, nem találtam ott soha senkit, csak vak sötét éjszakát. Mindig ilyenkor szokott sírni, mikor a hold elbújik és az ember egy lépést sem tehet lámpás nélkül.

— De hát mégis mi sír ott? — kérdezte Szendrey sápadtan.

— A jó Isten tudja, mert ő mindent tud, de mi, szegény emberek, csak találgatjuk. Van, aki azt állítja, és ez még a legelfogadhatóbb magyarázat, hogy amikor az olaszok a vidéken a vasúti síneket rakták le, nagyon elszaporodott a gyermekek száma és néhány lelketlen anya keresztleletlenül temette, illetve földelte el a gyermekét, s most azok sírnak és kérik, hogy valaki imádkozzék értük és keresztelje meg őket. Halott gyermekeket azonban már nem lehet megkeresztelni, mert hisz az az élők szentsége, dehát így tartja a néphit.

A vinnyogó gyermeki hang még néhányszor hallatszott, aztán végkép elhallgatott.

Szendrey egész testében didergett...

— Hihetetlen, hogy itt a hegyek között mi minden nem adódik elő. Pesten vagy Párizsban ilyenén nevetnének az emberek, s itt megesküsznek rá, hogy igaz, mert hisz éppen úgy hallják, mint én hallottam most a saját fülemmel.

Egyideig még beszélt hozzá, de egyszerre azt vette észre, hogy az öregúr nem válaszol. Csendesén elaludt a karosszékbén.

Ez nyilvánvalóan annyit jelentett, hogy ő is elmehet aludni, ha csak nem akar szótlanul ülni egy szundikáló öregember mellett.

Elhatározta, hogy ő is aludni tér, legfőljebb még olvas egy keveset az ágyban. Most örült csak, hogy az ujságokat nem olvasta el a vonaton s így lesz mivel eltöltenie az időt.

Csendben felállt, hogy fel ne ébressze az öregét s kilépett a folyosóra. Valahol nyitva lehetett egy ablak, mert hűvös szél legyintette meg az arcát. És sötét is volt. Igaz, hogy a lépcső legalsó fokán égett egy lámpás, de abból olyan betegesen szűrődött ki a fény, hogy szinte rossz volt ránézni. A páncélos lovagok

meg oly mereven álltak a sarkokban, mintha egy király ravatalánál örködtek volna.

Egy-két szobába benyitott, hogy talán csak akad valakire, akivel szót válthatna, de mindenünnen sötétség ásitott feléje. Nem kísérletezett hát tovább s felkapta a lámpást. Abban a pillanatban megelevenedtek a páncélos lovagok s árnyékuk végigsiklott a falon. A hideg rázta, mire felért. Betegnek, súlyos betegnek érezte magát. Olyan érzése volt, hogy halott fekszik valahol, és neki kell virrasztania mellette.

Szobája elé érve, gyanútlanul kinyitotta az ajtót és a lámpást maga elé tartva belépett. A következő pillanatban azt hitte, összerogy. A lámpás megremegett a kezében. Az öreg Marjulcsa állt vele szemben s vizes szemével úgy nézett rá, mint a tetszhalott nézhet, ha magához tér a koporsóban.

— Mit keres maga az én szobámban? — kérdezte és a foga szinte vacogott a rémülettől.

Az öregasszony nem válaszolt, hanem hideg kezével a lámpás után nyúlt, kivette Szendrey kezéből s szó nélkül elhagyta a szobát. Szendrey tisztán érezte: — kriptaszag maradt utána.

Egészen sötétben maradt. Végigtapogatta zsebeit, míg végül megtalálta öngyújtóját. Lángot csiholt és lámpát keresett, de lámpát nem talált, csak egy ötágú ezüstgyertyatartót, öt sárga viaszgyertyával. Meggyújtott hármat és ruhástul levetette magát az ágyra, mert valahogy úgy érezte, hogy valaminek még jönnie kell.

Kint a szél szomorú nótákat dúdolt. Szendrey tudatára ébredt annak, hogy ilyen szomorúan még nem hallott szelet énekelni soha, mint itt a lengyel hegyek között.

Feküdt és a mennyezetre bámult. A gyertyák szelíden égtek, nekik mindegy volt, hogy oltár asztalán, siralomházban vagy halott mellett égnék-e, mert hisz úgyis tudták, hogy a fény, amit adnak, az életükbe kerül.

Sokáig feküdt így. Lassan visszatért felzaklatott idegzetébe a nyugalom s levetkőzött, hogy végleg pihenni térjen, mert valóban fáradt volt. Olvasni azonban egy sort sem tudott, hiába váraakoztak rá a képeslapok. A gyertyákat azonban nem fújta el. A kis fény, amit a három gyertya adott, mégis csak barátságosabb volt, mintha sötétben kellett volna a szél sírását hallgatnia.

Képek rajzottak az emlékezetében. Visszaidézte a párizsi szép napokat, a zenés estéket, a követségi házbált és végül Helén szépséges vonásai rémlettek fel előtte. Szeretett volna ennél a képnél maradni és kissé társalogni vele, de a kép folyton eltűnt, s helyette a félarcú Zaglyoba tolta magát előre vagy Marjulcsa vizenyős szeme, melyben már kialudt minden élet.

Az idő múltott és Szendrey úgy érezte, hogy az álom lassan rápilléssedik a szemére. A gyertyák égtek és a szomszéd szobában életjelt adott magáról az óra, időt kongatott mélyen, komolyan. Utána soká bűgött, mintha fájt volna valamije.

A ház előtt kocsizörgés hallatszott, valaki hazatérhetett vagy tán elment, s őt itthagyták egészen egyedül. A kapu bevágódott. Utána csend, egy hang nem sok, de annyit sem hallott, pedig úgy figyelt, mintha éji lesen lett volna, fegyverrel a kezében.

Az eső nehéz cseppekben ütődött az ablak párkánya-hoz vagy tán a párkányzatról folyhatott le, de úgy hallatszott, mintha Marjulcsa botjának kopogása lett volna.

Az álom végül is győzedelmeskedett. Szendrey behúnyta szemét, s testére bágyadság nehezedett.

A szomszédban ekkor velőtrázó női sikoly törte meg a kábult csendet. Valóban női sikoly volt, teli fájdalommal és keserűséggel. Szendrey talpraszökkent.

— Mi volt az? Almodom vagy valóban sikoltott valaki?

Figyelt, neszelt, de csend volt.

— Rossz álom volt csupán — mondta és vissza-

dőlt a vánkosra. De alighogy elhelyezkedett, a sikoltás megismétlődött, most még élesebben, még szomorúbban, mint az előbb. Újra felugrott. Magárákaptá ruháit és az egyik gyertyát kivéve a tartójából, felrántotta a szomszéd szoba ajtaját.

Délután ugyan már bekukkantott a szobába, de akkor a bútorokon kívül nem volt benne semmi. Biedermeier-szoba volt, két vitrinnel az ajtó két oldalán, s középen kis kerek asztal karosszékekkel.

És most a gyertya fényében egy zilált hajú nőt látott maga előtt, földigérő fehér köntösben, feléje nyújtott karokkal.

A gyertya sárga fénye kísértetiesen világította meg a nőt, aki lassan megindult a következő szoba felé s intett neki, hogy kövesse.

Szendrey azonban valósággal megdermedt és nem tudott mozdulni. A nő, aki előtte állt, Helén volt, a párizsi Helén.

— Megőrülök! — sziszegte fogai között és érezte halántékának lüktetését.

— Helén... Helén... mit keres maga itt? ... Hogy került ide... az ég szerelmére... — nyögte, de a hang is úgy jött ki a torkán, mintha pincéből jönne és mintha valaki más mondta volna, nem ő.

A fehér alak nem válaszolt, csak esedezve, szinte sírva nézett rá, és még egyszer intett neki, hogy kövesse a másik szobába.

Szendrey megindult, ellenállhatatlan kényszer lett úrrá felette. Tisztán látta, hogy nem valami álmokép, hanem valóság a nő, aki vezeti. Vagy ilyenek lennének a kísértetek, ennyire hasonlók az élőkhöz? De miért lenne Helén kísértet? Hisz még néhány nap előtt az élet királyi sarja volt s most kísértet lenne? A nő szobáról-szobára ment, és Szendrey úgy lépdelt utána, mintha holdkóros lett volna. Már áthaladtak vagy öt szobán és Szendrey nem tudta, hogy merre jár, csak ment, ment, akár a halálba is. Végre megint kitört belőle a kiáltás:

— Helén, édesem, állj meg, akár élő vagy akár csak álom!

Helén azonban már egy kerek szobában állt és egy csapóajtón keresztül eltűnt a mélyben. Szendrey odarohant és akkor hallotta, hogy a sötét mélységből Helén kiált feléje:

— Denis, Denis, mon petit Denis!

Ez a hang visszaadta józan esztét. Körülnézett, hogy hol is van tulajdonképpen. Fehérre meszelt kerek szobában állt, amely valószínűleg toronyszoba lehetett, sötét, titkos lejáróval a pincébe. Odalentről hűvös levegő és koromsötétség áramlott feléje. De nem rettent vissza, rálépett az első fokra s nem törődve azzal sem, hogy a csigalépcsőn elszédül, a kis, csonka gyertyával kezében eltűnt a sötétben.

Nyirkos pincefolyosóba ért. A falakról folyt a víz.

— Helén szívem, itt vagy! — lihegte.

Helén azonban már messze fehérlett.

Nem törődött azzal, hogy pocsolyába lép, hogy ruhája csupa agyag lesz, csak ott lehessen és megölelhesse azt a fehér jelenséget, ha mindjárt széjjel is foszlik a karjai között.

Már-már elérte... már-már azt hitte, hogy megérintheti... amikor váratlanul vízcsepp hullott a gyertya lángjára s az sisteregve elaludt. Vége volt. Csapdába került, s most meg kell hálnia. Feszülten figyelt, de semmi nesz sem hallatszott.

— Helén! — kiáltotta kétségbeesve. — Helén, hol vagy?

Csend vette körül, halálos csend. A homlokáról víz csurgott alá és megborzongtatta a hideg. Nem tudta, hogy merre forduljon, merre menjen ebben a síri csendben.

— Ki jár ott lent a pincében? — hallotta ekkor. Férfihang volt, de Szendrey ilyen vigasztaló hangot még sohasem hallott. Életet jelentett, s közelségét egy emberi lénynek. Majd fényfoltot vett észre, valaki

közeledett feléje. Tapogatódzva megindult a fényfolt felé. Sergej Arkagyevicsbe ütközött. Úgy néztek egymásra, mintha még sohasem találkoztak volna.

— Uram, mit keres ön a pincében éjjeli időben?

— Majd fönt megmondom — nyögte ki alig hallhatóan Szendrey, s belékapaszkodott a rábámuló férfiba.

Mikor felértek, Szendrey az első szobában levette magát egy kerevetre s akkorát fújt, mintha a Jungfraut mászta volna meg.

Sergej Arkagyevics szótlanul nézte a sápadt férfiarcot, mely a halottéhoz volt hasonló.

— Jobban érzi magát, uram? — kérdezte kis szünet után.

Szendrey rámeredt, aztán úgy nézett körül, mint aki nem tudja, hogy hol van és mi történt vele. Hirtelen megakadt valamin a tekintete. Nézte, nézte, aztán reszkető kézzel egy fehér női ruhára mutatott, mely szemben vele, a szekrény oldalán lógott.

— Ezt, ezt a ruhát viselte!

Sergej Arkagyevics hunyorított egyet, mikor kérdezte:

— Ki viselte volna ezt a ruhát?

— Hát Helén, a párizsi kislány, aki most volt itt és lehívott a pincébe, és ott nyoma veszett.

— Ez, kérem, Olenka kisasszony háziköntöse — válaszolta Sergej Arkagyevics.

— Én Olenkát nem ismerem, nem tudom, kicsoda, de azt tudom, hogy most néhány perc előtt ez a ruhadarab Helénnél volt.

— Olenka franciául Helént jelent — szólt a titkár — s akkor lehetséges, hogy ugyanarról a személyről is van szó.

Szendrey felugrott, lekapta a ruhát a szögről és megölelte. Gyenge, finom francia illat áradt belőle.

— De magyarázza hát meg nekem, hogy lehet az? Helén volt-e vagy a szelleme? Vagy akkorát káromkodom, hogy ilyet még nem hallottak ezek a falak.

— Uram, kezdem végkép nem érteni éjtszakai kirándulásának a célját, — mondta a titkár — mikor nappal egy vezetővel sokkal érdekesebb lett volna, mint így, ilyen szokatlan időben.

Szendrey hebegett valamit, aztán megindult a szobája felé.

— Egy pohár pálinka nem ártana — mondta útközben már egészen nyugodt hangon.

Szobájába érve, újra lefeküdt és várta a pálinkát. Borospohárral hozta a titkár, s azt Szendrey egy hajtásra kiitta.

— Hogy is volt hát? ... — kérdezte és visszaadta az üres poharat.

Sergej Arkagyevics mosolygott:

— Marjulcsának ma megint igaza volt.

Szendrey rábámult:

— Miért, mit mondott?

— Azt mondta, amikor belépett a szobába, hogy Olenka kisasszonyt ma látni fogja uraságod. Pedig Olenka kisasszony nem is tartózkodott akkor a házban.

— Hát most itt van?

— Én nem láttam, ön mondja, uram, hogy találkozott vele vagy látta őt, vagy tudom is én, hogy hogyan van ez a különös történet. Én az előbb jöttem haza a tanyáról s akkor láttam, hogy valaki gyertyafény mellett végigmegy a szobákon. Feljöttem hát és önt találom itt. De hagyjuk most, majd reggel beszélgetünk róla. Látom, hogy kimerült és álmos, a pálinka működni kezd. Jó éjtszakát, uram ...

Az agyongyötört fiatalember mély álomba merült. Sergej Arkagyevics elfújta a gyertyákat s lábujjhegyen kiment a szobából.

Másnap reggel ragyogóan szép nyári nap süttött be az ablakon.

Szendrey Dénes felnyitotta szemét. Kissé szédült a mély alvástól. Az elmúlt éjtszaka eseményei még ott vibráltak az idegrendszerében.

Megnézte óráját, kilenc óra öt percet mutatott. Kiugrott az ágyból s sietve öltözködni kezdett.

— Még ma elutazom, még ma! — határozta el véglegesen. — Még egy ilyen éjszakát nem akarok itt tölteni, ha nekem adják az egész palotát összes kincseivel együtt, akkor sem.

Megborotválkozott és már éppen induíni akart, hogy utánanézzon a fuvarosnak, amikor az éjjeliszekrény márványlapján egy csengő gombját pillantotta meg.

— Vajjon ki fog megjelenni, ha megnyomom? — kérdezte magától és a csengő után nyúlt.

Néhány perc múlva halk kopogtatás jelezte, hogy a csengő életjelt adott magáról. Pirosmellényes urasági inas lépett be.

— Jó reggelt! Parancsol, uram?

Szendrey rámeresztette a szemét. Ezt az embert most látta először.

— Szóljon a kocsisnak, aki idehozott, hogy legyen készen, mert visszamegyünk Krakkóba.

Az inas széttárta a kezét.

— A kocsis még hajnalban elhajtatott.

— Micsoda? Elment? De hisz még ki sem fizettem!

— Valaki bizonyára kifizette — válaszolta nyugodt hangon az inas.

Szendreynek idő kellett, hogy felajzott idegeit lecsendesítse.

— Hát most mit csinállok? — kérdezte, és két keze ökölbeszorult a nadrágja zsebében.

— Pihenni tetszik, nagyságos uram, — felelte az inas — hiszen olyan szép itt nálunk.

Szendrey nem vitatkozott vele, nem is válaszolt.

— Mit parancsol reggelire, uram?

Szendrey kinézett az ablakon. Még mindig úgy érezte, mintha szédülne.

— Kávét vagy teát hozzak? — folytatta a kérdezősködést az inas.

— Teát kérek vajjal vagy tojással, mindegy, egészen mindegy.

Mikor visszafordult, az inas már nem állt ott.

Leült és ujjával dobolni kezdett a térdén. Tanácstalanul nézett maga elé. Azt a kocsist meg lovas-tul együtt legszívesebben az árokba fordította volna.

Az inas csakhamar visszatért és gazdagon meg-
rakott tálcát helyezett az asztalra.

Szendrey ingerlékenysége az első falatok után egyszeribe elillant, s amikor a bőséges reggeli után ci-garettára gyújtott, régi nyugalma teljesen visszatért. Kint csillogtak a napsugarak a nedves faleveleken, s ő újra felfedezte, hogy mégis csak szép az élet.

Felállt. Lesöpörte magáról a morzsákat és az ajtó felé tartott, hogy kissé kimenjen a szabadba, amikor halk zeneszó szűrődött át hozzá a szomszéd szobá-ból. Valaki gitározott.

Halkan megkopogtatta az ajtót és benyitott. Elő-ször nem látott senkit, aztán mikor az ablak felé né-zett, — oh, uramfia! — egy női fejcskét pillantott meg, amint elmélyülve hajlik a hangszere fölé, miköz-ben a vékony ujjacskák lágyan pengetik a húrokat.

A nő ránézett és abbahagyta a játékot.

Szendrey megdörzsölte szemét, hogy vajjon jól lát-e, aztán nem törődve többé semmivel, hozzá ug-rott és olyan erővel ölelte magához a lányt, hogy a szőke, bájos jelenség végül is felsikoltott!

— Denis!

— Helén!

Szemük könnyes lett a boldogságtól.

— Hogy kerülsz te ide? Hát az éjjel... nem a szellemed volt? Mondd! ... Magyarázd meg... — lel-kendezett Szendrey.

Helén hozzá simult és ragyogó kék szemét a fér-fira emelte.

— Denis, ne tőlem kérdezd. Majd a papa min-dent megmagyaráz. Én csak annyit mondok, hogy az első pillanattól kezdve nagyon, de nagyon szeretlek.

És ezt atyámnak is megvallottam... A többit tőle kérdezd.

— Hol az édesapád?

— Lent van valahol. De azt hiszem, nem lesz nehézz ráakadni, mert tudtommal még türelmetlenebb, mint mi vagyunk.

Az ablak mélyedésében álltak és egymást nézték. Sárgarigó füttyülgetett a cserfán, mely a nyitott ablak előtt zöldelt, s beljebb az erdőben harkály kopácsolt, reggelit ácsolt ki magának egy fa törzséből.

— Ha megkérem a kezedet, enyém lesz-e? — kérdezte a férfi.

A nő válasz helyett magához vonta a férfit és arcon csókolta.

Mikor a rigó elröppent a fáról és a harkályt egy kakukk váltotta fel, ők megindultak karonfogva a kijárat felé.

Fehérkötényes szobalánnyal találkoztak. Léptenyomon új arcok tűntek fel, Szendrey azonban már nem csodálkozott. Úgy tett, mint aki mindezt természetesnek találja.

A kis ebédlőbe tértek be.

Nagy társaság ült együtt. Eszegettek, iszogattak. Mikor megpillantották a belépőket, a zaj elcsendesedett. Néhányan felálltak és üdvözölték a messziről jött vendégeket.

Szendrey arca tűzelt a hirtelen rászakadt boldogságtól.

Először Brunski lépett hozzá, akit ő Potockinak vélt, és kezét szorított vele. Aztán a társaság felé fordult és így szólt:

— Engedjétek meg, hogy bemutassam nektek a nap hőst, Szendrey Dénes ifjú barátomat, aki az elmúlt éjjel olyan bátorságról tett tanúságot, aminőt én a férfitől elvárok. Nem ájuldozott, nem kiáltott segítségért, hanem követte azt a nőt, akit szeret s aki szereti őt.

A többi már nem az én dolgom, hanem a tié-

tek — fordult a fiatalok felé és mindkettőjüket megcsókolta.

A jókedv ragadós lett. Mindenki egyszerre kezdett el beszélni, úgyhogy a szegény hős azt sem tudta, hogy kire hallgasson. Így tudta meg az előzményeket. Tréfa volt az egész. Midőn a kastélybau értesültek arról, hogy megérkezik, egy-két személy kivételével mindenki a tanyára ment. Aki otthon maradt, abban viszont nem volt köszönet. Az öreg Zaglyobát, Marjulcsát, Wieszickit a legjobb akarattal sem lehetne jó társaságnak nevezni. Még szerencséje, hogy nem volt kíváncsi a kriptára, mert ott egészen különleges élményeken esett volna át.

Éjjel jöttek haza, halálos csendben, és szegény Olenka kénytelen volt engedelmeskedni, bármennyire is tiltakozott. Majd szó került a titkos lépcsőről is, melyen feljött a pincéből és csak fehér otthonkáját hagyta a szekrény oldalán.

Szendrey egyik cigarettát a másik után szívta, míg lassankint megszokta a tudatát annak, hogy ő tulajdonképpen vizsgázott tegnap és szerencsésen megállta a helyét.

Utoljára Somborszki lépett hozzá.

— Én is gratulálok. És tudatom, hogy a nekem szóló másik levelet eltépheti. Ismerjük egymást már ajánlólevél nélkül is. Házam mindig nyitva áll ön előtt és megtisztelve fogom magamat érezni, ha meglátogat. Megnyugtatom, hogy nálam hasonló vizsgát nem kell tennie.

Mikor két hét múlva Szendrey búcsút mondott a háznak és minden lakójának, hóna alatt egy lengyel nyelvtant szorongatott és ujján arany karikagyűrű fénylett.

A kilencedik

I.

Miska nem jöhetett volna alkalmatlanabb időben a világra, mint ahogy jött. Karácsony vigiliája volt — születésével elrontotta az ünnepeket. Nem volt, aki a kalácsokat megsüsse, és a karácsonyfa is azonmód maradt ott a fáskamrában, ahogy Gondkó Lojzik elhozta a piacról. Gondkó Lojzik a Szent Anna-tárnában dolgozott mint vájár. Mikor hajnalban hazajött a bányából, ujságolták neki, hogy fia született. Várták már a gyereket, de csak valamikor januárra. Miska azonban nem győzte kívánni az időt, beállított hát élő karácsonyi ajándékul. Ő volt a családban a kilencedik. Bizony nem sokon múlt, hogy útközben fel nem fordult a szekere, amelyen a Klopácska alatti, zindelylyel fedett házikó felé közeledett.

Veverkáné, a vajákos öregasszony napjában kétszer is átment a szomszédból Gondkóékhoz, amióta megtudta, hogy mi készül odaát, és sugdolódzni kezdett az asszonnyal. Az asszony a fejét rázta, valami nem tetszett neki, de Veverkáné megint csak rákezdett, nem hagyta nyugodni az egészen megzavart szegény asszonyt. Hosszú orra úgy mozgott fel s le fogatlan szája fölött, mint a keselyű csőre, amikor dög felett lakmározik. Ha Liszka asszony elhúzódott tőle, akkor utána kúszott, mint az árnyéka.

Liszka nem találta helyét a saját otthonában. Szorgos keze meg-megállt mosás közben és fel sem egyenesedve elnézte a teknő habos vizét. Ilyenkor Veverkáné szavaira gondolt. Mélyet sóhajtott és lassan folytatta a munkát.

— Ez lenne a kilencedik — sugdosta olyan hangosan, mint ahogy imádkozni szokott. — A kilencedik. — És arra gondolt, hogy jobb volna bizony, ha meg nem születne. Ugyan mi is várhat a kis szerencsétlenre? Szegénység, nyomor és betegség. Ezért kár valakinek megszületnie. A nyolc gyerekből hat él, és még ezeknek sem tud elég kenyeret összekalapálni a szegény Lojzko a föld alatt, mit keresne hát itt a kilencedik? Nekünk is jobb volna meg neki is, az ártatlannak, ha meg nem születne. A kis jövevény azonban senkitől sem kért engedélyt. Jött, mint akinek királyi parancs van a kezében. Nem törődött azzal, hogy minden olyan rettenetesen drága, hogy egy tojásért három krajcárt is el mernek kérni a falusi asszonyok. Bánta is ő, hogy a babaváncos sincs meg már és hogy a penlekák is mind ronggyá foszlottak.

A nyolcadik után azt hitték Gondkóék, hogy ez lesz az utolsó, és íme: a jó Isten küld nekik egy kilencediket is. Nagy bánatában, keservében sírvafakadt a szerencsétlen asszony, amnyira erőt vett rajta a kétségbeesés. A férj morgott, amikor megmondta neki a riasztó hírt, de aztán megszokta a gondolatot és éjjel kettőkor, amikor nem messze tőlük a hegyoldalon megszólalt a Klopácska tompa hangja, amely őt is munkába szólította, már egykedvűen kecmergett le az ágyról. Keresztet vetett és görnyedten megindult a bánya felé.

A gyerekek hármásával aludtak az ágyakban, szelíden, mint a tej. Az asszony a fal felé fordult, hogy tovább álmodja félbenmaradt álmát.

Ekkor még tavasz volt, a ház előtt rügyeztek a fák és finom balzsamszága volt a levegőnek. Lojzko mélyeket lélezgett az úton. Fáradt, bányaléghez szokott tüdeje kéjesen tágult.

Aztán nyár lett a tavaszból és a nyárból ős.

Gondkóné a mosóteknő mellett állt és egyre csak mosott. Veverkáné járt az eszében és még mindig vitakozott vele. Néha kiegyenesedett, mert nagyon nehe-

zére esett már a mosás. Fájdalmas szúrást érzett a derekában.

De jó lenne most lefeküdni és fel se kelni másnap reggelig! Nagyt pihenni és jóllakni olyan étellel, amit más főzött volna meg neki! Dehát ez csak álom, szegény munkásasszonyok álma, akiket a fáradtság lekapott a lábukról.

S amint a jó asszony így ábrándozott, Veverkáné besuhant a konyhába, leült a teknő mellé és közben akkorákat sóhajtozott, mintha bizony ezt a sok gyereket mind neki kellene gondoznia és felnevelnie.

Újra elkezdte a régi nótáját, megtoldván azzal, hogy még mindig nem lenne késő.

— Sok, nagyon sok asszonyt tettem én már boldoggá — motyogta. — Még most is hálásak az öreg Veverkánénak, aki úgy érti a mesterségét, akárcsak az orvos. Buta asszony az, aki fél az ilyesmitől.

Gondkóné szomorúan rázta a fejét és nagy tehetlenségében egészen elbágyadt. Szerette volna, ha valaki ilyenkor mellette áll, megerősíti reménységében és megvédi Veverkáné ellen. De csak az apró gyerekek játszadoztak kint az udvaron, azokat pedig nem hívhatta segítségül.

Éjtszaka rémképei voltak. Úgy látta, hogy rengeteg ember gomolyog előtte és valaki folyton a nevét kiáltozza:

— Mama, mama!

A hang kisgyermeké, aki a tömegben keresztül hozzá akarna menni, de nem tud. A nyüzsgő tömeg nem akarja a szegény kisgyermek panaszait megérteni. Aztán hirtelen megpillantotta a gyermeket, amint kinyújtott kezekkel feléje tart, de a tömeg megint magával sodorja, úgyhogy elvész a szeme elől.

Csak a hangját hallja:

— Édesanyám, édesanyám, élni akarok! Ó, ne tartsíts el magadtól! Engedd, hogy megszülethessek. Meglásd, hogy én leszek kilenc gyermeked között a legkedvesebb.

És ekkor a tömeg egyszerre csak ködgomollyá foszlik és a ködből Veverkáné alakja bontakozik ki, hosszú késsel a kezében. Egy kisgyermeket akar elfogni, aki rémülten menekül előle. Gondkóné segítségért kiáltana, de nem tudja a száját kinyitni. Mozdulni se bír. Veverkáné elkapja a kisgyereket és felemeli a kését, hogy lesujtsa vele. De erre már nincs ideje, mert Gondkóné felsikít — és abban a pillanatban fel is ébred. Szíve sebesen ver, homlokáról patakszik a veríték.

Másnap hasonlót álmodik. Férje kis koporsót visz a vállán, és ő szüntelenül hallja, hogy a gyermeke sír a koporsóban. Kétségbeesve feszegeti a tetejét, de gyenge hozzá, hogy felnyissa. Lehajtott fejjel bandukolnak mellette az emberek, de egyikük sem akar segíteni rajta. És neki néznie kell, hogy teszik majd élő gyermekét a sírba.

Gondkóné őrzőangyala azonban ott ült az asszony ágya szélén és szellemkezével lágyan simogatta a gyöt-rődő anya lelkiismeretét.

— Liszka leányom, ne hagyd magad — biztat-gatta. — Légy jó édesanya és ne hallgass senkire, aki rosszat akar neked tenni. Légy csak olyan, mint eddig voltál. A többit bízod az Istenre, aki eddig is gondodat viselte. Az Isten ismeri a sorsodat, tudja, hogy mire van szükséged, ne félj hát, más nem történhetik veled, csak amit az Isten megenged. Az Isten pedig nagyon sok boldogságot tartogat a számodra. A keserűség könnyeit a boldogság öröme fogja felváltani. Ne hall-gass hát a sátánra és az ő cinkosaira, hanem hallgass rám, én az Isten angyala vagyok.

Gondkóné nem látta az őrzőangyalát, de lelke mélyén hallotta a szavait, és ez csodálatos békessé-ggel töltötte el. Elhatározta, hogy ha Veverkáné még egyszer beteszi hozzá a lábát, seprővel kergeti ki a házából.

Meg is tette. Veverkáné másnap úgy kirepült az ajtón, mintha szárnyakat kapott volna. Gondkó maga

lökte ki, amikor megtudta a feleségétől, hogy ez a vén szipirtyó miben sántikál.

És íme, karácsony vigiliáján megérkezett a kisgyerek. Szőke, szép kis fiúcska volt, és az apja Miskának nevezte el. Felemelte a vánkosról és büszke mosollyal mustrálgatta. Helyes kis jószág volt. A szája pici, a szeme kék és a fejebúbján egy szőke hajfürt aranylott.

Visszahelyezte a gyermeket a vánkosra és az ágyhoz lépett.

— Ne búsulj, asszony — mondotta meghatódottan és megcsókolta Liskát. — Ha már hatnak meg tudtam keresni a kenyeret, megkeresem ezt is. Inkább legyen itt, mint künn a temetőben.

Miska gyerek ezalatt ott feküdt az asztal közepén és aludt. Nem törődött az még semmivel a világon.

Gondkó pedig nekilátott kalácsot sütni. Legmosta a kezét, és noha egész éjjel követ fejtett a bányában, kiverte az álmodat a szeméből és inge ujját felgyúrva gyúrnj kezdte a kis teknőben a tésztát. Amikor ezzel elkészült, lesietett a városba és vett néhány fillérért cukorkát, mézeskalácsot, almát, meg diót és este ott állt az asztalon a karácsonyfa. Alatta meg édesdeden aludt a bölcsőben a kisfiú, Istennek áldott karácsonyi ajándéka.

Régen nem volt olyan szép karácsonyuk, mint ebben az esztendőben.

II.

A kis Miskát vízkereszt napján keresztelték meg, ugyanakkor, amikor a bánya főmérnökéét, a kis Zoltánkát.

Miska a kilencedik volt, Zoltánka az első, de egyszerre léptek az élet küzdő porondjára. Az egyiket autón hozták és parfümillattal telt meg a sekrestye, amikor beléptek, a másik abroszba volt csavarva és olyan formája volt, mint egy kis kenyérnek.

Az egyiknek báró Iksz Ipszilon volt a kereszt-

apja, a másiké Kulkos Mihály fővájár, aki feleségével együtt nagy örömmel vállalta a keresztszülői tisztet, mert nekik nem volt gyermekük és így másokéban leltek örömeiket.

Tarboly Zoltánka arca olyan volt, mint egy aszott bőralma, és olyan gyengécskén sírt, hogy attól lehetett tartani, egyszer csak elhallgat örökre. Miska gyerek nem sírt, a körülményekkel hamar megbarátkozott és úgy vette az életet, ahogy jött. Belenézett a sekrestye lámpájába, és amikor fejére csurrant a víz, behúnyta a szemét.

Zoltánkát a bárónő tartotta és áhítatos meghatódás ült az arcán.

A pap először Miskát keresztelte meg, aztán a báróné felé fordult és arra kérte, hogy vegye le a csecsemő főkötőjét és emelje meg kissé a lábát.

A főkötő hamarosan lekerült a fejcskéről, de a láb csak nem akart felemelkedni.

— Emelje fel kérem kissé a lábát — ismételte még egyszer a pap.

A bárónő csodálkozva nézett a papra.

— De hiszen emelem — mondotta.

A pap mosolygott.

— Ne a magáét emelje, méltóságos asszonyom, hanem a gyermekét, hogy a keresztvíz a fejről ne folyjék a vánkosra.

A báróné sietve leengedte a lábát és máris emelte a pólyát a lábcskák felől.

Igy aztán baj nélkül véget ért ez a keresztelés is.

Miskát gyalogosan vitték haza az abroszban, Zoltánkával azonban autóba ültek, noha csak pár lépésnyire laktak a templomtól.

Miska hamarosan a család kedvence lett. Úgy nőtt, mintha valaki állandóan húzta volna a magasba. Gondkóné mindegyik gyermekét szerette, de Miskát mindegyiknél jobban. Már hogyné szerette volna, hiszen ezért az egyért kellett a leginkább megszenvednie.

Csodálatos boldogság töltötte el a szívét, valahányszor ránézett. És gyakran eszébe jutott az a haszontalan Veverkáné. Megérdemelte volna az, hogy mint egy boszorkányt elégezzék a piac közepén.

Nagy gond volt a sok gyerek, de még nagyobb a boldogság, amely eltöltötte a szívét, amikor etette őket. Ez a boldogság feledtette vele a gondokat.

Miska előbb szoknyácskát kapott, nadrágot csak akkor, amikor már biztosan meg tudott állni a lábán. Amikor iskolába ment és palatábla lötyögött a táskájában, formás kis lábain már hosszú nadrág ékeskedett, ez helyettesítette a hiányzó harisnyát is. Nyáron mezítláb járt. Ő volt az egyetlen a sok gyerek közül, aki néhanapján mezítláb merészkedett el az iskolába. A tanító úr megsajnálta a fiúcskát és szerzett neki valahol egy pár viseltes cipőt, de Miska ezután is csak mezítláb ment iskolába. Rá is szólt a tanító úr:

— Miska fiam, én azért szereztem neked a cipőt, hogy abban járd az iskolában!

— Sajnálom hétköznapi hordani, tanító úr kérem.

— Ne sajnáld, majd ha elkopik, szerzek neked másikat.

Igy aztán akarva, nem akarva, cipőben kellett járnia.

Miska az utolsó padban ült, Zoltánka meg az elsőben. Miska magasabb volt, mint ő, meg aztán az első padba mégsem lehetett olyan foltos ruhájú gyereket ültetni.

Zoltánka amolyan vékonydongájú úrfiúcska volt, de olyan vastagon megkent vajas zsömléket húzkodott ki a táskájából, hogy rossz volt ránézni.

Miska otthon felhőrpintette a kávéját, a kenyerét pedig megette útközben. A tízórai csak olyankor jutott eszébe, amikor másokat látott enni.

A gyerekek egymásután szedegették elő a táskájukból a finomabbnál-finomabb falatokat, különösen karácsony előtt, disznóölések idején, amikor a zsíros

papirosokból füstölt kolbászok és finom oldalasok illata bomlott ki és szálldosott a padok fölött.

Miska ott ténfergett nagyokat nyeldeklő osztálytársai között és néha annyira megkívánt egy falatot, hogy szinte beteg lett tőle. De a viláért sem kért volna, inkább meghal. Egyszer a hentes fia akkora kenőmájas-kenyeret hozott magával, hogy a felét nem bírta megenni és felkínálta Miskának. Miska gyerek azonban nem fogadta el. Azt mondta, hogy köszöni, de nem éhes. És elfordult. Elhatározta, hogy hős lesz.

A hentes fia vállatvont, letette a kenyérdarabot az ablak párkányára és bement az osztályba.

Miskának az egész órán nem volt nyugta. Nehéz dolog ám hősnek lenni! Óra vége felé kikéredzkedett, kilépett a folyosóra, felkapta a kenyeret és három harapással befalta. Aztán nagyot húzott a csapból és mint aki a legjobban végezte a dolgát, visszament az osztályba.

Nem volt kitűnő tanuló. Nehezen értette meg, amit a tantó úr magyarázott. Bizony, sokszor szégyenkeznie kellett az egész osztály előtt, amikor sehogyan sem tudott felelni a tanító úr kérdéseire.

Zoltánkával ilyesmi nem fordult elő. Zoltánka már tudott írni és olvasni, amikor iskolába került. Mindent tudott, amit egy rendes elemistának tudnia kellett. Tán még többet is. Tanítás után várta a kapuban a francia kisasszony és még a táskáját is az vitte haza, csak hogy Zoltánkának könnyebben essék a tanulás.

Miskáék a tanítás után labdázni mentek az ó-vár elé a gyepre. Zoltánkának majd megrepedt a szíve, hogy nem tarthatott velük.

— Gyere velünk labdázni — kiáltott utána Miska, de Zoltán szomorúan intett vissza, hogy nem lehet. Neki még ebéd előtt zongoraórát kell vennie, délután meg kikocsikáznak a szentantali kastélyba. Ott kell majd játszani a kis kontesztekkel.

Zoltánka azt se tudta, mi az a méta. Fogalma sem volt a rabló-pandúr játék izgalmairól. Igaz viszont,

hogy Zoltánkát sohasem vágták fülön keményre drótozott bőrlabdával, amely olyan sima volt, mint egy biliárdgolyó.

Zoltánka többnyire egyedül játszott. Volt egy háromkerekű biciklije, amelyért kivétel nélkül minden osztálytársa irigyelte.

Gondkó Miska végigpajkoskodta az elemi négy osztályát. Vakációban tejet hordott a fűszeresnél és kosarakban cipelte a megrendelt árut. Pénzt keresett. Igaz, nem sokat, de mégis megvehette belőle, amire szüksége volt. Ócska tankönyvet, irkát, plajbászt, festéket, meggy mást. Nem okozott gondot a szüleinek.

A negyedik osztály elvégzése után keresztapja egy jókedvű pillanatában kijelentette, hogy mivel ő a gyereket nagyon kedveli, saját költségén beiratja a gimnáziumba.

— Legyen legalább ebből az egyből tanult ember. Ne kelljen majd neki is a földet vájni, mint az öregeknek.

Miska bizonyítványa nem volt ugyan valami kitűnő, de hát akkoriban ez nem is volt olyan fontos, mint manapság. A lényeg az volt, hogy felsőbb osztályba fellephetett.

Igy lett Gondkó Miskából gimnazista.

Az apja odavolt a boldogságtól, hogy az ő fiából tanult ember lesz. Az Isten gondoskodó szeretete kísérte ezt a gyereket.

Az osztályfőnöke idegenkedve fogadta Miskát, de később ő lett egyik legkedvesebb tanítványa. Miska tisztességtudó fiú volt, sohasem feleselt, sohasem árulkodott.

A magyar dolgozataira mindig római egyest kapott. Olyan szépen és szabatosan fogalmazott, hogy a tanár úr nem egyszer nyilvános dicséretben részesítette.

Ennek a dicséretnek az lett a következménye, hogy a második félévben tandíjmentességet kapott, az év végén pedig ötven koronát aranyban, jutalmul.

Miska úgy futott haza az ötven koronával, mintha szárnya nőtt volna.

— Édesanyám, idenézzen! — kiáltotta már a pitvarból és nekipirulva nyujtogatta anyja felé az öt arannyal kibélelt tenyerét.

A jó Gondkó mama sírva fakadt örömében, mert ennyi aranypénzt ő még sohasem látott egy rakáson.

— Neked adom, édesanyám — mondta suttogó hangon Miska és letérdelt a konyhaszéken ülő édesanya mellé.

Gondkóné magához vonta a fiát és összecsókolta.

— Te vagy Miska, a legkedvesebb gyerelem — sóhajtott és reszkető kézzel simogatta a gyerek szőke fejét.

Aztán becsavarta a pénzt egy zsebkendőbe és elrejtette a fehérneműs szekrénybe, a lepedők alá.

— Jó lesz majd orvosra meg patikára, ha valamelyiktek — Isten ments — megbetegszik.

Miska a vakációban tovább hordta a tejet meg a süteményt. Nem szégyelte a munkát. Az a tudat, hogy gimnazista, még növelte is az önbizalmát. Ő hordta a tejet meg a kiflit Tarbolyékhoz is, így aztán gyakran találkozott Zoltánkával, akit büszkén a barátjának nevezett.

Zoltánka mamája azonban egészen másféle aszszony volt, mint az ő édesanyja. Uri dáma volt, selyemruhákban járt, regényeket olvasott és mindenki kezecsókolta neki. A lakásban parfümillat terjengett és a padlót vastag szőnyegek borították.

Volt úgy, hogy Zoltánka behívta Miskát a szobájába. Ilyenkor Miska azt se tudta, hogy merre nézzon, minden olyan szép és olyan más volt, mint náluk. A falakon aranykeretes képek lógtak, az ablakközökben szobapálmák álltak majolikavázákban.

— Te a fiammal jársz? — kérdezte tőle egy nap Tarbolyéné, amikor hallotta, hogy Zoltánkával az iskoláról beszélgetnek.

— Igen. Most jövünk mind a ketten másodikba — válaszolta Miska, kezében az üres tejeskannával.

— És milyen volt a bizonyítványod? — érdeklődött tovább az asszony.

— Három kettesem volt, a többi egyes.

Tarbolyné elcsodálkozott, de többet nem kérdezett. Az urának szóvátette aztán ebéd közben a dolgot.

— Mit szólsz hozzá, Dezső, az a gyerek, aki reggelenként a tejet hozza, sokkal jobb tanuló, mint Zoltánka. Egy hármasa sincs. Zoltánt meg latinból alig tudtuk megmenteni a bukástól.

A főmérnök hümmögött.

— Nem fontos, — mondotta aztán — Zoltánból mégis úr lesz, abból a tejesfiúból meg legfeljebb kis hivatalnok a bányában. Azt a műveltséget, amit mi tudunk adni a gyerekekünknek, egy tejesfiú nem tudja megszerezni magának.

Bántotta őt is a dolog, csak nem akarta elszomorítani a feleségét.

Miskából állandó vigyázó lett a második osztályban; jancsiszöges bakancsában kint kellett állnia a katedra előtt, hogy figyelmeztesse azokat, akik megfeledeztek magukról.

Egyébként arról is nevezetes volt osztálytársai előtt, hogy kitűnően rajzolt. Olyan betlehemi pásztorkat senki sem tudott fabrikálni, mint ő. Húsz fillérért megrajzolt, kifestett és kivágott egy pásztort. A karácsonyi vakációban minden szabad idejét pásztorok és bárányok festésével töltötte.

— Határozott festői tehetség — állapította meg az igazgató úr, amikor meglátta Miska rajzát. — Ezt a tehetséget ápolni kell! Lám, ennek a gyereknek nincs francia kisasszonya, nincs zongoratanára, mégis az az érzésem, hogy túl fog tenni valamennyin.

Zoltánka a negyediktől kezdve sokat betegeskedett. Gyenge volt a szervezete, amint hidegebbre fordult az idő, mindjárt ágynak dőlt.

Miska ilyenkor meglátogatta, elmondta neki az iskolai híreket és kijegyezte a könyveit.

Ezért Miska mindig uzsonnát kapott, sőt egyszer egy öreg télikabátot is, amely ugyan túl bő volt neki, de ő azért éppen olyan büszkén hordta, mintha rászabták volna. Amikor felvette ezt a kabátot, úgy érezte, hogy most már ő is a jobbmódú gyerekek közé tartozik. Ez volt az első télikabátja. Igazi télikabát.

Közvetlenül az érettségi előtt azonban nagy baj történt. Kulkos Mihály fővájárra meg Gondkó vájárra rászakadt a tárna. Szegény Kulkos Mihály odaveszett, Miska édesapját azonban élve ásták ki a kövek közül. Csakhogy az egészségét nem tudták többé visszaadni. Amikor kikerült a kórházból, nyugdíjba küldték. Ezentúl abból a néhány koronából kellett az egész családnak megélnie, amit a nyugdíjpénztár fizetett.

Tarbolynak igaza lett. Miskának állást kell majd vállalnia, hogy megélhessen, mert keresztatyja támogatására többé nem számíthat.

De Miska másképen gondolkozott. Őt már megfertőzte a betű és nem hagyta nyugton a tudásvágy. Elbúcsúzott szüleitől, elutazott Pestre és az egyik nyári vendéglőbe beállott pincérnek. Első héten még csak pikoló volt, második héten már borfiú lett belőle, és amikor látták, hogy milyen ügyesen forog a vendégek között, ételhordónak nevezte ki a főpincér. Ez annyit jelentett, hogy naponként tíz koronát is megkeresett. Este, amikor hazament, bezárkózott kis padlásszobájába, kiszórta zsebéből az aprópénzt és megszámlolta. Ez volt a legnagyobb élvezete. Három hónap alatt ötszáz koronát gyűjtött össze, s ez elég volt ahhoz, hogy beiratkozzék az egyetemre.

Egy este Zoltánt szolgálta ki. Két kislánnyal ült az egyik asztalnál és alig tudott magához térni meglepődéséből, amikor Miskát megismerte.

— Mi az? Pincér lett belőled, Gondkó? — kérdezte kissé gúnyosan, aztán a nélkül, hogy megvárta

volna a választ, a leányok felé fordult, mert úgy vélte, hogy magyarázattal tartozik nekik.

— Osztálytársak voltunk Selmebányán, innen az ismeretség.

Úgy mondta ezt, mintha bocsánatot kért volna a lányoktól.

Miska csak állt szótlanul és hol a lányokra, hol meg Zoltánkára nézett.

— És milyen kiváló tanuló volt! — folytatta a magyarázatot Zoltán. — Az érettségén mindnyájunkat lepípált. Az ő puskáját használta az egész osztály.

A két leány közül a kisebbik erre meghúzkodta Miska fehér kabátjának a szélét.

— Mondja kérem, miért ment maga pincérnek, ha olyan jó tanuló volt? — kérdezte és mosolygott.

Miska a szalvétát balkarjára csapta, úgy válaszolt:

— Egyszerűen azért, mert szegény fiú vagyok és nincs, aki eltartson. Atyám rokkant bányamunkás, és hat testvérem van, akik közül négy még nem tudja megkeresni a kenyerét. De azon a pénzen, amit itt keresek, majd beiratkozom a műegyetemre és remélem, hogy ott is le fogom pipálni az osztálytársaimat.

Kissé szégyenlősen mosolygott és a szalvétát balkarjáról átcapta a jobbkarjára.

— Nekem minden falat kenyérért magamnak kell megdolgoznom, szegény szüleimtől nem remélhetek semmit.

— Hogy hívják a barátját? — kérdezte a kisebbik, amikor Miskát elszólította a kötelesség az asztaluktól.

— Gondkó Mihály a neve, — válaszolta Zoltán — de nem a barátom. Csak iskolatársak voltunk. A barátaimat magam válogatom meg, sajnos, az iskolatársakkal nem így van az ember. Azokkal kell egy padban ülnie, akikkel a sors éppen összehozza.

A kislány arcán lázas pír ömlött el.

— Én büszke lennék, ha ilyen barátom lenne, mint

ez a Gondkó Mihály — mondotta és olyan erély csendült ki a hangjából, mintha legalább is huszonöt éves lett volna, nem pedig tizenhét.

Zoltán válasz helyett színültig töltötte a borospoharakat.

— Ígyunk, Iluska!

A leány felemelte a poharat.

— Én ennek a Gondkónak az egészségére iszom — mondotta. — Kívánom neki, hogy minél előbb elérje a célját és mérnök legyen belőle.

Fenékig itta ki a poharát.

Zoltán köhögni kezdett, az első korty cigányútra tévedt.

— Hogy maga mire nem képes, Ilus! — hápogta és törölgetni kezdte a szemét.

Miska közben hordta az ételeket. Olyan könnyedén mozgott az asztalok között, mintha világéletében mást se csinált volna.

Amikor elmentek, Zoltán egy korona borravalót adott neki, de kezét nem fogott vele. Arcán leereszkedő mosollyal, fölényesen sétált ki a Három fecskéhez címzett nyári vendéglőből.

Másnap nagy dolog történt Miskával. Az egyik asztalnál felfedezte azt a kislányt, aki megkérdezte tőle, hogy miért lett pincér. De nem Zoltánnal ült, hanem egy idősebb úr társaságában. Odalépett az asztalukhoz és köszöntötte őket.

A kislány odahajolt a szomszédjához és súgott neki valamit. Az Miskára emelte tekintetét és közelebb intette magához.

— Maga az a Gondkó Mihály Selmecbányáról, aki mérnök szeretne lenni?

Miska megforgatta kezében a szalvétáját s a hóna alá csapta.

— Szolgálatára, uram.

— Miféle mérnök akar lenni?

— Építésmérnök, kérem. Nagyon szeretek rajzolni és tervezgetni.

Az úr benyúlt a zsebébe, kivette tárcáját, abból kihúzott egy névjegyet és Miska felé nyújtotta.

— Szeptemberben, amikor megkezdődnek a beiratások, vigye el ezt a névjegyet Horváth Elemér dékán úrnak és mondja meg neki, hogy Galgáni Ödön professzor a szíves üdvözlétét küldi neki. A többit majd elintézem vele.

A kisleány hol a piruló Miskára, hol meg a papájára nézett és mindennel nagyon meg volt elégedve.

Miska füle izzott az örömtől, amikor átvette a névjegyet. Kevésen múlt, hogy kezet nem csókolt a tanár úrnak.

Csak a konyhában nézte meg a névjegyet. Ezt olvasta rajta:

Dr. GALGANI ÖDÖN

ny. r. tanár a kir. József Nádor műegyetemen.

A vendéglő egy hét múlva bezárt és Gondkó Miska számolgatni kezdte a pénzét. Száz koronát hazaküldött a szüleinek, a megmaradt pénzzel pedig megindult az egyetem felé.

Még az érettségi előtt sem volt olyan izgatott, mint most, amikor átérve a hídon, a műegyetem felé vette útját.

A portás előtt mélyen megemelte a kalapját és megkérdezte, hogy Horváth Elemér dékán urat hol találná meg.

Kellő útbaigazítások után Miska megkopogtatta a dékán szobájának ajtaját és belépett. A névjegyet az asztalra tette és hűségesen elmondotta, hogy Galgáni Ödön tanár úr szíves üdvözlétét küldi.

A professzor megnézte a névjegyet, aztán a fiatalemberre szegezte tekintetét.

— Ön az a pincér a Három fecskéből, aki építész szeretne lenni?

Miska olyan egyenesen állt előtte, mint a jegenye.

— Én vagyok, kérem.

— Milyen volt az érettségi bizonyítványa?

— Jeles.

— Rendben van. Az iratait vigye le a kvesttúrába. Beiratkozhat. — Aztán még hozzátette: — Embe-relje meg magát, legyen kitartó és becsületes, mi nem fogunk magáról megfélelkezni.

Miska megköszönte a dékán szíves szavait és már kint is volt a folyosón. Elővette a zsebkendőjét és megtörölte vele a szemét, mert úgy érezte, mintha valami belerepült volna.

Talán ebben a pillanatban állított be a pénzes postás Gondkoékhoz és néhány fillér híján száz koronát számolt le a konyha asztalára.

Az egész világ tele volt boldogsággal.

Miska ingyenes helyet kapott a menzán és nagy kedvezményt az egyetemen.

Egy gimnazista tanításáért meg lakást kapott és reggelit. Így aztán a sorsa egy évre biztosítva volt. Költőpénze nem maradt sok, de nem is volt rá szüksége. Az a tudat, hogy ő ezentúl már egyetemi hallgató, minden gondját megédesítette.

Az Aranykéz-utcában lakott és úgy érezte, hogy az élet kapuja tárva-nyitva áll előtte.

Egyik este a Múzeum-körút sarkán felnézett az égre.

Odafent egy csillag ragyogott. És ez az esti csillag azt mondta neki, hogy azt a sok jót, amiben részesült, illendő volna valakinek megköszönni.

Megfordult és lassan megindult a ferenciek temploma felé. Érezte, hogy mindenekelőtt a jó Istennek tartozik hálával.

A templom kapuján kilépve arra a kislányra gondolt, aki olyan különösen mosolygott rá akkor este. Tudta, hogy ő áll a háttérben, ő igazgatja a sorsát. Az Urísten után most neki tartozik a legnagyobb hálával.

Másnap megkérdezte a portástól Galgáni professzor úr címét és estefelé be is állított hozzá.

— Egyetemi hallgatókat a tanár úr nem fogad a lakásán — mondotta az inas, amikor ajtót nyitott neki.

— Én a kisasszonnyal szeretnék beszélni — kísérletezett Miska és állt rendületlenül.

Az inas beljebb engedte.

— Tessék itt várni, majd bejelentem az urat. Szabad a nevét?

— Gondkó Mihály vagyok, építészhallgató.

Miska nagyot nézett, amikor az inas betessékelte a szobába. Mert igaz ugyan, hogy volt a szobában egy kisasszony, de nem az a kislány volt, akivel ő beszélni szeretett volna.

Zavartan állt meg a szoba közepén.

— Mit óhajt? — kérdezte a kisasszony és közelebb lépett hozzá.

— Bocsánatot kérek a zavarásért, — hebegte Miska — de én azzal a kisasszonnyal szerettem volna beszélni, akivel a professzor úr néhány nap előtt a Három fecskéhez címzett vendéglőben vacsorázott.

A kisasszony felnevetett.

— Nagyon sajnálom, — mondotta — az a kisasszony a Notre Dame de Sionban van. Bentlakó. De ha üzeni óhajt neki, nagyon szívesen közvetítem.

Miska köszörült egyet a torkán. Mit is mondjon?

— Meg akartam neki köszönni, hogy közbenjárt érdekemben a professzor úrnál.

A kisasszony meglepődött.

— Az én húgom szolt volna a maga érdekében? Hát ismerik maguk egymást?

— Én kérem pincér voltam a nyáron a Három fecskében. Tarboly Zoltán osztálytársa vagyok. Azt hiszem, ön is ott volt akkor este, amikor Zoltánnal találkoztam.

— Hát persze, most már emlékszem magára, — szolt a kisasszony — maga az a Gondkó Miska, akiért Ilus közbenjárt a papánál. Meg fogom neki mondani, hogy itt járt és megköszönte a fáradozását. Én Ilus nővére vagyok.

Miska meghajolt, köszönt és már kint is volt az utcán.

— Ezt is elintéztam — gondolta és lassan megindult a menza felé.
Éhes volt.

III.

Miska harmadéves korában ráeszmélt arra, hogy a Gondkó név nem illik hozzá. Ez a név jó egy fűszeresnek, lakatosnak, de egy műépítésznek nem felel meg. Rövid gondolkozás után elhatározta, hogy Gondosra magyarosítja. Egyszerű, szép név és illik majd a szakmájához is.

Negyedéves korában ő lett az egyetemi segítő egyesület elnöke. Élére állt a diákmozgalmaknak. Ünnepestes felvonulások alkalmával fekete atillában, darutollas süvegben ő haladt a menet élén. Március tizenötödikén ő mondott ünnepi beszédet a Vigadóban és ő vezette a küldöttséget a rektor elé.

De ezen a megtisztelő hivatalon kívül volt Gondosnak jövedelmezőbb foglalkozása is. Nála voltak kaphatók a legjobban szerkesztett „Célszerűk”, azaz szigorlati puskák és rajzok. Ez a jegyzet- és rajzgyár olyan jól bevált, hogy gond nélkül megélt belőle. A tanári kar tudott róla, de szokás szerint nem törődött vele.

Miska csak karácsonykor és húsvétkor látogatott haza.

Szegény beteg atya örökösen a sarokban ült, nem tudott járni. A gerincét sértették meg a ráhulló kövek. Kezét tudta ugyan mozgatni, de a lábai olyan merevek voltak, mintha fából lettek volna.

Egyik bátyjából fűszeres lett, a másiktól papirkereskedő, ketten meg mesterséget tanultak. A leányok férjhezmentek, bányászfeleség lett mind a kettő.

Gondkó mama, amikor meglátta hazaérkező fiát, azt se tudta, hogy nagy szegénységében hogyan kedveskedjék neki. Hogyan is bánjék vele, hiszen ez a Miska gyerek egészen más volt, mint a többi!

Zoltán vegyészmérnök akart lenni, de hamarosan

megúnta. Az első félév végén átiratkozott a jogra. A vegyészeknek pontosan meg kellett jelenniök az előadásokon és szüntelenül tanulniok, ha eredményt akartak elérni. Zoltánnak ez sehogyan se tetszett. Ő nem azért lett egyetemi polgár, hogy hajnalban keljen, mint egy villamoskalauz. Ha az ember egyig-kettőig fent van és már reggel hétkor be kell mennie az egyetemre, akkor nem sok idő marad az alvásra. Jogásznak lenni sokkal kényelmesebb. Ha be akart menni az egyetemre, akkor bement, ha meg nem akaródzott neki, akkor nem ment be. Rendszerint tizenegy órakor kelt, a szomszédos kávéházban megreggelizett, aztán kísétált a Dunapartra. Estig csak agyoncsapta az időt valahogy. Estére aztán megvolt a társasága. Ilyenkor sohasem unatkozott.

Mire Miska ötödéves lett, Zoltán a harmadik évet fejezte be és büszke volt rá, hogy ilyen kevés tanulás-sal mégis átment. Maga se tudta, hogy ez hogyan sikerült neki. De otthon azzal dicsekedett, hogy úgy megy minden, mint a karikacsapás, s két év múlva már mint ügyvédbojtár jön haza Selmezbányára. Válo-peres ügyvéd lesz, mert így kereshet a legkevesebb munkával a legtöbbet.

Gondos Mihály tanulmányai befejezése után állami állást kapott.

Amikor megjött a kinevezése, azonnal felkereste Galgáni profeszort és még egyszer megköszönte neki azt a sok jót, amiben részesítette.

A Galgáni-családhoz való viszonya egészen különös volt. Mint egyetemi hallgató nem merte őket meglátogatni. Nagyon ügyelt arra, hogy ne tartsák tolakodónak.

Iluskáék minden évben megjelentek a technikusbálon és Miska ilyenkor felkérte Iluskát egy keringőre. Csak egyetlen egyre. Aztán eltűnt és más senkivel nem táncolt.

Zoltán megfenyegette az ujjával.

— Láttalak! Kérlek, ne felejtse el, hogy Iluska

az én jövendőbelim. Azt ajánlom neked, ne sokat for-
golódj körülötte. Van elég lány a világon, táncoltasd
meg azokat.

— Azzal táncolok, akivel akarok — válaszolta
Miska és faképnél hagyta a félig már becsípett fiatal-
embert.

Mint diplomás mérnök még egyszer elment a bál-
ra. Valami hívta, vonzotta, mintha csak érezte volna,
hogy Iluska rá gondol és várja őt.

Eljárták együtt a szokásos táncot, aztán egy kis
ideig beszélgettek.

Új táncos jelentkezett és elvitte Iluskát. Miska
magára maradt.

Éjfélre járt az idő. A büffé felé indult, hogy vala-
mi frissítőt igyék, amikor hirtelen Ilus termett előtte.

— Megengedi, Gondos, hogy felkérjem az éjféli
keringőre? Hölgyválasz következik — mondotta Ilus
és belekarolt Miskába.

Gondos Mihály életében ez volt eddig a legbol-
dogabb pillanat.

A cigány lány, zsongó keringőt húzott és Ilus
finom könnyedséggel simult Miskához. Ha tekintetük
találkozott, mind a ketten érezték, hogy egyre gondol-
nak.

— Nagyon szeretlek, Miska, — mondták a lány
szemei — amióta csak ismerlek.

És Miska emígy gondolkozott:

— Ha nem lennék olyan gyáva, mint amilyen va-
gyok, most nyomban megcsókolnálak, hadd tudja meg
mindenki, hogy szeretlek. Te vagy az első és az utolsó
lány az életemben. Ha nem leszel a feleségem, akkor
agglegény maradok.

A cigány elhallgatott. Az éjféli keringő véget ért.

— Köszönöm ezt a táncot, Iluska — mondotta
Miska és ajkához emelte a leány kezét. — Boldoggá
tett vele.

A leány behúnyta a szemét és amikor megint ki-

nyitotta, a sokszáz lámpa mind az ő szemében csillogott.

— Egyszer már igazán meglátogathatna minket, Miska — így mondta, hogy Miska. — Nem haragudnánk meg érte.

Miska megígérte, hogy hamarosan tiszteletét fogja tenni. Aztán még egyszer kezecskölt a lánynak és beleveszett a nyüzsgő sokaságba.

— Most megiszom egy pohár bort — határozta el magában és megtapogatta a pénztárcáját. Egyszer ő is költekezhet úri módon.

De még hozzá sem nyúlt a pohárhoz, amikor valaki rácsapott a vállára.

Zoltán állt mellette. Be volt csípve, nem tudta, hogy mit csinál.

— Izé, Gondkó... már mondtam neked egyszer, hogy ne forgolódj Ilus körül. Az a leány nem hozzád való. Van elég bányászcsemete, válassz magadnak azok közül és ne zavarj a mi köreinket.

— De most már hallgass — válaszolta falfehéren Miska — és hord el magad innen, mert olyat teszek, hogy... Te korhely, te! Hisz azt se tudod, hogy mit beszélsz.

Zoltán összerántotta szemöldökét. Szeméből gonosz fény csapott ki.

— Te mersz velem így beszélni, te senkiházi? Azt hiszed, hogy mert felkapaszkodtál valahogy az uborkafára, hát már kukorékolnod is kell?

Gondos eltolta magától a részeg fiatalembert. Nem akart botrányt.

Csak annyit mondott:

— Ne zavarogj, Zoltán. Ez nem alkalmas hely a vitatkozásra. Ha beszélni akarsz velem, akkor keress fel, rendelkezésedre állok. De azt a kakast még megkeserülöd!

Zoltán hebegni kezdett, de Miska sarkon fordult és otthagya a faképnél.

IV.

A bál után Miska egy nap felhívta telefonon Ilust.

— Jó estét, Iluska. Itt Gondos mérnök beszél, a Miska. Képzeld csak megverekedtem Zoltánnal.

— Jézus, Mária, maguk párbajoztak? — rémülődött a leány.

— No, nem volt az párbaj, hanem rendes verekedés. Mondjuk ökölvívás, így szebben hangzik. Most azért hívtam fel, hogy megkérdezzem, mikor mehetnék el magukhoz. De olyan időt mondjon ám, amikor Zoltán nem lesz ott. Már torkig vagyok vele. Meg akarná nekem tiltani, hogy érintkezzem magával, mert hogy maga az ő menyasszonya.

Ilus belekacagott a telefonba.

— Még jó, hogy csak menyasszonyt mondott és nem feleséget. Én és Zoltán? Még csak az kénel! Jöjjön el, Miska, mondjon el mindent, mert elemészt a kíváncsiság.

Miska letette a kagylót és húsz perc múlva már ott is állt Iluska előtt. Mély meghajlással öt szál fehér szekfüt nyújtott át neki.

— No végre, csakhogy elmerészkedett hozzánk! — mosolygott rá a lány és egy doboz cigarettát tett az asztalra. — Úgy látom, maga jobban tud verekedni, mint udvarolni.

— Verekedni megtanultam már gyermekkoromban, — védekezett Miska — de udvarolni még nemigen volt alkalmam.

— Min veszteksz össze, mondja! Hiszen úgy tudom, hogy maguk osztálytársak voltak és egy napon is születtek.

Miska bólintott.

— Úgy van. Csakhogy én szegény szülők gyermeke vagyok, ő viszont úrigyerek. Az én apám egyszerű vájár volt, az övé főmérnök. Rossznéven veszi tőlem, hogy én magával táncolok. Azt tanácsolta nekem, hogy keressek magamnak bányászlányokat és magát, Iluska, hagyjam meg neki. Erre én meghív-

tam őt a Gólyavár kertjébe és ott elintéztük az ügyet tanúk nélkül. Remélem, hogy egyideig nem fogunk találkozni. Gyakran jár ide?

— Őszintén megvallva a papa nem szereti, hogy idejár — mondotta Iluska. — A papa komoly ember és ki nem állhatja a szülők nyakán élősködő fiatalemberket. De hagyjuk ezt, beszéljünk valami másról. Mit csinál ma este, Miska?

— Nincsen különös programom.

— Akkor jöjjön el velünk az operába. Van páholyunk ma estére, de a papa külföldi vendégeket vár a bécsi gyorsal és így csak mi ketten mennénk meg a nővérem a férjével.

Miska megköszönte a meghívást és megígérte, hogy nagyon pontos lesz.

Ettől a naptól kezdve Miska gyakran megfordult Iluskáéknál. Galgáni professzor szívesen látta és hosszasan elbeszélgetett vele. Néha magával vitte a kaszinóba is, hadd ismerkedjék az emberekkel.

Egy napon sürgönykihordó csöngetett Miska szálásának ajtaján. Gyászhiért hozott: Meghalt az édesapja.

Miska azonnal hazautazott és addig el sem mozgott az anyja mellől, amíg az ügyek nem rendeződtek. Gondkó mama egyedül maradt a házban. Gyerekei már mind elszéledtek.

— Mama, gyere velem Pestre — kérlete Miska. — Együtt fogunk lakni. Lakást bérelek és te fogod a gondomat viselni.

Gondkó mama hallani sem akart erről.

— Én nem megyek Pestre, fiam. Mit csinálnék én ott abban a nagy pogány városban? Nem tudnám én megszokni az ottani életet. Aztán kihez szállnának a gyerekeim, meg az unokáim, ha látni akarnának? Nálad nem férnének el. Menj te csak szépen nélkülem Pestre, kisfiam, és én boldog leszek, ha évenként egyszer vagy kétszer meglátogatsz. Tartok majd két-három kosztosdiákot, így aztán csak megélek

valahogy. De hallottad-e már, hogy szegény Tarboly főmérnök is meghalt az este? Nem soká élvezhette a tanácsosságot.

— Mi baja volt? — kérdezte Miska.

— A szíve. A szíve nem bírta. Reggel halva találták az ágyában. Zoltán sok gondot okozott neki, rengeteg pénzébe került. Neki az az egy többbe került, mint nekem a kilenc. Úgy hírlík, Tarbolyné Pestre költözik a fiához. Azt reméli, hogy most majd megembereli magát. Sajnálom szegény asszonyt, hogy ilyen fiatalon özvegyen maradt.

Egyideig gondolkozva nézett maga elé.

— Pestre hívsz engem, de azt nem kérdezed meg, hogy vajjon jól érezném-e magamat ott. Ugyan hová dugnál el engem, ha vendégeid jönnének? Hiszen én nem illek abba a körbe, amelyikben te élsz.

— Ugyan, mama, hogy beszélhet így! — tiltakozott Miska.

— Maradj csak vesztég, fiam. Jobban tudom én azt. Fejkendős asszony nem való az úri dámák közé. Te, édes fiam, már egészen más vagy, mint mi voltunk az édesapáddal. Mi szegény munkásemberek voltunk, te meg már mérnök vagy. Istenem, milyen más az! Űr vagy. Tanult ember. Nem is tudod elképzelni, hogy milyen nagy, halálos boldogság van a szívemben, amikor nézlek, vagy amikor álmomban elképzelek. Néha el sem akarom hinni, hogy te vagy az én kilencedik gyermekem. Szörnyű napokat éltem akkor át. Azt tanácsolták nekem, hogy ne engedjelek megszületni. Minden erőmet össze kellett szednem, hogy ellen tudjak állni a csábításnak. Álmomban már előre láttalak és hallottam a hangodat. Könnyörogtél nekem, hogy hagyjalak megszületni és azt ígérted, hogy nagyon jó fiú leszel. És látod, megsegített a jó Isten. Nyugodtan fogok megállni az Ő szent ítélőszéke előtt, mint aki jó harcot harcoltam és a kiszabott pályámat befutottam. Gyermekeimet felneveltem, talpraállítottam. Mind a kilencet!

Miska magához ölelte édesanyját és össze-vissza csókolta azt a jóságos, ezerráncú arcot.

— Mit csinálsz velem, te gyerek! — szabódott a jó öreg, de nem tudta, nem is akarta kihámozni magát Miska ölelő karjaiból.

Miska aztán néhány nap múlva elbúcsúzott az édesanyjától és visszautazott Pestre. Mindenütt jól érezte magát, de igazán jól már csak Pesten. A kisvárosi életet nehezen szokta volna meg.

V.

A közmondás szerint a baj ritkán jár egyedül. Tarbolyné alig volt néhány hét óta Pesten, amikor hirtelen megbetegedett. Férje halála és a sok gond, amely az utóbbi időben rájuk szakadt, legyűrte kényelemhez és jóléthez szokott szervezetét. Agynak dőlt.

Iluska hamarosan megtudta, hogy Katinka néni Pestre költözött. Szegről-végről rokonok voltak, ámbár nem tartották a rokonságot. Csak Zoltán iparkodott magának előnyöket szerezni belőle.

Ilusnak megesett a szíve a magárahagyott beteg. Azonnal meglátogatta és felajánlotta szolgálatait.

Tarbolyné alig ismerte meg a váratlan vendéget. Nem is csoda, hiszen nem látta kislány kora óta. Ilus is úgy volt vele. Katinka nénit olyannak képzelte, amilyennek utoljára látta. Nagyon csalódott. Az egykor viruló, szép asszonyból görnyedt hátú, fáradt tekintetű néni ke lett.

— Emlékszik-e még rám, Katinka néni? — kérdezte Ilus, amikor az ágyhoz lépett.

Az asszony hosszan elnézte, aztán lassan felderült az arca.

— Hát persze, hogy tudom, ki vagy. Te vagy az Ödön lánya, az Ilus. Szép, hogy meglátogattál. De honnan tudad, hogy beteg vagyok, meg hogy egyáltalán Pesten vagyok?

— Zoltán járt nálunk, ő említette.

— Zoltán?

Amint kimondta a fia nevét, hátradőlt a vánszán és szemét előntötte a könny.

— Miért sír, Katinka néni? — kérdezte Ilus és közelebb hajolt a beteghez. — Tán a Zoltán viselt dolgai szomorítják?

Az asszony megtörölte a szemét és megszólalt:

— Tudod, lányom, mindent ráköltöttünk erre a gyerekre és most, amikor végre tőle kellene valamit kapnunk, ha mást nem is, legalább egy kis örömet, megint csak szomorúságot és gondot okoz. A sok tivornyázás kikezdte az egészségét és rémülten látom, hogy lejtőre jutott. Ha én meghalok, éhen fog elpusztulni. A pénzt, ahogy elsején megkapom, elveszi tőlem és addig nem jön haza, amíg az utolsó fillérig el nem verte. Aztán, amikor már egy fillérje sincs, beállít és pityereg. Azt hajtogatja, hogy ő a legszerecsétlenebb ember a világon, akit mindenki becsap és kihasznál. Tanulni nem akar, dolgozni lusta, hogy mi lesz belőle, csak az Isten tudja. Ez az egy gyermekünk volt, többet nem akartunk és most ő is elvesz, mi is elveszünk.

— De hát miért adja oda neki a nyugdíját, Katinka néni?

— Oda kell adnom, mert ha nem adnám, összetörne az a lakásban mindent. Gyenge vagyok én már ahhoz, hogy ellentmondjak neki.

— Bízva csak rám, nénike, majd én elintézem — jelentette ki Iluska. — Velem nem fog veszekedni. A pénzért majd én jövök el elsején és én fogok gondoskodni mindarról, amire Katinka néninek szüksége lesz. Ha neki pénz kell, szerezzen magának másból. Dolgozzon, mint Gondos Miska, akkor majd neki is lesz.

Úgy is történt. Elsején, amikor megjött a postás, Iluska már ott várta Katinka néninél. Átvette a pénzt, máris szaladt vele a fűszereshez, mészárosához, aztán kifizette a kis cselédlányt, a többi pénzt meg

elvitte magával. Katinka néninél éppen csak néhány koronát hagyott.

Amikor Zoltán hazajött, először is azt kérdezte, hogy a postás járt-e már itt.

— Itt volt, fiam — válaszolta félénken az asszony, aki már előre félt az elkövetkező jelenettől.

Zoltán megállt az ágy előtt és kérdőn nézett az anyjára, mintha valamit sejtett volna.

— A pénzt azonban magával vitte Iluska — folytatta az asszony. — Azt mondta, hogy amíg beteg leszek, majd ő gondoskodik rólam.

Zoltán arca hirtelen olyan sápadt lett, mint egy nyúzott bot. Aztán elöntötte a vér.

— Hogy mer ez a lány beleavatkozni a mi családi életünkbe? — kiáltott fel öklével belesuhintva a levegőbe. — Hát én kutya vagyok? Most aztán honnan vegyek pénzt, amivel kifizethetem az adósságaimat? Nekem becsületbeli tartozásaim vannak!

Tarbolyné tanácstalanul ingatta a fejét.

— Én ebben nem tudok neked tanáccsal szolgálni, fiam. Akkor kérdeztél volna meg engem, amikor csínáltad az adósságot, nem most, amikor már megvan. Te nagyon jól tudod, hogy amíg volt pénzem, mindig kisegítettelek a bajból. Bár ne tettem volna. Az én vak szeretetem volt a végzeted.

Zoltán kétségbeesve járt fel és alá a szobában. Hol szerezhetne pénzt? Mindenkinék tartozott, akit csak ismert. Ez az erőszakos lány feldöntötte minden számítását.

— Kénytelen vagyok elmenni Ilushoz, hogy pénzt kérjek tőle — mondotta. — Becsületszóra megígérted, hogy ma délután fizetni fogok.

Tarbolyné nagyot sóhajtott.

— Menj és próbáld meg, hátha sikerül.

Zoltánnak több se kellett. Fejébe csapta kalapját és elvágatott.

Nyitott kabátban, kihevülten állt meg Ilus előtt.

— Mi szél hozta erre ilyen szokatlan időben? — kérdezte Ilus ártatlan arccal.

— Anyám azt mondja, hogy maga elvitte a nyugdíját. Arra a pénzre nekem szükségem van. Legyen szíves, adja ide.

Iluska a fejét rázta.

— Üljön le, beszélni szeretnék magával.

Zoltán az asztalra dobta a kalapját és úgy, ahogy volt, felöltöben, leült az egyik székre.

— Halljuk, mit akar mondani.

Ilus az asztal lapjára tette a két kezét és Zoltánra nézett. Előbb szeme beszélt, csak aztán a szája.

— Zoltán, maga valamikor udvarolt nekem és én elfogadtam az udvarlását — kezdte Iluska. — De aztán jobban megismertem magát és beláttam, hogy a maga udvarlásának nem lehet semmi értelme. Maga érzéketlen, önző lélek, aki senkivel sem törődik a világon, csak saját magával. Nem tanul, nem dolgozik, azt várja, hogy örökké más tartsa el. A más pénzét költi. Hogy nem szégyenli magát! Egy vagyont költött már el, de még egy árva fillért sem keresett. Hát nem szörnyűséges ez? Az olyan embert, mint maga, nem lehet szeretni, Zoltán.

Zoltán közbe akart vágni, de Ilus leintette.

— Kár itt minden szóért. Édesanyjának rendes táplálkozásra, orvosra, kezelésre van szüksége, de magára csak akkor, ha segíteni fogja őt. Hát maga nem gondol arra, Zoltán, hogy mi lesz magából, ha egy napon Katinka néni behúnyja a szemét? Kinek a nyugdíját fogja akkor kérni és kitől? Kivel fog veszekedni, kinek a holmiját fogja törni-zúzni, ha nem kap pénzt? Végkép el fog zúllni. Még annyi pénze sem lesz, hogy az édesanyját eltemethesse. Magát erőszakkal kellene munkára fogni, hogy egyszer észhez térjen. Tudom, hogy mától kezdve örök ellenségem lesz, de én ezzel nem törődöm. Tartoztam annyival az édesanyjának, hogy ezt mind elmondjam magának. Ha édesanyja nem tudta meggyőzni magát, ez

egyszer megkísérleltem én. De a nyugdíját nem adom! Most aztán veheti a kalapját és elmehet.

Zoltán már nem volt fehér, már izzott az arca a haragtól.

— Nekem pedig pénz kell, — mondotta rekedten — a szónoklatokból már éppen elegendem van. Nekem becsületbeli adósságot kell kifizetnem.

Ilonka elgondolkozva nézett rá. Mit tegyen? Katinika néni pénzét semmi körülmények között nem akarta odaadni.

Farkasszemet néztek egymással. Végül Iluska szólalt meg.

— Mennyi pénzre van szüksége, hogy kifizethesse azokat a becsületbeli adósságokat? — kérdezte.

— Százhusz koronára.

— Rendben van. Én az összegyűjtött zsebpénzből adok magának nyugta ellenében százhusz koronát, amit maga vissza fog nekem fizetni, amint pénzhez jut. Én nem árulom el magát, ez a mi titkunk marad, még akkor is, ha maga nem fizetné nekem vissza a kölcsönt.

Zoltán szája körül gúnyos mosoly jelentkezett.

— Nem bánom, nekem így is jó. Kiállítom a nyugtát és viszem a pénzt.

— De arra már előre figyelmeztetem, hogy a jövő hónapban többé nem számíthat rám, mert a zsebpénzemre nekem is szükségem van. De az édesanyja nyugdíjára sem számíthat, mert azt ezentúl én fogom felvenni. Senki másnak nem fogják kifizetni. Ezt elintézem majd az igazgatóságon.

Iluska előhozta a pénzt a másik szobából és átadta Zoltánnak. Az aláírt nyugtát pedig odatette a kivett pénz helyére.

Mikor Zoltán kiért az utcára, szörnyen szégyelte magát. Égett a füle. Így még senki sem mondta a szemébe az igazságot.

Nagyon szomjas volt. Az átélt izgalmak kiszáritották a torkát.

Betért az első csapszékbe és egyhajtásra megivott egy pohár rumot.

VI.

Zoltán haragudott is Ilusra meg nem is. Nem volt ő még annyira rossz, hogy meg ne érezte volna a lány szavaiból kiáradó szeretetet. Maga is belátta, hogy így nem mehet tovább, komolyabb végén kell megfognia a dolgot.

Elment barátjához és megfizette az adósságot. Száz koronával tartozott neki. Százhuszat azért mondott Ilusnak, hogy maradjon néhány korona zseb-pénze.

Elgondolkozva érkezett házuk elé. A kapu előtt betegszállító kocsi állt.

Vajjon kit visz el? — kérdezte magában, amint fölfelé haladt a lépcsőn. De alig ért fel az első emeletre, amikor a kórház embereivel találkozott, akik hordágyon vitték lefelé az édesanyját. A kis cseléd lány kisírt szemmel, szíjogva ment utánuk.

A jó asszony eszméletlenül feküdt.

Zoltán megrémült.

— Az Istenért, mi történt az édesanyámmal, hogy ilyen váratlanul kórházba kell szállítani?

A beteg mellett lépkedő orvos bemutatkozott Zoltánnak.

— Édesanyja szíve olyan gyenge, hogy állandó orvosi felügyeletet igényel — mondta az orvos. — Nem várhattam meg, amíg ön hazajön. Felvételtem a Rókus-kórházba.

Zoltán, a nagyhangú ficsúr egyszerre kétségbeesett gyermekké változott és sírni kezdett.

— De nem fog meghalni, ugye? — kérdezte remegő ajakkal.

— Reméljük a legjobbat — válaszolta az orvos. — Mindenesetre teljes nyugalomra van szüksége. A legcsekélyebb izgalom az életébe kerülhet. Az előbb

is felizgathatta valami, mert az ilyen rohamok ritkán jönnek maguktól.

— Menjek most vele a kórházba? — kérdezte Zoltán.

— Nem szükséges. Mi majd elintézzük mindent. De később, amikor majd jobban lesz, látogassa meg. Küldjön be neki kisvánkost, zsebkendőt, mosdóholmit.

Amikor visszatértek a lakásba, a siránczó cseleádány elmondta, hogy mi történt.

— Amikor el tetszett menni, olyan rosszul lett a nagyságos asszony, hogy azonnal orvosért kellett szaladnom. Még szerencse, hogy olyan hamar eljött és intézkedett.

Zoltán belépett édesanyja szobájába, ránézett az üres ágyra és újra összeszorult a szíve. Most érezte át először, hogy milyen nagyon szereti az édesanyját.

Odalépett az üresen maradt ágyhoz és megsimogatta a vánkost, amelyen még néhány perccel ezelőtt édesanyja feje nyugodott. Az éjjeliszekrényen egy pohár víz állt, mellette nedves törülköző. Ezzel borogatta a szívét szegény asszony, amikor sehogy sem akart megnyugodni.

Lehajolt, az olvasóját emelte föl a földről.

Leült az asztal mellé, de nem találta a helyét. Újra felállt és fel-alá járkált a szobában. Valahányszor ránézett az üres ágyra, mindig összeszorult a szíve. Aztán összeszedegette a szükséges holmit és a leányt elküldte vele a kórházba.

— Vigye be ezt a csomagot a nagyságos asszonynak, — mondotta neki — a többi apróságot majd én viszem magammal.

Amikor később a kórházba ért, édesanyja már eszméletén volt, de olyan gyengén lélekzett, mintha minden pillanatban utolsót dobbant volna a szíve.

— Mitől lettél olyan rosszul, édesanyám — kérdezte Zoltán és áhítatosan csókolt kezét az édesanyjának.

— Attól, hogy nem tudtam neked pénzt adni,

fiam és féltem, hogy miattam még valami botrányba keveredel.

Zoltán szemét ellepte a könny.

— Ne búsulj, anyám, már van pénzem. Mindent rendbehoztam. Iluska adott annyit, amennyi kellett. Többre már nem is lesz szükségem. Meglátod, édesanyám, ezentúl másképp lesz minden. Leteszem az utolsó szigorlatomat és beállok dolgozni egy ügyvédi irodába. Csak gyógyulj meg és légy továbbra is az én jó édesanyám.

Özvegy Tarboly Dezsőné megsimogatta a fia kezét, majd mélyet lélekzett, aztán behúnyta a szemét és olyan lett, mint aki meghalt.

Zoltán ijedten ugrott fel és orvosért kiáltott.

Az orvos megvizsgálta a beteget, aztán megnyugtatta Zoltánt.

— Azt tanácsolom önnek, hogy menjen szépen haza. Úgy látszik, az ön jelenléte zavarja a beteg nyugalma.

— De hiszen csupa jót mondtam neki — mentegetődzött Zoltán.

— A jó hír sokszor ártalmasabb, mint a rossz — válaszolta az orvos és Zoltánt szelíden kituszkolta a szobából.

VII.

Dr. Gondos Mihály okleveles építészmérnök szinte mindennapos vendég lett Galgáni professzor házában. Mindig ott fogták vacsorára és részt kellett vennie a család szórakozásaiban.

Mihály napról-napra meggyőződhetett arról, hogy őt ebben a házban szeretik és úgy bánnak vele, mintha máris a családhoz tartozna.

Iluska azt tette vele, amit akart, mert hát Miska bizonyos dolgokban nagyon is ügyetlen volt. Megtörtént, hogy fényképalbumokat nézegettek és ilyenkor szinte összeért az arcuk. Ilus haja megcsiklandozta

Miska arcát. És Miska a helyett, hogy jobban Ilushoz simult volna, zavartán elhúzódott tőle.

Ilus néha már bizonyos volt abban, hogy elérkezett a pillanat, amikor Miska megcsókolja. De csalódott. Miska csak egy pohár víz után nyúlt, hogy egy hajtásra kiigya.

Egyik este aztán, amikor a professzor íróasztala mellett volt elfoglalva, Ilus a másik szobában egy darab kukorral a fogai között lépett Miska elé.

— Miska, harapja le ennek a cukornak a felét — incselkedett a lány és cukros száját odatartotta Miska orra elé.

Miska nem lepődött meg. Egyideig mosolyogva nézte az előtte álló bájos jelenséget, aztán meghúzkodta a mellényét, megigazította a nyakkendőjét és egy finom mozdulattal magához ölelte Iluskát. Magához ölelte és megcsókolta. A cukor szétmállott a szájukban.

Az óra mély kongással bűgött a falon.

Mikor Iluska kihámozta magát Miska öleléséből, olyan szép volt, mint még sohasem.

Miska megfogta a kezét.

— Iluska, — kérdezte fátyolos hangon — eljönne hozzám feleségül?

Iluska igent intett és Miska vállára hajtotta a fejét.

Miska erre újra meghúzkodta a mellényét, megigazította a haját és a nyakkendőjét, karonfogta Iluskát és bevezette a másik szobába.

A professzor felemelte tekintetét az irathalmazról.

— Mit jelent ez az ünnepi felvonulás? — kérdezte és mosolyogva dőlt hátra a karosszéken.

A gyerekek meghajoltak a papa nagysága előtt.

— Miska akar neked valamit mondani, papa — mondotta Ilus és a párjára mutatott.

— Igen, mondani akarok valamit. Illetve kérni szeretnék. Megkérném szépen Iluska kezét. Közös el-

határozással jutottunk erre a gondolatra és úgy látjuk, hogy ebben az életben csak akkor leszünk igazán boldogok, ha egymáséi leszünk.

Galgáni szeme felragyogott. Elővette a zsebkenőjét és megtapogatta a szemét.

— Egyedüli vágyam az életben, kedves gyermekeim, hogy boldogok legyetek — mondotta és előbbre jött az íróasztal mögül. Oda lépett Miskához és megvárta a kezét.

— Kedves Miska fiam, évek óta figyelem az előmeneteledet és meggyőződtem róla, hogy komoly ember vagy, aki a hivatásának él és megbecsüli a magasabb eszményeket. Neked adom a lányomat, legyetek boldogok egymással. Csak arra kérek, hogy legalább úgy szeresd, mint én. Én ugyanis jobban szeretem az életemnél.

Megcsókolták egymást. És a két boldog, fiatal lélek felszabadultan sütkérezett az apai boldogság éltető melegében.

A lakodalmat a tavaszra tervezték. Iluska kelenyégjét ki kellett egészíteni, s megfelelő lakásról gondoskodniok.

— Tulajdonképen miért is akartok ti másutt lakni? — kérdezte egyik este a professzor. — Mit fogok én csinálni egyedül ebben a nagy lakásban? Azt akarjátok, hogy búskomor legyek?

— Mi szívesen itt maradnánk, papa, — mondotta Ilus — de azt hittük, hogy zavarnánk a nyugalmadat.

— Már hogy zavarnátok engem? Micsoda beszéd ez? Veszek egy villát a Rózsadombon, aztán összeköltözünk. Ti fent fogtok lakni az emeleten, én meg a földszinten, aztán hol én megyek fel hozzátok, hol ti jöttök le hozzám.

Igy is lett.

Az esküvőt Selmecbányán tartották. Gondkó mama semmiáron sem volt hajlandó lejönni Pestre. Márpedig Miska az édesanyja nélkül sehogy sem

akarta megtartani az esküvőt. Amikor Ilusék látták, hogy Miska egyetlen kívánsága az, hogy az esküvő odahaza legyen a szülővárosában, beleegyeztek és felutaztak Selmecbányára.

A két család a templomban találkozott. Jobbról állt Gondkó mama gyermekeivel és unokáival, balról pedig Galgáni professzor a lányával és vejével. És ott volt özvegy Tarbolyné is fiával, doktor Tarboly Zoltánnal.

A plébános meghatóan szép beszédet mondott. Megemlékezett arról is, hogy a vőlegényt ő keresztelte és végezetül az ég áldását kérte a jó bányász-család kilencedik gyermekére.

Gondkó mama ott hátul a gyermekei között minduntalan a szemét törölgette, úgy hallgatta a papot.

Bányásznéppel volt tele az egész templom. Tiszteletüket jöttek kifejezni egy bányász gyermekének, aki megmutatta, hogyan kell felemelkedni becsülettel, kitartással, szorgalommal.

Miközben kifelé mentek a templomból, a kántor a kóruson a bányászindulót játszotta és a násznép megéljenezte az ifjú párt, amikor kocsijukba szállva elhajtattak.

Az esküvői ebédet a Metropolban tartották.

A felköszöntő beszédet Zoltán mondotta. Tartalmas beszéd volt. Amikor koccintásra került a sor, Zoltán nem a borospohár után nyúlt, hanem egy söröspoharat emelt a magasba.

— Ne haragudjál, pajtás, — mondotta csendesen — hogy sörrel koccintok veled, de édesanyám betegágyánál megfogadtam, hogy ha meggyógyul, akkor nem iszom többé se bort, se pálinkát. És ezt a fogadalmamat meg is tartom.

Megölelték egymást és a cigány tuszt húzott az ifjú pár tiszteletére.

Pusztai keringő

I. FEJEZET

— Nagyon hálás vagyok Gyurka barátomnak, hogy megismertetett magával, Ildikó — mondta halkán Kerekes Kálmán a leány felé fordulva, aki a hegyre vezető úton közben már egészen kipirosodott.

Az Avas alján lépegettek a pincesor girbe-görbe útjain, a nyár pompájában. A férfi szeme ragyogott és hangjában a belső átélések nyugtalansága remegett. Tanyáról jött be a városba, hogy elfáradt lelki világába kis színt és derűt csempésszen. És most úgy érezte, hogy ez a fehérruhás, kedves arcú, művelt leány egyszerre kitöltötte fáradt lelkivilágának egész arénáját. Nevelni, vigadni szeretett volna, olyan szokatlan boldogságos érzés hatalmasodott el benne. A falusi unalom, az aratási gondok tovaszálló felhőkké váltak, ahogy most Ildikó mellett lépkedett, aki úgy szívességből vállalkozott arra, hogy őt kísérni fogja a városban.

Még nem volt közös gondolatuk, szavak, mondatok röpködtek tova az ajkokról, de Kerekes Kálmán mégis úgy érezte, hogy folyton beszél s a leány megérti a hangtalan beszédet, mely a lelkéből sugárzik.

Ildikó mosolygott és ebben a mosolyban volt valami határtalanul kedves, volt abban jóság, szelídség, báj és a szemében bújkált fiatalon és üdén maga az élet.

Csend volt körülöttük. A pincesoron kevesen jártak, mert hiszen az este még messze volt és az Avason csak akkor nyílnak ki a rozsdás, mohalepte pinceajtók,

amikor a hold meggyújtotta a lámpását az égen és a városra terítette ködszínű, csillaghímes palástját.

— Szép ez a maguk városa, Ildikó — folytatta a férfi, amikor a leány szavak helyett csak mosollyal válaszolt.

— Mondják, akik idejönnek — hagyta helyben a leány. — Én már meguntam és ha lehetne, szívesen elmennék innen egy nagyobb városba, például Pestre vagy Párizsba. Itt az Avas mindennek a végső állomása. Bor, bor, lacipecsenye és utána minden kezdődik előlről.

— Megunná Pestet és megunná Párizst is — válaszolta a férfi — és visszavágyna ide, az Avas aljába. Én tudom magamról, aki sok-sok évet töltöttem nagy városokban. Előbb-utóbb csak hívni kezdett a kúriám, a tanyám, a nyársonsuült szalonna és a tilinkó. Tán ki-nevet, hogy ezt mondom, de hazudnék, ha nem ezt mondanám.

A leány vesszőt tört egy bokorról, hogy ideges, vékony ujjai játsz hassanak valamivel.

— Maga nagy város után vágyódik, — folytatta a férfi — nálam meg élménnyé válik, ha bevetődhetem ide a városba, mert otthon egyedül élek, egyedül, mint Knut Hamsun Pánja.

— Miért nem nősül meg, ha olyan nagyon egyedül van és bántja az egyedüllét? — kérdezte a leány és a vesszővel csapkodni kezdte a levegőt.

— Magam sem tudom, — állapította meg a férfi — de legvalószínűbb, hogy azért nem, mert még nem találkoztam azzal a lánnyal, akit nekem rendelt az Isten. Leány ugyan akadt volna elég, de a mécsesemet, mely itt pislákol valahol a szívem mélyén, még egyik sem tudta lángra lobbantani.

A leány felnevetett.

— Nagyon válogatós lehet az úr! Vagy tán azzal a mécsessel van valami baj?

— Bolond ember az, aki nem válogat, — válaszolta Kerekes — mikor van ideje és nem ég a háza.

Közben felértek a hegyre. A bükkösből hideg szel-
lő suhant feléjük s a nap elbújt egy ezüstszerű felhő
mögé.

— Tessék mézeskalácsot venni! — hallatszott
ekkor egy sátor alól cérnavékony leányhang. —
Tessék, kérem! Friss, édes, mézes a kalácsom!

Kisleányka ült az árnyékban, alig látszott ki a
feje a színes, tarka holmi mögül.

— Jöjjön, Ildikó, veszek magának mézeskalácsot
— mondta a férfi és megérintette a leányka karját.

— Babák, huszárok, mézescsókók feküdtek ott
sorjában egymás mellett. A keresztlécekről meg kar-
dok, puskák és olvasók lógtak.

— Nos, mit vegyek? Válasszon magának valamit
— szólt kérő hangon a férfi és tekintetével végigsétált
az édességeken.

A leány egykedvűen emelintette meg a vállát.

— Magára bízom, nekem egészen mindegy.

— Veszek egy szívet, egy mézeskalácsszívet. El-
fogadja?

— Már hogyan fogadnám el, amikor emlékebe adja.

Kerekes kiválasztott egy szép, nagy, színes szívet
és átnyújtotta a leánynak.

— Fogadja el tőlem, hálám és tiszteletem jeléül.

Kerekes Kálmán boldog volt, örült, hogy valami
csekélységet adhatott a leánynak, amelyet az meg fog
őrizni s valahányszor ránéz, mindig őt fogja az eszébe
juttatni.

Egyideig még fent sétáltak az avasi torony körül
s elnézték a süllyedő nap vörös korongját. Mire le-
értek a városba, már esteledett. A szálló kapujában
Ildikó a kezét nyújtotta Kerekesnek.

— Isten vele, köszönöm a szívet.

A férfi kétmarokra fogta a felé nyújtott kezecs-
két és nem engedte.

— Maradjon még velem, — kérlelte szinte alá-
zatosan — s vacsorázzunk meg együtt, hiszen aztán

ügyis vége lesz ennek a szép, néhány órai együttlétnek.

Ildikó húzódozott.

— Kikapok, szólni kellett volna a mamának.

— Majd a Gyurka rendbehoz mindent, ne féljen.

Egyideig még gondolkodott, aztán rábólintott.

— De nem leszünk soká, mert holnap ügyis tele lesz a város a nagy hírrel, hogy én egy úrral vacsoráztam a Koronában. Ezt a szívet azonban itthagynom a portásnál, nehogy még valami baja történjék az étteremben.

A portás átvette a selyempapirosba csavart szívet s figyelmesen elhelyezte egy fiókba. Aztán beléptek az étterembe és Kerekes Kálmán lelke ünnepi köntösbe öltözött. A terem végében hangoltak a cigányok.

Másnap Kerekes Kálmán földbirtokos nem tudta, hogy hányadán áll sajátmagával, végre úgy érezte, hogy az a bizonyos mécses meggyulladt a szívében.

Nem bánta, sőt nagyon örült neki. Örült és búcsúzóban melegen megszorította Gyurka barátja kezét, hogy olyan kellemessé tette a tegnapi napját. Ekkor tudta meg, hogy Ildikó egy özvegy ezredesnénnek a leánya, s hogy komoly udvarlója ezidőszerezt még nincs.

Cséplés ideje volt és Kerekes Kálmán hazatérve, újból nekifeküdt a munkának. Kora reggeltől késő estig talpon kellett lennie. Járt-kelt, hol lovon, hol kocsin, de nem érzett fáradságot, mert úgy tűnt fel neki, hogy ez a fehérruhás kisleány folyton vele van.

És a mécses nemcsak égett, de lángbaborította egész lényét.

Mikor aztán vége lett a nyári munkának és beállt az őszi munkaszünet, elhatározta, hogy habár semmiféle kongresszus nincs a városban, ő mégis ellátogat oda s megnézi azt a fehérruhás leánykát, s ha lehet, elhozza magának ide feleségnek, úrnőnek, anyának. — Nevetnie kellett önmagán, mikor megfigyelte idegességét, mely egész szervezetén elhatalmasodott. Útra-

kelt, de lassan ügettek a lovak, döcögött a gőzös és ő repülni, szállni szeretett volna.

A városba érkezve, első dolga volt kis tüzeskövű briliánsgyűrűt venni, hogy addig is, amíg meglesz az esküvőjük, legyen, ami reá emlékezteti.

A város zászlódíszben úszott. A tűzoltók zeneszóval vonultak fel a főutcákon.

A portás mentegetődzött a szállodában, amikor Kerekes szobát kért.

— Sajnos, nincs szabad szobánk, ünnepi hét van, amint látni méltóztatik, de estére lesz szoba, méltóztassék csak a bőrdönt itthagyni.

— Rendben van, — válaszolta Kerekes — de akkor itthagynom az aktatáskámat is, minek hordjam magammal estig.

A portás átvette az aktatáskát és kihúzta azt a bizonyos fiókot, melyet már ismert Kerekes, aztán az aktatáskával mérgesen tovább lökött egy selyempapírosba csavart jószágot.

— A nyáron itthagytott valaki egy mézeskalács-szívet s nem jött érte, s azóta folyton útban van. De nem is fogom tovább őrizni — tette hozzá s egy sima mozdulattal bedobta a papirkosárba.

Kerekes Kálmánt mintha forró vízzel öntötték volna arcon, úgy elszégyelte magát. Egyideig állt, aztán halkán, nagyon halkán megszólalt:

— Adja vissza a táskámat, nem maradok itt.

— Máshol sem tetszik szobát kapni — tartóztatta a portás.

— Nincs is rá szükségem már — válaszolta szomorúan, s szinte sírva lépett ki az őszi utcára.

II. FEJEZET

Kerekes Kálmán úgy érkezett haza, mintha egész úton az orra vérzett volna. Lujza néni, a gazdasszonya, fejcsóválva állapította meg, hogy valami történhetett a városban az úrral. Hogy mi, azt nem merte megkérdezni tőle, mert ilyenkor nem volt tanácsos beszél-

getésbe elegyedni vele. Meg kellett várni, amíg a vihar elmúlik. Akkor majd megszólal magától.

De Lujza néni ez egyszer csalódott. Kerekes Kálmán kedve még napok múlva sem javult, sőt úgy látszott, hogy egyre rosszabbodik. Az úrra nem lehetett ráismerni. Semmi a világon nem érdekelt.

Vazul, az inasa is hiába találgatta, hogy mibe keveredhetett a gazdája. Nem szól egy kukkot sem, rá se néz, pedig máskor még olyan dolgokat is megtárgyalt vele, amiket még legjobb barátainak sem árult volna el.

Órákhosszat elpepecselt a szobájában, de semmi látszatja sem volt a munkájának.

A nyáron, amikor hazajött a városból, lepkét lehetett volna vele fogatni, — elmélkedett Vazul — most meg... — Keserveset sóhajtott. — Ki tudja, hogy nem valami nő van-e a dologban?

— Nő? — szörnyülködött Lujza néni. — Egyszerre nő keveredett volna az életébe? De hát erről csak szerzett volna tudomást az ember! Mert vagy a nő írt volna neki vagy ő írt volna a nőnek. Csakhogy nekem sohasem került olyan levél a kezembe, amelyet a nő írt volna vagy amelyet nőnek küldött volna. Amióta a méltóságos asszony meghalt, idegen nő nemigen mutatkozott nálunk, legfeljebb a Ludmilla nagysága, de az már nem számít nőnek.

Igy beszéltek a népek a tiszszobás tanyai udvarházban, ahol nemcsak egy takaros asszonynak, hanem még egy csomó gyereknek is bőven akadt volna hely.

— Milyen szerencsés asszony lesz az, aki itt veti meg a lábát — mondotta Lujza néni a hatalmas kulcs-csomóval játszadozva, amelynek őre volt.

Az éléskamrában roskadoztak a polcok a finom befőttektől, angol és francia konzervektől. Legfelül likőrök, konyakok álltak glédában, lent a pincében pedig hosszú sorban borok és pezsgők váltogatták egymást. A gazdasági udvarban csirkék, tyúkok, a patak partján kacsák, libák, az ólakban disznók, az istállók-

ban lovak, tehenek, ökrök, és tavasszal az ereszek alatt fecskefészkek; micsoda gazdagság volt ez mind együtt!

— Ez mind azé az asszonyé lesz, — jelentette ki Lujza néni és megcsörgette a kulcsokat. — Egy szép napon aztán lekerül a padlásról az aranyozott bölcső, amelyben még a kis Kálmánkát ringatták és megint énekszóval telik meg a ház. Ha tudnám, hogy ki az a nő, elmennék hozzá és elmondanék neki mindent. Nem hiszem, hogy akadna egy is a világon, aki nem jönne el nyomban velem. Mert az úr ellen aztán nem lehet kifogása még a legfinnyásabb kisasszonynak sem. Kálmán úr olyan ember, hogy nincsen párja az egész vármegyében. Olyan a szíve, mintha mézeskalácsból lenne.

Az őszi szelek szomorú nótákat füttyürésztek a kopár tarlók fölött. Esett az eső és nagy tócsák terjengtek az udvaron.

Az istállók közelében Pimasz, a ház kedvenc kutyája nagyokat vonított. Sehogy sem volt megelégedve a nyár elmúlásával, gyűlölte a csatakos őszt, s a hideg, nedves éjszakákat.

Kerekes Kálmán ezt az őszt másnak képzelte a nyáron. Ildikó szépsége betöltötte minden gondolatát. Képzeletben elbeszélgetett vele és egyre csak azon járt az esze, hogyan tudna neki minél több örömet szerezni. Álomvilágban élt és most hirtelen rá kellett eszmélnie a valóságra.

Kint esik az eső, veri az ablaktáblákat. Jóska bá' fát hasogat a szérűben. Nemsokára megérkezik a hó-süveges télapó, és a kályhában táncra perdülnek a lángok.

Csak Ildikó nem lesz itt. Nem ül a kályha mellé és kis papucsokba bújtatott lábacskáit nem tartja oda a kályha nyitott ajtaja elé.

Maga sem tudta, hogyan keveredhetett bele egyszerre ilyen nagyon ebbe a szerelembe. Eddig minden gondolata a gazdaságé volt. Annak élt testestül-lelkestül. És most a szerelem háttérbe szorított minden egye-

bet. Megpántolt, lelakatolt szíve mintegy varázsszóra kinyílt és olyan hőség áramlott ki belőle, akár egy tüzes kemencéből.

Hol voltak benne eddig ezek a forróságok? Hol szunnyadoztak ezek az ég felé törő lángok? Ildikónak kellett jönnie, abban a könnyű kis nyári ruhájában, hogy megtörje a varázst és kicsalja várából az álmok hercegét.

Bosszankodott. Nem tudta magának megbocsátani a gyengeségét. Hogy egy lány ilyen hatással lehet rá! Dib-dáb fajankónak nevezte magát.

— Vagy tán így kellett annak lennie, — próbálta elhíttetni magát — ezen a betegségen minden fiatal embernek egyszer át kell esnie.

Kint járt a réteken. Már nem esett. Fent a magasban nagy kékségek tükröződtek a lomhán úszó felhők között.

— Nagy számár vagy te, Kálmán, — korholta saját magát — hogy így lelógatod a fejedet. Hiszen azóta még nem is beszéltél azzal a lánnyal. A mézes szívről akkor délután magad is megfeledkeztél, miért fáj neked annyira, hogy neki sem jutott eszébe? Aztán meg egyszer, egyetlenegyszer sem írtál neki a nyáron! Tán azt hiszed, hogy az a leány, aki csak egyszer beszélt veled, máris olvasni tud a gondolataidban?

Igy töprengett magában Kálmán. Ildikónak, ha akkor ebéd után meg is feledkezett valahogy a szívről, később csak rá kellett ébrednie, hogy betétette a portás fiókjába és érte kellett volna mennie. Csakhogy Ildikó — ez itt a bökkendő — többet nem gondolt rá! És az a séta csak egy kellemes nyári élmény volt, semmi más. És amikor idáig ért gondolataiban, boldos férfiszíve, az a tüzes kemence, forróbban lángolt, mint valaha.

III. FEJEZET

Másnap, hogy megtörtént a tragédia, Ildikó a házmester beteg leánykájának levitt egy tányér befőttet.

Amíg a kislány a cseresznyét eszegette, Ildikó körülnézett a szobában és a tekintete megakadt egy mézeskalácsszíven. Ekkor eszmélt rá, hogy hiszen neki is van egy ilyen szíve a szálló portásának a fiókjában.

Jenci, a kislány bátyja, aki pikkoló volt a szállodában, ekkor lépett a szobába.

— Mondd csak, Jenci, — kérdezte tőle Ildikó — hol vetted te ezt a szívet?

A fiú nyíltan megmondta, hiszen nem volt abban semmi titkolni való:

— A portás úr papírkosarából halásztam ki. A portás úr tegnap egy vendégnek az aktatáskáját akarta betenni a fiókba és akkor dobta ki belőle a szívet. Valaki még a nyáron otthagya és nem jött többé érte. Én kihalásztam a kosárból és hazahoztam. Szép szív ez, jobb helye lesz minálunk, mint a szemétkben. Nem igaz?

— Te Jenci, — mondta Ildikó — én adok neked ezért a szívért egy pengőt, add el nekem.

Jenci nagyot nézett.

— Egy pengőért nagyon szívesen odaadom, hisz újkorában sem kerülhetett többbe.

Ildikó boldogan vitte fel emeleti lakásukba a szívet. Úgy érezte, amikor elhelyezte a vitrinben, hogy a mérleg helyrebillent.

Kerekes Kálmán a nyár óta sokszor az eszében volt. Nem tudta elfelejteni az avasi sétát és a kettesben eltöltött estebédet. Maga előtt látta Kerekes Kálmán beszédes szemét, hallotta mély árnyalatú, férfias hangját és arra gondolt, hogy ő vajjon eszébe jutott-e Kerekes Kálmánnak. Milyen elragadtatva beszélt akkor, milyen hév csapott ki a szavaiból! S azóta Kerekes Kálmán még csak egy árva lapot sem küldött neki.

Most látta, hogy a forró szavakat nem a belső tűz hevítette. Alakoskodás volt az egész, színészkedés. Szomorúan állapította meg, hogy a férfiak mind egyformák. És nem akarnak megváltozni. Szépeket mondanak, aztán úgy eltűnnek, mint a füst. Csak a szivarjuk hamuja marad meg utánuk s legfőljebb még néhány borosdugó a hamutartó mellett.

Másnap a főnökétől megkérdezte:

— Mi van azzal a Kerekes Kálmánnal, akit meg-sétáltattam a városban a nyáron?

— Úgy halloom, itt járt a héten, — válaszolta a főjegyző — valaki látta. Nem szép tőle, hogy még csak meg sem látogat. Megmondhatja neki, ha találkozik vele, hogy neheztelek rá.

— Én nem beszélek vele, nem tudom neki a főjegyző úr szavait tolmácsolni.

A főnök öklömnnyi nagyságú fejét rosszalóan himbálta meg hosszú nyakán.

— Ne legyen már olyan ügyetlenke, Ildikó kis-asszony! Ilyen nagy halat kiengedni a kezei közül: helyrehozhatatlan hiba. Ilyen hibákat nem szabad ám elkövetnie. Ajánlom, vegyen néhány leckeórát egy jobb fajta horgásztól. Szándékosan kértem éppen magát, hogy menjen el vele. Pedig szólhattam volna Saroltának vagy Karolának is. Azok bizonyosan több eredményt értek volna el, mint maga. Gyerekkorom óta ismerem Kerekest, az ízlését, a gyengéit. Magát az Isten is neki teremttette. De hát Kálmán éppen olyan tökfilkó, mint amilyen ügyetlenke maga, Ildikó. Magukra kár a motalkót pazarolni.

Ildikó nevetett. Szép fehér fogai kicsillantak gránátpiros ajkai közül. Hajának fénye olyan csillogó volt, olyan lágy selyem, mint az angyalhajé a karácsonyfán.

— Mindössze két-három órát töltöttünk együtt, — védekezett Ildikó — ennyi idő alatt pedig egy jól-nevelt úrilány semmikép sem válhatik kitérő horgász-szá. Vannak tán kóbor hajlamú úrilányok, akik képe-

sek rá, de én nem akarnék azokhoz hasonlítani. Remélem, érek még annyit, hogy érdemes velem hosszabban is foglalkozni. Neki kellett volna jelentkeznie, az illendőség így kívánta volna. Én csak nem mehetek utána.

— Hát hiszen mond valamit — bólogatott a főjegyző. — Kissé elsiettem a dolgot. De ha tavasszal újra feljön, majd megmondom neki a véleményemet, meg én!... Ha ugyan már nem lesz nős addigra. Ambár a napokban is találkozunk kellene, mert ilyen-táiban szoktunk nyúlra menni arrafelé.

— Én nem ismertem családi helyzetét, még csak abban sem voltam bizonyos, hogy nős-e vagy nőtlen — mondotta Ildikó.

A főjegyző a kezét dörzsölgette és fel és alá járt a szobában.

— De hát miről beszélgettek egész idő alatt, amíg a hegyen sétáltak?

— Szépeket mondtunk egymásnak. Aztán Kerekes mindenféle mókákkal hozakodott elő és sokat nevettünk. Mert kitűnő előadó és jó társalgó, tetszik tudni. Kifogásolta például a szállítólevelek szövegét és a kérdéseket, amelyekre a feladónak válaszolnia kell.

A főjegyző megállt és kérdően nézett Ildikóra.

— Szabadna tudnom, mi volt a kifogása a kérdések ellen?

Ildikó már előre nevetett, mielőtt válaszolt volna.

— A szállítóleveleken ilyen kérdések szerepelnek, hogy: Neme? Tartalma? Külső formája? Mármost, ha egy nyulat akar az ember feladni, akkor nagyon nehéz ezekre a kérdésekre felelni. A feladónak bizonyos szakértelemmel kell rendelkeznie vagy az állatorvostól kell tanácsot kérnie. Mert hogy mi lehet például egy nyúl tartalma, azt nem tudja mindenki.

A főjegyző felnevetett.

— Remek. Aztán mit mondott még?

— Azt beszélte, hogy amikor Pesten évekkel ez-

előtt zavargások voltak, az egyik vendéglő ablakában a következő hirdetést olvasta: Forradalmi vacsora kapható: „Véreshurka és nyársonsült.” Ki nem fogyott az effajta tréfából. Jaj, annyit kacagtunk! Egyszer diákkorában udvarolt egy nőnek, és nagyon szépeket mondott neki. Liliomhoz, tubarózsához, hajnalkához hasonlított, s mit tudom én, hogy még mihez. Erre a nő megkérdezte tőle, hogy tán botanikus? Kerekes nagy jámboran azt válaszolta, hogy nem, ő nem botanikus, hanem katolikus. Ezen aztán megint nevetünk, de olyan szívből, hogy a szomszédos asztaloktól mind felénk fordultak az emberek. Amikor vacsora után kifelé indultunk az étteremből, úgy éreztem magam, mintha egy kilót híztam volna. Aztán nagyon szívélyesen búcsúztunk el egymástól. Kerekes még vissza is nézett és újra meg újra megemelte a kalapját. De azóta nem adott életjelt magáról. Ha beszél vele főjegyző úr, mondja meg neki, hogy Ozon Ildikó nagyon jól érezte magát azon a délutánon és szívesen emlékszik rá vissza.

— De hát mi vagyok én? — horkant fel mókázva a főjegyző — postillon d' amour vagy micsoda?

— Ha már elkezdte a főjegyző úr, akkor fejezze is be — válaszolta Ildikó. — Alkalomadtán majd viszonzni fogom a szívességét.

IV. FEJEZET

November utolsó napján havazott először. A táj képe egyszerre megváltozott. A hó azonban nem tartott sokáig, az őszi napsugár maradék erejével kisepűrte és még egyszer megmutogatta az őszt hervadozó bájait. Lucanapra aztán foga lett az időnek és megvédte a havat, nem engedte többé, hogy a nap sugarai győzedelmeskedjenek rajta.

A szérüből előkerültek a szánkók, a szekrényekből a naftalinos bundák. Pimasznak zúzmárás lett a bajusza és ha bejött a konyhába, úgy csöppögött, mint egy részeg kocsisnak, amikor kilép a kocsmából.

A pajtában kukoricát morzsolnak az asszonyok, a búbos kemence körül meg tollat fosztott a fiatalabbja.

Egy napon váratlanul megérkezett Ludmilla néni és három szép kisasszonyt hozott magával. Allítólag mind a három keresztlánya volt. Szép úrilányok, amolyan huszonhárom, huszonnégy év körüliek.

Az egyik szőke volt és Anninak hívták, a másik barna és Ilus névre hallgatott, a harmadiknak pedig, akit Zsuzsinak kereszteltek, olyan vörösésbarnába játszó haja volt, mint Rubens nőalakjainak.

— Ne haragudjál, kedves Kálmán fiam, — mentegődött Ludmilla néni — hogy ilyen váratlanul betoppantunk, de még a nyáron megígértem az én kedves keresztlányaimnak, hogy kihozom őket ide a tanyára és megmutogatok nekik mindent. Tudod, ezek városi gyerekek, még sose láttak igazi ökröt és valószínű szamarat.

Kerekes Kálmán mit tehetett volna mást, barátságos képet vágott és néhány keresetlen szóval örömeinek adott kifejezést.

Vazul már hordta is a bőröndöket a kocsiról és váltig hangoztatta, hogy Ludmilla nagyságos asszony fején találta a szöveget.

— Hű, de meleg van itt — lihegte Ludmilla néni és már dobálta is le magáról a bundát, sálát, kötött kabátot. — Látszik, hogy nem pénzért veszed a fát, mint mi szegény pestiek. Autón jöttünk, de mondhatom, hogy pocsék út vezet ide. Az emberből kirázza a lelket.

A lányok is azonnal otthonosan érezték magukat és levette bundáikat, körülnéztek a szobában.

— Hanem egy kis baj van ám, — mondotta azlán Kerekes sajnálkozva — nekem holnap halaszthatatlan ügyben Pestre kell utaznom. De a hölgyeket ez ne zavarja. Érezzék magukat jól a portámon. Lujza, a házvezetőnőm, gondoskodni fog mindenről, amire szükségük lehet.

Ludmilla néni arca hirtelen férfias vonásokat öl-

tött, és a hangja egy ezredeséhez lett hasonló. Kitárta karjait és egy lépést hátrált.

— Hát pedig ezt nem fogod megtenni, kedves Kálmánkám.

Kerekes vigasztalan volt.

— Muszáj, Ludmilla néni. A földművelésügyi államtitkárral van beszélni valóm a parcellázások ügyében. A napot én határoztam meg, sértés volna, ha lemondanám.

Úgy beszélt, mintha könyvből olvasta volna.

— Ha egy héttel előbb tudom, hogy lejöttök, talán még elodázhattam volna, de most már nem lehet. — Mélyet sóhajtott. — Sajnos, nem lehet.

Ludmilla hűvös hangon kérdezte:

— Aztán meddig szándékozol ott maradni?

— Egy nap oda, egy nap vissza, az kettő, — számolgatta Kerekes — a tárgyalás két napig vagy talán háromig is eltarthat, ez összesen öt-hat nap, ... úgy-hogy egy hét minden bizonnyal rá fog menni.

Ludmilla csipőre tett kézzel állt és a fejét ingatta. Aztán hunyorított egyet a szemével, ami annyit jelentett: Tudok én mindent, kedves Kálmánkám, te előlünk akarsz elmenekülni. Megijedtél a három lánytól.

— Hát akkor mi sem maradunk, — jelentette ki erélyes hangon Ludmilla — felszedjük a sátorfánkat és visszamegyünk Pestre, de jegyezd meg, hogy ezt egyikünk sem fogja neked megbocsátani. Egy hétig akartunk ittmaradni. Nyakunkon a karácsony, az ünnepeket csak nem tölthetjük itt.

— Nagyon rosszul teszik, hogy elmennek — válaszolta Kerekes, akinek csak saját magával sikerült elhítenie, hogy valóban el kell utaznia. — Egy hetet igazán kellemesen el lehet itt tölteni, még ha a kandúr nincs is idehaza. Az egerek legalább szabadabban cincoghatnak. Az ilyen váratlan fordulatra mindenkinek el kell készülnie, aki bejelentés nélkül állít be valahová. Hátha már tegnap utaztam volna el, akkor most mit csinálnának?

Kerekes kínjában találta ki ezt az egész mesét, amelyben csak annyi volt a valóság, hogy parcellázási ügyben valamelyik napon valóban fel kellett utaznia Pestre, de a nap nem volt meghatározva. Menekült nénye elől, aki mindenáron meg akarta házasítani. Ezek a szép kislányok úgy voltak a Ludmilla néni keresztlányai, mint az övéi. Finom jószágok voltak, az látszott rajtuk, de hát Kerekesnek tele volt a szíve-
lke Ildikó képével.

Ludmilla néni megadta magát a sorsának.

— És mikor szándékozol elutazni? — kérdezte lehangoltan.

— Holnap reggel, drága Ludmilla néni. De addig is érezzük jól magunkat!

Lujza azonban megkapta parancsban, hogy ami csak jó van a háznál, azt mind teremtsse elő, aztán készítsen olyan ebédeket meg vacsorákat, hogy a tisztelt vendégek mind a tíz ujjukat megnyalják utána.

A szőke Annynak nemcsak a haja kapta meg az embert, a szeme még annál is szebb volt. Mélységes értelem és könnyed finomság sugárzott belőle. Kerekes kissé zavarba jött, amikor tekintetük találkozott. Talán, ha akkor ott az Avason Ildikó helyében ez a szőke Anny került volna eléje, most ebbe lenne szerelmes. Annyi bizonyos, hogy a három leány közül Anny tetszett neki a legjobban. Amikor aztán Zsuzsit vette bírálathoz alá, úgy látta, hogy ebben a kislányban is vannak olyan tulajdonságok, amelyek vetekednek Annnyével. Igaz, hogy a haja vörös volt, de hogy a vörös haj ilyen szép lehet, azt csak abban a pillanatban tudta meg, amikor Zsuzsika kékeszöld szemével, korallszínű ajkával előtte illegette magát.

Ilus barna volt, a szeme pedig fekete. Járása kissé nehézkes, hasonló a beszédjéhez, de kedvességben túltett a másik kettőn. Ha választania kellett volna a három közül, akkor talán Ilus mellett döntött volna. Hűség, odaadó teremtségek látszottak.

Lujza néni hamarosan telerakta az asztalt mindenféle jóval, és a társaság letelepedett falatozni.

Ludmilla néni járt elől jó példával. Arasznyi kolbászt vett ki a tányérjára és kikereste a legerősebb paprikát. Aztán mielőtt még nekilátott volna, jó falusi karcossal teletöltötte a poharát és egy hajtásra megitta.

— No, most már jöhet a többi! — jelentette ki sokatmondóan és kését nekiszegezte az elpusztításra ítélt kolbásznak.

— Egyetek csak gyerekek, ne kínáltassátok magatokat, — kommandérozta — Kerekeseéknél nem szoktak kínálni. Itt addig ehetik az ember, amíg bírja. Aki éhes marad, az magára vessen.

Jókedvvel telt meg a ház. Kálmán azon kezdett gondolkodni, hogy vajjon elutazzék-e. Ezek a lányok kikergették belőle a haragot: Ilus, a barna Ilus, egyre jobban érdekelte. Ő beszélt ugyan a legkevesebbet, de szavainak bársonya volt, és milyen hűséges volt a két szemel!

Nincs annál szörnyűbb helyzet, mint ha egy nőülés előtt álló férfi szép leányok közé keveredik. Izlése bizonytalanná válik, jobbra-balra kapkod, nem tud választani.

Ludmilla néni az alapos tízórai után visszavonult a húga volt szobájába és a lányokat Kálmán gondjaira bízta.

— Én most átöltözködöm, kedves Kálmán, — mondotta, miközben cigarettára gyújtott — mutogasd meg addig a lányoknak a házat. Aztán menjetek ki a gazdaságba is és magyarázd meg nekik, hogy mi a különbség a birka meg a juh között.

A máskor oly csendes ház Ludmilla néni visszavonulása után egyszeribe mintha felébredt volna mélységes álmából. Még a hallgatóg Ilus is szaporázni kezdte a szavakat.

— Lányok — mondotta Kálmán és kabátja zsebébe csúsztatott kezekkel megállt előttük. — Először

nem a birkákat nézzük meg, nem is az ökröket, mert azok kint vannak a tanyán, lovakat már láttak, a tehenekre meg majd lesz még időnk. Először nézzünk körül a házban és jelöljük ki a szobákat.

A lányok készségesen beleegyeztek, és Kálmán kissé zavartan megindult előttük.

Hosszú hónapok múltak el, amióta ilyen szép, fiatal lányok jártak itt utoljára. Kálmán hirtelenében nem tudta, hogy is viselkedjék. Mind a három tetszett neki, mindegyikben volt valami olyan sajátosság, ami hiányzott a másiktól. Ha úgy össze lehetett volna válogatni egyiknek a szemét, másiknak a haját, harmadiknak a hangja csengését vagy járása szépségét, akkor könnyű lett volna az ideált megközelíteni, de így csak zavarta egyik a másikat.

Ludmilla néninek csak az egyiket kellett volna elhoznia, akkor talán több eredményt ért volna el.

Végighaladtak a szobákon. Meszelt fala volt mind-egyiknek és finom, ódon bútorok hívogatták pihenésre a tovahaladókat. Meghitt, úri légkör fogadta a vendégeket. Látszott mindenben, hogy ezekben a szobákban laknak, nemcsak a parádét szolgálják. A falakon agancsok, szarvasfejek, itt-ott egy nagyszemű bagoly figyelt le valamelyik szekrény tetejéről. A padlón és kereveteken medvebőrök tanúskodtak a gazda vadász-szenvedélyéről.

A lányok három szomszédos szobát választottak maguknak. Az egyikben zöldhuzatú bútor volt, a másikban barna, a harmadikban meg férfinak való széles karimájú bőrgarnitúra.

Ilus azonnal bele is telepedett az egyik öblös karosszékekbe.

— Üljetek le ti is, olyan jó itt ülni.

— Ez volt a diákkori szobám — jegyezte meg Kálmán és cigarettával kínálta meg a lányokat. — Itt tanyáztam olyankor, ha a szünidőkre hazalátogattam.

Ekkor lépett a szobába Vazul és jelentette, hogy az erdész úr szeretne a tekintetes úrral beszélni.

— Mondd meg neki, hogy kéretem, fáradjon ide.

Koronás Béla erdész nemsokára bekopogtatott az ajtón. Fiatal, hetyke legény volt. Huszonnyolc éves, százhetven centiméter magas és olyan szőke, mint a len. A szeme csillogott, arca majd kicsattant az egészségtől.

— Soha jobbkor, Béla! — kiáltott fel Kerekes és bemutatta a lányoknak.

— Ludmilla nénikém keresztlányai, — mutatott félkörben a lányok felé — akiket azért hozott ki a tanyára, hogy ökröt lássanak és így gyarapítsák természetrajzi tudásukat.

Koronás Béla lírai lélek volt, verseket írt az Avasi Kürtbe, sőt egyszer egy szomorújátékkal is megpróbálkozott. A színigazgató azonban azzal a megjegyzéssel küldte vissza, hogy kevesen halnak meg a darabban, márpedig a halottakra szükség van, mert azok visznek életet a szomorújátékba. Azóta nem írt szomorújátékot, de annál többet beszélt. Erdőmérnök volt és nőtlen.

— Ha tudtam volna, hogy itt ilyen bájos társaságot találok, — mondotta lelkendezve — szóltam volna Lieber Gyurka orvos barátomnak meg Valént Joskónak. Boldogan eljöttek volna, mert megeszi őket az unalom ebben az átkozott csendben. Nem mindenki szereti ám ezt a mormota életet, úgy mint a mi kedves Kálmán barátunk, aki akkor érzi magát legjobban, ha egyedül van.

A lányok hitetlenül, csodálkozó szemmel néztek Kálmánra.

— Te Béla, hát azért jöttél ide, hogy... — Tovább nem folytathatta, mert Koronás közbevágott.

— Nem azért jöttem, pajtás, hanem azért, hogy megbeszéljük a kirándulást. Megint meg kellene szabadítanunk néhány nyúltól a környéket.

— Sajnos, nekem holnap el kell utaznom — mondta mélabúsan Kálmán. — Tudod, abban a parcellázási ügyben.

Koronás hátravetette magát a karosszékből és legyintett egyet.

— Lám, kedves hölgyeim, ilyen a mi Kálmán barátunk! Éppen akkor kell neki elutaznia, amikor a legkedvesebb vendégei érkeztek. És még hozzá parcellázási ügyben!

Kerekes felé fordult.

— Ez nem olyan égetően sürgős, hogy ne lehetne elodázni — mondotta. — Ráérsz majd felmenni kárácsony után is.

— De vár az államtitkár — mentegetődzött Kálmán.

— Hadd várjon! Sürgönyözd meg neki, hogy közbejött akadályok miatt nem tehetsz eleget ígéretednek.

Biztatni kezdte a leányokat.

— Ne engedjék el innen! Kössék az asztal lábához! Mindjárt üzenek Gyurkáért meg Joskóért, azok nyomban itt teremnek, és olyan falusi murit csapunk, hogy esztendőre ilyenkor is megemlegetik.

Ludmilla néni lépett ekkor a szobába. Hosszúszárú szipkán át nyelte a cigarettája füstjét, és hangja katonásan csengett, amikor megszólalt.

— Üdvözlöm, Béla — mondotta és baljával kivéve a szipkát a szájából, jobbával keményen meg rázta Koronás kezét.

— Jó színben van, amint látom. Tán már meg is nősült, amióta utoljára találkoztunk? Azért kérdezem, mert nem tudom, hogyan kezeljem. A nős ember olyan, mint a megrakott szekér. Arra már egy villa szénát se lehet hányni. A nőtlen emberrel azonban még érdemes foglalkozni, annak a szekere üres.

— Sajnos, még nőtlen vagyok, de remélem, hogy már nem soká.

— Van tán menyasszonya? — dörrent rá a néni.

— Még nincs.

— Kiszemelt már magának valakit?

Kálmán közbeszólt.

— Kedves Ludmilla néni, miért hozod zavarba szegényt? Mindenáron meg akarod gyóntatni?

— Te ne avatkozzál az én ügyembe, fiam, veled egyszer és mindenkorra végeztem. Te csak utazzál el és intézd el a parcelláidat, a többit bízd rám.

— Kálmán nem fog elutazni — szólt közbe a szőke Anny olyan határozottan, mint aki biztos a dolgában.

Kálmán a fejét rázta.

— Kínos helyzetben vagyok.

— Hát ha ez neked kínos helyzet, fiacskám, — bökött szipkájával Kálmán felé Ludmilla — akkor én csak azt tanácsolom neked, hogy utazzál el és vissza se gyere addig, amíg mi itt vagyunk. Koronás úr majd gondoskodik szórakozásunkról.

Kálmánnak ekkor eszébe jutott valami. Elnevette magát.

— Tudod mit, Ludmilla néni, egy feltételem van, ha ezt elfogadod, akkor sürgönyözök az államtitkárnak és nem utazom el.

— No, ki vele, hadd halljam!

— Ha meghívhatom ide Burjáth Balázst, a nyugalmazott főszolgabíró, akkor maradok.

Ludmilla néni e név hallatára hirtelen halkabbra fogta a szót.

— De hát mi célja volna annak, ha idehívnád, kedves fiam? — kérdezte kissé nyugtalanul.

Kálmán kitért a válasz elől.

— Burjáth Balázs a nyáron nagyon jól érezte magát a közeledben. És valahányszor találkoztam vele, mindig kérdezősködik felőled.

Ludmilla néni zavarban volt, de nem sokáig.

— Ne hívd ide azt a Burjáth Balázst, — mondotta kurtán — inkább utazzál el. Nem szeretem én már, ha valaki úgy néz rám, mint ahogy ő nézett. Vén számár az, fiam, akinek sohasem nő be a feje lágya. Én meg özvegy asszonynak még csak jó vagyok, de férjes asszonynak már kikoptam. Tíz évvel ezelőtt

még elmentem volna hozzá, de most, ötven évem-mell... Nagymama szeretnék én már lenni, fiam, nem feleség.

Kálmán megsimogatta a nénje kezét és nem firtatta többé a dolgot. Hanem azért mégis elhatározta, hogy majd telefonál az államtitkárnak.

Estefelé aztán beállított Lieber Gyurka és Valent Joskó. Koronás hívására jöttek.

Lieber Gyurka pesti szabónál dolgoztatott. Ragyogott a jókedvtől, mint mindig, ha szép lánynak kerülhetett a közelébe. Zsuzska mellé ült. Szerette a lángoló haját és a kissé selypítő beszédet. Zsuzska pedig — szerencséire — selypített egy kicsit. Akárki akármit mond is, ez pompásan illett az egyéniségéhez.

Valent Joskó, a mérnök, Anny mellé telepedett. Erőnek erejével le akart szokni a cigarettáról, ezért mentolos rudacskát dugott a szájába. Helyes gyerek volt. Öblösen beszélt és vékonyan nevetett. Villanygéppel borotválkozott, ezért sokszor olyan volt a képe, mint a raboké. Emlékezetből tudta, hogy egy hetven éves ember milyen mennyiséget eszik össze életében, hány kilométert gyalogol egy postás egy év alatt és hogyan végzett tavaly a hét legjobb csapat a bajnoki fordulóban.

Koronás később érkezett és így már nem válogatott. Ilus mellé telepedett. Az ő hirtelen szökesége és Ilus szép, barna haja kiáltó ellentétben volt egymással, mégis jól illett egymáshoz. Az élet szereti az ilyen ellentéteket.

Ludmilla néni úgy ült az asztalfőn, mint egy vezérlő tábornok. Időnkint fölényes pillantásokat vetett az asztal végében ülő Kálmánkára.

Az egész házban pecsenye ínycsiklandozó illata terjengett.

Mindenki nevetett, csak a Kálmán szívét mardosta a bánat. Ildikóra gondolt.

Koronás riasztotta fel álmodozásából.

— Ma délelőtt Balogh főjegyzőről akartam veled

beszélni — mondotta. — Azt üzeni neked, hogy ha össze tudod hozni szerdára a kompániát, ő is eljönne egy kis puskázásra.

Kerekes rábólintott.

— Ha már itthon maradok, nem bánom. Mondd meg neki, hogy csak jöjjön, legalább kivisszük egyszer ezeket a kisasszonykákat is a szabadba. Őkröt Pesten is láthatnak eleget, de vadászatot aligha.

Koronás azon nyomban tudatta a tisztelt társasággal, hogy szerdán vadászat lesz. Indulás kocsikon szürkületkor, ebéd a Kerekes-tanyán, hazatérés az est beállta előtt. A menü: borleves, ürüporkölt felvert haluskával és sztrapacska tőpörtyűvel.

A lányok azonnal jelentkeztek, csak Lieber Gyurka rázta bánatosan a fejét.

— Sajnos, én nem mehetek, a Szabolcs-pusztára kell kimennem szerdán, az pedig éppen ellenkező irányban van. Ha azonban talállok helyette, akkor ott leszek én is.

Valent Joskó vigasztalni kezdte.

— Ne búsulj, Gyurka, mire visszajössz a Szabolcs-pusztáról, addigra mi is itthon leszünk. Ludmilla néni nem veszi majd rossznéven, ha egy kicsit elszórakoztatod.

— Táncoljunk — ajánlotta valaki, mire a társaság egyszeribe felpattant. Egy percet se akartak elvesztegetni. Csak Ludmilla néni és Kerekes maradt ülvé.

— Rémes alak vagy te, fiam, Kálmán — csóválta a fejét Ludmilla. — Idehozok neked három szépséges úrilányt, és te úgy bánsz velük, mintha fababák lennének. Hát sohasem nő már be a fejed lágya? Meddig vársz? Vagy mire, kire vársz? Én törjem a fejem és emésszem magam miattad? Mi lesz a vagyonunkkal, a birtokkal? Harminc éves vagy. Ha most meg nem nősülsz, agglegény maradsz. Nem tetszel nekem, Kálmán. Aki olyan válogatós, mint te, az rendszerint póruljár. Olyan horogra akad fel, amelyik

vesztét okozza. Okulhatnál a Fitossy barátod példáján. Annak senki sem volt elég szép, elég gazdag, elég művelt, és végül elvette az ördög lányát. Jezabel a felesége. Olyan féltékeny, hogy két szemmel háromfelé néz és mindenkinek úgy kell ugrálnia, ahogy ő füttyöl. Ilyen asszony ne legyen a feleséged, akkor inkább maradj agglegény! Neked olyan asszony kell, mint az édesanyád volt, Isten nyugosztalja.

Kálmán szomorkásan nézett a nénjére.

— Aztán kicsodák ezek a te keresztlányaid? — kérdezte és tekintetét a keringő lányok felé fordította.

— Jó családból való valamennyi — válaszolta Ludmilla. — Anny egy pesti bankigazgatónak a lánya, az anyja bárókisasszony. Két fiú és egy lány van a családban. Ilus apja főmérnök a Ganz-gyárban és csinos vagyont keres a szabadalmaival. Egyetlen lány. Zsuzska apja meg osztályfőnök az iparügyiben és őt háza van Pesten.

Amíg a néne beszélt, Kerekes a bajuszkáját sodorgatta s önkénytelenül arra az avasi sétára és arra a mézeskalács-szívre gondolt, amely minden bajnak az okozója lett.

A rádió recsegni kezdett, abba kellett hagyni a táncot.

— Régen esett nekem olyan jól a tánc, mint ma — lelkendezett Lieber, miközben Zsuzskáját a helyére vezette.

— Mi sokat táncolunk Pesten, — csacsogott a lány — de ez a tánc nekem is jobban esett, mint a többi. Meghittebb volt. A pesti tánc csak amolyan léleknélküli keringés. A táncosok többnyire éretlen technikusok vagy medikusok, akiket őszintén szólva ki nem állhatok. Mindegyik Adonisnak képzele magát és azt hiszi, hogy körülötte forog a világ.

Lieber Gyurka megnyalta a szája szélét. Nagyon meg volt elégedve Zsuzska megállapításaival.

— Nekem különben is nagyon tetszik a vidéki élet — folytatta Zsuzska. — Van egy kis birtokunk Sza-

bolcsban, ott töltöttem életem legboldogabb napjait. Nem szeretek Pesten lakni. Ha egyszer férjhez megyek, minden vágyam az lesz, hogy vidékre kerüljünk és gazdálkodhassak. Csirke, liba, malac és szép kisgyerekek, ez minden vágyam.

Valent a sarokban foglalt helyet Annyval és azonnal magyarázni kezdett neki. Elmondotta, hogy egy ember hetven év alatt kétszázezer font ételmet eszik meg, ami kitesz ötvenkét jól megrakott Mávaut teherkocsit. Csak kenyérből annyit fogyaszt az ember, hogy egy darabban elképzelve száz ember se bírná felemelni. Marhákból, sertésekből egész csordát, burgonyából jókora hegyet kebelez be és sonkaszeletekből annyit, hogy egy kisebb utcát be lehetne velük borítani.

Anny áhítatosan figyelt, szép kék szeme tágra nyílt, miközben Valent mindjobban belemelegedett előadásába.

— Maga nagyszerűen elszórakoztatná az édesapámat, — mondotta Anny — apa nagyon szereti az ilyen statisztikákat. Én, sajnos, nem tudom elmondani neki, mert mire hazautazunk, elfelejtem a felét. A másik felét meg összezavarom — tette hozzá nevetve. — Maga különben hol van otthon, Joskó?

— Pesten. Most itt csak csuszamlási és eliszaposodási méréseket végzek. Karácsonyra már ismét otthon leszek. Ha megengedi, meglátogatom.

— Csak jöjjön bátran. Minden hétfőn otthon vagyunk. Ez a mama fogadónapja.

Koronás közben addig csavargatta a rádió gombját, amíg csak újra meg nem szólalt a muzsika. Akkor odalépett Ilushoz, beléje karolt és már táncoltak is.

— Holnap aztán eljönnek hozzám — mondotta Koronás tánc közben. — Szeretném magának megmutatni az otthonomat. Nem olyan tágas, mint ez itt, de barátságos. Nekem jobban tetszik, mint ez. Sok szép könyvem van, kényelmes karosszékeim és heverőim,

csak hálósobám nincs. Magam terveztem a házat meg a bútorokat is.

Ilus olyan piros volt, mint a lámpa ernyője. Ha Koronás ebben a pillanatban azt mondta volna neki: — Iluska, én elvenném magát feleségül; ne menjen többé haza, — ő bizony képes lett volna ittmaradni.

Koronás is tüzet fogott, és amikor elhallgatott a rádió, úgy megszorította Ilus kezét, hogy azt a rendesnél erősebbnek lehetett nevezni.

Tíz óra tájt Ludmilla néni takarodót fújt.

— Gyerekek, elég volt a táncból! Menjetez szépen aludni.

Szent János-áldást ittak és megegyeztek abban, hogy holnap délután az erdőszlakban folytatják a murit.

Amikor Kálmán egyedül maradt a nénjével, az megint elkezdte a régi nótát.

— Kálmán, te egész este egyet sem táncoltál. Hát ezeknek hoztam én le a keresztlányaimat vagy neked? Aztán egyszerre halkabbra fogta a szót.

— Nem vagy te valaki másba szerelmes, Kálmán? Ti Kerekeselek, ha egyszer valakit bezártok a szívetekbe, akkor másnak nem adtok benne helyet.

Kerekes nem akart tovább hallgatni. Megreszelte a torkát és elmondotta mindazt, ami a szívéen feküdt.

— Szamárvagy te, édes fiam — mondta ki a néni a szentenciát, és anyáskodó jószággal telt meg a szeme. — Aztán kinek a lánya az? Hozzád illő-e?

— Űgy tudom, özvegyasszony az édesanyja. A nyugdíjból meg Ildikó keresetéből élnek. Nem mondhatnám, hogy gazdagok.

— Hogy nem gazdagok, az a legkisebb baj. Van neked éppen elég. Egy újabb gazdagság csak kárára lenne a tiédnek. Egyikkel sem tudnál alaposan foglalkozni. A lány édesanyja meg csak a hasznatokra lenne. Lujza már lassan úgyis kiöregszik, én pedig nem akarok beleavatkozni a háztartásodba. Éppen elég gondom-bajom van magamnak is. Ami Ildikót

illeti, nekem az az érzésem, hogy ti még találkozni fogtok, és akkor helyrebillen a mérleg. De most megyek, elteszem magam holnapra. Kifárasztott az út. Híába, nem vagyok már a régi. No, Isten veled!

Kálmán még körüljárta a házat. Gondosan meg nézte, hogy nem maradt-e valahol nyitva egy ajtó.

Kint fagyott és a hold tele tányérral világította meg a tájat.

Éjfél felé járt az idő, mire az álom megkönyörült rajta.

V. FEJEZET

Másnap reggel kiment a tanyára és megtette a szükséges intézkedéseket a vadásztársaság fogadására. Bort, sört, pálinkát vitetett ki és meghagyta Bencének, a számadó juhásznak, hogy mivel lássa majd el a vendégeket.

Bence bá' eredeti ember volt. Rókaszírral, farkashájjal volt megkenve ökgigyelme. Még a csendőrök sem tudtak kifogni rajta, ha dolguk akadt vele. Szerette megréfálni a hatóság embereit.

Kerekes leült az egyik fapadra, előkotorta kis pipáját és rágyújtott.

— Aztán történt-e valami nevezetes, amióta utoljára itt jártam? — kérdezte nagy füstfelhőt fújva.

A juhász megsodorintotta araszos bajuszát.

— Hát megtörtént — nyomta meg a szót. — Becitáltak a csendőrségre. A cigányok ügyében, mert hogy egyet úgy helybenhagyott valamelyikünk, hogy a kórházban két orvosnak kellett beléje visszainjekciózni az életet. Elkezdett aztán a csendőr engemet faggatni, de csupa olyan dologról kérdezősködött, amit már úgyis tudott. Hogy házas vagyok-e? Már hogyne vónék, mondok, innen-onnan harminc esztendeje. Megintelen azt kérdi, hogy kicsoda a házastársam. Mondom néki, hogy egy nő. Felmérgesedik a csendőr, oszt azt vágja a szemembe, hogy számár vagyok. — Számár az öregapád — füstölögtem magam-

ban, de ő megszimatozhatott belőle valamit, mert nagyon elkomorodott a képe. — Hát lehet egy embernek más a házastársa, — mordult rám — mint egy nő? — Már hogyan lehetne, mondok. — Ott van mindjárt a Veron húgom, annak a házastársa egy férfi. — No, a csendőrnek majd leesett az álla. Legszívesebben mindjárt ott marasztott volna a kóterben. De szerencsére ott tartózkodott az egyik komám, az Emberséges Jóska. Az úgy elkezdett nevetni, hogy még a könny is kicsordult a szeméből. Mit volt, mit tenni, hazaengedtek. Mert tetszik tudni, arról, hogy ki hagyta helyben a cigányt, nem nyilatkoztam. Higgye el, tekintetes uram, az a cigány megérdemelte a sorsát. Három birkánk tűnt el egy hét alatt. Ha nem nyúlunk kapával a bordáik közé, akkor tavaszra üres lett volna az istálló. Ügyvédekkel meg minek kezdjen az ember, akkor többé kerül a leves, mint a hús. De hogy a szavamat ne felejtsem, a vendég urak csak jöjjenek, olyan paprikást készítek nekik, hogy mind a tíz ujjukat megnyalják utána. Hanem tessék megmondani nekik, hogy paprikát hozzanak magukkal, mert az enyém fogytán van.

Kerekese késő délután vetődött haza. Nem volt már kedve átmenni az erdőszlakba.

— Mulassanak azok csak magukban — gondolta és nekilátott a postája feldolgozásának.

Szerdán hajnalban előálltak a kocsik. Anny Joskó mellé ült, Ilus Koronás mellé, Zsuzska meg Gyurkát boldogította. Kálmán egyedül ült fel a kocsijára. De mégsem. A bakra felültette Vazult és maga mellé telepitette Pimaszt, az ő hűségese kutyáját.

— Mehetünk — mondta és mélyet lélezett a friss, téli levegőből.

Száraz, fagyos, kitűnő hajtási idő volt. A keményre fagyott hó birta a ránehezedő terhet.

Koronás trombitát is hozott magával, hogy nagyobb legyen a móka, és néhányszor belefűjt. A ku-

tyák ugatni kezdtek, már tudták, hogy mit jelent ez a hang.

A vasútállomás volt a találkozó, két kocsi várta az érkező vendégeket.

A vonat alig néhány percnyi késéssel érkezett. Három férfi meg egy nő ugrott le róla.

Balogh főjegyző mellett Ozon Ildikó lépkedett, mögöttük Hutay Detre szolgabíró és Koronghy Elek szerkesztő.

Bemutakoztak egymásnak.

Kerekes Kálmán szeme tágra nyílt, amikor megpillantotta Ildikót. A szívét a torkában érezte dobogni.

— Emlékszik még rám, Kálmán? — kérdezte a lány és a kezét nyújtotta.

Kerekes Kálmán ekkor úgy érezte, hogy kisütött a nap és forró hőhullámok vesznek körül.

— Ildikó, — szaladt ki a száján a szó — hogy kerül maga ide?

— A főjegyző úr elhozott magával/Szeretné, ha megtanulnék vadászni.

Kerekes hirtelen féltékeny lett a főjegyzőre. A boldog viszontlátás örömébe keserű ürömcsepp vegyült.

— Indulás! Mindenki foglalja el a helyét — kiáltozta Koronás és a nagyobb hatás kedvéért belefűjt trombitájába.

Kerekes elbúcsúzott Ildikótól és felült a kocsijára. Hagyta, hogy az a lány, akiért majd meghalt, Balogh mellé üljön a kocsira. Vissza akarta neki adni mindazt a sok keserőséget, amit miatta le kellett nyelnie. Hanem azért boldogságában majd kiugrott helyéből a szíve.

— Itt van Ildikó! Itt van a drága! — dobogta a szíve hangosan.

Boldogságában Pimaszt kezdte ölelgetni. A kutyá hálásan simult hozzá. Nem tudta mire vélni, hogy a gazdája miért becézi olyan nagyon.

Közben egészen kivilágosodott és gyenge köd szállt a rétek felett.

Kerekes lehúnyt szemmel ült a kocsiban és csak akkor riadt fel, amikor az erdő szélén megszólalt a kürt. Megérkeztek.

A hajtók már várták őket a rőzsetűz körül.

Ildikó olyan ügyesen fogta kezébe a puskát, mintha mindig azt gyakorolta volna. A pèsti lányok gavallérjaik mellé szegődtek és várták, hogy mi fog történni a göröngyös, hepehupás úgaron.

A vadászok felfejlődtek és az adott jelre egyszerre indultak el.

De nyúlnak híre-hamva se volt. Mintha csak megérezték volna, hogy ma vadászok érkeznek.

— Türelem a vadász legfőbb erénye. Várni kell — és az eredmény nem marad el — vigasztalta Iluskát Koronás.

Aztán az egyik bucka mögül hirtelen előugrott egy nyúl. Éppen Kerekes csöve elé. Rádurrantott. A nyúl bukfencet vetett és elterült a földön. Vazul azonnal munkába állt, már emelte is fel és rakta a vállára.

A durranások most már egymást követték innen is, onnan is.

A társaság szétszéledt. Kerekes egyedül lépkedett a bozótoson átvezető úton. Ha most mellette termett volna az a lány, nem adta volna semmiért a világon. De csak a kutyája talpalt mellette, odébb meg Vazul lépkedett és a pipáját szortyogtatta.

A közelben fegyver dördült. Pimasz felfigyelt. A következő pillanatban egy megsebzett róka vágott át az úton.

Kerekes felkapta a puskáját és elsütötte. A róka még szökkent egyet, aztán élettelenül nyúlt el a földön. A következő pillanatban kilépett a bozótosból Ildikó. Puskáját leeresztve tartotta, arca kis ijedtséget árult el.

— Majdnem eltaláltam! — mondotta lelken-
dezve. A puská megremegett a kezében.

Kerekas a rókára mutatott.

— Itt van. Maga eltalálta, de rosszul. Hanem
azért mégis maga lőtte — kedveskedett Kerekas. —
Szép állat, kitelik belőle egy muff.

Pimasz a róka körül keringett és bele-belekapott
az ősi ösztön szűnni nem akaró hevével.

Vazul a nyúl mellé kanyarította a rókát és kissé
hátra maradva a pipájával kezdett bajlódni.

A magasból hódara szemergett és olyan csendes
volt az erdő, mint éjfél körül a templom belseje. A
fegyverek dörrenése mélységes rémülettel tölthette
el az erdők és rétek lakóit. Ők már tapasztalatból
tudták, hogy ez mit jelent.

— Hogy van, Kálmán? — kérdezte Ildikó és
vállára akasztotta a fegyverét. — Olyan régen nem
láttam. Mit csinált azóta? Vártam, hogy majd ír, de
hiába vártam. Megfeledezett az ígéretéről.

— Azt ígértem, hogy írni fogok?

— Hát persze, hogy megígérte. Nem is egyszer.

Kerekas állt és elnézte ezt a sudár termetű, ra-
gyogó szemű, kissé piros orrocskájú leányt. Olyan
jól állt a fején a félrecsapott nyestsüveg és olyan
nagyon formás volt a térdéig érő kamásli azokkal a
gyöngyházgombokkal az oldalán.

— Megvoltam valahogy, Ildikó. Már ahogy az
ilyen magamfajta, egyedül barangoló férfiember lehet.

— Miért nem látogatott meg minket? Hiszen a
nyáron olyan kellemesen érezte magát nálunk. A fő-
jegyző úr annyiszor emlegette. Még haragudott is,
hogy a multkoriban, amikor a városban járt, elke-
rülte őt.

— Honnan tudták, hogy ott jártam? — hőkölt
hátra Kerekas.

— Valaki látta magát, az ujságolta el a főjegyző
úrnak.

Kerekas megrázta a fejét.

— Nem maradhattam tovább. Rájöttem, hogy az ottlétemnek nincsen értelme.

Ebben a pillanatban egy ijedt nyúl futott át az úton.

Kerekes felemelte a puskáját, de aztán visszaengedte, nem lőtt.

— Hadd éljen, szegény — mondotta, és szomorúságos mosoly játszadozott az arcán.

— Maga olyan különös ember, Kálmán, — jegyezte meg Ildikó — egyszer majd szétveti a jókedv, egyszer meg olyan, hogy káposztát lehetne magával savanyítani.

— Mind a két állapotomnak megvan a magyarázata. De az igaz, hogy kis dolgoknak nagyon tudok örülni. Viszont kis dolgok el is tudnak szomorítani.

Lieber Gyurka vágott elébük az úton. Kilőtte az összes patronját, és a legénye hátán öt nyúl himbáldozott.

— Nem tudom, mi lelte ma a puskámat, úgy vettem észre, hogy balra vág ki.

— A legénnyel van baj, nem a puskával — kacagott rá Kerekes, pedig a legszívesebben a föld alá süllyesztette volna, amiért éppen most került az útjukba.

Együtt haladtak tovább.

Az ebédnél aztán valamennyien találkoztak. Bence ürüporköltje addigra beillatozta már az egész házat. Szépen megterített hosszú asztal várta az elfáradt, kékre-zöldre fagyott vendégeket.

Vazul szolgált fel. Fehér kötényt kötött maga elé és kesztyűt húzott az ünnepélyes alkalomra.

Először forró borlevest hordott körül, aztán került sor a porköltre és végül a zsírtól csöpögő, finomsztrapacsckára. A jó étváagnak nem volt határa. A porkölt mind elfogyott, csak a tésztából maradt vagy egy kanálra való. Savanykás bort ittak hozzá, végül egy-egy csésze feketekávéval kaptak, hogy el ne álmosodjanak a meleg helyiségben.

A pesti hölgyek nagyon jól érezték magukat. A gyaloglás ugyan kissé kimerítette őket, de nem bánták, mert hazafelé úgylis kocsira szállnak.

Már esteledett, mire felcihelődtek. A zsákmányt külön szekér hozta utánuk.

Kerekes ült be az első kocsiba. A bakon Vazul, a lába mellett meg a jóllakott Pimasz. Kálmánnak rossz kedve volt. Ildikó az ebédnél nem ült mellette és egész idő alatt alig szólt hozzá egy-két szót.

— Ez a lány semmibe se vesz engem — gondolta. — Amikor azzal a gyönyörű szép szemével rám nézett, úgy éreztem, hogy üvegből vagyok és átlát rajtam. No, de megállj! Majd még fog fájni egyszer a szíved, hogy így bántál velem.

A falusi házak ablakszemei már rendre felragyogtak, amikor keresztülhaladtak a községen.

A gyertyaöntő háza előtt megállíttatta kocsiját Kerekes. A kocsik sorjában megálltak.

Vajjon miért szállt le Kerekes — kérdezte a szerkesztő.

— Emléket veszek a hölgyeknek, — kiáltotta Kálmán — aki akar, tartson velem.

Valamennyien leugráltak a kocsikról, és a kis mézeskalácsos bolt egyszeribe megtelt vásárló közönséggel.

Fáber Mátyás gyertyaöntő és mézeskalácsos mester nem tudta mire vélni a szokatlan nagy inváziót.

— Van-e szép mézeskalács-szíve? — kérdezte Kerekes.

A mézeskalácsos mester nevetve pislogott és fagyús kezét a kötényébe törölgette.

— Van, kérem, — bológatott — éppen ma készítettem. Egészen frissek.

És már hozta is a dobozt szebbnél-szebb mézeskalácsokkal.

Kerekes kiválasztott három egyforma szívet és a leányoknak adta.

— Fogadják el — mondotta — a mai nap emlékére.

Aztán kiválasztott egy huszárt és mély meghajlással Ildikó felé nyújtotta.

— Szívet már nem adok magának, azt adtam egyszer, de megelégedkezett róla, fogadja hát el tőlem ezt a huszárt.

Ildikó erre nem volt elkészülve. Kissé elsápadt és a huszárt eltolta magától.

— A magától kapott szívet a vitrinemben őrzöm — suttogta. — Ha nem hiszi, győződjék meg róla. Nekem huszárra nincs szükségem — tette még hozzá és kipöndörült a boltból.

Kerekes egyszeribe jókedvre derült. Hangosan elnevette magát, senki sem tudta, miért. Fizetett és kisietett a boltból. De Ildikó úgy eltűnt a sötétben, hogy sehol sem tudta felfedezni.

— Ildikó! — kiáltotta, de nem kapott választ. Megkérdezte a kocsisoktól, hogy merrefelé tartott az a kisasszony, aki az imént kijött a boltból.

— A vasút felé ment — válaszolta az egyik kocsis.

Kerekes utána vetette magát és nemsokára utol is érte.

— Ildikó, álljon meg. Ne haragudjék rám, ha megsértettem. Beszélni szeretnék magával.

Ildikó megállt és zsebetett kézzel szembenézett Kerekessel.

— Mit óhajt, Kálmán?

Kálmán szavakat keresett, aztán megfogta Ildikó két karját és egészen közel hajolt az arcához.

— Ildikó, valóban megvan az a szív? — kérdezte tőle, szinte rekedten az izgalomtól. — Mert ha megvan, akkor én itt nyomban megkérem a maga kezét.

— Nagy csacsi maga, Kálmán — mondta csendesen Ildikó. — Ha kételkedik a szavaimban, akkor jöjjön el hozzánk és győződjék meg személyesen róla. Kérésére majd akkor adom meg a választ.

Kerekes Kálmán ekkor a sötétben, ahol senki sem látta őket, csak két halvány fényben úszó falusi ablakocska, hirtelen átkapta Ildikót és úgy magához szorította, hogy szegény lánynak még a lélekzete is elállt. Csak akkor engedte el, amikor közeledő léptek nesze felriasztotta őket.

Ildikó szíve égett a boldogságtól.

— Akkor én most elutazom, — mondotta Kálmán — elmegyek magukhoz. Maga meg, kedves Ildikó, elmegy helyettem haza és megvárja, amíg visszatérek.

A vendégek a történetekről semmit sem tudtak. Sem Ildikó, sem Kálmán nem árulták el a titkukat. Csak a főjegyző sejtett valamit, de ő sem nyilatkozott.

Özvegy Ozon Gergelyné nagyot nézett, amikor várva-várt leánya helyett egy ismeretlen férfi állított be hozzá.

— Kerekes Kálmán földbirtokos vagyok, méltóságos asszonyom — mutatkozott be. — Azt jöttem megnézni, hogy a vitrinben valóban ott van-e az a mézeskalács-szív, amelyet a nyáron a leányának adtam emlékül.

Ozon Gergelyné bevezette Kerekes Kálmánt a szobájukba és a vitrinre mutatott.

— Erről a szívről van szó?

Kálmánnak egy pillantás elég volt a szívre, nyomban felismerte.

— Megengedi, hogy kivegyem? — kérdezte.

— Tessék. Ez a szív ugyan a leányomé, de ha ön vissza akarja venni, nem tiltakozom.

Kerekes vigyázva, hogy valamit fel ne döntsön a szekrényben, kivette a szívet és kabátja zsebébe rejtette. Aztán összecsapta a bokáját és így szólt:

— Igaz, hogy most találkoztunk először az életben, de kislánya bizonyára tett már említést rólam. Tisztességes szándékkal jöttem. Engedje meg, méltóságos asszonyom, hogy ebben az ünnepélyes pillanatban kijelenthessem: végtelenül szeretem a lányát és tisztelettel megkérem a kezét.

Ozon Gergelyné szeme megtelt könnyel.

— Nagyon váratlanul ért a kérése, Kálmán, de odaadom a lányomat. Csak arra kérem, hogy úgy szeresse, ahogyan én szeretem.

Kerekes kezét csókolt, és a sugárzó édesanya szeretettel vonta magához.

— Kedves fiam!

Boldogabb két ember nem volt náluk ebben a pilanatban kerek e világon.

Másnap Kerekes magával vitte özvegy Ozon Gergelyné a pusztára, és Ildikóval megtartották az eljegyzést.

Lieber Gyurka, Valent Joskó és Koronás Béla majd szétcsattantak jókedvükben.

Ludmilla néni megcsóválta a fejét és kevésen múltott, hogy örömeiben rá nem gyújtott egy szivarra.

— És most önök vannak soron, tisztelt uraim — fordult fölényes mosollyal a férfiak felé. — Itt van az én három szép keresztlányom, ne engedjék, hogy más kapja el őket a kezük elől. Tapasztalt szemem észrevette már, hogy vonzódnak egymáshoz.

Lieber Gyurka szólalt meg elsőnek. Kissé akadozott ugyan a nyelve, de azért beszélt:

— Kedves Ludmilla néni, ilyen hirtelenében nem válaszolhatunk. Kissé jobban meg kell ismernünk egymást.

A fiúk és a lányok rábólintottak.

Az esküvőre az egész társaság hivatalos volt. Az ünnepi ebéd alatt aztán Gyurka megkérte Zsuzska kezét, Koronás megkérte Ilusét, Valent pedig boldogan hajolt meg Anny előtt és ajkához emelte a kezét.

A pusztai házban három napig szólt a cigány. Tán még most is járják a frissit, ha azóta meg nem haltak.

TARTALOM

Előszó	5
Hamburgi kaland	7
Baleset	13
Csóka csacsi	19
Utitársak	23
Hivatlan vendég	29
Falusi kislány Pesten	33
Grafológus	37
A zseni	41
Zinácska	45
Rumos meggy	49
Bukovina magyaráz	54
Cirkusz	61
Különös eset	64
A karperec	69
A hazajárók	73
A császárvadász	79
A Sybilla képe	84
Krizantém asszony	89
Ember tervez	95
Nászinduló	97
Három találkozásom Bazsaróczyval	100
A kupak	106
Téves kapcsolás	113
Az énekes	120
Sztrigalinka	125

A dalai láma	133
Milka kiasszony	137
Monte Luna	142
Chico, a néger	146
Kalácska néni	151
Meghalt az ördög	156
Szégyenfolt	160
Koldusbarát	194
Pisti	240
Örökmécses	245
A félelmetes kastély	251
Kilencedik	289
Pusztai keringő	324

